

HILDEBRAND MEYER

Samlinger
til den Berømmelige og Navnkundigste
Norske Handelstad

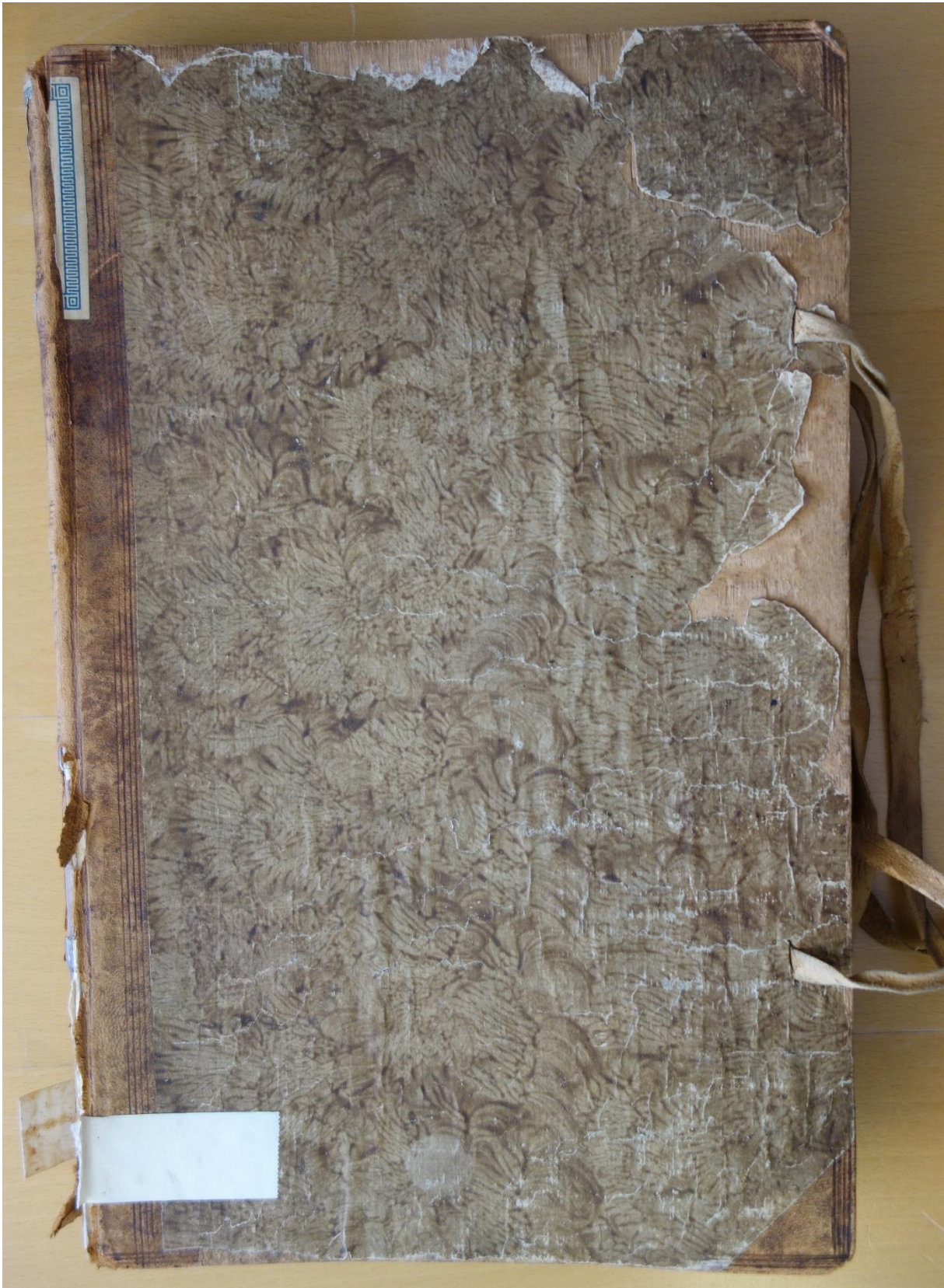
BERGENS BESKRIVELSE

BIND 2

ca. 1764 --

Transkribert av
Knut Geelmuyden

Bergen Byarkiv
2016

Hildebrand Meyers Bergens beskrivelse, bind 2, Bergen Byarkiv A-0527 Ia2

Innhold

s. 5 Avskrivens innledning

s. 6 Avskrift-tekniske merknader

Hildebrand Meyers manuskript :

s. 9 Pag. 1 Kap. I Om Bergen bys privilegier utgitt av Norges Konger og det før foreningen mellom Danmark og Norge

s. 31 Pag. 25 Kap. II Om Bergen bys privilegier utgitt etter foreningen mellom Danmark og Norge, inntil den Oldenborgske Stammes regjernings begynnelse

s. 47 Pag. 45 Kap. III Om Bergen bys privilegier og det som dertil kan henføres kongene av den Oldenborgske Stamme inntil enevoldsregjeringen i året 1660 blev innført

s. 75 Pag. 73 Kap. IV Om Bergen bys privilegier og det som dertil kan henføres, utgitt av regjerende enevoldskonger

s. 89 Pag. 89 Kap. V Forberedelse om hansastedene og deres antall, innretninger, handelskontorer og videre som henhører til en foreløpig historisk etterretning

s. 99 Pag. 101 Kap. VI Om Stæders handel på Norge fra begynnelsen av hansakontorets innrettelse i Bergen samt de dem meddelte privilegier av kongene i Norge og det før de av handelsstedene fikk tillatelse å oppholde seg i Bergen

s. 117 Pag. 121 Kap. VII Hansastedenes forhold og de dem meddelte privilegier fra året 1380 til 1445

s. 125 Pag. 130 Kap. VIII Om hansastedenes forhold og de dem med delte privilegier fra året 1445 til året 1513

s. 141 Pag. 142 Kap. IX Om hansastedenes forhold og de dem med delte privilegier fra året 1513 til året 1536

- s. 153 Pag. 152 Kap. X Om hansastedenes forhold og de dem med delte privilegier fra året 1536 til 1571, hvilket unnfaller i den berømmelige lensherre Walkendorfs tid
- s. 169 Pag. 168 Kap. XI Om hansastedenes forhold og privilegier fra året 1578 til 1648
- s. 181 Pag. 185. Kap. XII Om hansastedenes forhold og deres privilegier i kong Frederik 3.s tid
- s. 211 Pag. 221. Kap. XIII Om hansastedenes forhold og deres privilegier i kong Christian 5.s tid
- s. 223 Pag. 237. Kap. XIV Om hansastedenes forhold og deres privilegier i kong Frederik 4.s regjeringstid
- s. 225 Pag. 241. Kap. XV Hansastedenes forhold og deres privilegier i kong Christian 6.s tid
- s. 237 Pag. 253. Kap. XVI Hansastedenes forhold og deres privilegier i kong Frederik 5.s tid
- s. 241 Pag. 261. Kap. XVII Korte etterretninger om øvrighet og andre betjenter ved Hansastedenes kontorer i Bergen, deres forretninger og plikter så vel i det alminnelige og hele som i det besynderlige og enkle
- s. 244 Pag. 265. Kap. XVIII Beskrivelse over kontorets bygninger og innretninger, Tillikemed de derved holdende handelsfolk

Avskrivens innledning

Hildebrand Meyers Bergensbeskrivelse oppbevares ved Bergen Byarkiv (A-0527-1a-1 og 2). Bind 2 omhandler særlig byens privilegier, hanseatenes privilegier og striden mellom disse to partene. Manuskriptet gir god oversikt over hanseatenes kontor i Bergen og en beskrivelse av Bryggen og hanseatenes organisering. Det gir enkel tilgang til avskrifter av mange av de skriv og bestemmelser som var viktige for dette tema. Manuskriptet viser tydelig Hildebrand Meyers holdninger i saken, som trolig ikke var særlig ulik den vanlige holdningen blant byens borgere.

Målsetting i avskrift av originalen var at avskriften skulle skje bokstavrett, slik at Hildebrand Meyers formuleringer og rettskriving gjengis ord for ord og bokstav for bokstav. Men:

Denne avskrift er laget under press fra begrenset tid og ressurser. Arbeidet er derfor gjort raskt og uten full korrekturlesing, som trolig ville doblet tidsbruken. Avskriften er grundig gjennomlest for å finne åpenbare eller sannsynlige feil, og feil som skaper manglende logisk mening i teksten. Disse punktene er korrekturlest og rettet. Det ga en vesentlig forbedring av avskriftens kvalitet. Men uten full og grundig korrekturlesing er det åpenbart at noen feil vil ha sluppet gjennom kontrollen.

Jeg tror likevel at arbeidet er gjort i Hildebrand Meyers ånd: Se Hildebrand Meyers egne utsagn på pagina 103 om at avskrift og tilgjengeliggjøring er det viktige, selv om arbeidet ikke er perfekt:

"Jeg tør ikke forsikre paa, at der jo kan findes en eller anden skriverfeil i samme, men ikke desmindre, vil jeg dog meddeele en Oversættelse derav, som er giordt saa godt som det efter samme Gienpart var mueligt; Hvilket jeg endog holder for at være bedre, end om jeg, formedelst en eller anden Tvil ville gaae det gandske forbie; Thi derved gives dog saa meget bedre Anledning av andre forekommende til at undersøge og tillige at indfinde det rette."

Avskriften publiseres sammen med digital kopi av originalen, slik at interesserte lesere kan sammenligne avskriften og Hildebrand Meyers gotiske håndskrift.

Manuskriptet inneholder mange ord og uttrykk som i vår tid er lite kjente. Det har derfor behov for utarbeiding av en ordliste. Eksempler på slike uttrykk kan være:

Deger / dæger	-	I handelen med skinn eller huder betegnelse på 10 stk.
Smøge	-	røyke (f.eks. røyke tobakk)
LS	-	Locum Sigillum (seglets plass, brukes i avskrifter for å markere segl i originaldokument)

Jeg har ikke hatt tid og kapasitet til å lage ordlisten.

Arbeidet har skjedd etter initiativ og delfinansiering fra Edvard Rieber-Mohn. Initiativet ble fulgt opp av Bergen Byarkiv som investerte mye ekstra tid og arbeidskraft i oppgaven, i tillegg til at avskriver har brukt en del fritid på oppgaven.

Knut Geelmuyden

Avskriver. Tidligere avdelingsleder ved Bergen Byarkiv, nå delvis pensjonist.

Tlf. 41 43 99 19

Privat email knge@online.no

Avskrift-tekniske merknader:

Tekst som i manus er overstrøket av Hildebrand Meyer er utelatt. På topp av margen på hver side har Hildebrand Meyer skrevet en kortform av bind, kapittel og kapitteloverskrift. Det er inkludert i avskriften. I noen tilfeller har Hildebrand Meyer i ettertid satt inn ark med kapitteloverskrifter. De er satt på riktig plass i avskriften, d.v.s. der Hildebrand Meyer har markert. I andre tilfeller har Hildebrand Meyer senere tilføyet tekst som skulle stått tidligere i manuskriptet, og har markert plasseringen. I disse tilfellene er tilføyelsene beholdt på det sted hvor de er skrevet i manuskriptet, uten flytting til riktig plass.

Hildebrand Meyer skrev langt inn mot bokens marg. I bokens digitaliserte versjon forsvinner derfor en del tekst i margen. Denne marg-teksten er kontrollert i manuskriptets original og inkludert i avskriften.

Skillet mellom små og store bokstaver er lite vektlagt: Åpenbart store bokstaver er avskrevet slik. Men i mange tilfeller hvor det normalt skulle brukes stor bokstav, er skriftbildet uklart eller tvetydig. I slike tilfeller er ofte valgt liten bokstav. I andre tilfeller hvor det normalt skulle være liten bokstav kan det ofte se ut som om Hildebrand Meyer har brukt stor bokstav, eller en bokstav som kan tolkes som stor. I tillegg kan avskriver i hastverket ha valgt feil.

Mange ulike små bokstaver i Hildebrandt Meyers håndskrift kan se omtrent identisk ut. Det skaper risiko for i hastverk å lese ord feil og gi dem en annen mening. Skriftbildet kan gjøre det umulig å avgjøre om det er et eller et annet ord som står. I de fleste slike tilfeller er det løst ved å se på hva som gir mening og logisk sammenheng i teksten.

Tekst som i avskriften er satt i klammer { } er hentet fra marg eller vedlegg og satt inn på steder som er markert i originalen. Også dette er Hildebrand Meyers egen tekst. Av hensyn til lesbarheten er pagina og kapitteloverskrifter i margen på hver side gjengitt i kursiv.

Parenteser fra originalen er skrevet som i originalen /: :/.

Forkortelser er oftest ikke oppløst. Der hvor forkortelser er oppløst er oppløsningen markert med kursiv (f. eks. mz = meth). Andre forkortelser er avskrevet med de bokstaver som står i teksten. Dersom forkortelsen er skrevet med hevet skrift markeres det med punktum foran de hevete bokstavene. Når teksten bruker særskilte forkortelsestegn (spesialtegn eller kolon :) er de erstattet med punktum dersom de ikke er oppløst. Fordoblingstrek over n eller m betyr dobbel n eller m. Fordoblingstreker er oppløst som nn eller mm uten markering.

Innskudd av avskriver er skrevet i moderne parentes ().

Utropstegn i parentes (!) betyr at "der står faktisk slik", i tilfeller hvor originalens innhold virker underlig, f.eks. ved en nummerering 1-2-3 hvor det i originalen faktisk står feil 1-3-3.

Usikker tolking i avskriften er markert med (?).

Tekst eller bokstaver som ikke er lest er markert med prikker ...

Punktum er forsøkt brukt som i originalen. Ved oppramsinger er det ofte delvis brukt punktum, og delvis er punktum utelatt. Originalens praksis er stort sett fulgt. Oftere viser originalen skille mellom setningene med semikolon ; Da er det også brukt i avskriften.

Det er gjort forsøk på å følge skillet mellom store og små bokstaver i ordenes begynnelse. Men dette har ikke alltid vært mulig å skille med sikkerhet, og er også delvis p.g.a. rask gjennomføring av arbeidet ikke stabilt og korrekt gjennomført. Dette er et punkt hvor avskriften har svakheter.

I noen tilfeller er ord i originalen uthevet. Uthevingen er stort sett ikke overført til avskriften.

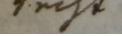
Manuskriptet inneholder en del tysk tekst. Fordi u generelt er markert med krøllstrek over, er det uklart når tegnet er ment å betegne tysk ü, og når det kun markerer en vanlig u. I avskriften er derfor kun brukt vanlig u, når annet ikke er åpenbart.

Manuskriptets paginering er påført på ukjent tidspunkt i relativt nyere tid. Pagineringen er beholdt i avskriften.

En del oppramsinger i originalen er tydeliggjort for leseren ved at sammenhengende tekst i originalen er omgjort til kolonne i avskriften.

Enkelte punkt i avskriften er usikre:

Det er trolig at en bokstavkombinasjon "sk" i mange tilfeller egentlig burde vært lest "sck".

En variant av den store bokstaven R bør nevnes: Den er skrevet lik den lille gotiske r som R i det tyske ordet Recht, men med en horisontal tverrstrek som forvirret. Sammenhengen viser at bokstaven må leses som R. Da gir bruken mening i alle observerte sammenhenger.

Tysk "ß" er i mange tilfeller åpenbart ment som enkel "s". Men generelt påstås det ofte at tysk "ß" skal tolkes som "ss". I dette manuskriptet er det trolig at skriveren har brukt tysk s både som enkel "s" og som dobbel "ss": Bl.a. finnes tysk s sammen med vanlig s i kombinasjonen "sß". I avskriften er tegnet "ß" brukt for tysk s.

Bokstaven "y" kunne i nederlandene brukes både for "y" og for dobbel i, skrevet "ij". Et eksempel på dette finne i mitt eget nederlandske etternavn og bynavn Geelmuyden, som også kunne leses eller skrives Geelmuijden. Bokstaven "y" tolkes her å skulle oppfattes tilsvarende i Norge, varierende etter hvilken y- eller i-lyd den representerer (y / ij). I avskriften kan "y" altså finnes skrevet både som y og ij. Dobbelt i finnes også skrevet "ii".

Originalen har delvis vanlige avsnitt, og delvis "halv-avsnitt" markert ved et ekstra mellomrom inne i avsnittet. Det er ikke alltid klart når det er ment å markere et "halv-avsnitt", og når der kun er avstand mellom setninger i teksten. Men av hensyn til bedre lesbarhet er disse markeringene omgjort til avsnitt. Gjennomføringen av dette er basert på skjønn.

Knut Geelmuyden

Danlinger

til den kongeudvalgte og Kancellirædgjer
Norske Landstads
Bergens Beskrivelse

Andet Bind.

I. Cap: 1.

Om Bergens Læges Privilegier ^{av Norge} idgiorte ^{av}
~~Norge~~ ^{Norge} ~~for~~ ^{for} Foreningerne imellem Danmark
og Norge.

Skjøndt jeg i det første Bind, gaver mit beklindret Mæne
ende i den sans anlag og berømmelse samt oprindelige Tilstand,
dels og i den for forening og Tilstand, end alt hvad jeg
nævner dertil kan jeg for, ~~men~~ ^{og} vil jeg i det andet
Bind, forebygge mig at give efterretning om dens Privilegier,
Landstads, om den byggerens Landstads, Postanstalt, Landstads, Ma-
nufacturværker og Fabriker, den Skrifte og andre Læbær, fra
Lægerne som og til uoverskuelige Tider, som Skole, Skole,
der, Fortælling og Beretning om videre. Til den end vil
jeg allersidst i dette Capitel, samle alle de Privilegier,
som er fremkomne Konger og uoverskuelige for Ber-
gen, og det i følgende Orden:

Jeg har i det første Bind i Cap: allerede mit sagt, at Mænet
for Bergens Læge blev anlagt, allersidst til form var beklindret
og behandlet, og det under Navn af Dasselvig og end av Sævre-
vig, hvilket i den Mæne det først fundt sig i kongelige Dekre-
tion, da det blev indført den Dag for. Dertil: Høj; Mæne
var i Mæne, som i indgår Bergens Læge, Mæne
i Dertil: Høj; Mæne
sigt derfor for at profetere av Mæne, hvilket, tilligemed Høj
i den Naturlige Begrebet og belovte sig for foraar, sigt, at der
er blivne givt for sig til den da uoverskuelige konger
Dertil: Høj; Mæne end det Mæne Høj; sigt om den Høj; sigt
indlagt, om at anlægge en Høj; sigt, sigt, sigt, sigt, sigt
konger. Privilegier, sigt og av konger blev konger

I i foreningen til den
Lægerne, og
Lægerne

II den kan sigtens til den
Lægerne

III den kan sigtens til den
Lægerne

Hildebrand Meyers manuskript

Pagina 1

Samlinger
Til den Berømmelige og Navnkundigste
Norske Handelstad
Bergens Beskrivelse

Andet Bind

Cap. 1

Om Bergens Byes Privilegier udgivne av Norges Konger og det før Foreeningen imellem Danmark og Norge.

Efterat jeg udi det Første Bind, haver beskrevet Staden deels udi dens Anlæg og Begyndelse samt oprindelige Tilstand, deels og udi sin fremvæxt og Tiltagelse [i henseende til dens Bebyggelse, og Indretning,] med alt hvad jeg meener dertil kan henhøre, vil jeg nu udi dette Andet Bind, foretage mig at give efterretning om dens Privilegier, om Indbyggernes Handel, Søefart, Haandtværker, Manufacturer og Fabriquer, om Øvrigheds og andre Embeder, fra Begyndelsen av og til nærværende Tider, deres Pligter, Rettigheder, Fortrinne og Fordeele med videre [som kan henføres til den Bergenske Historie;] Til den ende vil jeg allerførst i dette Capitel samle alle de Privilegier som av fremfarne Konger er vorden udgivne for Bergen, og det i følgende Orden:

Jeg har udi det 1 Bind 1 Cap. sagt, at Stædet hvor Bergens Bye blev anlagt, allerede tilforne var bekiendt, og det deels under Navn av Hasselvig og deels av Favrevig, hvilket sidste Navn det havde faaed av sin behagelige Situation, da det blev kaldet den Fagre /: Smukke :/ Vig: Dette stæd var i Vigen, som nu udgjør Bergens Skibs Havn, Velsignet med en særdeeles Overflødighed av Sild, hvorføre og en Mængde Mennesker søgte derhen for at profiterere av samme, hvilket, tilligemed Stædets Naturlige Beqvemhed og Beleilighed har foraarsaget, at der er bleven giordt Forslag til den da værende berømmelige Konge Oluf med det Tilnavn Kyrre, det er den stille og Fredsommelige, om at anlægge en Kiøbstad sammestæds, med de dertil behøvende Privilegier, hvilket av Kongen blev bevilget

Pagina 2 [2 Bind 1 Cap. om Bergens Byes Privilegier udgivne før Foreen.]

hvilke Privilegier bleve udgivne Ao 1070, av denne væsentlige indhold:

At Stadens indbyggere skulde tilligemed Tronhiems Indbyggere skulde (!) være berettigede, at drive Handel paa Nordlandene; Hvorhos Han og udi denne sin nye Stad stiftede Kiøbstævner og tillod frie Handel med Fremmede.

Ved denne Leilighed var det at Staden fik det Navn av Biørgvin, som siden ved det Norske Sprogs Avtagelse, svækkelse og sammenblanding med andre, er bleven forandret først til Biørgin, dernest til Bergin og endelig til Bergen; Navnets bemærkelse har jeg viist, at kan aller sikkerst uddrages av Næring eller Biering, og kan udlades av det ord Biørg. Det er i den henseende, at Vore Historier fastsætter, at Bergen blev funderet av Kong Oluf Kyrre Ao 1070.

Man seer ellers av disße allerførste Privilegier, at Staden fra begyndelsen av haver haft Frihed og været berettiget at handle paa Nordland; hvilken Handel den og siden den Tid, nu herved 700 Aar haver holdet bestandig vedlige, og det igiennem mangfoldige forandringer og indfaldende Omstændigheder, saavel til sin egen Understyttelse fremvæxt og vedligeholdelse som Nordlands sande Nytte og Fordeele, uagted adskillige Projectmagere, som [formedelst mangel paa fornøden Kundskab og Indsigter udi det Heele,] ikkun har betragtet Sagen paa den eene Kant, haver Anfægtet baade Bergen Nordlandene med forslage til saadanne Forandringer udi denne Handel, som ufeilbar vilde drage de uløksaligste Følger efter sig, for begge Deelee.

Man seer og tillige herav, at det Ord Stævne, er lige saa gammelt som Bergen selv er; Og saaledes kaldes endnu de 2de Tider av Aaret, naar Nordlands Indbyggere kommer til Bergen som udi Almindelige Markets Tider, for at drive deres Handel; hvilket første Gang gemeenlig staar omtrent udi Maji Maaned og Anden Gang udi Augusti Maaned, undtagen naar en længe anholdende Modvind kan holde dem længere ude, hvilken Skiæbne Nordlands Indbyggere, tilfælles med alle andre Søefarere ere underkastede.

Sidstbemeldte berømmelige Konges Sønne Søn Kong Østen har ei alleene i henseende til andre Ting erhvævet sig en Taknemmelig Erindring av Bergen, men Han har endog til Stadens Nytte og Fremvæxt Ao 1110, stadfæstet de av Hans Farfader Ao 1070 udgivne Privilegier.

Udi Aaret 1275, finder man at Kong Magnus Haagensen vel haver bevilget de Tydske at fare og Handle paa Bergen, men dog med de udtrøkkelige Vilkaar, at de ikke skulle fare paa NordLandene ei heller paa nogen Havn eller Fiord uden for Byen at kiøbslaae; Thi de vare bundne alleene til Byen med deres Handel, og det udi Kiøbstævnen: De vare til den ende foreskreven en viß bestemt Tid [om Aaret] udi hvilken de havde Frihed at forblive udi Byen, nemlig fra Korsmisse

Pagina 3 [2 Bind 1 Cap. om Bergens Byes Privilegier udgivne før Foreningen]

om Foraaret og til Korsmisse om Høsten, men hvo av dem som længere opholdte sig i Staden, skulde være underkastede Borgerlige Pligter. Imod denne de Tydske givne Frihed, havde Kongen betinget samme Frihed for Bergens Borgere udi de Vendiske Stæder.

Denne Commerce-Tractat, om man saa vil kalde den, var virkelig udi de Tider, grundet paa Indbyggernes Nytte og Fordeel. I særdeelehed seer man derav, at de Fremmede ere blevne satte vedbørlige Grændser, da de hverken maatte seigle til Nordlandene eller nogen anden Havn uden for Byen, for der at Handle; og at saadant blev Betragted som en Frihed, Herlighed og Rettighed der alleene tilkom Bergens og Tronhiems Borgere, og ingen andre;

Men man finder dog desuagted, at da de Tydske først vare indkomne, og havde erfaret hvor fordeelig denne Handel var for dem, da har de Tid efter anden paa en utilladelig Maade taget sig større og større Frihed til, saasom, deels ved at vilde blive i Bergen Vinteren over, og deels ved at vilde seigle til Nordland for at drive Handel der; Over saadan de Tydskes frække Opførsel [og Indgreb udi Bergernes Privilegier] finder man at Bergens Borgere beklagede sig for Kong Erik og Kong Haagen Magnisøner, da man finder at denne Sag er bleven dreven med en besynderlig Nidkierhed, og at visse Deputerede paa de Tydskes Vegne [udi Aaret 1294,] haver været udi Tønsberg i Norge, hvor da alleting ved Tractater bleve Avgjortte; Og som disse ei alleene nu Omstunder ere rare at Overkomme, men end og udi deres indhold mærkværdige, vil jeg her Ordlydende inddrage dem, skreven efter den nu brugelige Orthographie, efterdi det gamle Danske hvorudi de vare skrevne baade er Vanskelig og uden Nøtte til nærværende Hensigt og Øyenmærke. Bemeldte Tractater er av denne Ordlydende Indhold:

2. Erick med Guds Miskundt Norges Konge og Haagen med samme Miskundt Norges Hertug, sender alle Mænd som dette Brev see eller høre, Guds hilsen og sine. Vi ville at alle skulde vide, at paa Pintze Dags Tid, der Tiden var forløben fra Vor Herres Jesu Christi Fødsels Tid 1294, kom til Os i Tønsberg Forstandige Mænd Regner i Rostock og Walter av Wismar Stændernes Sendebud og Ombudsmænd, mellem Os og Vore Undersaatte og Vores elskelige Venner indbyggende Borgere av Bremen paa den eene Side, og paa den anden Side paa fornævnte Stæders Vegne, og deslige for disse Stæder Lübeck, Straalsundt, Gripswold, Kampen, Stavern, Anclam, Rye, og de Tydske av Wisbye og alle disse Stæders

Pagina 4 [2 Bind 1 Cap. om Bergens Byes Priv. Udg. før Foreeningen]

Indbyggere, var det saa sagt, at alle de Sager som klaget paa Os eller Vore undersaatere, og ikke nu kunde slette paa denne Tid, formedelst nogle Mænds fraværelse som klage ville; Og alle de for synden Audenæs Boe, skulle i Sommer Klages og Lovligen dømmes udi Tønsberg, og de Norden for Næsset Boe, med samme Vilkaar udi Bergen; Og fornævnte Sendebud og Ombudsmænd av Stæderne, lovede Os at alle de Sager og Kiære maale, som Vi og Vore Undersaatte og de av Bremen, havde paa Stæderne eller paa dennem som Boe i Stæderne, en eller fleere, hvor som helst det er skeed, at de skulde gjøre Os en fuld Rett, saa skal der være et trygt og stadigt Venskab imellem Stæderne med deres Indbyggere og de Bremere, ligerviis som er imellem Os og Stæderne hvor som helst de kunde findes, nyde skulle hver av dennem, hver ved anden slig Frihed og Vilkaar som de have haft nogen Tid tilforne sig imellem, uden den Skik som giordt var i Calmar imellem Os og Stæderne, ville Vi at uryggelig holdes skal, hielpendes dennem med dette Brev;

Og fremdeeles paa det at alle de Kiøbmænd av Stæderne som besøger Vort Rige, i Aarsage at Kiøbslaae, som Giæster, ville Vi ydermeere bestyrke med Vort besynderlige Brev, de Stykker som herefter følger som ikke haver tilforne været, paa det at de skulle bekiende sig saa meget meere være bebunden til Os med Hørsomhed som de befinder Vor Gode Villie: Er det først at hvor de kommer til Kiøbstæd eller Lands Bye i Vort Rige, da maae de Frelselig ligge til Bryggen, og Lænsmanden uadspurt, dog skulde de første eller anden Dag komme for Rentemesteren, undervisendes hannem sin Tilkommelse, og hvad som i hvert er Han haver ført, og begiære Forlov at Opskibe, Og han skal dennem ingenledes formeene, og det skal Han Hannem underviise, at Han skal naar første Kiøb paa de Varer som Han veed Os gjøres Behov for skiællig Værd inden Tree Dage at betale paa den samme Tid som de Beskeeder; Men haver Han ikke saa taget Godset som sagt er, da sælge frelseligen hver dennem Lyster; Og naar de kommer inden Byens egne Mærker, da maae de sælge sit Kiøbmandskab eller og føre det hvor dem Lyster, uden Riget eller inden, dog ikke Norden om Bergen uden det skeer besynderlig av Kongens Gunst og Naade: Og udav hvert Skib som fører Rug eller Meel skal gives i Told 1 Skiæppe av det beste der er, foruden Hvede;

Pagina 5 [2 Bind 1 Cap. om Bergens Byes Privilegier udg. før Forening.]

De skulde være frie for at sætte Skib op med nogen uden Vore; dør nogle av dem her udi Norge, da skal Godset til Arvingen eller den Lovlige Ombudsmand som haver Brev og Seigl fra den Stad som den døde var av, og skal Han have søgt den Arv inden halvandet Aar:

Ikke skulde de være pligtige at lade see deres Rustning og ikke følge nogen Misdæder til Ræfsning.

De skulde være Frie for Leding som haver udlagt med sine Skib før Juul og bestillet alle sine Kiøb; End og at de dvæles formedelst Vind eller anden Tilfald, skulde de dog være frie for Leding, Saa fremt at de bedrive nogen Kiøbmandskab over den Tid.

Deres Kiøbmandskab maae de lægge op i Kiøbstæderne, i de Huus som dem tykkes best være, med saadanne Vilkaar, at de sælge ikke i nogen anden Stæd, end som tilskikket ere.

De maae og fragte sine Skibe andre Mænd, at løbe til de Kiøbstæder som dennem er lovet at seigle til, og skulde de ikke være tvungen til at fragte Skib av andre Mænd.

Bliver nogen av dennem beslagen for den Sag som Penge skal forgaae, og er ikke for svare (!) Sager, da maae Han fremføre den Beslagning til rette med sin Værd og med Toe Tydske ved Bryggen som have selv Skib og ikke er selv færdig at seigle, og formuendes ere, at gaae i Borgen for det Sagfald som tilhører.

Ikke skulde de være pligtige at gaae paa Vagt, og skulde deres Kister ikke blive randsaget, uden nogen bliver virkelig Misraader for Falskhed eller styldt.

Saa ville Vi at Vagten skal lægge i Almindingen i god forvarelse, dog saa, at de Tydske maae uden hinder for hende, saa, som de ville; Og skal Vagten være efter gammel Sædvane, efter som Loven udviiser.

Kommer de i Skibs Skade i vort Rige, da maae de selv Bierge Skib og Gods, til saa længe de Overgive at Bierge og gaee i fra.

Bryder nogen Kiøbmand, da skal Han selv Bøde sin Sag og ingen anden som Loven formelder eller som sædvanligt er i den Kiøbstad som Brødet er, uden saa skeer, at nogen forskyder eller værger Hannem med Foß som er falden.

Ikke skal og en Mands Onde Gierninger lægges nogen Kiøbstæd til, uden saa er, at samme Kiøbstæd vil ingen Rett gjøre.

Bliver nogen Sag en tillagt og kan ikke skillig beviises hannem paa, da maae Han forklare sig med saadanne Mænd som Han er selv som best synes at vide hvad som Sandt er, efter Laugmandens Dom; End falder Han under den Sag, bøde efter Loven.

Bliver nogen Mand tillagt svare Sager, og vil Sagsøgeren beviise det, det Vidne skal ingen bære, uden de som lovlige og skiællige Mænd ere.

Pagina 6 [2 Bind 1 Cap. om Bergens Byes Privilegier udg. før Foreningen]

Er det saa, at nogen Kiøbmænd her i Norge, kiøber av Tydske og giver Gudspenge derpaa og tager det ikke bort samme Dag, da maae Han som Godset tilkommer, efter den Dags forløb sælge til hvem ham Lyster, uden det er tinget Os til Haande.

Nu disße for sagde Støkker og alle andre som før ere opregnede, ville Vi i saadan Maade Love, at all den Frihed som Stæderne haver Lovet Os for Vore Undersaatere som der kunde komme, at alle Løfter og Venlige Forligelser som er gjorde i mellem Os og dennem, skulle stærkeligen og uryggeligen holdes i alle deelee imod Os, med de Vilkaar, at hvoe som Vi eller Vore Undersaatere eller Vore Venner eller Anhængere, kunde kiære Vores Skade eller deres, da skal Os gjøres Bøder efter Loven;

Og til ydermeere Vidnesbyrd, sætte Vi vore Indseigle for dette Brev, paa det Aar og stæd som foresiger efter Sanct Peders Dag udi det Femtende Aar vort Regimente. Ao 1294.

Det som de Tydske derimod paa deres Side maatte forbinde sig til, blev ligeledes samme Tid forfattet skriftlig og udstæd av de Tydske Deputerede under Lubecks Stads Seigl, hvilket Ord efter andet lyder som følger:

- 3 Alle Mænd som dette Brev see eller høre, sender Fogder Raadmænd og Menighed av Stæderne Lubeck, Riga og de Tydske som boe udi Wesbye, hilsen med Vor Herre. Vi gjøre alle Mænd Vitterligt, at denne fredsommelige Contract som her efter følger, gjorde Vi om Pintze Tid, da Tiden var Leeden fra Vor Herres Fødsels Tid MCCXCIIII, imellem Stormægtig Høvdinger: Erick med Guds Naade Norges Konge og Haagen med samme Naade Hertug der samme stæds deres

Undersaatere og de indbyggende Borgere udi Bremen paa den eene Side, og paa den anden side fornævnte Stæder, og for de andre Stæder som ved Havet ligge, som er Rostok, Straalsund, Gripswald, Anklam, Campen og Stavern, var denne Contract giordt med Hr. Jon Laadenase Raadets Sendebud, Ombudsmænd av Lubeck og alle de andre som ud vare komne paa fornævnte Stæders Veigne, samtykkendes og stadfæstendes, samme fredsomme Contract med Brev og Seigl, paa denne skik, at forskrevne Fyrster Konge og Hertug udav Norge deres Undersaatte og saa de indbyggende Borgere av Bremen skal først skee Ret paa alle de Sager og Klagemaal som de have paa alle Vore Stæder, en eller flere saa tidt og ofte som det vorder Klaget og Kiæret og rett begiæret av Raadet i den Stad, saa skal og imellem Vore Stæder og indbyggendes Borgere i Bremen, være et trygt og stadigt Venskab, skulle hver

Pagina 7 [2 Bind 1 Cap. om Bs Byes Privil. udgivne før Foreen.]

av dem nyde all Fredsomhed, som de have nogen Tid tilforne dennem i mellem haft, uden den fredsom Contract som giordt var i Calmar imellem Norges Rige og Vore Stæder, ville Vi uryggelig holdes skal og stadfæste hende med samme Brev. Og Norske Mænd, de som søger Vore Stæder, aarsage at kiøbslaae, ville Vi at de skulde have denne Frihed, først at de maae ligge deres Kiøbmandskab op udi de Huuse i Stæderne som dennem Lyster, dog saa, at de sælge ikke andenstæds endsom Loven er; Og maae de fragte sine Skibe, hvem denne Lyster, og skal Vi ikke nøde dem til at fragte anden Mands Skib; Bliver nogen Norsk Mand stævnet til rette for nogen Penge Brøde, og Sagen er ikke for stoer, da maae Hans Værd med 2de Norske Mænd som Skib eye og ikke er reede at seigle, sætte Visßen for Hannem, at Han kommer ikke i Jern; Endda Han vorder sat i Jern, skal Han strax udtages, om Han kan faae saadan Visßen.

Skeer det saa at nogle Norske Mænd kommer i Skibs Skade i Vore Stæders Endemærker, da maae de Bierge deres Skib og Gods efter deres egen Villie indtil de eftergive og gaae i fra.

Ikke skulde de pligtig være at gaae paa Vagt. Saa skal og ingen randsage deres Kister uden nogen mærkelig Aarsage at der er staalet eller falsk Gods udi.

Misbryder nogen Kiøbmand, da skal Han selv bøde sin Sag efter Loven, og ingen anden, som sædvanligt er, i den Kiøbstad som brødet er, uden saa skeer, at nogen forskyder eller Værger Hannem med Foß /: force, Magt :/ som brødt haver.

End om nogen Kiøbmand kiøber i Tydskland av Norske Mænd og giver derpaa Fæstepenge, og tager det ikke bort samme Dag, da skal den som Godset eyer, efter en Dags forløb, sælge Frelseligen hvem Hannem løster.

Skal og ingen besønderlige Sager tillægges fornævnte Konge og Hertug udi Norge, uden saa skeer, at de ville ikke ret skikke de Mænd som begiærer Rett av

dennem; Og alt dette skal stadfæstelig holdes paa Vore sider, hvorføre sæt Stadens Indsegle av Lubeck for dette Brev. Ao 1294.

Angaaende disße Tractater finder jeg udi Conrector Edwardsens Manuscript følgende:

At da de Tydske havde smaget Norges sødhed og fornummet hvad Godt der var i Bergen at hente, ere de blevne forlækrede derefter, og med allerstørste Yppighed og Trotz, ei allene vildet forblive Vinteren over imod deres Privilegier, men og vildet Fare og seigle paa Nordlandene; Hvorover der Borgerne sig beklagede for da værende Konger /: hvis Ihuekommelse være til evig efterminde :/ da haver de med Magt og Borgerne at Maintinere, ladet efterfølgende Edict og strænge Befalinger udaae: Extract av Konning Erick Magnisøns

Pagina 8 [2 Bind 1 Cap. om Bergens Byes Privilegier udg. før Foreen.]

Privilegier, dat. Tønsberg 1294; Hvor iblandt andre Poster Bergens Handel angaaende Befales: At Tydske Kiøbmænd ikke maae Kiøbslaae Norden om Bergen:

Og meere forekommer der ikke herom hos Edwardsen; Men av det her foran inddragne, kan man see det alt udi sin fulde sammenhæng.

Vel finder jeg hos Edwardsen endnu en anden Extract av et av Kong Ericks saa kaldte Privilegier, eller rettere sagt Anordning, imod Fremmede og Udlændske som seigler til Helgeland, Findmarken, Iisland og anden Stæds udi Kongens Skattelande imod Loven, men da samme synes at vedkomme heele Norge i Almindelighed og ikke Bergen i særdeelehed, holder jeg ufor nøden at røre meere derom.

Endnu forekommer en Anordning udgiven av samme Kong Erick [Ao 1296] som jeg ikke finder benævnt av Edwardsen, men da samme, ei alleene i særdeelehed angaaer Bergen, men er endog i sin indhold mærkværdig, vil jeg anføre den her ordlydende:

4. Erick med Guds Naade Norges Konge og Kong Magnus Søn, sender alle Mænd som bygge og boe udi Bergen Guds Hilsen og sine.

Det skal Gud vide og alle de Gode Mænd som daglig hos Os ere, at Vi haver haft ydermere God Villie til Eder end til nogen anden Kiøbstad i Landet, end og at I ikke saa hørsommelige haver Beviist Eder imod Os, som Eder burde udi mange Maader, ville Vi Eder det alle dog ikke tillægge, uden alleene dennem som det begyndt haver; Og derfor skulle I vide, at I fremdeeles skulde have disße efterskrevne Rettebøder som efterfølger:

Først Ville Vi og byde, at alle Lærde Mænd og Kongens svorne Mænd, skulde udgive Leding, og sammeledes giøre og Opholde all Byens Tyngde av deres Gaarde, Lige ved andre Borgere, ellers skulde de uddeeles av deres Gaarder Lige ved andre Gaarder og have Flyt inden 5 Nætter, men hvo som sidder over de 5 Nætter skal bøde 3 Mark imod Kongen, og da med Mande Magt udsættes efter Loven.

Forbyde Vi og fuldkommelig baade Udlændske og Indlændske at tage sig noget Samhold eller at gjøre sig noget Samløb, ikke heller at digte sig nogen Lov eller Skik; Thi dette maae ingen gjøre /: som Os synes :/ uden Kongen med Hans Beste Mænds Raad; Og hvem som dette gjør, da er Han Ubode Mand, og haver Han forbrudt alt det Han eyer og fare Fredløs.

Det forbyde Vi, at ingen Udlændsk Mand, skal have Huus paa Stranden eller nogen anden Stæds i Vor Alminding, uden Vi dem det selv tillader med Vort eget Brev, dog holde al Byens Tyngde efter Bye Lovene.

[Anmærkning. Da dette løbe udi den Materie om Bergens Byes fremvæxt og Indretning, har jeg udi 1 Bind 2 Cap. indført denne Artikel Ordlydende, og det for at viise at Stranden eller den Vestre Side haver været bebygget længe for den Tid, at Borgerne Ao 1435 bleve uddrevne av deres Gaarde paa den Østre Side av Staden. Jeg har paa samme Stæd indført det lige efter den Orthographie som jeg har fundet for mig udi de Gienparter som mig er falden i Hænde.]

Give Vi og dennem som Raadmænd ere, disße Rætte Bøder, først at de ikke skulde nævne noget Udbod, og ikke heller at gjøre nogen Leding, paa det de des yder mere Byens Nytte

Pagina 9 [2 Bind 1 Cap. om Berg. Byes Priv. udg. før Foreningen]

Nytte (!) og Gavn Betænke og Overveye skulde. Datum Anno regni nostri XVII.
Indseiglede 1296. / Bordt Serkesøn Cautzeller.

Udi Aaret 1302, haver Kong Haagen udgivet en Anordning udi Bergen paa Sanct Mortens Dag, som virkelig viiser Prøver paa, at Han har været en saadan regente, som ei alene har haft [sin egen men endog] sine Undersaatteres Beste for Øyene, og har veedst at gjøre Forskiæl imellem de Friheder som tilkom saavel egne og Fremmede;

Hvilken Anordning blev endskiønt den egentlig er indrettet for Norges Rige i Almindelighed, dog fornemmelig i særdeelehed har haft Bergen alleene til Øyemærke; Og som den tillige er udgiven sammestæds, kan den nok fortiene et stæd blant disße Samlinger; Den er av følgende indhold:

5. Haagen med Guds Naade Norges Konge og Kong Magni Søn, sender alle Befalingsmænd, Laugmænd og alle andre Gode Mænd, baade Indlandske og Udlændske som dette Brev seer eller høre, hilsen med Gud og Vor Naade.

Vi have tidt og ofte forstaaet, at Udlændske Mænd som seigle hid til Landet med deres Gods, at de samme Gods igien udføre vilde av Byens Frihed som kaldes Tagemark, imod den Skik som giordt var imellem Os og dem, hvilket Vi ingenlunde længere Lide vilde;

Thi forbyde Vi fuldkommeligen at intet Gods skal udføres igien, men det skal sælges i den samme Kiøbstad det er kommet i, inden Tagemarken; End hvem som det udfører

og bliver siden beslagen dermed, da haver Han forbrudt det Gods som Han haver med at fare, og bøde 3 Mark.

Desligeste og at de Udlændske som bliver besiddendes udi nogen Kiøbstæd ud over Jule Dag, og ikke betaler Os vor Leding, da er forbrudt saa meget Hans Gods som ei er givet Leding udav, og skal der udover bøde 3 Mark.

Sammeledes at de Mænd av Silde Fisket eller anden stæds, og haver ei betalt Os vor Told som bevisligt kan gøres, da have forbrudt alt det Gods som de haver med at fare, og dertil bøde 8 Ørtuger og 13 Mark. Forbyde Vi og fuldkommelig nogen Udlændsk Mand at opskibe sit Gods, førend Vor Befalingsmand dem Forlov giver; End hvem som det gjør haver forbrudt det som Opskibet er.

Ydermeere forbyde Vi og fuldkommeligen, Vore Befalingsmænd, Fogder og alle andre, at de randsage efter denne Vor Befaling og eftersom de ville have Tak av Os. Var dette Brev giordt i Bergen Sanct Mortens Dag Ao 1302.

Hr. Sverre Aslaksønn indzeglede LS 1302

Samme Konge benaadede Bergens Indbyggere [udi Aaret 1305] med følgende Frihed:

9. Haagen med Guds Naade Norges Konge [sender alle Mænd som dette Brev see eller høre Hilsen med Gud og Vor Naade, Vi] ville at alle skulde Vitterligt være at de Indlændske Kiøbmænd i Bergen [have storlig klaget for Os at Vore Befalingsmænd have forhindret dennem i deres Seglats og have lagte ydermere Tyngde paa dennem end nogen Tid tilforne haver været, nu formedelst vor Gode Mænds Bøns skyld, ogsaa] for Troehed og God Villie som de Os nu i Vor og Rigens store Nødtørfthighed kierlig Beviist, at seigle med

Pagina 10 [2 Bind 1 Cap. om Berg. B. Priv. udgiven før Foreen.]

deres Kiøbmandskab Nord og Sønder i Vort Rige og desligeste til Vores Skattelande frelseligen at kiøbe og sælge allevegne som Loven udviiser og Vore Forældre haver skikket og sædvanligt været haver;

Thi forbyde Vi alle fuldkommeligen, besynderlig de som Land og Læhn haver og deres Fogder denne Vores Skik og Villie hindre eller hindre lade, imod fornævnte Kiøbmænd av Bergen;

Hvilken herimod gjør skal vide Han skal have Vores Ugunst og Vrede [og des foruden Bøde Breve Brud for hver Reise Han det gjør. Var dette Brev skrevet] udi Bergen Fredagen efter Botolphi paa det Siette Vort Rigets Regimente, Hr. Peder Ericksøn vor Cantzeler, beseglede i Vor Nærværelse Anno MCCCV 1305

Derefter har Kong Haagen udi Hans Regiærings Syttende Aar Ao 1316 Søndagen for Olaji udgivet i Bergen saadan Anordning:

7. Haagen med Guds Naade Norges Konge, sender sin Rentemester, Lænsmand, Laugemand, Raadmænd og alle andre udi Bergen Hilsen av Gud og Vor Naade.

Vidne at det er iidelig Klaget for Os, at Vore Undersaate stædes ingen Deel ud at føre av Tydskland, uden eeneste Øl, Kram, Specerie og andet saadant som ikke Vort Rige Gavnligt eller Nyttigt er;

Og ikke de Tydske føre andet som forskrevet staaer, og ville dog alligevel udføre av Vort Rige de Varer som dennem kan best tiene og Vort Rige kunde mindst ombære, som er Fisk, Smør og andre Feede Varer. Derfor forbød Vi i Fior og endnu Forbyde, at ingen skal føre slig Vare udav Riget, uden de som hidfører Malt, Meel og andre tunge Varer.

Klagede og Udlændske Mænd, at Vor Rentemester kjøber dennom av paa Vore Vegne og giver dem ikke fuldt fore, hvilket Os tykkes ikke Christeligt være, at hver skal ikke have fuldt for sit; Thi byde Vi at de betale hver fuld Værd for sit Gods som reedeligt kan være som de kjøbe til Vor Behov;

End den Told som Vi haver paalagt, skal hver Udlændsk Mand være pligtig til at gjøre av alle de Varer som her falder i Vort Rige, av Smør, Fisk, Lyse /: [Tran] :/, Rav, Rækling, Hvalspæk, Kiød og allehaande Ædende Varer: Og desligeste av 1 Dæger Bukskind av hver Mark værd 1 Ørtug; End av hver Mark værd i Nødder eller Graaeskind 5 Pendinge; Av 1 Dæger Koehuder og 1 Timer Maarskind 2 Ørtuger av hver; Av 1 Dæger Laadene Faareskind og Tiøre Tønde 5 Penge av hver; Av 1 Dæger Giædskind og av hver Mark værd Dyreskind, Sælskind, Biørnskind og Vadmel, uldent Otterskind, Beverskind, Gaupskind, Jervskind, Lammeskind og allehaande Smaaeskind; Brennesteen, Harpeis, Rødmose halv Ørtug av hvert et. Disse Forskrevne Byde Vi Eder strængeligen at I oppebær den forskrevne Told av alle Udlændske Mænd og hvad Land de end ere, og randsage paa deres Eed og Troeskab at ingen Underfundighed kunde dennem hielpe til at dølgde denne Told.

End hver

Pagina 11 [2 Bind 1 Cap. om Berg. Byes Privil. udg. før Foreeni.]

Udlændske Kiøbmænd som fører sit Gods uden Tagemarken og haver ikke Toldet, da haver Han forgjortt mod Os, alt det Gods som utoldet er og er falden for 8 Ørtuger og 13 mark.

Sammeledes og alle de Skibe som bryder sin Bunke at kjøbe og sælge i Havn, og gjøre ikke sin Told, da er det Skib og Gods forbrudt under Os, uden det skeer i Sildefisket, da maae hver Kiøbe og sælge alle haande Varer;

Og ville Vi ingenledes tilstæde nogen fremmede Kiøbmænd at ligge her om Vinteren i Bergen eller anderledes end som Byeretten indeholder og det var i kiære Herre Faders Tid.

End hvem som bryder herimod, da haver den Udlændske forbrudt sit Gods og hver Huseyende Borger som dennem Leye sit Huus, haver forbrudt Husene imod Os og Kronen. Var dette Brev giordt i Bergen Søndagen for Olaji paa det XVII Aar Vort Riges Regimente.

Nestfølgende Aar 1317, haver samme berømmelige Konge Kong Haagen Søndagen nestefter Martini Confirmeret efterfølgende Consention:

8. Denne Skik gjorde Norges Raad med Rentemesteren og alle Borgeres Samtykke i Bergen, saa at disse efterskrevne Hr Einer Ambesønn, Hr Endrett Simennsøn, og disße Borgere med dem, Einer Gotneske, Magnus av Øyra, Sigurd Hielt, Styrcker Lump, Tollofficeer ij Holmedall, Troftolff Rijber, Ormer Alffsøn, Oluff Lanng, skulde kiøbe alle Udlændske Varer og inden anden Borgere, uden deri gjøres fleere behov til at nævnes;

Og skulde de som til ere nævnede og samtykte, kiøbe først Kongen til Haande, siden Bispen, Abbeden og Closter Folk, og siden alle Byens Indbyggere, saa at hver Borgere skal have sin Part for samme Kiøb som de kiøbte ind, dog saa at de skulde betale strax i hvad de faae.

Skulde alle Udlændske Mænd have Opskibet inden 8 Dage i det allerseeneeste, siden de haver Lov faaed i Søboder, imellem Øresteen og Kongens Appelgaard, som er Malt, Meel, Rug, Hvede, Korn, Hvede meel, Flesk, Erter, Sild, Bønner og all anden Tunge Varer;

Og skal ingen tunge Varer skibes op i Gaardene, førende alle Søboder ere borthyrede eller opfyldte, uden Vin, Øl, Miød, Honning, Lyse, Smør, Fisk og alle andre Varer, uden tung Varer skal opskibes udi Gaardene og Kieldere, som hver haver taget sig Leye for og de have Huus leyed, og ingen andenstæds førend alle andre Varer som er Klæde, Vox, Kram og alt Spetzerie, skal opføres i Gadeboder og ingenstæds at sælges uden i Gadeboder, de Varer som skal handles med Alne Tall;

Hvem som annerledes gjør eller opskiber som nu er sagt, skal bøde 1 Mark. Og den som Huset tilkommer bøde ½ Mark; End alle Udlændske Kiøbmænd skulle have fordyt deres Varer inden en halv Maaned efter de have Opskibet, dog ikke i smerre Støkker end løst Klæde og Lærret i Hundrede Tall tilhobe, Skarlagen,

Pagina 12 [2 Bind 1 Cap. om Bergens Byes Privilegier udg. før Foreningen]

Engelsk og alt andet Klæde i heele Stykker, Vin, Honing i Heele Fad sammen, Øl, Malt og Rug, Korn, heele Læster sammen, Hvedemeel i heele Sækker eller 1 Skippund, Vox i heele Bodne eller i heele Skippund, Flæsk i hele Skippund: Og sælge alsomeeneste indlændske Borgere og Byemænd og ikke udlændske uden eeneste hvad Han haver Behov til sin daglige Kost, dog ikke meere end til Maaneds Kost i mindste Laug.

Alle Udlændske Kiøbmænd som komme til Bergen, skulle have solgt sin Vare inden en halv Maaned, efterat de finge Lov at opskibe;

End efter 3 Uger skulde de have giordt Market som de ville gjøre i Vor Kiøbstæd den Reise, og skal ingen Udlandsk Kiøbmand Længere have Lov til at Opskibe og sine Varer foryde og sit Indkiøb at gjøre og vende sig av at færdes, alt sammen meere end Sex Uger;

End det som ikke er solgt inden den Tid som forskrevet staaer eller indkiøbt inden den Tid som det siger for, da er dem Forbudet at sælge eller Kiøbe noget siden den Reise, fra Korsmisße om Høsten, og indtil Hellig Korsdag om Vaaren:

End fra Hellig Korsdag om Vaaren og indtil Hellig Korsdag om Høsten, da maae hver Kiøbe og sælge frelselig saavel med Udlændske som Indlændske, dog ikke i noget andet stæd eller i mindre Stykker som før er sagt.

Om nogle Udlændske Kiøbmænd sælger sine Varer, imod den Skik, i anden Stæd eller i smærre Stykker sammen som før er sagt, da haver Han forbrudt til Kongen saa meget Han solgte, uden den Udlændske haver Vidne til, at Han førde ikke meere av den Vare til hobe, da er Han ikke falden for nogen Sag, naar Han sælger saa meget Han førde, endog det er mindre end som foresiger.

Og hvilken Norsk Mand som imod denne Skik indkiøber, svare derfor efter Logen. Skal og ikke heller nogen gjøre den anden noget Forkiøb eller byde noget Aabud, enten Kongens Befalingsmand imod Byemænd, og ikke heller Byemænd imod Hannem, ydermeere end dem før imellem samtykket er: Uden hvem det gjører, enten byder Overbud paa en andens Kiøb, eller og kiøber dyrere end som Kongens Befalingsmænd med Byemænd samtykke haver, da skal samme Kiøb gaae tilbage igien, og oven oppaa den som Kiøbet gjorde bøde 1 Mark, og skal som Ukiøbt være.

Skal og ingen Byemand som halvveyendes er, Leye nogen Udlændske sine Huus længere end halv Mands Leye tillige, og den samme ikke Længere tilhobe end 6 Uger, eftersom skikket og forsagt er, i det allerlængste;

Hvilken som annerledes leyer sine Huus eller tilstæder nogen længere at sidde i end som foresiger, skal bøde Kongen 8 Mark, og da

Pagina 13 [2 Bind 1 Cap. om Bergens Byes Privilegier udg. før Foreningen]

skal den Udlændske rømme og udføre av Huuset. Skeer det saa at samme Borger bryder over den Skik, da haver Han forbrudt sin Gaard under Kongen;

Er det og saa, at den Udlændske som Husene leyet haver, bryder oftere, da skal han bøde saa meget Gods som den Gaard er værd Han leyed haver; Ydermeere og den som gjør ikke det som Hannem budet er, eller og gjør det som Hannem forbudet er, hvad eller det er lidet eller meget, da skal Han bøde dem som gjører og samtøkker, og sammeledes den som udtager og tilstæder, hver 1 Mark, eller og, saa meget meere som Kongen med Hans Beste Mænds Raad synes Sagen høyere reise.

Vare alle disse forskrevne Puncter og Artikler samtykte og stadfæstet med alle forskrevne Mænds Ja ord, Handzelle, Troe og Love ubrødelig at holdes skal.

Saa have alle Byemænd og Samtykt, at ingen skal kiøbe Tydsk Øl dyrere end 1 Mark Tønden, og hvor som det gjør skal bøde Kongen 5 Mark og Ølet optaget.

Og efterdi at Vi Haagen med Guds Naade Norges Konning, Kong Magni Søn saae og skuede og grandgivelig overlæsedede denne Skik, da, formedelst deres Bøn og Begiæring som i Bergen ere samtykte og stadfæste Vi forskrevne Skik og Ordning i alle sine Puncter og Artikler.

Ville Vi og byde at holdes skal for fuld Lov for alle de som boe i Bergen eller fremdeeles herefter tilkommendes vorder;

Og skulle alle vide, hvilke den Skik bryder, skal visbelig derfor svare eftersom her i formeldes, og derover have Vor Ugunst. Givet Søndagen nest efter Martini regni Nostri XVIII.

Her kan jeg have den fornøjelse at meddeele noget, som jeg anseer av en besynderlig Vigtighed. Jeg bevæges dertil af saadant som har sin Oprindelse af en sand Høiagtelse for de Gamles viise og fortreffelige Love, da man vil finde at de for saa mange Hundrede Aar siden har haft et Betragtende Øye paa de Ting som man neppe kunde have forestillet sig. Dette kan allerbest skiønnes paa naar jeg her Ordlydende meddeeler den heele Anordning, saaledes:

13. Magnus og Haagen med Guds Naade, Norges, Sverriges Konger, sender alle Mænd udi Bergens Bye og udi Bergens Læn Hilsen med Gud og Vor Naade.

Vi ville Eder kundgiøre, at Vi tidt og ofte have hørt av Vort Riges Raad og av mange andre vore Gode Mænd, og den menige Almue for Os kiært haver, at Landet lægges aldeles Øde, fordi at de Gode Mænd som Bonde Avl /: med Ager og Eng at dyrke :/ ville opholde, kunde ei bekomme Tieneste Folk, Aarsagerne disse: at

Pagina 14 [2 Bind 1 Cap. om Bergens Byes Privilegier udgiv. før Foreningen]

alle de Unge Karle som opfødes, vilde begive dem til Kiøbmandskab, og dermed fordærves alt Riget og Rigets Indbyggere;

Da efterdi at os med vort Rigets Indbyggere, Raad, bør at overveye Rigets Nytte og Gavn, udi alle de Ærender Os mueligt er, efter den Forstand Som Gud Os givet haver;

Thi forbyde Vi alle med dette Vort Aabne Brev at give sig til Kiøbmandskab, uden saa er at Han eyer selv XV forugilde Mark som Han kan bruge til Kiøbmandskab av sit eget, og ei haver borget det av nogen enten Udlændske eller Indlændske, men hvor som hermed bliver befunden, da skal det som Han haver med at fore optages Os til Haande;

Saa forbyde Vi og hver Mand at Kiøbe eller sælge i Fiorder og i Væhr, uden saa meget som de paa en redelig Maade, til deres Kost kan behøve:

Og udi ingen anden Stæd end som forðum haver Kiøbstæds Friheder været, som kaldes Tagmarke eller Market, under saadan Brøde som for sagt er: Og derudover Bøde imod Os og Konge-Dømmet 8 Ørtuger og 13 Mark i Breve Brud.

Fuldkommeligen forbydendes alle Vore Befalingsmænd og deres Fogder nogle disße forbudne Støkker at forlove eller tilstæde eller lide imod denne Vor Skik; Men heller Byde og Befale dennem at randsage alle og optage fra dennem som var given i Bergen Fredagen for Gregori Mæsße paa Vores Haagen Konges 9de Riges Aar udi begges Vores nærværelse.

Udi Aaret 1329, haver kong Magnus, udgivet følgende Anordning for Bergen.

12. Magnus med Guds Naade Norges, Sverriges og Gothes Konge sender alle Mænd udi Bergen som dette Brev see eller høre Guds hilsen og sine.

Vi og Vort Raad have i sandhed forfaret, at nogle haver sig fordristet med Ulydighed at fremdrage i sædvane, Ulovlige Vintap, ydermere end Gammelt haver været; Derfor forbyde Vi fuldkommelig hver Mand udi hvad som helst Stand Han er, Indlændske og Udlændske nogen Vintap at bruge herefter udi Bergen uden det bliver sat av Raadet efter gammel sædvane:

Og dennem som Vort Brev derpaa have, dog med saadan Vilkaar, at de skulde betale Vore Raadmænd for hvert Fad som de Tappe og sæt er, som tilforne sædvanligt haver været; Hvoe som dermed bliver Beslagen, skal sandelig vide, at Vinen skal optages til Os og Kronen, og den som Vinen tapper, svare Os 8 Ørtuger og 13 Mark i Breve Brud; Og til sandheds Vidnesbyrd, at Vort Raad haver saa samtykt med Os,

Pagina 15 [2 Bind 1 Cap. om Berg. Byes Privil. udg. før Foreen.]

sætte Vi vort Indseigle med Hr Elling Vickersøns Vor Drost i Norge for dette Brev som giordt var i Oslo Søndagen for Vor Frue Dags Tider, paa det 11 Aar Vort Rigets Regimente. 1329

Nest følgende Aar 1330, udgav Kong Magnus en Anordning av saadan ordlydende indhold:

11. Magnus med Guds Naade Norges, Sverriges og Gothes Konge, sender alle Mænd udi Bergen som dette Brev see eller høre, hilsem med Gud og Vor Naade.

Vidne at tidt og ofter haver for Os og Vort Raad kiøret været, at de Varer som hidføres er meere forfalsket end nogen av de Varer som føres til andre Lande, som er Klæde, hvert Slag for sig, holder ikke saa mange Alen som av gammel Tid været haver, Vin, Vox, Honning, Ris, Mandel, Gryn, Spetzerie og alle haande andre Varer, ere saa forblandede med Utilbørlige Ting, at det er aldeeles Udvælget;

Og efterdi Vi det ei længere taale eller Lide vilde, da ville Vi at alle skulde vide at hvad Varer som hidføres, og i nogen haande Maade falsk findes, i hvad det end være kan, det

skal være optaget Os tilhaande: Derforuden skal den som Varene eye eller føre bøde 8 Ørtuger og 13 Mark i Breve Brud, uden saa er Han sig forklarer med 12 Mænds Eed, at Han ikke veedste at de vare falske; Dog alligevel er Varene optagen som foresiger. Til Sandheds Vidnesbyrd at Vort Raad saa med Os samtykke haver, sætte vi vort Indseigle med Hr Elling Vickingsøns Vores Drost i Norge for dette Brev som giordt var i Opslo Medvecke Dag nest efter Nicolaji paa 12 Aar vort Riges Regimente, Hr. Pouel Bordsøn var Cantzeller Indseiglede og Poul Klerck skrevet haver. 1330

End nu samme Aar 1330, haver Kong Magnus udgivet følgende Anordning:

10. Magnus med Guds Naade Norges, Sverriges og Gothes Konge, sender alle dennem udi Bergen Guds Hilsen og sine.

De Udlændske Kiøbmænd som hidseigle med deres Kiøbmandskab baade av Tydskland og av andre Lande, haver tidt og ofte Klaget for Os og Vore Raad, at her er nu ikke saadant Kiøb som av fordum Tid haver været;

Aarsagerne disße: at de meste Varer som faler her i Landet, kiøbes tilhobe om Vinteres og føres bort, saa at lidet er til at tage naar Market /: som kaldes Kiøbstævne :/ skal staae efter gammel sædvane:

Dette samme haver og kiæret Raadmænd Huuseyende Borgere og andre Byemænd, at Staden er her

Pagina 16 [2 Bind 1 Cap. om Bgs B. Priv. udg. før Foreningen]

saa fuld all Vinteren igiennem av Udlændske som lægger sig til Trædskhed og Utilbørlig Handel, saa at Byemænd faar aldeeles intet at kiøbe, neppe Maden til Munden. Og efterdi at Vi ere skyldige, og Gud haver Os tilskikket at skulle skaffe alle mand udi vort Rige og hver udi sin Stæd Lov og Rett eftersom Lovbogen udviiser;

Og skal alle Vitterligt være, at Vi haver med Raad og Samtykke av Verdslige Herrer Hr Eileff Erichsøn vor Kiæreste Ven, Hr Salomon Bisp i Opsloe, Hr Elling Vickunnarson vor Drost samt med alle andre Vort Riges Raad i Norge som her nu forsamlet var, denne Skik giordt, efter fornævnte Gode Mænds Raad, baade for indlændske og udlændske, deres Bøn skyld, og sammeledes efter den Skik som vore Forældre Konger i Norge, og besynderlig Salig Ihukommelse Kong Haagen vor Allerkiæreste Morfader, endog at de nogen Tid haver lidet Uret avholdet, at alle Udlændske Mænd, i hvad som helst Land de ere av, som tidt komme med deres retferdige Kiøbmandskab og med skiællige og nyttige Varer fare, skulde være Os og alle Vores, Gud og Velkommen frelseligen at sælge og kiøbe, efter gammel Sædvane, naar som helst de have sig Beklaget og Opskibet, og hvis anden Underdanighed som de efter gammel Sædvane og fremfarne Herrer og Kongers Skik skyldige ere:

Dog med saadan Vilkaar, at de som hidkomme efter Hellig Korsdag om Vaaren, maae her blive saa længe dem Lyster, indtil Korsmisße om Høsten,

Men fra Korsmisſe om Høsten og til Korsmisſe om Vaaren, forbyde Vi alle Udlændske Mænd, som ei her indgift ere og Norske Konger have, her at blive besiddendes eller her Huus at Leye eller nogen haande Kiøbmandskab at bedrive til Korsmisſe om Vaaren;

Og hvo som dette gjør, skal vide at alt det Gods som Han enten Kiøber eller Sælger fra Korsmisſe om Høsten og indtil Korsmisſe om Vaaren, skal være optaget Os og Konningdømmet til haande, saa og det Værd som derfor gives.

End hvilken Huseyende Borger der leyer sit Hus bort paa fornævnte forbudne Tider skal give Os 8 Ørtuger 13 Mark og Huusleyen med som Han faaer derfor, uden saa kunde skee, at nogen formedelst stor Nødsag skyld, trænger til at flye sit Fæderneland, da ville Vi, at de her blive med deres Børn og Koner, under saadan Naade som Vi ville med dennem giordt have, naar som Os bliver kundgiordt, hvad Nød Sag dennem tiltrængde at de matte hidrømme.

End om det skeer, at nogle Kiøbmænd komme hid efter Korsmisſe om Høsten, da ere de Gud og Os Velkommen

Pagina 17 [2 Bind 1 Cap. om B. B. Priv. udgivne før Foreningen imellem Dan. og Norge]

at blive her sa længe, at de fange forydet deres Varer og de udi Tid og Time kunde seigle av igjen, eftersom Vor Befalingsmand, Lænsmand, Laugmand og Raadmænd tykkes skjønsommeligt at være.

Forbyde Vi og alle Udlændske Mænd at kiøbe Malt, Korn og Smør eller nogen andre Norske Varer til Forprang igjen at Udsælge det her udi Riget dyrere end det indkiøbt ere, uden Vadmel som dennem betales udi deres Skyld. Udi samme Maade er og forbudet at ingen Udlændsk Mand som sidder her udi Byen, skal kiøbe nogen Varer som kommer av andre Lande annerledes her igjen at at sælge til Forprang, Men om Kram og Spetzerie at udhøkre, skal fare efter Loven som Lovbogen udviiser;

Saa forbyde Vi og at nogen Udlændske maae kiøbe Fæ, Faar, Høns eller nogen anden Vare paa Bøigden iblandt Bønder.

Ydermere saa er og forbudet, saavel Indlændske som Udlændske at kiøbe udi Byen Fæ, Faar, Høns eller andet saadant, andre stæds end paa Torvet. End hvem som anden stæds Kiøber, da skal det optages til Kongen, baade det som kiøbt er og saa dets Værd som derfor gives; Og hver av dem som kiøbte eller solgte, hvad enten Han er Indlændsk eller Udlændsk, skulde Bøde en halv Mark.

Item, Lax og al anden færsk Fisk skal kiøbes paa Bryggene eller paa Torvet, under saadan Brøde som Kong Erickes vor kiære Faders Brev derom formelder.

Item endog at Salig Ihukommelse Kong Haagen Vor Kiære Morfaders Brev lyder saa, at alle Udlændske skulde opskibe alle deres Varer udi den Gaard som de ligger for, da ville Vi det saa formelde, at de maa opskibe deres Gods alt eller noget deres, hver, som dem

Lyster, efter de Breve og Friheder som Vore Forældre Konger i Norge tilforne derom udgivet haver.

Skeede det ogsaa at Vore eller nogen av Vore Forældre Konger udi Norge Breve kunde findes, som dette Vort Brev, eller nogen Artikel derimod er, kalde Vi dennem tilbage og aldeeles til intet at gjøre med dette Vort aabne Brev.

Til Sandheds Vidnesbyrd, at Vort Raad saa med Os samtykt haver, sætte Vi Vort Indsegle med Hr Elling Vichinsøns Vor Drost i Norge Indsegle for dette Brev som gjort var i Bergen Sanct Laurentz Aften paa Vort Riges 12te Aar, Hr Pouel Bordsøn Vor Cantzlers Indseglede og Pouel Klerck skrevet haver Anno Domini MCCCXXX.

1330

Udi Aaret 1343 haver Kong Magnus udi Hans Regiærings 25de Aar, ei alleene Confirmeret Bergens Byes Privilegier, men end og udi samme Aabne Brev, gjort adskillige Anordninger til Indbyggernes Nytte; Samme aabne Brev lyder som følger:

Pagina 18 [2 Bind 1 Cap. om Bs B. Privil. udgivne før Foreeningen imellem Danm. og Norge]

14. Magnus med Guds Naade, Norges Sverriges og Skaane Konning, sender alle Mænd som dette Brev see eller høre, Hilsen med Gud og Vor Naade.

Vi ville at I skulle vide, at Vi med dette Vort Aabne Brev, stadfæste alle de Breve og Privilegier som Vore Forældre Konninger i Norge og Vi have givet Vor Stad Bergen som Staden at kan styrke, eftersom de hver for sig, udi alle sine Puncter og Artikler formelder og indholder, forbydendes hver Mand dennem imod at gjøre eller rygge lade, men hvo som det gjør skal svare Os fuld Breveboed.

Saa byde Vi alle Udlændske Embedsmænd som i Bergen ere at betale og udgive til Os den Aarlige Rente som kaldes på Norsk BoedLeyding uformindsket efter gammel sædvane, og sammeledes all anden Tyngde, Udbud og Udgift til Rigets Nødtørft som kaldes UdfareLeyding og Skivafæ, naar som helst Vi hannem udbyde lade, eller og svare Os Leydingsfald og anden Brøde derfor efter Loven.

Og dersom nogle av forskrevne Udlændske Embedsmænd eller Udlændske Kiøbmænd, eller hvem som helst det være kan, som med Ulydighed fordrister sig, at bryde imod vor Stads-Rette i Bergen og ei ville ret gjøre naar de Lovlig søgt ere, saa og de som med samhold huuse, freder eller udføre nogen Ugierningsmand fra Lovens straf, da byde Vi Vore Fogder, Befalingsmænd, Raadmænd og alle andre Indlændske Kiøbstædsmand som Vor Stadsret vilde nyde, at lade fange og gribe og sætte dennem, indtil saa længe at de faar Borgen for sig, at de ret gjøre;

Og den som saa formedelst Overvold og samhold ei kunde faaes til rette, da bydendes dennem alle som beviisligen befunden vorde udi samme Sambund under saadan Fred, at de skulle fare ud av Bergen inden en Maaned og aldrig meere komme der ind igien, uden saa at de sætter fuld Lov og visßen at de ei ville give sig i noget Sambund imod

Loven eller Stadsretten derefter, men skulde pligtige være derefter at svare Lov og Rett naar som helst det paa ædskes;

Byde Vi og at deres Gods som for fornævnte Sager av Byen uddrevne ere, skal ingenledes bortføres førend Vi og Staden have Vor fulde Rett; og sammeledes Sagsøgerne Boed og bedring efter Lov og Dom.

Var dette Brev giordt paa Waardbierg Tiende Dag Jul paa det 25de Aar Vort Riges Regimente, Hr Arne Aslaksøn var Klerck indseglede og Helge Iversøn skrev. 1343.

Samme konge har derefter udi Aaret 1347, giordt følgende Anordning, som ord efter andet er saa lydende:

Pagina 19 [2 Bind 1 Cap. om Bgs B. Privil. udg. før Foreningen mell. Danm. og Norge]

15. Magnus med Guds Naade, Norges, Sverriges og Skaanes Konge, sender alle Mænd som dette Brev see eller høre, hilsen med Gud og Vor Naade.

Vi have forstaaed at Udlændske Kiøbmænd seigle til Vort Skatte Land og andenstæds som ei før sædvanligt været haver, av hvilket Vort Land og saa Vor Kiøbstædsmænd i Landet haver der stor Skade av;

Thi forbyde Vi fuldkommelig alle Udlændske Kiøbmænd, at seigle med deres Kiøbmandskab Norden omkring Bergen eller nogenstæds til vort Skatte land: og dermed igienkalde Vi og uduelig gjør alle de Breve som derom udgivet ere.

End hvo som herefter det gjør seigler med Kiøbmandskab eller sender noget Gods, da skal det alt optages Os tilhaande.

Var dette Brev giordt udi Opsloe den 7de Dag for Petri ad Cathedra paa det 29de Aar Vort Rigets Regimente og indseglede i vor egen Nærværelse.

Udi Aaret 1377, haver Kong Haagen Magnisøn som blev formæhlet med [Princesse] Margaretha Kong Waldemars Datter av Dannemark /: hvilket kan agtes som en Grund til den Lyksalige Forening imellem Danmark og Norge :/ udgiver en Anordning av denne indhold:

16. Haagen med Guds Naade Norges og Sverriges Konge hilser eder alle som dette Brev see eller høre.

Giøre hver Mand vitterlig at Tydske Kiøbmænd av Hænsene have draget til sig mange Stykker som Vi og Vort Rige have haft stor Skade av, og sige sig saadant at have haft og Vore Forældres Naade og Privilegier;

Nu for den Sag at Søestæderne besynderlig Borgemester av Lubech Hr Jacob Cleckholdt Haver Os tilsyne ladet, alle de Friheder og Privilegier som de av Vore Forældre haft have, hvilken Frihed og Privilegie Vi av synderlig Gunst og Naade

stadfæste, og ville at dennem ubrødelig at holdes skulde, men alle andre Stykker som de haver saa inddraget, ydermere end deres Privilegier formelder, ville ingenledes stæde eller lide:

Derfor have Vi med Vort Raads, Bispers, Ridderes og Svennes samtykke som her nu hos Os var, Denne Skik derom giordt, og Vi den ydermere forbedre ville, naar Vort Rigets Raad i Norge flere tilhobe komme, eftersom Vi da med dem kunde overeens vorde;

Og skal denne Vor Skik saa ubrødelig holdes i vore Kiøbstæder; Bydendes Vor Laugmand at dømme det for Lov, og Vore Befalingsmænd og Byefogden at Søge derefter: Først at alle de Varer som her falder i Landet, hvad heller De kommer til Søs eller til Lands, skal føres til Torvet, men Korn, Meel, Malt som til Skibs kommer,

Pagina 20 [2 Bind 1 Cap. om Bergens Byes Privilegier udgivne før Foreningen imellem Danm. og Norge]

udi heele Læster, havl eller Pund, da skal tages en Skiæppe av hver og føres til Torvet, at randsage hvor Godt det er, og efter dets Godhed skal det kiøbes og sælges paa Torvet.

Item forbyde Vi all Gaardkiøb paa Indlændske Varer, og at intet Gods skal ind i Byen føres efter Soel er nedgaaed og indtil Soel staar op igjen: Hvor som saadant Gaard-Kiøb giøre, eller indføre noget Gods om Natte Tide, da skal samme Gods være forbrudt Os til haande: Og hver som enten Selger eller Kiøber, anden stæds end paa Torvet, skal bøde Os 8 Ørtuger og 13 Mark i Breve Brud.

Er det og saa, at noget Gods kommer, og Vor Befalingsmand eller Fogd mistroer at Gaardkiøb er avgiordt, da byde Vi dennem som Sagen tillægges at værge sig derfor selv Tredie med sin Eed.

Item forbyde Vi og at ingen Friler eller Løse Koner skulde sælge noget Gods smaat eller stort uden det som dennem selv tilhøre og de kunde stande det med deres Eed selv tredie.

Fremdeeles Forbyde Vi alle Udlændske Kiøbmænd, at kiøbslaae noget paa Landet, uden eeneste paa Torvet: Saa Forbyde Vi og dennem at brygge sig selv Norsk Øl, enten til deres eget Brug eller Udsal, uden kiøbe det der hvor det er til fals:

Item forbyde Vi dem og Høyligen, at kiøbe meere Ædende Varer end som de behøver til deres egen Kost, og ikke heller ud av Riget at føre, og ei heller at sælge det ud til Forprang igjen.

Sammeledes forbyde Vi dem, at sælge nogen Tung Varing annerledes end i heele Skippund og halve, og Sild, Øl, Miød udi heele Tønder og ei mindre.

Item forbyde Vi dennem og at føre noget Gods imellem Vort Rige som andre tilhøre ende dem selv, eller dennem som i Huusene ere.

Have Vi taget og annammet Torvet i Vor Fred og Beskiermelse forbydendes alle at tage, gribe eller slide fra nogen med Vold imod Hans Villie, uden hver skal kiøbe den andens Gods, efter som de kunde baade foreenes om; Hvilken som annerledes gjør, skal svare Udslags Sag. Var dette Brev skrevet i Opsloe Torsdagen før Kyndermødsse (!) paa Andet Aar Vort Riges Regimente og besejlet i Vor egen Nærværelse Anno Christi 1377.

Jeg haver her foran sagt, at jeg meddeeler disse Privilegier skreven efter den nu brugelige Orthographie

Pagina 21 [2 Bind 1 Cap. om Bgs Byes Privil. udgivne før Foreen.]

efterdi det gamle Danske hvorudi de vare skrevne, baade er vanskelig og uden Nøtte til nærværende Hensigt og Øyemærke. Jeg maae herved ydermeere erindre dette, at jeg ikke havde udskrevet dem efter Originalerne, men efter andre Gienparter, og det, saavidt jeg kan slutte av Skrive maaden og Bogstavernes Træk, efter Gienparter som dette Seculo haver været skrevne, skiønt Skrивereren saa godt som mueligt være kunde, haver fulgt den gamle danske Orthographie som Han har haft for sig [hvilken omtrent kommer overeens med den som var Brugelig udi det 16de Seculo].

At disse mig i hændefaldne Gienparter heller ikke ere udskrevne efter Originalerne, men i sin Tid haver været oversatte i det Danske, det bliver, efter mine Tanker upaatvilelig, naar man paa den eene Side betragter Bergens Bye Lov udgiven av Kong Magnus Lagabæter udi Aaret 1274, og paa den anden Side disse Privilegier, som for Exempel de Ældste av 1294, 1296, 1302, 1305 o.s.f. thi Lige som Originalen av Bergens Bye Lov er skreven paa gammel Norsk, saa slaaer det vel heller ikke Feil, at disse Privilegier som ikkun ere faae Aar Ældre end hin, ogsaa haver været skrevet paa samme Sprog; Der foruden findes der udi disse Gienparter, adskillige Ord som ere skrevne paa den Moderne Maade, som f. Exempel: der findes altid skrevet Bergen, men aldrig Biorguin med meere [hvorav man altsaa kan slutte, at mangfoldige andre Ord ligeledes ere læmpede efter det nye;]

End videre da kan jeg end og gjøre den Anmærkning, at Orthographien udi disse Gienparter som mig er falden i Hænde, er omtrent den samme udi de Privilegier, som endog ere halv andet Hundrede Aar Ældre end de første;

Saa at det, i betragtning av alt dette, havde været til ingen Nytte, i fald jeg vilde havde meddeelt disse Privilegier udi den samme Orthographie som Gienparterne vare skrevne, i sær paa dette Stæd, hvor Hensigten og Øyemærket, bliver noget gandske andet end at undersøge Sproget.

Men at jeg dog imidlertid ordlydende haver indrykket saa mange av dem som jeg har kundet overkomme, det er skeed, deels i Betragtning, av, at de nu omstunder ere overmaade vare, da de vel undertiden kan findes nogen Extracter og Stumper derav, men sielden eller aldrig nogen fuldstændige, deels og, forde de egentlig henhører til dette stæd, og giver en fortræffelig Oplysning om adskillige Indretninger og Forfatninger hos Forfæderne, hvormed man ellers undgaaer mange Vidtløftige Undersøgninger og Anmærkninger, efterdi man herved kan gaae Lige til Kilderne.

Anhang

Efter at dette var skrevet, er mig siden falden i Hænder en og anden Gienpart av gamle Privilegier, som synes at være udskrevne efter Originalerne av det Norske Sprog hvor udi de vare skrevne; Hvorfore jeg her vil meddeele Kong Magni Confirmation udgivne udi Hans første Regjærings Aar, som indfaldt Ao 1319, og det udi den samme

Pagina 22 [2 Bind 1 Cap. om Bs Byes Priv. før Foreeningen imellem Danm. og Norge]

Orthographie som jeg finder for mig: Samme er av denne indhold:

Magnus mett Gudtz Myskundt, Norriges, Suia og Gotta Koningar, sennder allum Mann, theim seim thetta Breff see edra høyra Q.B. och sina wer sagum openn Breff wnnder Insiglum, Stadarens och Stadarmanna i Biorguin;

Tha seim her fyllia vore Breffue, och wotta om thuptir ther som vora Forilldra Konningar i Norrige haffue giffuet Predicare, Brødrum i Biærguin;

Thij williom weer, ath allir Menndt witi, ath were Stadfestum fyresagdt Breff Stadarennns och Stadarmanna mett thesse wore Breffue. ther giortt war i Biorguin Freadaging nesta fyrrir Jonns Wæcku, att fyrsta Aare Ricks Wars, og Indseglede Os Siælffuom Hiouerandum Haquong (?) Notarius rettade.

(*Pagina 23-24 er ubeskrevet.*)

Bergenhus, tegnet av Reichborn 1768. Hentet fra Hildebrand Meyers Bergens beskrivelse bd. 1. BBA

Pagina 25 [2 Bind 1 Cap. om Bergens Byes Privilegier udgivne før Foreeningen imellom Danm. og Norge]

2det Bind

Cap. II

Om Bergens Byes Privilegier [og det som dertil kan henføres,] udgivne efter Foreeningen imellem Danmark og Norge, indtil Kongerne av den Oldenborgske Stammes Regierings begyndelse.

Jeg har imod slutningen av det Første Capitel sagt, at Kong Haagen Magnussøn blev Formæhlet med Princesse Margrete av Danmark.

Av dette Ægteskab var Kong Olaf som blev Konge over Danmark og Norge, fra hvilken Tid man kan regne den Lyksalige Tids Punkt av disse tvende Rigers Foreening. Denne Konge levede ikkun kort; imidlertid finder jeg der at Han udi sit Regiments Tredie Aar har udgiven for Bergen en Anordning; hvilket har været udi Aaret 1385 / 1383, efterdi Vore Historier beretter, at Han blev kronet til Konge udi Norge Ao 1380. Samme Anordning er av denne indhold.

17. Oluff med Guds Naade Norges, Danmarks og Gotthes Konge, sender alle Mænd udi Bergen og udi all Nordland Hilsen med Gud og Vor Naade, kundgiørendes at Vi samt med ald Vor Rigets Raad, baade Bisper og Prælater, Riddere og Svenne haver det forstaaed, at Almuen der hos Eder Baade Aandelig og Verdslig, have det Høylig kiæret og endnu daglig kiærer at de Gode Mænd der hos Eder som Bonde Avl vil opholde, kunde ei Tieneste Folk bekomme; Aarsagen disse: At den største Part av Unge Folk give sig til Kiøbmandskab imod Loven og den Skik og de Breve som Vore Forfædre Koning Magnus og Vor Allerkiæreste Hr Fader Kong Haagen /: Gud deres Siæle have :/ med all Rigets Raad gjorde udi saa Maade, at ingen Mand skal seigle med nogen Kiøbmandskab som ikke eyer saa megen Kiøbmands Varer som beløber til 15 Mark forugilde, som ikke skal være Borget enten av Indlændske eller Udlændske: og efterdi at den Skik haver mindre været avholdet end sig burde, da ville Vi og alt Vort Rigets Raad, at fornævnte Breve skulle herefter

Pagina 26 [2 Bind 2 Cap. om Bs B Priv. Efter Foreeningen im. D. og N.]

ved Fuldmagt blive, og stadfæste Vi dennem udi alle sine Punkter og Artikler, efter som de hver for sig ydermere formelder.

Nu paa det at Landet skal ei Ydermere Ødelægges end det nu er, baade Os og alle Vore Gode Mænd til Skade og mest dennem som Jorde Gods have og gierne vilde Os til Tieneste være, hvilket de ikke formaae; Thi alt baade Vort og Deres Gods lægges Øde, saa at Kronens Aarlige Rente som Leiding kaldes, bliver snart aldeles ingen;

Derfor have Vi nu med Vort Raads raad, Bisper, Prælater, Riddere og Svenne, denne Skik derpaa giordt, at ingen Mand der hos Eder, hverken i Kiøbstæd. eller i Hærret, skal forhyre sit Skib at seigle Nord i Landet eller til Skattlandene med nogen Kiøbmandskab, uden de som det saa formuendes er av deres eget Gods uden alle Mands Borging baade Udlændsk og indlændsk efter som de kunde sande med deres Eed;

Hvo som det gjøre vil, have forbrudt Skibet og der oven paa svare Os 8 Ørtuger og 13 Mark i BreveBrud:

Forbyndes alle Vore Befalingsmænd besynderlig Vor Rentemester udi Bergen og alle andre nogen Mand dertil Forlov at give deres Skib saa bort at Fragte ikke heller at tilstæde nogen at fare med Kiøbmandskab imod denne Vor Skik og alle Vore Gode Mænds samtykke foresiger, men meget meere forbyde Vi alle Vore Befalingsmænd der hos Eder, i hvo som helst de ere, at forfølge denne Vor Skik og sammeledes at optage fra dennem som herimod gjør.

Bydendes Vor Laugmand at en lovlig Avskeep Maa skee over dennem som Vore Fogder beklage herimod giordt have. Fremdeeles have Vi understaaet at Vi have stor Skade derav, at det Gods som kommer av Lisland bliver før opskibet end Vi have Vor Told som kaldes Sækkegiældt derav; med hvis anden Deel som Os bør derav efter Loven;

Thi forbyde Vi alle dennem som Vor Rentemester haver nogen Mistanke til, noget Gods at opskibe, eller i nogen haande Maade sig at undskylde førend Vi fange Vor Sækkegiældt og hvis andet Os bør at have derav efter loven.

Hvo som fordrister sig at gjøre imod denne Vor Skik skal svare sligt derfor som den Vort Gods haver med Vold taget, og derudover bøde imod Os 8 Ørtuger og 13 Mark.

Var dette Brev giordt udi Tønsberg med disse Gode Mænds Raad og Samtøkke som herefter nævnes Hr Niclaus med Guds Naade Ærkebisp i Tronhiem, Hr Joen Biskop i Opsloe, Hr Jacob Biskop i Bergen, Hr Oluf Bisp i Stavanger, Hr Siurdt Bisp i Hammer; Hr Amund Findsøn, Hr Siurdt Haftordsøn, Haagen Jonsøn, Otte Rømer, Erland Philipsøn, Gandte (!) Erichsøn, og Alff Haraldsøn og andre fleere Vore Gode Mænd Onsdagen nest efter Bartholomæe oppaa det Tredie Aar

Pagina 27 [2 Bind 2 Cap. om Bs Bs Priv. efter Foreen. im. D. og N.]

Vort Riges Norges Regimente, under Vort og fornævnte Vort Rigets Raads og Gode Mænds Indsegle.

Aaret derefter nemlig Ao 1384, udgav samme Konge følgende mærkværdige Anordning:

18. Oluff med Guds Naade Norges, Danemarks og Gottes Konge, hilse Eder alle som boe paa Helgeland, i Findmarken, i Nummedal, i Tronhiem, i Nordmøre, i Romsdal i Søndmøre, og alle andre som bygge og boe Norden for Stadt.

Vidne at Vi og vort adskillige Raad, Bisper, Riddere og Svenne, haver grandelig forfaret, at vore Kiøbstæder Bergenn, Thrundtheim og Vaage og andre smaae Kiøbstæder som Kiøbstæds ret bruges udi, lægges slet øde og fordrves, fordi at I ikke Bruger saadan Seiglats til fornævnte Stæder som gammelt haver været; For den Sag at Vor Forfader Magnus Konning og Vor kiære Herre Fader Haagen Konning /: hvis Siæle Gud være Naadig :/ med andre Gode Herrer, Erkebisper, Bisper og andre som Land og Læhn have, av Kongen haft, havde avlagt og forbudet alle Fiorde Kiøb og Være-Kiøb som de Breve udviiser som derpaa udgivne ere, og Vi med Vort Raad nu samtykt have, paa det at Vore Kiøbstæder des heller skulle blive ved Magt, have Vi denne Skik giordt med Vore Gode Mænds Samtøkke som her nævnes i dette Brev:

Forbydendes ved Vor Hyldest og Naade, at ingen skal seigle anden stæds med sit Gods og Kiøbmandskab, som herefter siger:

Først de som boe udi Findmarken og paa Helgelandt skal seigle til Waage, uden de som i Nummedal, boe i Tronheims Læn og Nordmøre skal seigle til Trundheim; End de av Romsdal skulle seigle til Vedøer, men av Søndmør seigle til Borguin, End Vore Borgere og Andre saaterere av Bergenn skulle seigle til Vaage og drive der sin Kiøbmandskab; End hvem som herimod bryder og ikke seigler som før er sagt, skal bøde fuld BreveBrud saa tidt som Han det gjør.

Fremdeeles at efterdi Rysßer og Careler haver opsagt den Dag med Vore Undersaaterere, da forbyde Vi alle Mand baade udi Findmarken og paa Helgeland med Liv og Gods, at de ei andenstæds Seigler, end som før sagt er, paa det at de desbedre kunde imodstaae Rysßerne og Carelerne om de ville Vore Undersaatterere nogen Skade gjøre.

Var dette Brev giordt i Bergenn med disße Gode Herrers Raad og Samtøkke Hr Jacop med Guds Naade Bisp i Bergenn, Hr Amund Findsøn Drost i Norge, Hr Vinoldt Hendricksøn Prouist til Apostel Kirken, Erlandt Philipsen vor Rentemester, Oluf Haraldsøn og med alle andre Gode Mænds Raad som hos Os vare, Fredagen nest for Bartholomej, paa det Fierde Aar vort Riges Regimente, under Vort og fornævnte Gode Mænds indseigle.

Pagina 28 [Andet Bind 2 Cap. om Bs Bs Privil. efter Foreen. imel. D. og N.]

Det er ellers meget besynderligt, at mig intet er forekommet hverken av Privilegier eller andet desangaaende, saavidt Bergens Bye Betræffer, udi den Berømmelige Dronning Margretes Tid;

Historierne giver Os efterretning, at Hendes Søn Kong Oluf døde meget ung, nemlig udi Hans Alders 17de Aar, og de Norske og Danske som havde saa stor Fortroelighed til Hende og havde seed saa store Prøver paa Hendes Duelighed, til Regimentet, ansøgte Hende som Sønnens eeneste Arving, fremdeeles at føre Scepteret; Hvilket Hun og med den værdigste Berømmelse gjorde;

Men udi Kong Erichs hendes Fætters Tid, finder jeg følgende Anordning av Aaret 1415.

[Vi Erick med Guds Naade Danmarkes, Sverriges Norges, Vendes og Gothes Konning, Hertug av Beyern og Pommern, hilser Eder alle Skoemagre, Skindre, Skræddre, Guldsmede og alle andre Gierningsmænd som bygge og boe udi Vor Kiøbstæd Bergen, kierligen med Gud og Vor Naade; For nødtørfelige Sager skyld som Os og vort Rige nu mangfoldig Anliggendes er, da bede Vi Eder og Byde, at I lader Eder godvillige befindes, at betale og udlægge al den Tyngde, Udbud og Udgift til Rigets Nytte og Gavn som kaldes UdfarLeyding og Skippafæ som Os og Vor Kiøbstad nødtørfelige er, efter som før været haver, Stadens gamle Sædvane og Landets ret udviiser. Datum Hilsingborg Anno Dom. MCDXV ante festum Philippi Jacobi, nostro sub secreto.]

[Udi Aaret 1421, haver samme Konge udgivet en Anordning, ordlydende som følger:]

Vi Erich med Guds Naade, Norges, Danmarkes, Sverriges og Gothes Konning, Hertug over Pommern, gjøre Vitterligt at Vort Raad som hos Os var i Kiøbenhavn, haver ladet Os forstaaet at nogen Mænd og Dreng, Bønders Sønner og Døttre som seigle med Kiøbmandskab, og ei ere selv av deres eget Gods uforborget saa formuendes som Vore Forældres rette Bøder derom udviiser, at de lovlig seigle maae, og derefter formindskes Landgilde baade for Kongen og Kirken og Godset lægges Øde;

Thi forbyde Vi fuldkommeligen, at ingen fordrister sig til at fare eller seigle med nogen Kiøbmandskab, enten for sig selv eller for andre, uden Han haver saa mange Penge Uborget som Loven udviiser. Og skal der ingen mann seigle førend det er forfaret og randsaget av Vore Ombudsmænd, udi det Læhn som Han vil avseigle, og da have Hans Brev for sig, at Han er formuendes og maae fare efter Loven som foresiger, og ingen skal borge dem nogen Penge uden de ville dem forgiordt have.

End hvem som annerledes gjør, da er det forbrudt under Os og Kronen alt det Han haver med at fare; Og dem som Godset tager til Borg skal tages og forvares indtil saa længe Han fanger Borgen for sig, at Han hverken Seigler eller farer nogenstæds uden hjem og bruger sin Avl som tilbørligt er.

Dat. Hafniæ Anno Dom. MCDXXI. Feria sexta post fest. C. Bartholomej Apostoli, nostro sub secreto appenso.

Udi Aaret 1425, have bemeldte Konge atter udgivet en Anordning av denne indhold:

Erich med Guds Naade Norges, Danmarkes, Sverriges, Venders og Gothes Konning, Hertug over Pommern, sender alle Mænd dem som dette Brev see eller høre, Guds hilsen og sine.

Det er kommet for Os og Vort Raad, at den sædvane som nyelig begyndt er av Tydske og Udlændske Mænd, som ikke ere Lovlig gifte udi Norge, at de have seiglet og seigler til Helgeland, Findmarken, Island

og anden stæds udi Vort Skattelands imod loven og Vore Forældres tilskikken, hvilket Vi ingenledes Længere lide ville;

Derfor byde Vi vor Rentemester og alle andre Vore Ombudsmænd, hver i sin Befaling, at I søger dem som seigler eller seglet haver til rette, og saa dennem som dem føre eller ført haver, saa at ingen av dennem undkommer, førend de have pleyet Os eller Vore Ombudsmænd saa meget som Loven udviiser;

Besynderlig byde Vi Vore Laugmænd, at de dømme efter Lov og Rett over dem, og, saa meget meere som Vi vort Brev der oppaa udgivet have uden all hinder og igiensigelse, saa fremt at de ikke ville have Vor Ugunst og Vrede.

Skrevet paa Aggershus Anno MCDXXV.

For nu saavidt mueligt være kan at samle alt det Ældste, som kan henføres til denne Materie og gaae til Kilderne av det som et eller andet av Vore Manuscripter om Bergen, paa en uefterrettlig og ufuldkommen Maade berører; og for at viise hvor høit Anfægtede Borgerne Tid efter anden haver været av de Tydske, efter at de først fik nogen Frihed at handle her, da vil jeg meddeele nogle Klage Poster som Magistraten og Borgerskabet udi Bergen Ao 1440, haver indgivet til Norges Rigets raad; Samme er saa lydende:

Nogle Klagemaal som Raadet og Menigheden udi Bergen indførde for Norges Riges Raad udi Oslo

Værdige og Naadige Herrer Bisper, Riddere og Riddermænds Mænd, som udi Rigens Raad er udi Norge, og nu ere Forsamlede udi Osloe, at handle og Overveye Rigets Gave og Nytte, hilser Raadet og Menigheden udi Bergen kierligen og ydmygeligen med Guds og Vor pligtig hørsomme Tieneste.

Kiære Herrer ! efterdi at Os saa svarlig tiltrænger at beklage om de Erinder som Staden og Loven imodgiøres, flye Vi ydmygeligen til Eders Velbyrdigheder, Vitterliggiørendes den store Ulov og Sædvane som Tydske Kiøbmænd have inddraget her udi Bergen, efterat de igjen indkomme udi saa mange Maader, ydermere end de tilforne giordt have, Staden og alle Indlændske som Hannem søge til en Undergang og fordervelig Skade:

Og der som har kommen ikke snarlig hielp og forbedring oppaa, da er det saare frygtendes, at Indlændske Mænd som her bygge og boe skatte og skyldte udi Staden til Kongelig Mayestæt, og er Hans Naades svorne Undersaatere, at de blive saa jammerlig og haardelig bedærvede og undertrykte, saa at Vi nyde saa godt som ingen Rett, av den mangfoldig Ulov og Uret og Usædvanlig Handel som er og Øger Aar for Aar, av Udlændske Mænd saa at den fattige Menige Mand, kan sig neppelig her være og biære:

Og dersom Vi saadant imodsige og ville at Loven og Stadens ret skulde ved Magt holdes, og de som bryde, skulde bøde efter Loven, da blive Vi med Magt og Overvold avtrængte, saa at Vi ikke kunde fremkomme med Vore lovlige Klagemaal for deres Trudsel, hvormod og Modstandelse, at dersom saa skal længe tilgaae, at de faae ikke Nederfald straf eller Rævselse, at de avlade

Pagina 30 [Andet Bind 2 Cap. om Bs Bs Priv. efter Foreen. imel. D. og N.]

Forskrevne Uret og Usædvane, da formeres, bestærkes og fordristes de saa ingen Uret ind at drage, at de udi fremtiden med ingen Maade kunde tvinges til ret at gjøre om dennem tilstædes deres Brug og Handel at komme udi Sædvane og Langsommelig Hævd:

Og nu for den skyld, at deres Overtrædelse, Ulov og Usædvane og Uretfærdighed er udi saa mange Greene og Artikler, at Vi dennem ikke alle paa denne Tid, eders Herredømme og Velbyrdighed skriftlig opregne kunde, have Vi dog nogle Artikler opskrevne som Magt ligger oppaa. Og sender Eders Velb. Copien der av med Vort eget Bud hvilket alle, saavel Raadet som Menigheden paa klage, Og nu fordi at Vor Naadige Herre Konge er ikke nærværende at Vi vor Tilflugt om forskrevne Artikler til Hans Naade have kunde, beder Vi Eders Herredømme og Velbyrdighed for Guds Skyld, Stadens og menige Mands beste og bistanndelse at beskue disse Artikler og Klagemaal og skikker Os en ret Lovlig Avskeed og endelig Dom;

Aarsagen des, at Gud haver Eder dertil kaldet og Magt givet, dette og meget andet meere udi Riget, ombøde, forbedre og reformere, og stor Straf paalægge, at det som giordt og reformeret bliver, holdes skulle udi alle Maader eder til Ære og Salighed og den fattige Meenige Mand til Gavn, Nytte og bistanndelse; hvilket Vi alle med Eders Herredømme gierne med Vor skyldige og pligtige Tieneste fortiene vil.

Skrevet udi Bergen Anno MCDXL ante festum Paaske.

Eders Herredømmes ydmyge underdanige Tienere Raadet og Menigheden udi Bergen.

Svar som Drosten i Norge skrev Raadet til udi Bergen paa deres Brev og Kiæremaal, som indført for Norges Rigets Raad i Opsloe Ao 1440.

Jeg Sigurdt Joensønn Drost udi Norge og Høvedsmand oppaa Aggershus, hilser dem alle som bygge og boe udi Bergen kierligen med Gud. Kiære Venner, gjør jeg Eder Vitterligt, at for mig og Rigens Raad som her nu udi Osloe forsamlede vare, kom Eders Sendebud med Eders forseglede Brev og en Copie, udi hvilken Vi forstode Eders mangfoldige Klagemaal, Uret og Besværing som I klage hertil at have Lidt, som Eders Brev selv rører og Copien udviser, hvilke Vi for nogle besynderlige Forfald skyld, paa denne Tid ingen endelig Svar udgive kunde. Kiære Venner ! tages det ei til Uvillie:

Maae I for Sanden vide, at jeg med Rigens Raad haver det foretaget og overeens vordet, med Guds og Sanct Olufs hielp, ville være i Bergen forfaldsløst nu i Sommer nestkommende og da der gierne Forhøre ville, og desydermere randsage og

Pagina 31 [Andet Bind 2 Cap. om Bs Bs Pr. efter Foreen. imel. D. og N.]

tractere, om de Mænd som I her nu havde, eller og den Tid ydermere have kunde, og om alle andre Ærender som menige Mand ydermere magt oppaa ligger, og med Guds hielp

saa beskikke alleting, at Eders Ærende og Værf og alle andre kunde da desbedre, gribe en god ende;

Og haabes Os til Gud at Vor naadige Herskab maatte inden den Tid nærmere komme; Og til meere Sandhed herom, da sætter disße Velbyrdige Mænd Oluf Haagensønn og Narffue Jacobsønn sine Indsegle med mit Indsegle for dette Brev som giordt var.

Sanct Jacobs Dag i Oslo Anno MCDXL.

Men jeg finder dog ikke at der saa hastigt er blevet noget foretaget angaaende denne Betydelige og vigtige Sag i det ringeste ikke saa hastigt som Tingene trængede Hielp, hvilket blant andet sees derav, at Magistraten og Borgerskabet udi Aaret 1442, atter have indsendt følgende erindring, og Forestillelse:

Eder vor Værdigste, Naadigste Herre og Høibaarne Fyrste Hr. Christopher med Guds Naade Norigs, Danmarks, Suerigs Venddes og Gottis Koning, Hertug udi Beyern og Paltz Greffue oppaa Rin ! Hilser Raadet og Meenighed udi Bergen med all pligtig hørsomhed og ydmyg Tieneste.

Aller naadigste Herre ! Efterdi at Os, saa saare og storlig tiltrænger at klage om de Ærende som Staden og Loven imod gjøres her udi Bergen, som tit og ofte før er omrørt og kiært haver været for Rigens Raad udi Osloe;

Thi er til Eders Naade Kongelig Mayestæt all Vor Tilflugt, ydmygelig tilkiende givendes de store Ulager og Usædvaner som Udlændske Kiøbmænd have indtaget udi Bergen, og Gud Allermægtigste med sin Hellige Forsyn, eders Naade over Norges Rige Magt og Regimente givet haver, Landets Indbyggere med Lov og rett, Fred og Eenighed at holde, og alle som Ulovlig handler eller Brug have indtaget i Riget, lovlig straffe og fordrive;

Derfore Bede Vi Eders Naades Kongelige Herredømme med all Ydmyghed, at Eders Naade for Guds og S. Oluf Konnings skyld, Stadens og Menige Mands som her besiddendes ere og tilsøge, at ville værdes randsage og overveye de Ærender som disße Vore Bud haver fremført og berettet og da maatte stædes for Eders Naade at komme, og da Eders Naades gunstige Svar fange kunde og stadfæste Stadens Privilegier og rette Bøder som Eders Naades Kongelige Mayestæts Forfædre Konninger udi Norge formeret undt og givet haver, Eders Naade til Ære og Salighed og den fattige Meenige Mand til Nøtte, Gavn og Bestandighed; Hvilket Eders Naades fattige Tienere og Undersaate ydmygelig med alle pligtig og underdanig Troe Tieneste forskyldte vilde. Eders Naades Kongelig Mayestæts vældige Herredømme hielpe og Bevare den Almægtigste Gud og Sanct Oluf Konning

Pagina 32 [Andet Bind 2 Cap. om Bgs Bs Pr. efter Foreen. imel. D. og N.]

Udi sin Hellig Tieneste, Riget til Hielp, Trøst og Beskiærmelse og Eders Naade til evig Krone udi Himmerige nu og til evig Tid.

Datum Bergen Anno MCDLXII.

Men alt dette uagtet finer jeg dog ikke, at der endnu er bleven foretaget noget ved denne saa vigtige og Betydelige Sag; Det første som mig, efter Tidsløbet er forekommen, er følgende Anordning [av nest bemeldte Aar 1442] saa lydende:

Et Samtykke Indrømt og bebrevet av Værdige Herre Biscop Oluf, Hr Alff Thorgersønn, Laugmandt og Raad udi Bergen.

Anno Dom. MCDXLII er dette nu saa fundet en ret og fuldkommeligen samtykt av Værdige Hr Biscop Oluf i Bergen, Hr Alff Torgersønn Prouest til Apostel Kirken, saa og av Laugmand, Raadmænd, alle Laugrets Mænd der samme stæds, at ingen Tydsk som ved Bryggen besiddendes ere, skal leye nogen sin tilkommendes Mand enten Udlændsk eller Indlændsk noget Hus, uden de skulde Leye Huus av Norske Mænd som Loven udviiser og hvo som dette gjør herefter /: thøßuer advaret :/ skal have forbrudt 4 Mark for hvert Huus og hver Paaminding, og dertil 8 Ørtuger og 8 Mark i BreveBrod den som Husene Bort-Leye; Og gjør det nogen tredie sinde advaret, have forbrudt Husene som Han saa ulovlig haver bort leyet eller deres Værd under Kongen og Brødene med under Kongen og Staden.

End de som i denne Sommer ulovligen haver forhyret tilkommendes Mænd deres Hus, da have forbrudt Huuseleyen under Kongen og 8 Ørtuger og 13 Mark i BreveBrod.

End de tilkommende Mænd, Indlændske eller Udlændske som i denne Sommer Husene leyed have, skulle hertil Sagesløs være. Dierves og nogen Indlændsk eller Udlændsk, tilkommendes Mand at leye noget Huus, imod denne Vor Skik og Samtykke, da have forbrudt saa meget som foresiger;

Haver og nogen av Kiøbmændene ved Bryggen, som selve Huus eye, nogen Ulovlig Kiøbmandskab haft i denne Sommer med Kramerie eller andre Støkker imod Stadens rett, skal have forbrudt 4 Mark i Kongens Brevebrott som foresiger og siden intet Kramerie sælge, førend Han vorder Tilsagt, i hvad stæd det bør at sælges.

Pagina 33 [Andet Bind 2 Cap. om Bgs Bs Priv. efter Foreningen imel. D. og Norge]

Udi nestfølgende Aar 1443, finder jeg at Kong Christopher ved et Aabet Brev, ei alleene haver Confirmeret Bergens Byes Privilegier, men end og i det samme giordt adskillige Nyttige Anordninger til Opkomst og Hielp for Staden og dens Indbyggere; Hvilket er av denne indhold:

Vi Christopher med Guds Naade Noriges, Danmarckes, Suerigs, Vendes og Gottis Konning, Palatz Greffue paa Rin og Hertug i Beiren; Sender alle Mænd som dette Brev see eller høre, hilsen med Gud og Vor Naade.

Vi ville at alle skulde vide, at Vi med dette Vort Brev stadfæste alle de Breve og Privilegier, som Vore Forældre Konninger i Norge og Vi have givet vor Stad Bergen som Stadens ret kan styrke, efter som de hver for sig udi alle sine Punkter og Artikler formelder og indeholder, forbydendes hver Mand dem imod at gjøre eller rygge lade, men hver som det gjør skal svare Os fuld Breve Brot.

Saa byde Vi alle Udlændske Embedsmænd som i Byen ere, at betale og udgive til Os den Aarlige Rente /: som kaldes paa Norsk BoedLeydingh :/ uformindsket efter gammel sædvane;

Og sammeledes al anden Tyngde, Ubud og Udgift, til Rigets Nødtørft, som kaldes Udfare Leyding og Skivafæ, naar som helst Vi hannem udbyde Lade, eller og svare Os Leydingsfald og anden Brøde derfor efter Loven;

Og der som nogen av fornævnte Udlændske Embedsmænd eller Udlændske Kiøbmænd, eller hvor som helst det være kan som med Ulydighed fordrister sig at bryde imod Vor Stads rett i Bergen, og ei ville rett gjøre, naar de lovligen søgt ere; Saa og de som med Sambandt Huuse, fordrer eller udfører nogen saadanne Ugiernings mænd fra Lovens straf, da byde Vi vore Fogder, Befalngsmænd, Raadmænd og alle andre Indlændske Kiøbstæds mænd som Vor Stads ret vilde nyde, at lade fange og gribe og sætte dem ind, indtil saa længe at de fange Borgen for sig at de rett gjøre;

Og dersom de saa formedelst Overmod og samhold ei kunde faaes til rette, da Bydes dennem alle som Bevisligen Befunden vorde, udi samme sambandt under saadan Fred at de skulle fare ud av Bergen inden en Maaned, og aldrig meere komme der ind igjen, uden saa at de sætter fuld Loven og Visßen, at de ei vilde give sig i nogen sambandt imod Loven eller Stadsretten derefter, men skulde pligtig være at svare Lov og ret, i hvor som helst de paa ædskes.

Byde Vi og, at deres Gods som for fornævnte Sager, av Byen uddrevne ere, skal ingenledes bortføres, førend Vi og Staden haver Vor fulde ret, og Sagsøgeren Boed og Bedring efter Lov og Dom. Skreven paa

Pagina 34 [Andet Bind 2 Cap. om Bs Bs Priv. efter Foreeningen imellem Danmark og Norge]

Kiøbenhaffnns Slott Anno MCDXLIII.

Alt dette Uagtet, bleve Borgerne dog saaledes plagede og fornærmede, saavel av de Tydske paa Contoiret som og de Tydske Haandværks Folk, at Magistraten og Borgerskabet blev tvungen at indgive nye Klagemaale til Norges Raad;

Samme er mærkværdig, hvor fore jeg vil inddrage det Ordlydende:

Nogle Klagemaal som Raadet og Menigheden lod indføre for Norges Raad udi Osloe Ao 1443

Først: Den Tid vore Borgere ville bruge deres Seiglats av Bergen med deres Kiøbmandskab til Søes efter deres Næring og Biæring som Frie og Frelse vare og Kongelig Mayestæt Skatt og Skyld givet havde, da fore de Tydske efter dennem, og med Hug og Slag førde dennem tilbage igjen med deres Vold og Overdaadighed, saa at de hverken kunde nyde Lov, rett, Friheder eller Privilegier.

Item den Tid Hans Kop var ved Bryggen da slog Han op et Huus for en Nordfar som heed Joen Skott, og tog der ud 1400 Fisk foruden Lov og Dom med Kiøbmændenes Magt og Overvold.

Item de Tydske Kiøbmænder slog op Hollænder Boder paa Stranden og med Magt og Overvold slog og Hug dennem og kasted deres Gods og Kiøbmandskab udi Skarnet under Fødderne, og kunde de Fattige Hollændere hverken nyde Lov eller rett.

Item den Tid Herman Luckou var ved Bryggen, da lokkede Han en Ægtemands Hustrue som kom av Nordlandene med Fisk som Hendes Ægtemand udsende at kiøbe Varer, Men Herman Luckou beholdt Konen og fortærede Fisken med Hende:

Der hendes Mand kom av Nordlandene, kiørede Han paa fornævnte Herman Luckou om sin Hustrue og Gods:

Og den Tid at de stode for Retten, komme Kiøbmændene og udtage Hannem fra Retten med Magt og Overvold saa at den fattige Mand skeede ingen rett for det Hofmod Og nogen Stund derefter blev Manden borte, saa at det spurgtes aldrig siden hvor Han kom.

Item Henrich Lytzkou krævede nogen Fisk av en Nordfar og undsagde Hannem paa sit Liv, samme Dag blev Manden heden og blev funden død flydendes udi Søen, og Henrich tog hans Fisk efter eget Tykke.

Item en Baadsmand var skyldig en Borger [som heed Ulrik] nogle Penge og vilde givet hannem Øl derfor, da Kiøbmændene det forstode, forbød de Baadsmanden at handle med fornævnte Borger og fordi han var Borger; Og maatte Ulrik miste sit.

Pagina 35 [Andet Bind 2 Cap. om Bs Bs Priv. efter Foreningen imel. Danm. og Norge]

Item at samme Tydske Kiøbmænd haver holdet og endnu daglig holder Ægtemænds Hustruer hos sig fra deres Mænd med Overvold og bedriver ders skiændelige Lævnet med dem, som er Agnete Herborgh som løb fra Sven i Walløe, Gertrudt Ottes Kone, Margrete Christophers Kone Sigrid Bockermans Kone, Donalds Skrædders Kone etc.

Item at de Tydske lokker til sig gode Mænds Børn, baade Enker og Piger til et Løst Levnet og leve siden udi et lasteligt Levnet alle deres Dage.

Item de Udlændske Gierningsmænd, Skindere, paa Stranden om Nattetider opslage vædeligen et Huus for en Borgere som heed Henrich Skinder, av ret Avind; Thi han var Tydsk fød og var Kongens Borger med all Tyngde: der fore ville de have slaget Halsen i sønder paa Ham, om de Hannem havde fundet, men der de Hannem ikke funde, hugge de i stækker ald Hans Værkstæd, og fik de hverken Lov eller ret fore.

Item at Tydske Giernings mænd med deres Avind og store Overdaadighed, greve en Borger ved Navn Hans Buckendal, Aarsage Han vilde være under Kongelig Mayestæt

besiddende og toge Hannem og slage Hans Fingre i sønder, at Han ei skulde kunde Bruge sit Embede.

Item at Kiøbmændene ved Bryggen, ginge med Væbned Haand og Overvold udi en Borgers Huus paa Stranden og dreve Hannem av sit Huus som han havde Leyed, saa at Han neppelig undkom med Livet, og udkastede hvos i Huuset var; Og den som Huuset eyedede, bød Huus- og Hiemfreed for Hannem, det kunde dog intet Hielpe, og Manden rømmede sin Vey og turde aldrig komme der siden.

Item at de Tydske Kiøbmænd med Deres Hovmod og Overvold, slog Her Peder Boesens Sven ihæel ved Navn Peder Hansen, for Hans Dreng Uvitterlig rørde ved en Vin Krands med en Boløxe som han bar paa Axelen.

Item den Tid de Tydske havde slaget Bisp Olufs Sven ihæel ved Navn Niels Cortsøn, da faldt de i store Hobe for Bispens Port og vilde slaae Porten op med Vold og Overdaadighed.

Item Markurdt Petersøn kiøbte nogen Redskab av Niels Huidt og lovede Ham Penge derfor, og bleve fornævnte Penge Besætte av Kiøbmændene: Kom da Niels Huidt paa Raadhuset og klaget, at Han fik ikke sin Betaling av Markurdt, blev da avsagt for rette, at Markurdt skulde betale Niels sine Penge; Befalede Laugmanden og Raadet Byefogden at adspørge Oldermændene om deres Dom skulde ikke holdes ? svarede Oldermændene: At Kopmans Recht schulle bie (!) Macht bliwen, og schulle die Dywell de Bloch ut der dyre fuhren; og sagde til Byefogden: Ut der Døre int dusen Dyvel Nahmen.

Pagina 36 [Andet Bind 2 Cap. om Bs Bs Priv. efter Foreen. imel. Danm. og Norge]

Item skeede der og Hofmod paa Raadstuen Tisdagen Sanct Peders Tid udav Tydske at de indkomme paa Raadstuen med Øxer og Kaarder, meere end 100 Karle; Og maatte Vi rømme av Raadstuen og turde ikke tale et Ord mod dennem uden Vi havde faaed store Hug.

Endelig udkom der i Aaret 1444, en fortræffelig Anordning av Kong Christopher, hvorved der paa den ene Side Blev sat saa nøye Grændser for de Tydskes Frækhed og Ondskab, som efter Tid og Omstændighed var mueligt, og paa den anden Side givet Borgerne Alle muelige Friheder til deres Velfærds Befodring; Samme Anordning lyder som følger:

Vi Christopher med Guds Naade Norges, Danmarks, Sverges Vendes og Gothes Koning, Pfaltz Greve paa Rin og Hertur Beyern, hilser alle Guds Venner og Vor Rigets Indbyggere udi Norge, og besynderlig dem som udi Bergen ere eller tilkomme skulde, kierlig med Gud og Vor Naade !

Kundgiørendes med dette Vort Aabne Brev, at udi Osloe, da Vi først var til Konge kaaren, og ofte seden, haver høiligen For Os kiært været av Vore og Rigets Indbyggere, at de Tydske av Hænsene, som av Vore Forfædre Konninger i Norge, besynderlig Privilegeret, og besidding at have i Bergen, der og anden stæds i Vort Rige Norge,

gange der storlig og meget udover, saa at Kiøbstæds mænd og Landets Indbyggere, bliver fordærvede og Armede: Og sammeledes Lands Loven og Byens ret og Friheder ere forkrænkede, og ydermere fordærvet blive, om de saa herefter maae bruge deres Ulovlige sædvane som de hertil gjorde have;

Nu for den Aarsage skyld, at den Almægtigste Gud haver Os udvalgt til Rigets Regenter, Og Vi Vor Kongelig Eed der oppaa svoret have at skulde holde alle Rigets indbyggere med Lov og Rett, efter den Forstand som Gud Os givet haver, maae Vi saadan Urett og Overdaadighed ey længere stæde eller Lide, som Vore Undersaatere overgaaer;

Thi for Vore mangfoldige og store for fald skyld, at Vi selv ei saa snarlig kunde der ine i Riget Norge komme, som Vi gierne vilde og tænkt have, baade disse og andre store Sager at rette; Thi befalede Vi Vor fulde Magt denne Sag og leilighed at randsage og Overveye, disse efterskrevne av Vor elskelige Rigens Raad;

Først Værdige Fader med Gud Erkebisp Aslach i Tronhiem, Bisp Oudin i Stavenger, Bisp Oluf i Bergen, Alff Torgersøn Proust til Apostel Kirken der samme stæds, Erland Ericksøn Degn i Tronhiem, Nicolaus Kane og Johan Moltche Ridder, Gutorm Amundsøn, Peder Nielsøn, Samson Philipsøn, Thrundt Benckestock og Hans Kruckou

Pagina 37 [Andet Bind 2 Cap. om Bs Bs Priv. efter Foreen. imel. Danm. og Norge]

Væbnere;

Saa at Rigets Indbyggere baade Kiøbstæds mænd og all Menigheden maatte nyde Landets Lov, Kiøbstæders rett Kongelige Rettebøder og Landets gode og gamle Friheder og Sædvane, men uskiællighed og Overtrædelse aldeles av at lægge og os det klarligen /: strax de det randsaget have :/ igjen tilskrev hvorledes det sig i alle Maader haver; Og i hvilken Maade de Os raade ville, at det herefter holdes skal, hvilket fornævnte Vort Raad nu i Høst nestforleden udi Bergen sammen vare; Og efter Vor Befaling giordt have, og derefter med myndige Bud og beseiglede Breve, sende Os nogle Punkter og Artikler Beskrevne, som i lang Tid haver ulovligen inddragne været av Udlændske Kiøbmænd, Rigets Indbyggere storligen til Bedærv, undertrøk og Skade, som er først og fremst, om al den Deel som paa Torvet bør at sælges;

Da ville Vi og byde, at der er og bliver eftersom LovBogen, Byeretten og Kongens rettebøder udviiser.

Item om Mungods Brygning og udsall enten ved Tap eller i Tønde Tall, skal blive, efter som findes i Loven og Kongelige rette Bøder.

Item om Tydsk Øl, Miød, Kiesedrank og alle andre Udlændske Drikker at udtappe, Byde at saa sælges skal herefter, som Loven derom udviiser og ikke annerledes.

Item om Meel, Malt, Erter og andet saadant, saa og Klæde, Sølfare, Lerret og saadanne Varer, skal herefter sælges ei i smeere Støkker heller annerledes end som Loven siger.

Item om allehaande Embedsmænd baade udlændske og indlændske byde Vi at være skal, eftersom Byeretten og Vore Forældres rette Bøder og Vort eget Brev derom udviiser.

Item om Alskens Ædende Vare ville Vi og byde, at ingen Udlændske Kiøbmænd meere kiøbe, end som behov giøres til deres egen Kost inden i Riget og ei til bortsending eller Udsal igien, under saadan Brøde som i loven og rettebøder findes.

Item om Tvedragt og skilagtighed som komme kan imellem Norske Mænd og Udlændske, saa og om Samband og Opløb med Overdaadighed, forbyde Vi høiligen under den Pligt som i Loven og Rettebøder finde, og Vort eget Brev derom giordt udviiser.

Item om Vor og Kronens eller Kiøbstæds ret, kan udi nogen Maade enten Lønlig eller aabenbare vorde formindsket eller undertrykt; Da ville Vi at hvor som derimed vorder befunden skal bøder derfor efter ret og Lovlige Domme.

Item at Meel, Malt og alle andre saadanne Udlændske Varer vorder nu ydermeere forsætte, end fordem været haver; Da ville Vi og byde, at de Udlændske sælge saadanne sine Vare

Pagina 38 [Andet Bind 2 Cap. om Bs Bs Pr. efter Foreen. imel. Danm. og Norge]

Og al anden Kiøbmandskab, efter gode og gamle Sædvaner, saa fremt de av indlændske Mænd gammelt Kiøb have ville.

Item at Udlændske Varer som er Klæde, Sølfar, Lerret, Hamp og alskens andre saadanne Varer, ere ei saa gode som fordem pleyede at være, hverken i Godhed, Bredde eller Længde; Da ville Vi og byde at hvo som dierves at indføre saadanne svigelige Varer til Udsalle, i hvad som helst hver for sig er eller nævnes kan, skal saa revses udover, som Loven og rettebøder byder.

Item at alle Udlændske Tilseiglingsmænd som ei have Sælskab i Bergen, da ville Vi og byde, at de ei have eller leye sig Huus av nogle andre end av Norske Mænd; Og sit Gods maae de Frie og Frelseligen sælge hvem dem tækkes; Men hvilken Udlændsk som fornævnte Tilseiglingsmænd sine Huus læner eller Leyer, da haver Han forgiordt Husene eller deres Værd under Os.

Item om det Unyttige Folk som udi Bergen pleye at være, skal saa Handles og giøres som Kirke Loven og Bye Retten udviiser.

Item om Kram og Alskens Spetzerie, ville Vi at herefter sælges og være skal, efter som Lov Bogen og Byeretten derom derom forkynder.

Item om Leydings Udgift av de Udlændske Kiøbmænd ville Vi og byde, at være skal herefter som Lovbogen og Byeretten formelder.

Item om Stokfiske Gilding, skal herefter saa holde, at Vor Befalingsmand, Laugmand og Raadmænd, skulde nævne dertil saa mange skiællige Mænd som behov gøres, og skulde Eedsvære, at de skulde ret ferdeligen Gilde for hver Mand som det Behov haver, saavel Udlændske som Indlændske;

Og hvilken som sig herudi ei vil nøye, skal have forgiordt imod Os 8 Ørtuger og 13 Mark, for hver sinde det giordt vorder;

Saa ville Vi og fuldkommeligen byde alle Raadmænd som til Bergen med deres Kiøbmandskab komme ville, at de udskibe sit Gods og Fisk i Byemænds Huse og ei anden stæds, og det ud igjen at gilde efter fornævnte Svorne mænd;

Men hvo som anderledes gjøre end som foresiger, da skal det optages Os og Kongedømmet til Haande, og skulde fornævnte Gildingsmænd, have en halv gildt Fisk for deres Umage av hvert Hundrede som de udgilde.

Item om Landekiøb og om Kiøb i Fiorder og Fiskevær eller paa Øer ogsaa skylder at hænte, forbyde Vi høiligen alle Udlændske Kiøbmænd saadanne Kiøbmandskab at bruge eller bedrive herefter, og ikke heller selve nogen deres skylder at indhente, ydermere end som

Pagina 39 [Andet Bind 2 Cap. om Bs Bs Priv. Eft. Foreningen imellem D. og N.]

Loven dem tilstæder, under saadan Brøde som Loven derved lægger.

Item at de Tydske lader selv fare i Skov efter Tømmer og Brændeved, det forbyde Vi dem høiligen at de det herefter gjøre eller gjøre lade, saa fremt de det vi ville forgiordt have imod Os, uden at de Kiøbe det av de Indlændske, som sig pleyede av gammel Sædvane derimod at Bierge.

Item at de Tydske udborge sit Gods til de løse og Unøttige Folk, det forbyde Vi høiligen enhver av dennem herefter at gjøre som Loven ikke forlover med Kiøbmandskab at fare under den Brøde som i Loven staaer og Konning Ericks Retteboed udviiser.

Item at de Tydske lade bygge Skib og Huus i Herredet av deres egne bekostning, det Vi ingenlunde Længere Lide eller tilstæde, at det herefter gøres, uden hvoe som det dierves ville saadant svare der fore som Loven formelder og have dertil Skib og Huus forgiordt imod Os.

Item at Norske Mænd maae ei saa frit seigle til de Tydske Stæder som Tydske i Vort Rige Norge, hvilket Vi meene for Gud og Mænd at ei skiællig tilgaaer; Thi ville Vi at Norske Mænd seyle saa frelseligen i deres Stæder som de seigle i Vort Rige.

Item om Udlændske Unøttige Kiøbmænd som ere al Vinteren over udi Bergen, og Vi have forstaaet, at de Tydske have sat det i vort Skiøn; til hvilket Vi ei andet svare vilde, uden at de ei længere blive end fra Korsmisße om Vaaren og indtil Korsmisße om Høsten, efter de Privilegier og Rette Bøder som Vore Forfædre, rette Koninger i Norrige

Baade Kong Magnud og andre fleere tilforne derom giordt have, under saadan Faldsmaal som RetteBøderne derom udviiser.

Item at alle haande Embedsmænd i Bergen saavel Udlændske som Indlændske, som i nogen Maade brødelig kunde være, byde Vi at de og bedre rette sig efter Sagens leilighed som Loven og Rette bøder udviser.

Item om allehaande Udlændske Embedsmænd, at de ei gjøre Leyding og anden Tyngde til Vor Befalingsmand som dem bør efter Loven, denne Useed saavel som andre fleere, ville Vi ei længere tilstæde eller lide lade, uden at hver gjør herefter som Loven og Rette bøder udviiser, under de Faldsmaal, som Vort Brev derom udgivet, beviiser.

Item om Vaagen i Bergen igien stoppes av Skoemagerne og andre, da ville Vi at til skal nævnes av Vor Befalingsmand og Laugmanden 12 skiællige Byemænd at skaade /: besigte :/ og randsage hvo det giordt have; Og hvo som Brødelig findes derudi, da svare derfor, efter som Loven og fordum Kongelig Skik derom udviiser.

Pagina 40 [Andet Bind 2 Cap. om Bs Bs Priv. Efter. Foreningen imel. Danm. og Norge.]

Item at Mønten vorder forarget og forsmædet, da ville Vi at hvem som dermed befunden vorder, at Han staaer Hans ret som denom ved Loven formeldes.

Item om Pundere og andre Vægter, da ville Vi, og byde, at herefter gange skal over alt Riget i Norge, eftersom av Arilds Tid og her til Ganget er i Tønsberg og av de Indlændske at glemmes som Loven udviiser.

Item om den Giæld som Norske Mænd Tydske Kiøbmænd skyldig ere, da have Vi denne Skik oppaa giordt, efter Vort Raad i Norge, deres Raad og Underviising, at hvad Gods som Nordmænd til Bergen føre, at de skulde det opskibe i Norske Mænds Huuse som foresiger, da skulle de halvdeelen av det som de indføre at sælge, betale sine Kiøbmænd som hver skyldig er i deres ret gjorde skyld, og den anden halve part av samme sine Varer at bruge sig selv til Gavn til Udredning igien eftersom hver Løster; Dog at hver byder det sin Kiøbmand først til, for slig Værd som andre ville derfor give, ellers sælge hver som de lyster.

Item ville Vi i ingen Maade stæde eller fordrage at nogle Udlændske Kiøbmænd som ved Bryggen sidde, at have noget Huus over paa Stranden, hverken deres egne ikke heller til Laans eller Leye;

Og hvo som der nu nogen Huus have, de flytte dem alle over til sig til Bryggen, der, som deres gamle Sæde av Alder været haver, eller og sælge dem til dennem som efter Loven nest er at kiøbe, om dennem tækkes, eller og sælge det andre Indlændske Mænd hvem dennem Lyster, og have det giordt uden al hinder eller modsigelse inden den Tid, Dag og Stund som Vor Befalingsmand i Bergen dennem forelægge, saa fremt de ei ville samme Huuse, under Os og Kongedømmet forgjordt have.

Alle disse forskrevne Artikler og hver besynderlig for sig, ville Vi og under Vor høyeste Hævn byde at de herefter uforkrænket og evindeligen saa holdes skulde som forskrevet staaer.

Forbydendes fuldkommeligen alle, i hvad som helst Stat eller stæd som hver er eller være kan, denne Vor Ordinantz og Skik i nogen Maade at bryde, hindre eller imod at gjøre, uden hvo som det gjør, vil svare saadan Brøde derfor, som baade i Lov Bogen Byeretten, og /: Salig i Gud :/ avgangne Konningers i Norge Rettebøder paalagt været haver, og der udover svare Os 8 Ørtuger og 13 Mark i BreveBrot for hver sinde det avbrudt bliver;

Og byde Vi vore Laugmænd denne Vor Skik og Retteboed udi Lovbogen at Skrive lade, og saa fremdeeles for Lov og

Pagina 41 [Andet Bind 2 Cap. om Bs Bs Priv. efter Foreeningen i mellem Danmark og Norge]

Domme; Og sammeledes Vore Befalings mænd og Byefogder derefter at randsage:

Udi ligemaade stadfæste Vi og med dette Vort Aabne Brev alle de Rettebøder og Privilegier som Vore Forældre Konninger i Norge, salig Ihukommelse før have udgivet, baade Vor elskelige Almue og saa Vore Kiøbstæds mænd, over alt Vort Rige Norge, eftersom hver for sig udi alle sine Punkter og Artikler udviise;

Og til ydermeere Stadfæstning og bedre forvaring lade Vi hænge Vort Mayestæts Indsegle /: som Vi paa denne Tid have og bruge :/ for dette Vort Aabne Brev, som giordt og givet var i Kiøbenhavn, Aar efter Guds Burd MCDXLIIII Sanct Barbaræ Dag paa det Tredie Aar vort Rigets Regimente i Norge.

(Pagina 42-44 er ubeskrevet)

Pagina 45

Andet Bind

Cap. III

Om Bergens Byes Privilegier og det som dertil kan henføres, [udgivne av] Kongerne av den Oldenborgske Stamme indtil den Lykkelige Eenevolds Regiæring udi Aaret 1660 blev indført.

Udi Aaret 1456, med deeledede Kong Christian den Flrste, Confirmation paa Bergens Byes Privilegier, av denne indhold:

Vij Christiernn mett Gudtz Naade, Noriges, Danmarckes, Wendes og Gottis Konning, Greffue vdi Oldenborigh och Delmenhorst.

Giøre witterligtt, att Vij eftter Wortt Raadts Raadt och Samtycke som nu her huos Oß ware i Bergenn; Haffue stadfest och stadfestum mett theßom worum Breffuon, Lougmandt, Raadtmenndt och alle andre Byemennder wore i Wor Statt Bergenn, Statzloug och Bierkøyer rett, och alle the Rette Bøter Frijhedt och Priuilegier, Baade nye och gamble, som Vore Forældre Konninger i Norrige /: gode Aminninger :/ dem aff Alder wnt och giffuet haffue, och the Breff schipan og rettebøter, som Wor Farfader Konningh Christoffer /: Gudt Hanns Siell naade :/ dem wandt och giffuet haffuer, saa att the skulle dem haffue følge og Breffue-Bruge i allom sinom greynom, och som the enhuer for sig wdLyde och wduiser;

Och tage Vij och annamme forn. Laugmandt, Raadtmandt och alle andre wor Stads Bergenns Indbyggere, di som mett Lougen bør ther vdj bygge och besijdde, j wor sønderlige Bescherm och Kongelige Hegn.

Forbiudendes fuldkommelige Hueriom Manne huer er stædt, eller tigund som huer er forn. Lougmandt, Raadmandt och alle wore forneffnede Statz Bergenns Lauglige Indbøggere her emodt hindre, Talme, heller wdi nogen Maade mo the giøre heller wforrette emodt Lougenn och dierve Rette bøter vnnder wor Kongelige Heffen och wrede och tillsuare Oß VIIJ Ørtuge og XIIJ Mark i Breffuebrott. Datum curia

Pagina 46 [Andet Bind 3 Cap. om Bs Byes Privil. Udgivne av kongerne av den oldenborgske Stamme, til Souver.]

Nostra die Nativitatis Mariæ Virginis Anno Domini MCDLVJ nostro sub Secreto.

Høistbemeldte Konge Kong Christian den Første, udgav siden, Aaret 1478, udi Opsloe en Anordning som hertil kan hen føres hvilken er av denne indhold:

Vij Christiernn mett Gudtz Naade, Danmarckes, Norges, Suerriges, Wenndes og Gottis Konningh, Hertug i Slesvig, Holsteen, Stormarnn Og Dijtmarskenn, Greffue i Oldenburg och Delmenhorst;

Giøre alle Vitterligt, att Vij meth wort elk. Raadt her i Norge, haffue nu offuerweyitt wortt och Kronens och serdiellis wore Kiøpstæders beste och Biestandt, och ther om ere saa offuereens worden meth forn. Wor mienige elschellige Raadt her ij saadanne Maade: At alle Pundere, Wectere og allschens Maalle kar, skulle bliffue eftter Tønsberrigs Maade och Wegtt, och wnder wore Kronens Fogidtz och Raadtmenndtz Giemme som LougBogenn wduiøer; Och skall sælgis Aldskenns Dricke effttter (!) Bergenns Stadz maade, och skall derom inngenn Wdlenndske haffue eller holde Ølltap vden Borgere, och haffue Vij wudt och thilladitt och mett thette wortt opne Breff wude og thillade, att wdi alle wore Kiøpstæder her wdi wortt Rijge Norrige, skall ware sielff satt Fredt /: som kaldes paa Norske Greidestad :/ saa wijdt som Byøenns Frijheder recke.

Item schall och sælges Ollie och Honning effttter forn. Bergenns Stadz-maade, och ingen schall wdtappe Win, vden wore forskreffne Borgere ij Bergenn som LougBogen vduiser.

Ittem schall och ingen seigle til Bergenn heller aff meth nogenn Kiøpmandskabff, wden effttersom Lougen Vduiser och LougBogen ytermere forclarer;

Och Bede Wij och biude alle wore Fougder och Embedtzmenndt att I lade thage Wagt ther att dett saa holdes j alle Maade som forskreffuit staaer;

Thi forbyde Vij alle ehuor the helst ere heller were kunde, och sierdielles wore Fougder och Embetzmennndt heremod wdi nogre Maade att giøre heller forneffnde wore Borgere och Vndersotte j Bergenn att hindre heller hindre Lade, Vnder wor Kongelige Heffnn og Wrede. Datum Opsloe Anno Dom. MCDLXXVIIJ.

Udi Aaret 1483, blev Bergens Byes Privilegier stadfæstede av Kong Hans; Hvilken Kongelig Confirmation er

Pagina 47 [Andet Bind 3 Cap. om Bs Bs Priv. udgivne av Kong. av den Oldb. Stamme, til Souv.]

av følgende indhold:

Vij Hanns medt Gudz Naade, Dannemarkes, Norges, Venndes og Gottis Koning, wdwaldt Konning til Suerrige, Hertur vdi Slesuig, Holsteen, Stormarnn og Dijtmarskenn, Greffue udi Oldenburg och Delmenhorst; Giøre alle Witterligt, att Wij aff wor Sønnderlig Gunst og Naade hafue thagett och vedfanget, och meth thette wortt opne Breff tage och vndfange wor kiere Wndersotte Borgemester og Raadtmenndt och meenige Almue wdi Vor och Noriges Krones Kiøbstedt Bergenn boendes, deres Tyendt, Tienere och aldt dieres Guodz løst og fast, ehvadt dett helst er heller neffnes kandt, udi wor Kongelige Beskiermelse, Beskyttelse, Frædt och forsuar, besønderligen att forsuarer och for dactinge til alle rettemaale;

Och opaa dett att forn. wor Kiøpstedt Bergenn maae dißydermerre bygges och forbedres, och forn. Wore kiere Wnndersotte, mue deß redligere bekomme att wdgjøre og wdgiffue oß och wore Arffuinger Efftterkommere Konger i Norge derees Aarlige Byschatt og Thieneste, haffue Wij stadtfestett och fuldbørdett giffuet, och *meth* thette wortt opne Breff stadtfeste och fuldbyrdt giffue dem alle dj Priuilegier, Naader och Frijheder som Høybornne Første Koning Kristiernn wor kiere Herre Fader /: hves Siell Gudt Naade :/ och andre wore Forfædre fremfarne Konninger vdi Norge dem och forsk. ne Dieres Bye tillforne faare Oß, Naadeligen wundt, giffuet, stadfestett og fuldbyrdett haffue them faste och wbrødeligenn att holle, wdi alle therres Puncter og Artichler, som dj opne Breff the derom haffue sielffue vduise saa længe Vij tillsijge.

Forbiudendes alle ehuo som heldst di ere heller were, och særdieles wore och Kronens Fougder och Embitz menndt forn. Wore kiere Vndersotte her emodt thenne wor Priuilegie och Naade att Wforrette, hinndre, hinndre lade, møide, platze, delle, wmagge, Neddersla, heller wdi nogen Maade att wforrette, wnnder wor Kongelig Heffuen og Wrede. Datum in Curia Nostra Anno MCDLXXXIIJ.

Kong Christian den Anden, udgav i Aaret 1509, følgende Privilegium for Bergens Bye:

Vij Christiernn med Gudtz Naade, rett Arffuingh till Norriges Rijke, wdualdt Koning til Danmark och Suerige, Hertug wdi Sledzwig Holsteen, Stormann och Dijtmarsken, Greffue wdi Oldenborg og Delmenhorst.

Gjøre alle witterligt, att Vij aff sønderlige Gunst og Naade, saa

Pagina 48 [Andet Bind 3 Cap. om Bs Bs Priv. udgivne av Kong. av den Oldb. St. til Souv.]

och for throskabff och willig thieneste, som Oß Elskelige Laugmandt og Mienighedenn udi wor Kiøpstadt Bergenn hertil giordt haffue och hereffter trolligen gjøre mue och schulle, hafue Vudt och giffuet och *meth* thette wortt opne Breff wude og giffue dem saadann Naade Frijheder och Priuilegier som her effter skreffuet stander.

Først att inngenn skal kiøbe eller sellie *meth* Bønnderne heller andre Fremmede Menndt som søge, forn. Wor Kiøpstadt Bergenn anden stedz end paa Torgett, och skulle wore kiære Undersaatte først kiøbe huis dem løster ther aff, førindt nogen andenn;

Huo her emodt gjøre, da haffue seg forbrutt emodt Oß och wore Effterkommere Konnger i Norge VIIJ Ørtuger och XIIJ Mrk for huert sinde, och Kiøbett optaget effter Norges Loug;

Sammeledes wille Vij och att inngenn paa Bryggenn skall staa vde *meth* thieris Kijster heller Krammerij heller *meth* Sijldt; Huo dett gjør, da skal dett optages oß til haande och gifue VIIJ Ørtuger och XIIJ Mrk;

Sammeledes hafue Vij och aff samme Vor Gunnst och Naade vnndt och thilladett, att wore kiere Vndersottene Borger her i Byenn, maa først kiøbslaae *meth* Skotter och engelske Kiøbmanddet hues dj Formue att betalle, 14 Dager før nogre andenn Kiøpmenndt paa Bryggen;

Thi forbiude Wij alle ehuo the heldst ere heller were kunde, annerledes Kiøpsla endt forskrefuet staar, menn huilckenn thett gjør, da haffue seg forbrott Kiøbet och VIIJ Ørtuger och XIII Marc dertill, Oß til haande; Giffuit paa Wortt Gaardt Bergenn Sanct Johannis Bap. Dag Aar effter Gudtz Biurdt MCIX.

Jeg finder og iblandt de Gienparter som mig er falden i hænde, et Privilegium udgiven av Kong Christian den Andens Droning Elisabeth, men ikke Aarstallet naar samme blev udgivet; Og da dette er det eeneste at det Slags som mig er forekommet, vil jeg her meddeele det:

Vij Elizabet mett Gudtz Naade, Danmarkes, Suerrigs, Norrigs, Wennedes og Gottis Drottning, Inndborne rett Hertuginde vdi Østerige, Hertuginde vdi Burgundien, Sledtzuig, Holsteen, Stormarnn och Dijttmerskenn, Greffinde i Oldenborrich och Delmenhorst, Giøre alle witterligt, att Wij nu aff wor sønderlige Gunst och Naade haffue vudt och thilladett och nu meth thette wort opne Breff vude og thillade att wore kiere wndersotte Borgemeistere och Raadtmenndt och mieninge Almue wdaff Bergenn, mue her effter fare her indt ij Landett

Pagina 49 [Andet Bind 3 Cap. om Bs Byes Privil. Udg. av Kong. av den Oldenb. Stamme til Souv.]

huortt thennem løster, mett thieris Ware och Pendinge och igien att kiøbe och wdføre huis Korn, Fættallie och andett Guodz som the behoff hafue; dog att the giøre och gifue Os igienn Tholdt och Rettighedt efftersom andre wore Wndersotter giøre her i Danmarck;

Thi forbiude Wij wore Ombudtzmenndt, Fougder, Schulten, Borgemeistere, Raadtmenndt och alle andre thennom och thieris Guodz att hindre, hindre lade, møde platze heller ij nogen Maade Forfangg att giøre, Wnnder wortt Hyldest og Naade.

Udi Aaret 1528, haver Kong Friderich den Første udgivet følgende Anordning og Friheder for Bergens Bye:

Wij Frederich medt Gudtz Naade, Danmarckes, Wennedes och Gottes Konning, wdualde Konning til Norrige, Hertug i Sletzuig, Holstenn, Stormarnn och Dijttmerskenn, Grefue wdj Oldenburg och Delmenhorst;

Giøre alle witterligt meth thette wort opne Breff alt Wij aff wortt sønderlig Gunst och Naade, saa och for thro Thieneste som Oß wor Elskel. Laugmannndt, Raadtmenndt och mienige Borgere wdi wor Stadt Bergenn Nordenfieldz i wort Rijke Norge her til Daug's beuist haffue och hereffter beuise maae, och skull thennem och wortt Stadt Bergenn medt thesße effterskrefne Friheder och Priuilegier begiffuet och begaffuit være:

Item først skall udj wor Stadt Bergenn wore 24 Raadtmenndt som aff Alderdom werett haffue och aff fremfarne Norriges Konninger skicket och samtychte hafuer.

Item att alle Wore Raadtmenndt i Bergenn skulle for Ledanger, Wdbudt och alle andre Kongelige Thunge Frij Ledige och frelse were, paa dett att dj desyttermere maa och skulle i wor Stadt Bergenn och andenstedz wdi wort Rijge Norge Nordenfields, huor tho forfindes heller paa wore wegne paaæskes have manndt thill Loug, skiæll och rett behielpelig were.

Item skulle ey Wdlenndske Kiøpmenndt Win thappe førendt Handt aff Laugmanden och Raadtmendene satt er, eij skulle heller Borgerne wdi Bergenn, Win heller andenn Vdlenndske Drick udthappe maae, førindt forn. Laugmannndt og Raadmænd them efter indkiøbet satt haffue.

Item om alle Embitzmendt indlenske och Udlensker Menndt, binde Wij att were wnnder Norriges Loug och Stadzens rett, effterdj som Bylogenn ydermiere therom Vduiser och forclarer.

Item huilckenn Indlenndsk heller Udlenndske Manndt udi Bergenn, bruger Opstødt, opløft, Roff heller rann, haffue forbrudt Liff och Guodz.

Pagina 50 [Andet Bind 3 Cap. om Bs Bs Priv. udg. av Kong. av den Oldb. Stamme til Souv.]

Item schulle och wore Borgere udi Bergenn, were Høffuitzmandenn paa Bergennhuus Hørige, Lydige, redebonne och welluillige, vdi huis Maade paakomme kanndt, och Hanndt dem paa wore weigne, och Rijgens oß till thienniste och Landet og Rijget til Wærnn og Beskiermelse, effter Beste Menndts Raadt som da wdi Bergenn tilstede ere, thilsigendes worder, saa frempt dj disße effterskreffne Naader, Frijheder og Priuilegier niude och beholle wille.

Item om Miel, Malt, Klede, Øll och Leritt, skulle eij Vdlenndske Kiøbmenndt sømne Borgerne wdi Bergenn att kiøbe, och da iche wdi mindre Maade endt wdi hiele Støkke Tall.

Item thersom nogenn Vdlenndske Kiøpmendt dieres Ware indlenndske Menndt for dyre holde och wdaff weyenn sette, tha skall wortt Høffuitzmandt paa Bergenhuus mett Laugmandt og Raadmenndene thennom atvahre och redeligenn skicke Lade en gang, andenn och tredie og huer thij der forindenn icke rettedindes worder, skulle wore Wndersotte seg therom yttermiere Macht haffue at beklage.

Item Vdlenndske Seiglatzmenndt, som icke haffuer Sælskaff i Bergenn, skulde Leye Huus aff Normendt och aff ingenn andenn, och Inndlænndske Menndt thieres Ware først Biude.

Item schulle och alle Vdlenndske Botzmenndt, dieres Ware Inndlænndske Menndt effter godt och gammel seduane att sellie plictig were; Och schall ingen wdLænndske Menndts forbudt ther emodt att giøre Macht hafue.

Item huo som witterliggt falsktt Godz sellier, skall bøde efter Norges Loug.

Item att de Thydske lade sielff fare udi Skougen effter Tømber och Brendeuedt, dett forbyde Wij dem høyeligenn her effter att giøre heller giøre lade, saa frempt de det wnder Oß icke will forgiortt haffue.

Item huilcken Thydsk Kiøpmandt som sit Godz vdborger Norske Menndt, som icke sielffue wden laann och Borg XV Mrk eigiendes er, skall therom staae sin egenn Fare och ingenn rett foruacte.

Item att di Thydske Lade Bygge Skib heller Huus wdi Herredet paa dieres egen Bekostning, wille Wij ingennledes thilstede; huo som ther emodt dierffues, skall vnder Oß Huus och Skib forbrudt haffue.

Item ingenn Udlenndske Kiøpmenndt skulle till Nordlandene segle mett Vdsalle wnder Skibfs och Guodtzes

Pagina 51 [Andet Bind 3 Cap. om Bs Bs Priv. udg. av Kong. av d. Oldb. Stamme til Souv.]

Fortabelse.

Item schall ingenn Vdlenndske Manndt Borger bliffue, wden Han haffuer Norsk Quinde.

Item ingen Prest heller Munck skall Godz till Nordlandene føre, vnnder Godtzens fortabelse.

Item att Wougen i Bergenn igienstoppes aff Skoumagere heller anndre Menndt; tha wille Wij att till skall næffnes aff wor Hoffuitzmandt paa Slottet heller Laugmandene XIJ skiellige Byemenndt att skaade och ranndsage huem som thet giortt haffuer; Och huo som brødeligenn ther wdj befindes skall haffue forbrott wnder Kronen XIIJ Ørtuger og XIIJ Mrk.

Item huo som wor Myntt vdj Bergenn aff Oß møntet heller samtycht falsker, skall haffue forbrodt Liff och Godz, men ther straffes Otte Ørtuger och 13 Mrk.

Item skal strengelig forbudet were all thydske Kiøpmenndt wed Bryggen met dieris Kram heller Kramkijster obenbare paa Bryggen stande, men huis Kram som the haffue skulle the wore Borger sellie, heller och heimeligen wdj dieres Stuer heller Kleffuer Fornende (?), saa frempt att samme Godtz ej skall were forbrudt och aff wor Høffuitzmandt Oß til hande optagett.

Item ingen Kiøbinskaff, indlandsk eller Wdlensk som Norden heller sønden till Bergenn acte, skall forhandles forindt hannom inden for wortt Slott paa Bergenn Woug komendis Worder, men huis Kiøbmandskabff som thill Landz kommer, skall indenn Tagemarket forhandles.

Item skulle wore Raadtmendt och Borger wdi Bergenn seigle och fare ij Wortt Rijge Norrige och andre steds huer dennom løster met dieres Kiøbmandskabff Vbehindret aff alle, vnder wor Gunst og Naade.

Item skall nogen Vdlensker Mandt bere Sølfuer heller Kram paa Gaden at selge; Huo thet gjør, haffue thet forbrutt vnder Oß.

Item stadfeste Wij och samtyke alle the Frijheder och Priuilegier vdi alle sine Puncter och Artikler som wore Forfædre fremfarne Herrer och Konninger wdi Norriges Rijge Raadtmendt og Borgere wdi wor Stadt Bergenn, Gunsteligen vndt och giffuit haffuer, huilcke ere alle och huer besønderligen vdi thette wortt Breff benefnde och eij benefnde stadeligen och Vbrødeligen for hver Gran vnder VIII Ørtuger och VIJ Mrk wille medt Fuldmact holdes skall. Giffuit paa Wortt Slodt Flennsberg Sancti Calix. Martyr. Dag, Aar efter Gudtz Biurdt MDXXVIIJ, under wort Signet.

Det første som Konge Christian den Tredie udgav, for Bergens Bye, er av Aaret 1537, hvilket er av denne indhold:

Pagina 52 [Andet Bind 3 Cap. om Bs Bs Priv. udg. av Kong. av den Oldb. St. til Souv.]

Wij Christiernn medt Gudtz Naade Danmarkes, Norges, Wennedes og Gottes Konning, Hertug vdi Sletzuig Holsteen Stormann och Dijtmerskenn, Greffue vdi Oldenburg och Delmenhorst.

Giøre witterligt, at Wij nu aff wor sønderlig Gunst och Naade haffue tagett, annammet och Vedfanget och nu mett thette wort opne Breff, thage, annamme och wedfange, wore kiære thro Vndersotte Borgemestere Raadt och Laugmandt och mienige Borgere og Indbøggere som Bøgge och boe wdi Bergenn wdi wortt Rijge Norrige, thennom th(i)eres Hustruer, Børn, Thienere, Godz rørendes och wrørendes och mienige Bergenn Bye met ald sin rette Thilleggelse inthet vndertagen wdi nogenn Maade, wdinden wor Kongelige Hegn, Wernn, fridt beskiøtning och Beskiørmelse, Besønderligen att wille Beskiøtte, Beskerme, Forsuare och Fordagtinge til alle rette;

Sammeledes haffue Wij aff samme Gunst och Naade, fuldbyrdt, samtøcht och stadfæst, och nu met thette wort opne Bref Fuldbyrde samtøkke och stadfeste alle the Frijheder och Priuilegier, som forn. wor kiere Vndersotte och menige Indbyggere wdi Bergenn aff Høybaarne Førster och Forfædre fremfarne Konninger wdi Danmarck och Norge, naadeligen och gunsteligen wndte, forleente och giffne ere, att bliffue wedt macht wdi alle dienis Ordt och Artichler och Puncter;

Ligeruis som de indholde och wduise ij alle Maade, thill saa Lenge Vij sielffue ther indt wdi Norriges Rijge kommendes worder och kunde forfahre Leijligheden;

Tha ville Wij och skulle haffue fuldt Mact thill samme Priuilegier att forøge, formindske, forandre och forbedre efter Thidsens och Landsens Leylighedt och then Menige Mandt wdi Bergenn tha Nøtteligt och gaffnligt och Oß och menige Norriges Rijge lydeligt och drageligt kandt were;

Thi forbiude Wij alle ehue som helst the ere heller were kunne, serdielis wore Fougder, Embitzmenndt och alle andre forn. wore kiere Vndersotte wdi Bergenn heremodt paa Personn, Huustruer, Thienere, Godts rørendis och Wrørendes att hindre lade, Møde, Platze, Wmage heller paa nogen dieris Priuilegier heller Frijheder, efftersom forskreffuet staar forfang att gilre wnder wor Hyllest och Naade.

Giffuet paa Wort Slott Kiøbenhaffn MDXXXVIJ. Wnder wor Secret.

Udi Aaret 1541, udgav Høistbemeldte Kong Christian den Tredie følgende Friheder for Bergens Bye

Vij Christiann medt Gutz Naade Danmarks Norges Wenndes och Gottis Konning, Hertug i Sledsuig, Holsteen, Stormarn og Dijtmersken, Greffue i Oldenburg

Pagina 53 [Andet Bind 3 Cap. om Bs Bs Privil. udg. av K. av den Oldb. St til Souv.]

och Delmenhorst: Giøre alle Witterliggt, att Aar effter Gutz Biurdt MDXLI thendt Mandag nest effter Søndagen Cantate, offueruerendis wor Elskel. Danmarcks Rijges Raadt her paa vort Slott Kiøppenhaffn, war skicket for Oß wore Wndersottis Oß Elskelige Laugmands, Borgemesters Raadtmennders och mienige Borgers wdi Stad Bergenn Fuldmectige medt dieres Byes Priuilegier och Frijheder, som thennom aff wore Forfædre, fremfarne Konninger wdi Danmarck och Norrige wudte och gifne ere, och beuiste for Oß at samme thierris Priuilegier og Frijheder nogen Thijdt Forleden wdi Høybarne Fyrstes Koning Fridericks /: wor kiere Herre Faders :/ tijdt, wdi dett Oprør, endog ingenn openbare Feyde war paa samme tijdt, emellem Høibemeldte wor kiere Herre Fader och begge disße Rijger, och emellem the wenndiske Stedder, ere blefne thennom en deell forderffuit och endeell forrijcht;

Och er ther for begierendes, att Wij samme thieris Priuilegier och Frijheder, ville dem fornye och stadfeste; Och haffue nu therfore mett forneffnde wor Elsk. Danmarcks Rijges Raadt samme thieres Priuilegier Artichler fra Artichler offuer, unyett och beradslaget;

Och effterdi Wij haffue funden nogle Artickler eblandt andre Artickler j samme thieris Priuilegier, huilke som Wij paa thenne tijdt, fordi att Wij icke wijde samme wort Rige Norriges och thendt Lands Leilighedt, icke kunne haffue fornyett och samtøcht;

Tha hafue Wij dogh, paa dett att forn. Wore Vndersotte Borgemestere Raadtmenndt och meenige Borgere wdi Bergenn By mue Blifue vedt thieres Neringh och Bieringh, och samme Bergenn mue blifue vedt Macht, aff wor sønderlig Gunst og Naade, saa och for Thro och willig Thieniste som forn. wore Wndersottene Laugmandt, Borgemestere og Raadtmenndt och menninge Borgere wdi forn. wor Stadt Bergenn Oß her till giordt och Beuist hafuer, och hereffter throligen giøre och beuise mue och schulle, hafue fornyett och Begafuett dem och theris Effterkommere met desße effterskrefne Frijheder och Priuilegier:

Som er Først att huilcken Indlenske heller Wdlensk Mandt wdi Bergen bruger Opstødt, Opløff, Roff heller Ran, Woldt heller Welde, thendt skall haffue forbrutt Liff och Guodz.

Item Miel, Malt Klede, Øll heller Lerret heller anden Wahre, skulle Wdlenndske Kiøpmenndt ingen macht hafue att forbiude heller formeene Borgerne wdi Bergenn att kiøpe, och tha icke wdi mindre Maade endt heele Støcke Thall;

Och thersom Kiøpmendene icke wil sellie Borgerne effter gamle Seduaner, Priuilegier och effter

Pagina 54 [Andet Bind 3 Cap. om Bergens Byes Priv. udg. av K. av d. Olb. St. til Souv.]

Lougenn, tha wille Wij wore Fougder och Embetz menndt the som nu ere heller hereffter paa wort Slott Bergenus kommandes worder, hermet alvorligen befallit haffue, att di pa wore weigne strengeligen forbiude wor Vndersotte Rijgens Indbøggere att bruge heller bedriffue nogen Kiøpmandskabff met samme Kiøpmenndt igien.

Item alle Vdlenndske Seilingsmenndt, som icke Selskabf wedt Brøggen, skulle leye Huus aff Normenndt och ingen andenn, och først tilbiude Indlenndske Menndt thieres Wahre effter gammel seduaner, Priuilegier och effter Lougen.

Sammeledes skulle alle Wdlenndske Bodsmenndt thilladett were, att sellie dieres Ware Indlenndske heller Wdlenndske Menndt heller huem thennom løster, och dett dem aff ingenn Wdlenndske heller Indlenske wdi nogen maade forbudet were;

Fordriste seg nogenn ther emodt att giøre nogenn Forbudt, da skall Handt haffue Forbrudt thill Oß och Kronen VIII Ørtuger og XIIJ Marc saa thijdt och offte som handt findes der mett.

Item huilcken Vdlenndske Kiøpmandt som wdborger sitt Godz Norske Menndt, och icke sielff wdenn Laann och Borgenn haffuer heller eyer XV Mrk Fornske, thendt skall staae sit egitt Euentyr och ingenn rett Foruendte segh.

Sammeledes att efterdi forn. wore Wndersotte i Bergenn beclage dem att mange Fremmede och Wdlenndske som komme der till Byen, pleyede att kiøbe met huerandre och icke met Borgerne som dett er seduanligt i andre Kiøbsteder, och der mett bethage Borgerne dieres Næring och Biering dem till Skade och Affbreck;

Tha haffue Wij met wortt elskl. Danmarcks Rijges Raadt therom saa besluttet, at Giest schall icke Kiøbsla met Giest och ther met betage wore Wndersotte och Borgere thieres Handdell och Biering.

Item skulle och ingenn Fremmede Wlenndske Kiøpmenndt nue bruge Vlouglig Kiøpmandskabf och besønderligen wedt Allen-Thall, wedt Lodt, Qvintis heller wdj andre smaae Kiøb medt Lougenn och forn. Bergenn Byes rettighed.

Sammeledis effterdi Wij forfare att dj Tydske Skippere naar di affløbe fra Bergenn, da tage di paa Veyen aff wore Wndersottene Borger och Bønder, Fæ, Queg, Smør och andet, och icke giffue thennom meere therefore endt them sielff løster och thermet beskatte wor fattige Wndersotte; Tha er therom saa besluttet, att huilcken Skipper eller andre som hermet kunne findes och beslaes och Louligen overbeuises, Tha skulle Kiøpmennderne were forplictet till att holle samme Skipper heller huilcke thet giort haffue til rette, naar di didt igien tilbage komme, och tha

Pagina 55 [Andet Bind 3 Cap. om Bs Bs Priv. udg. av Kong. av den Oldb. St til Souv.]

straffe dem ther offuer effter Norges Laug som offuer andre Misdediger, heller Kiøpmennderne skulle suare til derres Gierninger, och naar thet bliffuer beklagett for wore Embetzmendt, tha skall handt were plictig till at hielpe samme Wore Vndersotte saa møget som rett er.

Sammeledes paa dett att forn. Bergenn Bye maa saa møgett desbedre blive ved Mact och forbedret, haffue Wij wudte forn. Bergenn Bye, att maa nyde Tredie Parten aff allt Sagefaldt som falder indenn Tagemarcket ther wdi Byen;

Dogh aldt Sagefaldt aff disße andre Sager, som er Mandsløst, Halsløs gierning, Wbotemaale, Fredløs Sag, aldt Thiuffuerie som stieles wdi Kongens Gaardt och Forbudt, huilcket Wij Oß Kronen wille sielffue forholdet haffue, och sielff nyde som Lougen wduiser.

Om Kram och aldt anden Spetzerie, wille Wij att hereffter skal sellies och holdes effter Lougen og Stadzens Rett; Och skall forbudet were alle Thydske Kiøpmenndt wedt Bryggen met dieres Kram heller Kram-Kijster obenbare paa Bryggen stande, men huis Kram som the haffue skulle the wore Borgere sellie, heller att foruende samme dieres Kram heimeligen vdj dieris Stuve heller Kleffuer, saa frempt att samme Gods eij skall were forbrudt och aff wor Embitzmenndt och Fogett optaget paa Wore och Kronens Wejne.

Item ingen Udlennsker Mandt skall mue bere Sølff eller Kram paa Gaden att sellie, huo ther findes emodt att giøre och bliffuer befunden dermet, the skall handt haffue forbrudt samme Godz till Oß og Kronen.

Item skulle wore Raadtmenndt och Borger wdi Bergenn mue seigle och fare huort thennom Løster wdi Wort Rijge Norrige och andennstedz met aldt loughlig och thilbørlig Kiøpmandskabff wbehindret aff alle och icke formienes dem aff nogenn.

Sammeledes effterdi Wij forfare att Wougen och Haffnen forfyldes och igienstoppes aff Skoumagere heller andre Menndt ther wdi Bergenn;

Tha haffue Wij therom saa besluttet, att ther skal tillneffnis aff wore Embitzmenndt ther paa Slottet och aff Laugmanden ther udi Byen Tholff skeellige Byemendt att forfare och randsage huo dett giordt hafuer.

Och huilcken som brødelig findes, skall saa thijdt och offte som Hanns skyldt findis vorre forfalden och haffue forbrudt till Oß och Kronen VIII Ørt. Och XIII Mrk.

Item alle Skoumagere och andre Tydske Embetzmennndt skulle were plictige til att wnder Lougen och Stadsretten, bode met Leyding, Wdgiff, Wdbudt och anden Kongelig Tynge, Lige met Borgerne saa frempt the wille bruge och niude samme thieres Embder.

Och effterdi Wij haffue och forfaret, att ther ere mange Vnge

Pagina 56 [Andet Bind 3 Cap. om Bs Byes Priv. udg. av K. av den Oldb. St. til Souv.]

Kiøpsuene som haffue Herberge Huuse och Kleffuer ved Bryggenn, och gjør heller giffuer Kongen huercken Leyding eller anden Rett, men gjøre Borgerne skade og forfang met thieris omløbende Kiøbmandskabff som the bruge Bode i Gaderne, Gaarderne och i Stræder Natt och Dag, tha haffue Wij therom nu saa besluttet, att ingenn Wloulig Wintersetter heller andre Wdlenske løse och Vnge Kiøpsuene, som icke haffue Selskabff wedt Bryggen, skulle herefter ingenledes Lengere thilstedes, oppeholdes heller beskiermes, entenn aff Indlenske heller Wdlenske.

Och effterdj Wij haffue forfaret att ther er stor Wligelighed met Pundere och Wechtere, Bode wdi Byen och deslige paa Bryggen, tha haffue Wij therom saa besluttet, att ther met holdes skall wdi saa Maade som herefter følger; Først skall wore Embitzmennndt met Laugmanden, Borgemestere, Raadtmennndt fleere Achteemennndt ther wdi Bergenn strax lade gjøre Pundere och Wechter, skulle were stampet og brenndt meth Kronen, och bruges saa well i Byen som paa Brøggen.

Och the Pundere og Wechtere som skal bruges i Byen, skulle Laugmandt, Borgemestere och Raadt haffue wdi thieres foruaring.

Och effter samme Punder och Wechte som Laugmandt, Borgemestere och Raadt have i saa Maade ladet giortt och stemplet, skulle the aff Bryggen lade thieres Wechter och Punder Lignes och gjøres effter, och iLigemaade were stempt och mercket meth Kronen. Och alle Indlenndske heller Wdlenske skulle bruge och søge then Wecht som er wdi Byen.

Item ingen skall kiøpe eller sellie meth Bønder heller andre Fremmede Menndt som søge til Bergenn, andenstedz endt paa Torgett; Och skulle Borgerne og Indbøggerne effter Stadsretten och gamle Priuilegier haffue thet første Kiøb huis them Løster theraff, førindt nogen andenn, dog wor Embetzmands rettighedt paa Vore Vegne her meth Vforkortet; Findes nogen heremodt at gjøre, tha skall handt ther medt haffue forbrott modt Oß och Kronen VIII Ørtuger och XIII Mrk. for huer Reise effter Norges Loug.

Sammeledes mue Borgere och Indbyggere wdi Bergenn effter Stadsretten och thieres Priuilegiens lydelse Frijt kiøpslage meth Skotter och Engelsker och andre som icke hafue Selskabf eller Madskabf paa Brøggen wdi VIII Dage hues the formue att betale, førindt nogle Thydske medt Brøggen heller andre.

Alle desße forskrefne Priuilegier och Frijheder, skulle wedt alle thieris Ordt, Puncter och Artichler aff alle och huer serdiellis fast och Ubrøddeligen vedt macht holdes.

Och skulle forn. Wore Wndersotte, Laugmandt, Borgemestere och Raadtmenndt och mienige Borgere wdi Bergenn desforuden niude, bruge och beholde alle de gamle Naader, Priuilegier och Frijheder som them aff wore Forfødre, fremfarne Konninger wdj Danmarck och Norge wudt og gifne ere, och

Pagina 57 [Andet Bind 3 Cap. om Bs Bs Pr. udg. av K. av den Oldb. St til Souv.]

her *meth* Wforkrænket were. Bedendis och Biudendes her *meth* wore Embitzmendt paa Bergenhus, the som nu ere heller hereffter kommindis worder, att dj forn. wore Wndersotte wdi Bergenn her hos forn. Artichler och Priuilegier *meth* alle andre gamle Naader og Frijheder som them aff fremfarne Konninger vudt och giffue ere, Handtheffue Beskytte og Beskierme.

Til yttermeere Witnes Byrdt, haffue Wij ladet hennge Wortt Secrett neden for thette wort opne Breff, Giffuet Aar Dag och Stedt som forskreffuet staar.

Udi Aaret 1552 haver atterhøistbemeldte Kong Christian den Tredie udgivet følgende:

Vij Christian medt Gudts Naade, Danmarckes, Norges, Wendes og Gottis Koning, Hertug vdi Sletzwig, Holsteen Stormarn och Dijttmarsken, Greffue vdi Oldenburg och Delmenhorst.

Giøre alle witterligt, att efterdi wore Wndersotte Borgemestere Raadtmenndt och meninge Borgere wdi vore Kiøpsteder Bergenn og Trondhiem haffue hafft thieris Fuldmectige her huos Os och thennom hardeligenn beklagendes hurledes att ther bruges stuor Kiøpmandskabff omkring theris Byer, besønderligen iblandt Bønnder, Præster och Fougder, huor *meth* thennem er storligen til hinder paa therres Næring och Biering, tha haffue Wij nu ladet giortt ther slig skick paa som hereffter følger; Att ingenn skall bruge Kiøbmandskabff paa Lands Byerne wdi wort Rijge Norrige, wden *meth* theeres egne hiemfødde Queg och egett aflede Gods, dog icke wijdere endt till thieris egett huusetz och Gaardes opholdelse.

Fordrister seg nog till at Bruge nogen Kiøpmandskabff till Forprang, then skall haffue forbrudt Godzett som Han handler mett, och dertil *meth* VIII Ørtuger och XIII Mrk;

Men thersom nogen will bruge Kiøpmandskabff wdi forn. Norge, tha skulle the fløtte til Kiøpstederne och ther bruge therres Kiøbmandskabff och ingenn andenstedz, Bedendes och biudendes alle wore Fougder och Embitzmenndt huer wdi sit Læhn att the hafue flittig opseende, att thenne forn. Skick holdes wedt Mact saa ingen Kiøpmandskabff bruges annerledes endt som forskreffuet staar, ladendis dett ingenlunde.

Giffuet paa Wort Slott Kiøbenhaffn S. Mariæ Magdalene Dag Aar MDLIJ

NB See hoshæftede Blad 57 a

[Pagina 57a] [Andet Bind 3 Cap. om Bs Bs Priv.]

[# # NB See pag. 57, hvor følgende henhører.

[Det her neden for anførte av 1548 kommer førende dette]

Udi Aaret 1554, udgav Kong Christian den Tredie atter følgende Privilegium for Bergens Bye.

Christiann medt Gudtz Naade Danmarckes, Norges, Wennedes och Gottis Koning, Hertug wdi Sletzuig, Stormarn och Dijttmarsken Greffue wdi Oldenburg och Delmenhorst.

Efterdi at huis Irringer som seg begiffuet hafuer *meth* the Wendiske Steder icke endnu er till ende forhandlett, Och Wij effter forn. Steders Sendebudz begiering haffue tilladt att de maatte opstaae paa wijddere Beskeen som til Oß skulle thillskicke, tha skulle wore Borgere til Bergenn och Indbøggere wdi wort Rijge Norge, rette thennom effter then Affskeedt, som nogen Tijdt sijden forleden bleff giffuet wdi Wor Stadt Kiøpenhaffn, thill saa lenge Wij annerledes therom tillsigendes worder.

Och skulle the mue bruge thieres Frij Seiglatz och handteering for Sønden og Norden Bergenn *meth* saa mange Skijbe som thennom løster och wdrede Nordfarer, och thieris Fisk og Guodtz att mue føre, før Østenn och Westen thieres Beste ther *meth* at søge huor ther miest kandt were thennom til Gaffns.

Skulle the och Frij maae bruge thieris Priuilegier som the haffue og thennom giffne ere wdi wort Rijge Norge, Och thesligeste wdi the Wendiske steder *meth* Sejlatz och handteering wdi the wendiske Stæder och thieris Haffne och Strømme.

Och skulle wore Wndersotte ingen hinder giøre the Wendiske Steder paa dieris Priuilegier.

Thersom och wore Wndersotte skeer nogen Forfang wdi the Wendiske Steder paa thieris Frijheder, heller och bliffue besueret ey nogen nye Paalegg enten Thold heller wdi andre Maade emodt thieris Priuilegier.

Tha skulle the thett giffue Borgemeisteren wdi thendt Stadt som thennom Wrett skier tilkiende, och aff hannom begiere, att saadant maae bliffue affskaffet, och ther huos haffue tilstede Notarier och Wittnis byrdt heller andre throfaste Folck som kunde Witne huadt the klage och huadt de for beskiedt fange om behoff giøres.

Giffuet wdi wort Kiøbstadt Ottensee thendt XXII Septembris Aar MDLIIIJ.

[NB dette kommer at gaae foran for det oven anførte av 1554.]

Udi Aaret 1548, meddeele Kong Christian den Tredie, Bergens Byes Indbyggere atter følgende Frihed:

Wij Christian mett Gudtz Naade etc. Giøre alle witterlig att effterdi wore Wndersotte wdi wor Kiøpstadt Bergenn haffue hafft thieris Fuldmægtige her huos Oß, och thennem hardeligenn beclagendes, huorledis att thennom giøres hinder paa thieris Nærings och Biering som the bruge met Kiøpmand-]

Pagina 57b [Andet Bind 3 Cap. om Bs Bs Priv.]

[skabff wdi Nordlandene och andensteds wdi Wort Rijge Norge Tha paa det att wor Kiøpstedt Bergenn och wor Wndersotte ther sammesteds mue bliffue vedt Macht haffue Wij aff wor sønderlig Gunst och Naade Wudt och thilladt och nu met thette wort opne Breff wude och tillade att forn. wore Wndersotte vdi Bergenn mue och skulle her effter bruge thieris Handell och Kiøpmandskabf udi vort Rijge Norge och alle andre steds effter thieres Privilegiens Liudelse.

Och paa thett att thett Contoir wdi Bergen kandt och bliffue vedt Macht, skulle de iche seigele Norden for Trondheim ytermere endt *meth* the Skijbe effter som forladt bleff wdi wor Kiøpstadt Odense, nogenn Tjiddt siden forleden, then Tjiddt the Wendiske Steders Fuldmægtige och forn. wore Wndersotte i Bergenn therom bleffue foreinte, indtil saa lenge Wij annerledes therom tilsigendes worder.

Thij forbiude Wij alle ihuo the helst ere heller were kunde, serdielis wore Fougiter, Embitzmendt och alle andre forn. Wore Wndersotte wdi Bergenn her modt forskr. thieris Kiøpmandskabffs Handell efftersom forskreffuit staaer att hindre, hindre lade heller wdi nogen Maade Forfang at giøre , Vnder Wor Hyllest og Naade.

Giffuet paa Wort Slott Collinghus Fastelaffuens Søndag Aar 1548 MDLXLVIIJ]

(Pagina 57 fortsatt)

Høistbemeldte Konges Successor udi Regiæringen Kong Friderich den Anden, haver udi Aaret 1560, confirmeret Bergens Byes Privilegier, hvilke Confirmation er av følgende indhold:

Vij Frederich then Anden mett Gudtz Naade Danmarcks Norges, Wendes och Gottis Koning, Hertug wdi Sleswig, Holsteen, Stormarn och Dijttmersken, Greffue wdi Oldenburg och Delmenhorst:

Giøre alle Witterligt, att Wij aff wor sønderlig Gunst och Naade haffue taget, annammet och Wndfanget, och nu *meth* thette wort opne Breff thage, annamme

Pagina 58 [Andet Bind 3 Cap. om Bs Bs Priv. udg. av K. av d. Oldb. St til Souv.]

och wndfange wor Kiøbstedt Bergenn *meth* Borgemestere Raadmenndt och mienige Borgere ther sammestæds vdinden vor Kongelige Hegn, Wernn, Freedt och Beskeermelse, besønderlig at wille beskierme och fordagtinge till all rette.

Sammeledes haffue Wij och aff samme Gunst och Naade fuldbyrdt, samtøckt och stadtfest, oc nu *meth* thette wort opne Breff fuldbyrde, samtøcke och stadfeste alle the

Frijheder och Priuilegier som Stourmegtigste Høyborne Furste Herr Christiann then Thredie, Danmarckes, Norriges Wennedes och Gottis Koning wor kiere Herr Faders Salig och Høilofflig Ihukommelse thennom Naadeligen giffuet och stadfestet haffuer, wedt Fuld mact att bliffue, vedt alle sine Ordt, Puncter och Artichler som the wdi alle Maade wduiser och indeholler effter Høybemelte Wor kiere Herre Faders stadfestelse och Breffues Liudelse.

Forbiudendes therfore alle ehuo the helst ere heller were kunde, serdeles wore Fougider, Embitzmenndt och alle andre forn. wor Kiøpstedt Bergenn meth Borgemester Raadtmenndt och meinige Borgere ther sammestedz heremodt paa thieres Frijheder och Priuilegier efftersom forskrefuet staaer at hindre heller wdi nogen Maade Forfang att gjøre vnder Wor Hyllest och Naade. Giffuet paa Wor Gaard Wdi Ottense then 25 Julii Aar MDLX.

De jidelige og store Fornærmelser, som Bergens Borgere vare underkastede av de sig her udi Staden opholdende Hansestædske, foraarsagede de allerbilligste Klagemaale, og gav stedse Anledning til misfornøyelse, i det Borgerne imod en rørende Fortrydelse maatte see sig udelukkede fra deres Nærings og Velfærds veye, hvilke vare dem saa yderlig betagne, at de Fremmede havde udelukket dem fra den største og vigtigste Part av Handel og Næring med videre, hvilket paa sit stæd udførligere skal viises;

Det var derfor saa meget mindre at undres over, at de stedse beklagede sig og begiærede at der dog engang maatte raades Boed paa saadant Onde som var saa vigtigt og betydeligt udi sine Følger baade for Regiæringen i særdeelehed og for Landet i Almindelighed.

J den henseende, blev denne vigtige Sag omsider foretagen paa en Herredag som udi Aaret 1560 blev holdet udi Odense, da der ved samme Leilighed blev giordt følgende Anordning:

Nogle Artickle om dett Fordragh som er Oprettet med Stæderne, til Odenseh thend 25 Julii Ao 1560 aff thett Thydsche paa Dansche offuersatt.

Efftersom Borgerne till Bergenn udi Norge haffuer hafft dieres Seiglatz Sønder och Nord, och paa dieres Fødernelandz Weigne, och syndeerlige gamble Privilegia hafft wdi Brugh: Och Ansehe Stæderne ingen Privilegie deremod haffuer, saa skall de bruge dennem fremdeeles och Nordfarerne Vdreede, dog de skulle effter dato udj Tolff Aar iche seigle Nord paa med fleere end med 24 Skibe; Mens Kongelig Mayestætt wil haffue sig forbeholden, naar samme

Pagina 59 [Andet Bind 3 Cap. om Bs Bs Pr. udg. av K. av d. Oldb. St til Souv.]

Tolff Aar ehr forløben, att gjøre andenn Forordeningh, och dennom aff Bergenn mindre eller mehre effter Leiligheden, och som Hanns May.tt Siunes dennom att forandre, endog Stederne da formehner, att de aff Bergenn iche derthill skulle være berettighed, och the deremod med rette wille hafue ad paathale, saa skall de aff Bergenn for Kongelig May.tt stande derfor til rette och Andswar.

De aff Bergenn skulle iche heller tage nogen Fremmede vdi dieres Handell med sigh Nord paa, som iche ehre Kongl. May.tt schworne Undersotter, paa dett saaledes wed de Fremmedes indtagelse Kiøbmanden thill Bergenn vdi dieres Handell iche skulle blive forhindret:

Dog deremod skall Borgerne igien wehre thilladett med Kiøpmanden Frijt ad Kiøbe, Selge och Handle: Och skall ingen Paabud eller Forbud skee huer med saadant blifuer forhindret; saa och om nogle Statuter war heremod forhaande, schulle de wehre optagenn.

Och paa dett ad handteringen vdi Bergenn dißmehre kandt forbedees, schall Borgerne vdi Bergenn, naar de kommer Norden fra, iche strax løbe thill Hollandt eller andre Stæder, mens først komme hijd til Bergenn med dieris Fijtsch och Wahrer;

Dersom de da iche selger dieris Fisch och Wahrer vdi Bergenn, skall dett wehre dennom Frijt fore, ad føre dem paa andre Stæder effter dieris willie.

Schall eij heller Nordfarene wehre forplictet huor dyre Handt schall sælge sin Fisch, mens schall staae Hannom Frijt fore, naar Han haffuer fanged Fischenn, thend effter Leyligheden att affhænde; som ogsaa Kiøpmanden Frijt forr Hanns Wahrer ad Vdfaae; Mens de schulle paa begge Sijder haffue Gud for Øyen och elsche dieris Næste, och den ene den andenn sijne Wahre offuer Billighed iche forsette eller beschadige.

Naar Kiøpmanden kiøper heller annammer Fisken aff Nordfarene, saa schall Hanndt strax lade dennom bekomme dieris bethalling derfor vdi Wahrer eller Penge efftersom de bliffuer forenighed, och Nordfaren icke offuer Treij Dage effter ad Fisken ehr leffuerit, huilket och strax schall skee effter Kiøbed ehr slutted, met bethalingen opholde;

Och dersom saa skeede, schall Kongens Ombudsmand dervdj haffue thilbørlig indseende, paa dett hervdi iche Bruges nogenn Vnderfundighed heller Nordfaren vden Nøedvendig och Billig Aarsage bliffue opholdenn:

Och schall Konningens Ombudtzmand thillbørligenn och med rette forhielpe Kiøbmanden thill dieris udestaaende Skyld.

Schall och Kiøbmandenn iche anthage nogenn Borger sijn Thiener, Schwend eller Dreng eller leyge nogen aff dennom førend Hannd haffuer weritt Aar och Dag vdaff Hanns Hoes-

Pagina 60 [Andet Bind 3 Cap. om Bs Bs Pr. udg. av K. av den Oldb. St til Souv.]

bondz Borgerens Thieniste.

Efftersom och mange fremmede Kiøbmandt, som iche hører thill de Wendische och Ansehe Steder och dieries Privilegie, dennom Vnderstaaer, den gemeene Kiøbmand og Borgere udi Bergenn thill Nachdiel ad holde Winterleye vdi Bergenn, saa schall dett iche hereffter skee, och sligt iche mehre wehre, ad den Fremmede Kiøbmand som iche hører

til de Anseh eller wed Contorit paa Brøggen, ingenn wintterleye holde, mens alleene imellom begge Korsmisßdage vdi Bergenn effter Privilegierne, och ad Hand alleeneste bliffue thilstæd ad handle inden Thagmarck; Och paa sligt disbedre maae wed Macht bliffue, saa schall de Fremmede Kiøbmendt haffue dieris Herbergh hos Borgerne, och den Thydske Kiøbmandt ingenn som iche hører thill Ansee och wed Contorit paa Brøggen indtage eller opholde.

Skall ey heller samme Fremmede Kiøbmand tuingis thill ad lægge hanns Skib thill Brøggen: Saa och wehre Hannom frit fore ad handle med Kiøbmanden eller Borgerne, Hannd ligger med hanns Skib wed Brøggen heller iche.

Efftersom dett er vdthrcheligen forsiett vdi Privilegierne att den Thydske Kiøbmand iche schall indkiøbe mehr Victualie end som Hand behøffue thill sijn egen Nødtørff, saa maae Hand sligt gjøre vdi Byen inden och vden Thagmark, mens Provianten iche igien selge heller Vdskibe:

Dog om Hand sender hannds Herskab en Thonne Smør heller andre saadanne ringe Wahrer thill hannds egen Huusholdning, dett schall wehre hannom frijt fore.

Saa schall ey heller Kiøbmanden iche selge hands Wahrer paa andre steder end thill dem som synderlig dertill ehr forordnet, saasom Søloff och Krambvahren vdi Husßene och hellers iche ombehre ad selge, iche heller staa paa Brøggen med Kramgodz eller Sild.

Efftersom ved Bisßmer, naar Fischen udi stor Anthall dermed bliffue weged, well kand skee forkortning; Saa schall hereffter iche weiges mehre Fisch med Bisßmerenn end huis mindre er end en Wog, mens huad en heel Wog heller mehre er, dette schall aldsammens weyges med Raadett vdi Bergenn dieris betheigned Lod.

Och schall Lodden bliffue wed den gammell och eenlige Wegtt; Saa schall och Wegte som kaldes Punder, wehre vdi Raadet thill Bergenn deris forwaring och wehre paa en gemehn stæd som enhuer kand thillkomme.

Och schall Ombudtzmanden med Borgemester och Raad vdi Bergenn huert Aar, och saa offte som behouff giøres och for gott ansees eller aff dennom begiæres, besøge Lodden och Weigten, och effter den Pligt som de ere Kongelig May.tt skiuldig

Pagina 61 [Andet Bind 3 Cap. om Bs Bs Pr. udg. av K. av den Oldb. St til Souv.]

Justificere, paa det de vdi dieris Affmerckning bliffue Vferringett.

Saa schall och henges en Jern Allenn paa Raadhuset, Ligemett den gammel Norsch Allen, paa dett huer Mand kand thage Maal der effter. effter samme Lengd schall Allen giøres och holdis, och huer dermed ad ind- og wdmaale, och ingenn andenn bruges.

Eftersom och nogle Huse schall wehre bygt paa Strandenn modt Privilegierne, saa schall de med første Leilighed Besigtis; Och huis som effter Besigtelsen, vden Kongel. May.tts

och Rigidz Skade kan Liides, och Hanns May.tt sikh Naadigst erklæres: Midlertijd schall intet nyt paa Stranden bygges, mens alleeneste huis Bygning nu staa thill forbedring och Opbyggelse, ved Macht bliffue.

Eftersom da rett och biligt ehr, att enhuer sijn Øffrighedt, vdi huis Land og Steder Han boer, bekiender och bliffuer vnder dieris Rett och hørsomhed, saa schall alle Handuerkes Folch som boer vdi Bergenn, och herepther der boendes worder, wehre vnder Gemehne Stadz Rett och Bergens Byes Borgerlige Plicht, och holde och kiende Kongl. May.tt som dieris høyeste Øffrighedt:

Det staa dennom ogsaa frit att wehre, thill ad lehre Norsche och andre Handwerker, och om de end haffde Kongelig Privilegier aff Norge, schulle de dennom ochsaa haffue ad niude.

Sammeledes schall ochsaa den Tydske Kiøbmand, vehre Kongl. May.tts Høyheds Rett, Bud och Forbudt hørsom och vndergiffuen vdi de Sager, som iche vedkommer Contorit, och ehr emodt dieris Privilegia.

Naahr ein Kiøbmands Gesell, will sig vdi Bergenn eller andennsteds vdi Riget nedersette, saa schall hand først gjøre Hannds Herskab och Madskabs Brødre Rede och Regenskabff; Och dersom derom falder nogen Irrungh, saa schall Klageren med foderligste hielpes til rette emodt den Beklagede, førend Hannd sikh schall nedersette.

Og efftersom en stor Anthall aff Handtuerckerne ehre dragen fra Bergenn och haffue schifft dieris Clenodier och Huusgerath med de andre som ehre bleffne der sammesteds, och giffuet dieris Part til Lensmanden Christoffer Walkendorpff, och forligt sig med Hannom, effter frembuisede Forsegling Breffs indhold; Dersom de samme, huilcke der ere affdragne, wille derfor tiltahle bem.te Christoffer Walckendorp, saa skal han suare dennom dertil.

Og effter som Handtwerckerne nu nesten ehre Kongelig May.tts og icke Kiøbmanden vndergiffuen, saa og ehre vnder Bergens Borgerlige Plicht, saa bliffuer det thilbørligen holden effter dieris Breff och Seigell, naar de ere Besigtete.

Huo som haffuer hafft Garuer och Boeder som haffuer veritt dieris egen, och dennom derfor ingen Vederlaug er skeed, dennem schall her effter ochsaa billigen bliffue contenterit.

Pagina 62 [Andet Bind 3 Cap. om Bs Bs Priv. udg. av K. av d. Oldb. St til Souv.]

Saa skal och Handtwerksmændene med Laug og Rett forhielpes til dieris udestaaende Gield; Eftersom Jochum Schwaling effter Bergenns Rett wed Laug og Domb er en Boed affkienndt, saa forbliffuer dett derved, dog Schwaling Hanns Rettmesßige Nødtørfft for Kongl. May.tt som dett sig bør, ad søge, forbeholden.

Eftersom och er nogen Irrung emellom Kiøbmanden och Anders Schrifuer vdi Bergen, formedelst en Bygning Bag ved Hans Gaard er forhuerrffued, dersom saadan Bygning

endnu iche war opretted, saa schall Anders Schriffuer dermed indeholde indtill Besigtelse och videre beskeed, mens dersom den allereede var opbygd, saa schall Handt lade det forbliffue ved den Sententz som derom er Avsagt, indtil saa lenge det ved Retten bliffuer emod lagt och Retracterit.

Och efftersom da dend Tydske Kiøbmand bliffer Bevilget dend Handtering udi Norge, som forbemeldt er, saa skall och de Norskes Handtering frij vd och ind tilstædis vdi de Wendische och Anseh Steder, och dieris Strømme och Haffne Frij thillades.

Udi Aaret 1568, finder jeg, at de av Kong Friderich den Anden Tilforordnede, haver udgivet følgende:

Høiborne Stormegtigste Første og Herre Herr Frederich thendt Andenn Danmarkis, Norgis, Wenndis og Gottis Koning, Hertug vdi Sledzuig, Holsten, Stormaren og Dijttmerskenn, Greffue vdi Oldenburg oc Delmenhorst, Wor Allernaadigste Herres och Konings Fuldmægtige Forordnede nu indschichede vdi Norge:

Wij effterskreffne Jørgen Løcke till Offuergaardt Ridder, Biørn Andersøn til Steinholt Høffuitzmandt paa Kiøbenhaffns Slott och Christoffer Walckendorff til Glorup. Kiendis och giøre witterligt for alle meth thette wort opne Breff, att efter then Befaling och Fuldmacht, som Vij haffue aff høyst bemelte Kongl. May.tt att inddrage her vdi Norrige oc høre Sagger oc Klagemaal, och sijden forskaffe huer som seg haffde att beklage huis Norriges Loug och rett kunde were;

Saa haffuer nu Erlig och Welforstandige Mændt Borgemester och Raadt her vdi Bergenn, werit for Oß meth thesße effterskreffne Klage, hvorpaa Wij, paa Høist.te Kongl. May.tts Naadigste haffue giffuit thennom slig Suar oc Beskeedt som herefter følger:

Først ephtersom Borgerne Becklager thennom om Fougder Knaber, Prester, rijge Bønder oc andre, at the bruge Kiøpmandskabff emodt thieris Priuilegiens liudelse, tha schall herepther saa holdes, at ingen schall bruge nogen Kiøpmandskabf wijdere endt thill thieris Huuses ophold, ephther høyløfflige och Sahlige Ihukommelse Konning Christian thendt Tredie Breffs Liudelse, som Hanns Kongl. May.tt Bergen och Thrundtheims Borgere, Naadeligen vudt och giffuit haffuer, och huem herremodt giør, schall straffes ephther samme Breffs

Pagina 63 [Andet Bind 3 Cap. om Bs Bs Priv. udg. av K. av den Oldb. St til Souv.]

Liudelse, men huem som will bruge nogenn Kiøpmends Handell, thend schall drage indt i Kiøpstæderne oc ther bygge og boe, och thage Borgerskabf som andre Borgere bør at giøre.

Om the forbødene Dage j Findmarcken som Borgerne och offuerklager, schulle herepther were affschafft og eij anderledis holdis, end som gammelt haffuer weret, vden ther jo maa were sønderlige Aarsager thill, enten meth Kongl. May.ts eget Breff forbiudes eller mindre nødtørftige Leiligheder.

Som Borgerne Beklager thennom att fremmede Skibff, som iche hører vnder Kongl. May.tt begynder att seygle Norden om Bergenn, och somme saa vijdt som till Findmarken, oc sijden ther fra oc thill Hollandt; Och miener thersom samme Seglation schulle blifue wedt Macht, tha ware thi och thieres Bye aldiellis forderffuit, och formotte huercken att gjøre Kongelig May.tts eller Rijgens Thounge;

Saa schall herepther ingenn Vdlenske skjibe seygle Norden om Bergenn, iche heller nogle Skijbe at seigle aff Nordlandene heller Findmarcken *meth* thieris Fisch och Wahrer thill Holland heller anden stæds, førend the haffue werit her till Bergenn *meth* samme Nordlenske Wahre, ephter thendt Avskeedt som gick vdi Ottensee imellom Kongelig May.tt., the Thydske Steder och Borgerne Aar Christi MDLX.

Som Borgerne beklager thennom, att Fougderne forbiuder Bønnder, att the maae ingenn Wildwahre sellie thennom, tha schall thet sa herepter holdis, att Laas oc Maard, schulle Fougderne opkiøbe Kongelig May.tt til beste, men alle andre Wilduare ehuadt thett kandt were, schal were bonden frijt fore att sellie Huem hanndt will epther som Norges Loug formelder.

Som Borgerne och beklage thennom, att the besueris *meth* Fløttning och Slotz Arbeyde bode paa Skou Jagten och andersted yttermeere endt gammelt haver werit, saa schall ther *meth* her effter saa holdes, att Borgerne schulle were frij hereffter for samme Fløtning oc Føring, vndertagit att Kongl. May.tt egen Budt och Breffue komme, heller och noget hastigt kunde paakomme, tha schall dog Lensmanden lade sine egne Thiennere, gaae *meth* thill Byfougden och hannem thet forkynnde, paa thett att Borgerne iche schulle føre andre vnder dett skin som the ware Kongl. May.ttz Thienere; Och tha schulle the lade hielpe, fløtte og føre 1 Vge Søs heller To paa thett allerlengste.

Om Skou Jagten schall saa holdes som ij fremfarne Lensmandz Tijder werit haffuer, och ey wijdere besueris, men trenger Lensmanden for Folck paa Kongl. May.ts Vegne, tha schall handt maae fange dem for Pendinge.

Om the Siøbuder paa Stranden, schall herepter saa holdes

Pagina 64 [Andet Bind 3 Cap. om Bs Bs Priv. udg. av K. av d. Oldb. St til Souv.]

att the Siøbuer som bygt er aff the Thydsche, schulle inden Sanctj Mickelsdag førstkommende aff Grundherren forundes under thennom igien, och hanndt sijden om Aarit att leye them huem hand will, dog schall ingenn Vdlenske opbygge thennom aff nye herepter.

Som Borgerene och beklage thennom, att emodt gammel schich och seduane, mue tijdt och offte holde Raadstue paa Slottet, huor aff møgitt Vskickelighed kommer;

Sammeledis att naar the worder funderit att dømmе paa nogen Sager, att the maa haffue Tijd att offuerweye Sagenn, saa schall thet herepther saa holdes, att huis Sager som kommer for thennom enthenn *meth* Dom heller Rettergang, skall altijdt herepther holdes

paa Raadstuen, vndertaget att det kunde eingang heller meere anderledis skie for merkelige Aarsager skyldt;

Och schulle the mue haffue Tijd ach Stunder att offuerueye huis Sager som for thennom kommer effter Lougen som en Dommere bør att haffue vdi tuiflraadige Sager, och sijden dømmen ther vdi, som the sielff wille forsuare for Gudt och were bekiendt for Kongel. May.tt.

Om Arresteren schall saa holdes hervdi Bergenn och Bergens Frijhedt, att thendt som bliffuer Arresteret aff Kongl. May.ts Byefogd, skal samme Arresteren vdi alle Maader herig och lydig were, vnder sit Faldsmaal effter Lougen;

Heremodt schall och Byfougden were pligtig, at lade then som Arresteret er, komme Andre Dagen til rette for Laugmanden eller andre aff Raadet her i Byen, och faa Dom for segh, paa thet att thend som Arresteret worder, icke schall legge och fortøffue ephther sin rett, och forsømme segh theroffuer.

Item paa dett att thett Forbudt om Kongens Kiøb udj Sildefisket motte affskaffis, haffuer Borgerne goduilligen Bødet Kongl. May.tt saa møgit Sild som the kunde salte 1 Tønde Sildt met aff huer thennom som drager ud och Fischer; Therefore haffue Wij paa Høyb. Kongl. May.ts Vegne beuilgett att Borgerne mue vdgiffue forn. Sildt, och then indføre for Tholdboden for Slottet, oc ey vjdere Sildefisket besueres meth Forbudt heller første Kiøb, vndertaget att Kongl. May.tt forskriffuer Sildt herfra och til Kiøpinghaffn, heller oc andre sønnderlig Nødt furdrer dett thill Kongl. May.tts och Rijgenns Gaffnn.

Huis thendt Grundt er anrørendis som thieris Raadhuus paa staaer, haffue Wij meth wort Samtøcke forligte Erligh och Welbiurdig Erich Rosenkrantz och Borgerne om, att the then mue Beholde thill thieris Raadhuus mellom begge Gaderne, endt the Grunder som nu ere bygde wedt then Østre Ende emodt then nye Gade, endog att thet Breff som the haffue aff Kongelig May.tt icke formeldte saa klarligen paa samme Grundt, saa haffue Wij dog Kongl. May.tt och Byen til beste meth forn. Erich Rosenkrantz paa Høibem.te Kongl. May.ts Wegne beuilget och samtøckt forn.te Borgemeister och Raadt samme Grundt emellom begge Gaderne, och saa bredt som Huusen tilsiger i Længden.

Pagina 65 [Andet Bind 3 Cap. om Bs Bs Priv. udg. av K. av d. Oldb. St til Souv.]

Thill wittnisbyrdt haffue Wij trøckt wore Signeter her neden fore. Giffuet vdi Bergenn then XV Dagh Martii Aar MDLXVIIJ.

Udi Aaret 1570, udgav Høistbemelte Kong Friderich den Anden følgende Anordning, til bestyrkelse for Bergens Byes Borgeres Privilegier:

Vij Friderich thendt Andenn meth Gudtz Naade Danmarckes, Norges Wenndes och Gotthes Koningh, Hertug vdi Sledtzuig, Holstein, Stormarn och Dijtmarschen, Greffue vdi Oldenburg och Delmenhorst, helse theg Oß Elskel. Matz Schiell, wor Mandt, Thiener och Fougett paa vort Slott Bergenhus kierligenn meth Gudt och Wor Naade.

Wijdne att wor Vndersotte Borgemestere och Raadtmenndt och mienige Borgere vdi wor Kiøpstadt Bergenn *meth* thieres Fuldmechtige Oß haffuer ladett berette huorledis Prouister, Prester, Embidtzmenndt, Skriffuere, Hoffmenndt, Bønder och ledige Karle ther vdi Lehnet emodt thieris Frijheder och Byes Priuilegier, kiøber och selger vdi Lehnet emodt thieris Frijheder och Byes Priuilegier, kiøber og selger thill Forprang, och vdi andre Maader handler och wandler them och thieris Bye thill merkelig Skade och besuering, huoroffuer thieris Næring og Biering thennom betages;

Tha paa dett att forn.te Wores Vndersotte udi Bergenn vdi ingenn Maade, emodt thieris Priuilegier och Frijheder skall skeep for kort, Bede Wij theg och strengeligen biude, att thu grandgiveligen therom forfare allt Leylighedenn, Och huilcken vdi saa Maade bruge nogenn Handell heller Kiøpmandskabff thennom och thieris Bye till Skade och besueringe, att the therefore bliffuer straffet som wedbør, och att thu haffuer indseende *meth* att forn. wore Vndersottene vdi Bergenn bliffuer aldielis hollidt wed thieris Priuilegier som thennom aff fremfarne Konninger och sønnderligen aff wor kiere Herre Fader Sahlig och Høylofflige Ihukommelse giffuit ere;

Och att vdi the Maade inthet Hanndles heller giøris emodt thend Schick som wore Raadt och Gode Menndt Wij sidste gonng dijd ind i Rijget haffde forskicket giordt haffue; Huorepther thu deg kanndt wijde att rette och ladt dett ingenlunde. Giffuet paa wort Slott Fredericksborrich thendt 26 Maij Aar MDLXX.

NB See pag. 66. Anordningen av 1572.

Det maae ikke have været liden besverlighed for Borgerskabet, at de i de Tider vare forbundne att giøre Arbeide paa Slottet, saavel ved alleslags daglig Arbeide, som med Fløtning med Baader og i andre Maader, hvorover jeg finder, at Borgemestere og Raad samt Meenige Borgere er indgaaed til Kong Friderich den Anden med Forestillelse derom, og udbedet sig det som en Kongelig Naade, at de derfor udi den tilkommende Tiid maatte vorde forskaanede; I hvilken henseende Høistbemeldte Konge, ved Benaadings Brev dat. Friderichsborgs Slott den 26de April Ao 1578, bevilgede:

Paa dett att forn.te woris Vndersotte vdi Bergenn mue saa møget deßbedre bruge thieris Næring och Biering, haffue Wij aff wor søndlig Gunst og Naade wudt og tilladt, och nu *meth* thette wort opne Breff wude och tillade, att forn. wore Vndersotte, meenige Borgere och Indbyggere mue herepther were frij for alt Slottens Arbeit och Fløtning, inthet vndertaget i nogenn Maade, indtill saa længe Wij annerledes therom thilsigendes worder, men thersom ther

Pagina 66 [Andet Bind 3 Cap. om Bs Bs Priv. udg. av Kong. av d. Oldb. St til Souv.]

kommer nogenn mett wor egen Paßbiurdt, tha schulle the wdi alle Maader rette thennom effter wort Paßbuordts liudelse, ligesom wore Borgere giøre vdi wor Kiøpsteder her vdi Rijget, och ther vdi lade thennom findes willig och hørsom som thet segh bør;

NB See dette Tegn paa nestforestaaende Side pag. 65, hvor følgende komme imellom.

At Regiæringen endog udi disße Tider, haver haft en rosværdig betragtning over noget som er saa Væsentlig foreened med Landets fordeeltige Forfatning i det Borgerlige, derom kan jeg her, med en rørende Fornøyelse, anføre et kraftigt og tilstrækkeligt Beviis, udi følgende Anordning, udgiven av Høistbemeldte Kong Friderich den Anden udi Aaret 1572 den 14 Aprilis, hvilken Anordning fortiener Ordlydende at inddrages, og er av saadan indhold:

Wij Frederich thendt Andenn medt Guds Naade Danmarckis, Norriges, Wennedes och Gottis Konning, pp

Giøre alle witterligt att ephtherdi Wij forfare att mange Vdleendsche Hollender och andre begiffuer thennom thill Wor Kiøpstedt Bergenn, och ther boesetter thennom, och lijgesom wore egne Wndersotte handler och wandler och bruger thieris Næring och Kiøpmandschabf, och naar the hafuer lacht thennom til gode, saa the ere rijge och formuendes, och kunde giøre Oß och wore Rijger hielp meth Skatt och andenn Thou(n)ge om behoff giøris, och derhuos haffuer lærtt och forfarit aldt Landsenns Leylighedt, begiffuer thij thennom therfra paa andre Steder att bøgge och boe;

Tha paa thett att saadannt maa forekommes, wille Wij att herepther aldielis ingenn Fremmede heller Wdlenndsche schulle tilstedes att bliffue Borgere vdi forn. Bergenn heller der att nedersette segh, vdenn saa er att Handt tilforne schulle giøre Borgemestere och Raadtmenndt hanndts Eedt, att Hanndt ther wil blifue boendis hannds Liffs Tijdt och skatte och skylde, och i andre Maader drage Thyngge och besuering mett wore Vndersotte som ther for thennom boer vde Bergenn och j alle Maade schicke segh som en throe Vndersott bør att giøre; Bedendis och Bydendis Borgemestere och Raadtmenndt vdi forn.te vor kiøpstadt Bergenn, the som nu ehre och herepther kommendis worder, att j ther ephther haffuer flittig indseende, och aldielis ingenn tilsteder att boesette segh ther samme stedz for dj hafue giordt thieris Eedt som forskreffuit staa och bliffuer indskrefuen vdi Stadzboggen, saa frempt J iche will stende ther fore thill rette.

Giffuet paa wort Slott Frederichsbærrigh then 14 Aprilis Aar MDLXXIJ.

NB nu Continueres fra det Tegn ## paa pag. 65 ved de Ord: Det maae ikke have været liden Besværlighed for Borgerskabet etc.

Pagina 67 [Andet Bind 3 Cap. om Bs Bs Pr. udg. av K. av d. Oldb. St til Souv.]

Udi Aaret 1579 den 1 Decbr udgav høistbemelte Kong Friderich den Anden paa Haffuerballegaard, Confirmation paa en Anordning som Borgemestere og Raad udi Bergen efter Confirmationens lydelse til Meenige Borgeres Gavn og Beste havde udgivet, hvilken kortelig bestod derudi:

1. At ingen av Borgerne som farer ud i Stiftet og bruger Kiøbmandskab, maae holde nogen Kramboed i Byen, men de skulde lade sig nøye enten med den eene eller anden Slags [Næring og] Handel alleene, og det under Warernes forbrydelse samt 8 Ørtuger og 13 Mrk.

2. Ingen av Borgerne skulde tilstædes, at blive fra Byen Aar og Dag under deres Godsets fortabelse og 8 Ørtuger og 13 Mark.
3. Ingen av deslige udreisende Borgerne, maatte understaae sig at tage deres Hustruer med sig uden alleene om Høsten udi Slagter Tiden, men dersom Manden paa andre Tider reiser ud skal Hustruen blive Hiemme, og dersom Hustruen reiser ud, da skal Manden blive Hiemme, for at gjøre den Tieneste som Han er Kongen og Byen skyldig.
4. De som bruge Kramboed Handel, tillades alleene om Høsten, fra Korsmisße til Mortens Dag at reise ud og købe Slagt saavel for sig selv som andre, dog alleene til deres eget Huus og fornødenhed, uden at drive Forprang dermed, eller købe for igien at Sælge.
5. Haaandværks Folk forbydes enten ved sig selv eller andre at drive nogen Handel, men alleene drive deres Haandtværk troe og reedelig; Dog skulde det være dem tilladt at udfare om Høsten og købe Slagt og anden fornødenhed til deres Huusholdning, men ingenlunde for igien at sælge og derved drive Forprang.
6. Ingen Kiøbmand og Borgere, maa holde nogen udi deres Gaarde, som ikke ere Eedtagne Borgere; Thi saadanne forbydes strengelig, at gjøre Borgere og Haandtværksmænd indgreb udi deres Næring og Brug.

Udi Aaret 1591 den 8 Junii udgav Kong Christian den Fierde et Aabet Brev, skrevet paa Aggerhus Slott, av følgende indhold.

Vij Christian den Fierde med Gudz Naade, Danmarckis, Norgis, Wendes och Gottis wdwalde Koning etc. Giøre alle Witterligt at eftersom vore Borgere wdi Bergen och Trundhiem vnderdanigst til Oß haver Suppliceret och ladet Oß tilkiendegiffue, hvorledes mange savel Indlenske som Vdlenske, skulle vnderstaae sig at bruge W-wiß Kiøbmandskab och Handel med adskillige Warer, imellem forn.te Begge Stæder, imod deres Priuilegier och Frihed, dennem aff fremfarne Konninge Naadigst paagiffuet ehr, Wanseed att Wij och derom thilforne haffuer ladett vdgaae wore Offentlige Mandater och Forbudtz Breve, saadant iche att maatte skie eller tillades;

Huilche forben. Wore Mandater Wij nu forfare fast ringe hertil att were achtet och liden fruct att hafue skaffet;

Da paa dett att wore Mandater och Breffue en gang for alle maae efterkommes, og deß modtuillighed och Whørsomhed maa affskaffes, wille Wij hermed strengeligen och aluorligen haffue Forbudet, att ingen, were sig ihuo helst det were kand Indlenske saavelsom Vdlenske, imod forn.te Bergens och Trundhiems Borgeres Priuilegier hereffter att handle och vandle

med nogen Wahrer og Kiøbmandskab wdi noget Læhn imellem fornævnte Bergenn och Waarøehuus;

Huem sig her imod effter som forskreffuit staaer fordrister sig nogitt att Handle och gjøre, Hand schall iche alleeniste haffue forbrudt huis Godtz och Wahrer hand haffuer medt att fahre och hand sammestedz Forhandlendis worder, meden ochsaa schal liede der fore Tiltale och sijden straffis som det sig bør, og som den der modtuilligen imod Vore Breffue och Mandater gjøre och Handle wille, huoreffter sig alle och enhuer seerdelis kunde wiede at Rette och forholde och for schade at thage ware; Giffuit paa wort Slott Agershuus den 8 Junii 1591.

Udi Aaret 1596 den 15 Septbr. Confirmerede Høistbemeldte Kong Christian den Fierde Bergens Byes Privilegier, udi saadan form.

C4. Giøre alle Vitterligt att Wij aff Wor sønderlig Gunst och Naade haffuer thagit, annammit och Wndfangitt, och nu med dette Wort obne Breff thage annamme och Wndfange Vor Kiøbstæd Bergen, med Oß Elskel. Borgemestere och Raad och meenige Borgere der sammestedz wdinden Wor Kongl. Hegn, Wern, Fred och Beschermelse, besønderlig at wille beschierme, forsuare och fordagtinge til all rette.

Sammeledes haffue Wij aff samme Gunst och Naade fuldbørd, sambykt och stadfest, och nu med dette wort obne Breff fuldbyrder, samtycker och stadfester alle de Frijheder och Priuilegier, som dem aff Vor kiere Herr Fader Konning Friderich dend Andenn Sal. Høylofflige Ihukommelse och andre fremfarne Konninger i Danmarck Naadigst Wudt och gifuen, Bewilgett och stadfest ehre, wed deris Fuldmagt att bliffue wdi alle Ord, Puncter och Artickler som de wdi alle Maader wduiser och indeholder, effter Høybem.te Wor kiere Herr Faders Stadfestelses Breffs liudelse. Forbiudendis etc.

Samme Aar 1596, udgav Høistbemeldte Kong Christian den Fierde paa Kiøbenhavns Slott den 18 Septbr. sit Aabne Brev paa det Tillæg som Borgemestere og Raad udi Bergen skulde have udi deres Indkomster, nemlig 1 Orts Daler eller en Halv Rigsdaler udi Accisse af hver Ahncr Win som blev Indført, hvilket udi sin korteste indhold, lyder som følger:

Huilcken Orts Dahler Ziise Wij Naadigst medt thette Wort opne Breff beuilge och thillade forn. Borgemestere og Raadtmentd for deris Vmage och Besuering Quitt och Frij ad mue her epter oppebære, niude och beholle ephther som de tilforne giordt haffue. Giffuet paa Wortt Slott Kiøbenhaffn thend 18 Septb. Ao 1596.

Udi Aaret 1599 udgav Høistbemeldte Kong Christian den Fierde en Anordning:

Att alle Werre sig aff huad Stand det werre maae som hafuer Huuse och Eyendom i Bergen schulle vdstaae lige Skatt och Thyngge som andre Borgere aff samme deris Huuse.

Fremdeeles udgav Høistbemeldte Kong Christian den Fierde, udi Aaret 1607, et Aabet Breff, hvis korteste indhold er følgende:

Att ingen Præster, Fougder, Nordfarer och Bønder wdi Fiorder og Vdhafner maae sælge nogen Wahrer til Almuffuen eller Fremmede imod Bergens Byes Privilegier.

Item Fremmede Skibe maae ey indløbe i Haffnerne imellem Trundhiem och Bergen at handle och Kiøbmandskab driffue imod Bergens Byes Privilegier.

Ligeledes udi Aaret 1614. følgende:

At Prouster, Præster, Fougder och Skriffuere, Bønder, Bønderdrenge och Andre iche maae bruge nogen Kiøb eller Sall mod nogen som i Haffnerne indkomme, vnder Warernes Forbrydelse och anden Straf.

Fremdeeles udi Aaret 1618, dette:

Att Friser og Skotzer, maae iche haffue anden Kiøbmandskab medt sig til Bergen end Baadtzmandtz Føring, huilcket de paa Torffuet schulle selge och affhænde.

Iche heller schulle nogen aff Indbøggerne wdi Bergen maae fragte noget Fremmed Skib der fra Byen, all den Stund danske eller Norske Skibe for Fragt ere att bekomme.

End videre udi Aaret 1629, have Høistbem. te Kong Christian den Fierde, udgivet en Anordning, hvis korte indhold er denne:

De Contoirske tilholdes at Vdrede Nordfahrene, naar de deris Fisk annammet haffuer, vnder deris Priuilegiers forbrydelse.

De forbydes att vdfahre imod Fremmede Skijbe, med dennem att giøre Kiøb om Meel, Malt, Rug Korn, Salt og andre Wahrer, och lader dennem ligge siden paa Vaagen til de 8 Dage forby ehre, och imidlertid settes de Fremmede deris Wahrer aff weyen for Borgerskabet, dennem til merkelig Skade; Saadan Vnderfundighed maa aff de Contoirske ingenlunde Lides, vnder tilbørlig Straff.

Iligemaade forbiudes Engelænder, Skotter, Hollender och andre att opskibe deris Godtz och Wahrer paa Loffter och i Boeder, och det siden Wdhøckre til Contoiret, Bønder och andre i heele och halffue Thønder, samt i Alne Tall, Lod och Qvintin, Borgerskabet iche til ringe Skade; och befales flittig indseende dermed at haffuis, att intet saadant imod Byens Privilegier vnder alvorlig Straff begaaes.

Høistbemeldte Kong Christian den Fierdes Brev til Lehns Herren paa Bergenuus Oluf Passberg, er extractviis saa lydende:

Att ingen Fremmede driver nogen Kiøbmandskab paa Havnerne udi de 4 Lehne Romsdal, Nordmøre, Fosen och Numedal imod Bergens og Trundhiems Privilegier uden

med at kiøbe Tømmer for reede Penge, og i sønderlighed Fogderne og dennem som dermed burde have indseende, at staae derfor til rette om saadant skeer.

Udi Aaret 1630, haver høistbem. te Kong C4. udgivet en Bevilgning, hvis korte indhold er følgende:

Pagina 70 [Andet Bind 3 Cap. om Bs Bs Pr. udg. av K. av d. Oldb. St til Souv.]

At Borgemestere og Raad tillades att holde en Pinas at thage wahre paa dennem huilcke der handler imod Priuilegierne sønderlig udi de 4 Søe Lehne Romsdahl, Nordmør, Fosen och Nummedahl; Och huis i saa maader effter foregaaende Dom Lovlig kiendes være forbrudt deraff, den halfue Part att tilfalde Kongelig Mayestætt och dend anden halfue Part Pinasens Vnderholder.

Ligeledes udgav Høistbemeldte Konge udi Aaret 1634, et Forbud:

At Frieser och Skotzer icke motte oplægge i Boederne Wiin och andre Warer imod Bergens Byes Privilegier.

Saavelsom og udi Aaret 1635:

Att alle Fremmede Kiøbmænd och Sutlere, forbiudes att ligge Længere end de Skibe de med Overkomme, bliffuer liggendis; Och naar Samme Skijbe igien affseigler, skulle de medfahre Wnder Straff som Kongens Mandaters Offuertrædere.

Her kunde jeg vel have indført adskillige andre Kongelige Anordninger og Aabne Breve med videre som kunde henføres til Bergens Byes Privilegier, men da samme tildeels løber ind udi de Friheder som baade ere forundte Hansestæderne og andre Fremmede [og tildeels sætter Grændser for hver av dem,] saa vil jeg lade det beroe med samme, indtil jeg faaer Leylighed, at anbringe dem saaledes hver for sig, at man derav saa meget bedre kan giøre sig Betragtninger over de Omstændigheder som haver forvoldet alt saadant, hvilket enhver med saa meget mindre Vanskelighed [udi det efterfølgende] vil finde, da det bliver avhandlet udi sine egne besynderlige Avdeelingen.

Det er da med denne Forbeholden at jeg vil fare fort med at anføre de Friheder som udi de efterfølgende Høipriselige Kongers Tid er vorden udgivet for Bergens Byes Handel og Indvaanere saaledes som følger:

Udi Aaret 1648, udgav Kong Friderich den Tredie følgende Privilegium i henseende til Bergens Handel med Nordland, hvilket her paa dette stæd Ordlydende bør indføres, og er av denne indhold.

Vij Fredrich dend Tridie med Gutz Naade Danmarckis, Norriges, Wendis och Gottis vdualde Konning, Hertug vdi Sledtzuig, Holsteen, Stormarn och Dijtmerschen, Greffue vdi Oldenborg och Delmenhorst.

Giøre alle witterligt, at eftersom meenige Borgere vdi wor Kiøbstæd Bergen for Os Vnderdanigst Klageligen hafuer ladet Andrage, hurledes dennem af de Flensborgere, Kiøbenhaffns fahere och andre V-priuilegerede Skibe skal skie stor indpaß, i det dj vdi alle Haffner i Nordlandene med deris Kiøbmandskab sig skal Tilforhandle den Fisk och Tran som forn.te Bergen Borgere saavelsom Contoiret tilforne ved

Pagina 71 [Andet Bind 3 Cap. om Bs Bs Priv. udg. av Kong. av den Oldb. St til Souv.]

deres Forstrækning betalt haffuer, hurorffuer forn.te Bergens Byes Skijbe tit och offte, Borgerne der sammestedz iche til ringe Skade, fra fornævnte Nordlandske Haffne, ledigen igien maa tilbage Løbe, med Vnderdanigst begiæring Vij naadigst dennem deris forrige paa fornæfnste Nordlandske Haffner forundte Privilegier vilde stadfæste och vedlige holde;

Da ville Vij hermed alvorligen och strengeligen forbudet hafue, at ingen, wære sig huo det wære maa eller kand, sig hereffter skal vnderstaae forn.te Bergen Borgere til fortrængsel paa fornævnte Nordlandske Hafne at seigle, eller nogen Fæde Wahrer som der falder sig at tilforhandle;

Betrædes nogen som herimod at giøre sig fordristendis worder, da skal forn.te Bergen Borgere Fuldmacht haffue, Skib och Gods at Arrestere, och effter Privilegierne, effter loulig Medfart Dom deroffuer at hende lade; Hur effter alle och enhuer som det vedkommer sig kand wide at rette och forholde, och for Skade tage wahre.

Forbiudendis alle och enhuer forn.te Bergen Borgere herimod efftersom forskrefuet staaer at hindre eller vdi nogen Maader Forfang at giøre, vnder Wor Hyldest og Naade. Giffuet paa Vort Slott Agershus dend 25 Augusti Ao 1648.

(Pagina 72 ubeskrevet)

Pagina 73

Andet Bind

Cap. IV

Om Bergens Byes Privilegier og det som dertil kan henføres, udgivne av de Høipriselig regiærende Eenevolds Konger.

Ligesom vist som det er, at de forrige Høilovlige Regentere haver benaadet Bergens Bye med alle de Friheder og Privilegier som kunde befodre dens Nytte, fremvæxt og Tiltagende Velstand, Ligesom vist her ogsaa de efterfølgende Høipriselige Eenevolds Regentere giordt det samme.

Skulde herudi kiendes Forskiæl, da bliver det alleene denne, at Ligesom magten udi Regiæring tilforne var saa meget fordeelt, at de første ikke altid kunde understytte deres Hensigt med hvad de Ønskede, saa har de sidste derimod, udi den Lyksalige Omskiftelse udi Landets Borgerlige Regiæring, ved Souverainitetens indførsel, giver Deres Foranstaltninger og Benaadinger saa meget meere Krafft og eftertryk, og tillige fra denne Lyksalige Tidspunct av, bragt Rigerne udi en gandske anden Anseelse og Forfatning hos Fremmede, end de tilforne stode i.

Strax efterat den av et Udødeligt Minde Velsignede Kong Friderich den Tredie, var bleven Hyldet som Eenevolds Konge udi Danmarck og Norge, haver Han udi Aaret 1660, Allernaadigst Confirmeret Bergens Byes Privilegier i følgende form # :

Vij Friderich den Tredie med Guds Naade Danmarks Norges Wendes og Gottes Konning, Hertug vdi Slesvig, Holsten Stormarn och Diitmørsken, Græve vdi Oldenburg och Delmenhorst.

Giøre alle Vitterligt, at Vj af Vor synderlig Gunst og Naade hafuer tagit, annammit och Vndfanget, och nu med dette Vort Obne Bref tage, Annamme och Vndfange Vor Kiøbstæd Bergen vdi Vort Rige Norge med Borgemestere, Raadmænd och meenige

Pagina 74 (Andet Bind 4 Cap. om Berg. Bs. Pr. udg. av Enevolds Kongerne)

Borgere sammestæds vdinden Vor Kongelige Hegn, Wern, Fred och Beskiærmelse, besynderligen at ville beskiærne, Forsuare och Fordagtinge til all rette;

Sammeledis hafue Wj aff samme Gunst och Naade fuldbyrdet, samtycht och stadfestet, alle de Friheder och andet som fremfarne Konninger, saa och Wores elskelige kiære Herr Fader Sal. Och Høilofflig Ihuekommelse, samt Wj sielfuer for denne Vores Regierings forandring, dennem Naadelig stadfæstet haffuer ved deris Fuldmacht at bliffue vdi deris Ord, Puncter och Artikler efftersom de vdi alle Maader vdwiser och indeholder, effter Vores elskelige kiære Herr Faders och wores egit forrige vdgivne Breffs liudelse, saavidt de hidindtil i Loulig och Vforanderlig Observantz werit hafuer, och iche

strider imod Vores itzige Souveraine Arffue Regiering; desligeste efftersom bemeldte Bergens Borgere sig beklager, att de af Fremmede som Handel paa Haffnerne och i Byen drifuer præjudiceres.

Da ville Wj hafue forbudet at ingen Fremmede nogen Wahre maae føre andenstæds end til Kiøbstaden, och med intet andet handle paa de tilladte Hafne end med reede Penge.

Desligeste ogsaa alvorligen wille Wj hafue Befalet, at alle Wahre som i Bergenhus Lehn falder, skal føris til Bergen vnder Confiscation aff de Wahrer som paa forbudne Stæder vd- eller indføres.

Skal ey heller were tilladt nogen Tolder, Fogd, Prest, Embedsmand och Skriffuer nogen Handel eller Kiøbmandskab at bruge.

Ingen som iche er Borger i bemelte Bergen, maae der i Byen lade sig bruge som Megler eller Factor for Fremmede, Fremmedes Gods som Factor annerledes end udi Groß til Borgerne at sælge.

Och naar for Bergens Bye findes dygtige Skibe som der i Byen hiemhører, och ville seigle for saadan Fragt som Fremmede, da skal dennem som billigt er, fragten for andre Fremmede forundes och ingen Fremmede Skibe fragtes, førend Borgernes Skibe befragtede ere, dog skal Borgerne herimod iche were formeent deres Warer at sælge til huem dennem Løster saa længe som Borgernes Skibe ligge i Ladning.

Alle Skindkremmeres Handtering som for Byen er skadelig skal were afskaffet, saa at ingen maae betinge eller Opkiøbe nogen Wahrer af Jægter eller Baade vden for Slottet, førend de ere indkomne, och sig enten for Ancker eller Landtouv fast hafuer giordt.

Ingen som bruger Oben Kramboe maa vdfare paa Salterie eller anden Handell i bemelte Bergenhus Lehn, dog maae enhuer som Løster, om Høsten vdfare effter Slagte Fæ til sit egit Behof, men iche til Forprang; iche heller skal were formeent Handtværcksmand som sin forrige Handtværck forlader, anden

Pagina 75 (Andet Bind 4 Cap. om B. Bs. Pr. udg. av Enev. Kongerne)

Loulig Næring at søge och bruge effter Hans egen Tøcke.

Och efftersom Botner, Tønde Staver och Baandstager til Fiskeriet aff Landet at vdføre, dog skal Bønderne hermed iche være beuilget i deris Leyemaal vden Jorddrottens willie eller Bevilling, widere end Loven tillader.

Och skal all Land Prangerne och Vloulig Forkiøb, fra andre Stæder der i Læhnet aldeeles være forbudet och afskaffet; Dog wille Wi Os hafue forbeholden disße forskrefne Punkter och Artikler, effter Tidens Leilighed at forandre, saa som Wi selv Naadigst Godtbefinder.

Forbiudendes derfor alle i huo de helst ere, eller wære kunde særdeeles wore Fogder, Embedsmænd och alle andre forn. Wor Kiøbstæd Bergen med Borgemestere, Raadmænd och Meenige Borgere der sammestæds herimod efftersom forskrefuet staaer at hindre eller vdi nogen Maade Forfang at giøre, vnder Vor Hyldest och Naade.

Gifuet paa Vort Slott Kiøbenhavn dend 30 Julii Ao 1662.

Udi Augusti Maaned samme Aar, udgav Høistbemeldte Kong Friderich den Tredie, atter til Borgerskabets Fordeel, følgende:

Eftersom for Os er andraget, hvorledes Borgerskabet i Bergen udi adskillige Poster af Fremmede, skal Indpas; Deres Næring og Handel ikke til ringe forhindring, da ville Vi derom saaledes have Anordnet, at ingen Fremmede Skibe som kommer fra Tydske Stæder, og de Contoirske ikke selv vedkommer eller tilhører, maae ved Contoiret der sammestæds Anligge, førend de, paa Bergens Vaag deres Gods solgt og udlosset haver.

Herforuden skal alt Styrte Gods maales ved Byens Eedsorne Maalere.

De Contoirske skal ei heller, ved usædvanlig Skibsbefragtninger paa Holland eller Spanien, ei heller med Factorie eller Fremmed Handel sig befatte, videre end deres Privilegier tillader.

Iligemaade skal og ingen Geseller tilstædes ved Contoiret sig at opholde og Handel bruge, som ikke haver rigtig Testification at fremviise, fra de Stæder som deres Herskab boer, saa at vides kan, hvem de tiener og tilhører under vedbørlig Straf.

Nyekiøbing den 5 Augusti Ao 1662.

Kong Christian den Femte, meddeelede Bergens Borgerskab udi Aaret 1680, følgende Frihed.

1. At ingen Præster, Fogder eller Bønder maae være tilladt at bruge Kiøbmandskab paa Landet, uden med deres egne hiemfødde Qvæg-Avl og Gods, og det til deres Huses opholdelse, under 8 Ørtuger og 13 Mark Sølv Bøder, at de ei maae bruge Kiøb og Sal med nogen som i Havnerne indkommer, under Varernes Forbrydelse og anden vedbørlig Straf;

At de Contoirske ei maae understaae sig at sælge eller kiøbe med Bergenhus Læhns Indbyggere, eller med dem som udi Lænet udfarer, under deres Privilegiers og alt Godsets fortabelse.

Pagina 76 (Andet Bind 4 Cap. om B. Byes Priv. udg. av Eneev. Kong.)

2. At hverken de Bergenske eller Tronhiemske, maae overvintre i Nordlandene;

At de Tronhiemske, under deres Godses Forliis, ei maae indlade sig i Kiøbmandskab med de Nordlandske som til Bergens Borgere noget skyldig ere, førend det rigtig er avbetalt et vice versa; Hvorover Amtmand og Foged tilbørlig bør holde.

3. At enhver som kiøbmandskab paa Landet bruger, skulde strax flytte og fare til Byen, samt Skatte og Skyldte som andre Borgere, og ikke oftere være udi Fogderierne, end Byens Privilegier tilholder, saa at ingen Continue eller Vinteren over, sig paa Landet maae opholde, eller med Varer omreise og Handle med Fremmede saavel som Almuen.
4. Ingen Friser eller Skotter maae have større Kiøbmandskab med sig til Bergen, end Baadsmands Føring, hvilket de skal være forpligted paa Torvet at sælge, under samme Varers forbrydelse.

Ingen fremmed Kiøbmand maae ligge længere end de Skibe de med Overkommer, under Straf af Kongelig Mandaters Modvillige Overtrædere.

5. De Contoirske skal holde sig fra all Factorie, og ikke bemænge sig med andre Skibe end de som kommer eller gaaer directe fra og til deres Herskab:

Om nogen ved Commission i Bergen vil Handle, skal de Bergens Borgere dertil alleene employere. Kiøbenhavn den 27de Novbr. 1680.

Høistbemeldte Konge har fremdeeles udi Aaret 1682, bevilget følgende:

1. Maae Bergens Bye i 5 Aar, fra dato at reigne, Aarlig fra Øster Søen, mod den Indenlandske Tolds Erlæggelse lade indføre 6000 Tønder Rug, dog at det skeer med Skibenes fulde Last derav, og at Borgerskabet derimod efter egen Tilbydelse, skal være pligtig efter Markets Gang, at Tilforhandle sig all den Rug, som did fra Danmark ankommer, saa at denne Vores Bevilgning ei kommer dennem til Skade, som Rug fra Danmark der lader opføre.
2. Til at forekomme underslæb der paa Udhavnerne og de smaae Toldstæder med Feede Varers og Tønde Godsets udførsel, saa skal det hermed være Alvorlig Befalet, at alle Fede-Varer og Tønde Gods, som udi Bergenhus Stift falder, skal under Confiscation sendes til Bergen, der Sælges og udskibes saa og paa agtes at Tønderne med Sild, Torsk og Tiære ere Af den Condition og storlighed som vedbør; Hvormed Betienterne under høi Straf skal have nøye indseende.
3. Og saasom underdanigst Ansøges nogen Hielp og Indkomst til at holde de mange Almindinger, Brygger, Broer, Raadhuset, Porten, Volden og andet vedlige for, saa og til hvis Materialier som til Ulykkelig Ildebrands dæmpelse

Pagina 77 (Andet Bind 4 Cap. om B. Bs. Pr. udg. av Enevolds Kongerne)

kunde gøres fornøden;

Saa have Vi Allernaadigst Bevilget, at Magistraten dertil maa nyde det Overskud som Tugthuset af Byens Jordskyld og Grundeleyer ikke maatte behøve, naar Magistraten ellers lader idelig holde 30 Lemmer deri, paa den Maade som det hidindtil skeed er, og de ellers holder Huserne vel vedlige af Tugt Husets Midler, med hvilket Vores Superintendent sammestæds skal have Opsigt, at ei noget modhandles, saa fremt ei Magistraten vil have samme Naade forbrudt;

Hvorfore Tugthuusets Forstander skal avlægge Regnskab for samme Jordskyld og Grundeleyers Oppebørsel, med rigtig Forklaring hvorledes den er oppebaaren og igien anvendt;

Og ville Vi Aller naadigst, at det fremdeeles paa forskrevne Maade maae Oppebæres og Annammes af Byens Magistrat ved Kiæmnere under Superintendentens Inspection saavidt TugtHuset angaaer;

Og Overskuddet skal anvendes til Byens Publique Pladser og Bygningers vedligeholdelse, med tilbørlig Regnskab, hvorledes samme er bleven anvendt;

Hvorefter Vedkommende sig haver at rette. Kiøbenhafn den 13 Maji Ao 1682.

Udi Aaret 1683, udkom følgende merkværdige Kongelig Allernaadigste Bevilgning for de Contoirske, hvilken jeg dog paa dette Stæd vil indføre, efterdi det var saa nærgaaende for Borgerskabet, og des uden stridende imod de dem forhen meddeelte Privilegier, samme er av følgende indhold:

C5. Giøre Vitt. at endskiønt det Privilegium Vi Bergens Bye den 27 Novbr. 1680, Allernaadigst haver forundt iblandt andet forbyder de Contoirske, ei alleene all Haandtering med Indvaanerne i Bergenhus Amt, men endog at bemænge sig med andre Skib og Varer, uden de som enten directe kommer fra deres Herskab, eller der hengaaer, saa have Vi dog efter deres allerunderdanigste Ansøgning tilladt, at bemeldte Contoirske Priviligerede, maae herefter Handle med alle og enhver af bemeldte Bergens Amts Indbyggere, baade Geistlig og Verdslige, de alleene undtagne som Bergens Borgere noget kan skyldig være, dog at de ingen Forkiøbere eller Liggere der i Amtet haver eller holder, mindre nogen Varer forskriv, mens alle Factorer paa Landet skal være afskaffet, og alting paa fri Markets Plads Handles og Kiøbes;

Desligeste at hvis Varer som fornævnte Contoirske sig tilforhandler, maae de sende med Fremmede eller Bergens Skibe hvor dem lyster, uden til noget Fiendtligt Stæd i Krigs Tider, som og, at det med Toldens betaling forholder sig efter ToldRullen, hvori de skal have lige

Pagina 78 (Andet Bind 4 Cap. om B. Bs. Privilegr. udg. av Enev. K.)

Frihed med Bergens Borgerskab.

Hvad sig ellers de 6 Ligge Dage er anlangende, som de Contoirskes Privilegier ommelder, og nu underdanigst begiæres nærmere Forklaring paa, da skal de angaae fra

den Dag Kiøbmænderne eller Skipperne sig paa ToldCammeret har ladet indskrive, og, saavel Hellige som Søgne Dage deri regnes.

Endelig naar Bergens Borgere herefter nogen videre Frihed i Tolden paa Korn Varer at indføre, kunde bekomme, ville Vi og, forbemeldte Contoirske paa ligemaade efter proportion Allernaadigst Betænke. Kiøbenhafn den 14de April 1683.

Dette maae tiene som det allerstørste Beviis paa, den Naade og Ømhed, hvorved Hansestæderne [paa en ret Uforskyldt Maade,] ere blevne behandlede av de Danske Konger;

Det maae og tiene til Beviis paa, hvorledes bemeldte Hansestæder maae have veedst at søge den beleiligste Tid, for at tilvinde sig et eller andet til Undersaaternes Fornærmelse, og at de ligeledes haver veedst at give deres Ansøgninger saadant skin og Anseelse, at det haver trækket til Maalet.

Man kan ellers sige, at dersom saadant var mueligt for dem at trænge igiennem med, deels udi saa Oplyste Tider, deels da Regiæringen var saa bestyrket samt havde samlet saa betydelige Kræfter, og deels da de selv nærmede sig til deres egen svækkelse og Undergang, da var det saa meget mindre at undre over, at de udi de forrige Mørke og Vankundige Tider, da Regiæringen var foreened med saa mange Svagheder og Vanskeligheder, og da de selv havde bragt deres Magt til saa stor Anseelse [at de vare ligesom en skræk for deres Naboer,] kunde trænge igiennem med saa mangfoldige Ting, hvormed Undersaaterne maatte lide det vigtigste Tab, og sættes tilbage udi deres Velfærds Veye til største Skade og svækkelse for det Almindelige.

Hvorom ellers meere udi det efterfølgende 13 Cap.

Udi Aaret 1700, udgav Kong Friderich den Fierde, Confirmation paa Bergens Byes Privilegier udi følgende indhold.

F4. Giøre alle Vitterligt, at Vi af synderlig Kongelig Naade for Vor Kiøbstad Bergen, efter Os elskelige Præsident, Borgemestere og Raad der sammestæds, deres Allerunderdanigst gjorde Ansøgning og begiæring Allernaadigst have Confirmeret og stadfæstet, alle de, bemeldte Vor Kiøbstad Bergen af Vores Elskelige og Kiære Hr. Fader og andre Vore Kongelige Forfædre Salig og Høiloflig Ihukommelse Allernaadigst forundte Privilegier, Friheder og Benaadninger, saavidt de ikke allereede ved andre Allernaadigst gjorde Anordninger ere forandrede, og, saavidt de ei mod Vores Jura Majestætis, Absolutum Dominium, Souverainitet og Arverettighed, befindes at stride.

Forbydendes alle og enhver, herimod eftersom forskrevet staaer, at hindre, eller i nogen Maade

Pagina 79 (Andet Bind 4 Cap. om Bs. Bs. Pr. udg. av Enev. Kong.)

Forfang at giøre, under Vor Hyldest og Naade.
Givet paa Vort Slott Kiøbenhavn den 1 Maji Ao 1700.

Det her strax foran indført av 14 Augusti 1683, var til saa stor Fornærmelse og Skade for Borgerskabet i Bergen, at det umueligt kunde feile paa de aller billigste Klagemaale og Forestillelser derimod, hvilke Tid efter anden bleve indsendte, men de kunde dog ikke trænge igiennem der med førend i Aaret 1701, da Kong Friderich den Fierde, ophævede samme, ved følgende Kongelige Befaling:

F4. Giøre alle Vitterligt, at eftersom Os elskelige Præsident, Borgemestere og Raad, saavelsom Borgerskabet i Vor Kiøbstad Bergen, Os allerunderdanigst haver ladet Andrage, hvorledes de Contoirske ved det Special Privilegium som de først den 14 April 1683, allerunderdanigst haver erholdet, at Handle baade med Geistlige og Verdslige i Bergenhus Amt, skal hidindtil have været Bergens Bye og Borgerskab i deres Handel, ikke til ringe Hæmmelse og Afgang;

Og dersom de Contoirske samme Privilegium paa Handelen i Bergenhus Amt, Bergens Bye til mærkelig Skade og Afbræk udi deres Negoce, som de af Alders Tid haver havt.

Da som Vores elskelige Hr. Fader Salig og Høiloflig Ihukommelse, udi de confirmerede Privilegier som endeel af de Tydske Hansesæder Allernaadigst er bleven forundt, udtrykkeligen haver reserveret, og forbeholden sig bemeldte Privilegier, efter Allernaadigst behag at forandre, formindske eller formeere:

Ere Vi, efter Klagemaal og Demonstration, som til Os fra Bergens Bye og Borgerskab, over deres Handels svækkelse, allerunderdanigst er indkommen, blevne foraarsaget, forskrevne Special Privilegier, paa Handelen i Bergens Stift, for de Contoirske i Bergen at ophæve, saasom Vi det ogsaa hermed aldeeles ophæver, og derimod Allernaadigst bevilger Handelen der i Bergens Stift herefter, samt forbemeldte Special Privilegium, hos Bergens Bye maae og skal forblive. Forbyndes alle og enhver etc.

Jægersborg den 7 Junii Ao 1701.

Udi Aaret 1702 haver Høistbeme.te Kong Friderich den Fierde udgivet forbedrede Privilegier for Bergens Bye, av følgende indhold:

F4. Giøre alle Vitterligt, at Vi, efter allerunderdanigst Ansøgning og Begjæring, af særdeeles Kongelig Mildhed og Naade Allernaadigst haver for godt befunden, de Privilegier som Vi for Vor Kiøbstad Bergen den 1 Maji 1700, Allernaadigst

Pagina 80 (Andet Bind 4 Cap. om Bs. Bs. Priv. udg. av Eenev. K.)

Haver Confirmeret, efterskrevne Friheder og Benaadinger til Borgerskabets bedre Opkomst, at forbedre som følger:

1. Maae ingen tillades Borgerskabet der i Bergen, med mindre de, om deres skikkelige Forhold, god Attest kunde fremviise, ei heller sig i Byen Nedsætte, uden den lader sig anteigne for hvad Næring eller Haandtværk Han agter at nære sig med, hvor da enhver forbliver ved sin Næring, som Han har ladet sig teigne for; Og maae Han

hverken selv eller ved sine Børn eller Folk, bruge eller have Krambod, Bryggerie til at sælge Øl, Brændevin eller Tapperie, med mindre de vil deres Næring overgive som de sig haver ladet Teigne for, under dets Forbrydelse som de haver med at fare, og 10 Rdr Straf saa ofte de dermed betreffes.

Saa skal og ingen Udenbyes Mand, som enten allerede boer paa Landet, eller sig der, herefter Nedsætter, nyde noget Borgerskabet tilhørende Frihed, mens de alleene, som med deres Familier virkelig i Byen boer, og der, som andre Borgere skatter.

2. Indbyggerne udi de 4 Søe Lehne Nordmør, Nummedahlen, Fosen og Romsdalen skal det staae frit for selv deres Varer enten til Bergen eller Tronhiem at føre,

men Bergens Borgere maae ei til Bemeldte Søe Lehne fare Kiøbmandskab at drive, eller noget Kræmmerleye der oprette, imod Tronhiems Byes Allernaadigst forundte Privilegier.

3. Alle uden Byes boende uden forskiæl enten af Civil eller Militaire Stand, Præster, Fogder, Skrivere, Læns mænd, Strandsiddere, Gastgiæver, Bønder, Bøndersønner, eller Dreng, Husmænd og Pebersvenne, maa ei noget Kiøbmandskab paa Landet drive, men skal være forpligted deres Varer til Byen at føre, og dennem der paa Torvet til Bergens Byes Borgere og ingen anden, under hvad prætext det være kunde, at sælge og Afhandle;

Saa maae og ei heller nogen Udenbyes Mand /: undtagen de fra Nordlandene som er tilladte at handle med de Contoirske :/ kiøbe deres fornødenhed hos andre end Bergens Borgere, under Straf af 10 Rdr, naar anderledes befindes;

Sammeledes maae og ei heller nogen Udenbyes Mand kiøbe nogen Varer af Skiberumme paa Fiorden eller Udhavner, under 25 Rdr Straf, eller af Skibe som i Byen eller paa Vaagen ligger, førend Liggedagene ere Overstaaen.

Iligemaade skal det være Nordlandsfarerne, saavelsom alle andre Udenbyes mænd, som til en Borger i Bergen, noget skyldig er, forbudet

Pagina 81 (Andet Bind 4 Cap. om Bs. Bs. Pr. udg. av Eenev. Kong.)

sine Varer til andre Borgere at sælge, førend Han sin Skyld hos hannom betalt haver, dog skal Han hos sin Creditor udi Kiøb og Sal nyde Markets Gang.

4. All Forprang skal aldeeles være Forbudet og Avskaffet, hvorfor ingen Kiøbmand, Borger eller Contorisk, Skindkræmmer, Baadsmand, Fløtningsmand eller andre maae fare ud af Byens Vaag imod Skibe, Jægter eller Baader til at giøre noget Forkiøb, førend Fartøyerne ere komne ind for Slottet, og enten for Anker eller Landtouve sig haver fastlagt, langt mindre maae nogen understaae sig, at udfare og omstrippe paa Landet, nogen Slags Varer at sælge eller indkiøbe under 10 Rdr straf første Gang, og dobbelt saa meget Anden Gang naar herimod giøres, og des foruden have Varerne

forbrudt, som Han medfaret haver; Dog paa det Landmanden eller Bonden, som ikke altid for en ringe Ting, kan selv søge sin Nørtørft af Salt Meel, Hamp etc. udi Byen, ikke maatte blive forlægne, da skal saa mange Kræmmerleyer paa Landet indrettes, som Stiftamtmand med Magistraten og de 16 Borgere befindes fornøden at være, iblandt hvilke fornemmelig skulde vedblive, de som over 30 Aar været haver, saa fremt de Hinanden ikke for nær Ligge.

Eyermændene deraf skulde være Bergens Kiøbmænd og Borgere og ingen anden, og skulde de derpaa Nedsætte skikkelige, Ædrue Tienere og Folk, der Ærligen og Oprigtigen skulde Handle; Befindes det annerledes, og Aarsage til Billig Klagemaal gives, da skal Eyermændene selv dertil svare og stande til rette.

Alle andre forbydes nogen Handel paa Landet at drive, og de som hidindtil, under Navn af Borgerskab, nogen Handel der haver brugt, skulde sig, under forbemeldte Straf derfra entholde, til Byen flytte, sig der Nedsætte, og efterdags ei tilstædes deslige Handel paa Landet meer at drive, ei heller maae nogen Bergens Borger eller andre som udi Stiftet i Fisketiderne paa Fiskeriet udfarer, noget Kiøbmandskab med Bonden eller andre drive, under Varernes fortabelse, og des foruden 10 Rdr straf, naar Han det gjør.

5. Ingen Fremmed eller Udlændsk tilstædes noget Oplag i Bergen af sine Varer at gjøre, men for Bonden paa Torvet at sælge dem en gross: Og nyder Borgerne udi Liggedagene forkiøbet.

Fremmede maae sig ei heller længere opholde, end Skibet som Han er ankommen med, der bliver; Saa tilstædes Fremmed eller Giæst ei heller med Fremmed eller Giæst at kiøbe eller sælge;

Pagina 82 (2 Bind 4 Cap. om Bs. Bs. Priv. udg. av Eenev. K.)

Fremmede maae ei heller meere Fisk, Smør, Tellig eller andre Varer af Bønder eller første Haand kiøbe, end som de, imidlertid de der ligger, til deres Fortæring behøver:

Ei heller maae nogen Contoirske eller nogen anden under deres Navn og skin noget for Fremmede af Jægter eller Baader indkiøbe eller at Sælge, under Varernes fortabelse og 25 Rdr straf, naar de betreffes derimod at gjøre, men Fremmede skal enten selv eller ved de forordnede Byens Mæglere, Varene af Kiøbmændene, og ikke af Udenbyes Mænd indkiøbe;

Og der for ei heller nogen Slags Varer, Boed eller Tømmer last af Jægterne eller Fartøyerne annamme, men Alleene af Borgernes Huse, Boder eller Pladser.

6. Skal det være Kiærlinge, Drengene eller Piger som Omløbe i Gaardene, paa Jægter og Baader, saavel som og paa Gaderne med Kræmerie, forbudet sligt herefter at gjøre, under Varenes forbrydelse, som de haver med at fare og 5 Rdrs Straf, naar de dermed betræffes;

Kunde de ei betale Bøderne, da straffes de for saadan deres Overtrædelse paa Kroppen; Dog skal hiemmegjort Lerret og gamle Klæder, ei dermed være meent.

7. Ingen som ikke haver taget sit Borgerskab, tilstædes at paatage sig Fremmede Commissioner;

Ei heller maae de annamme eller Oplægge for nogen som i Stiftet og paa Landet boer, noget Slags Gods, være sig Tiære Sage Bord, Smør, Tallig, Kiød, Skind eller andre Slags Kiøbmands Varer, siden for dem til Fremmede at Forhandle, under Varenes Forbrydelse og 25 Rdrs straf: Tiltales nogen, som de bær Mistanke til, der fore, da Værge den sig med Eed, eller være forbemeldte Straf undergIVEN;

Thi hvis saaledes fra Lehnet til Byen føres og oplægges til at sælge, skal til Borgerskabet alleene Forhandles.

8. Tønde staver og Botner, Baandstager og Tønde Baand, forbydes til Fremmede, saasom Skotter, Engelske, Hollændere etc. at maae sælges af Ind- eller Udlændske 8 Mile omkring Byen, at maae udskibes til Fremmede Stæder, men hvis Nordfarene eller andre Indvaanere til deres Fornødenhed Behøver, staaer dem frit for at indkiøbe og med sig hiemføre.
9. Efterdi Bønderne nu i nogle Aar meere end tilforne, for Vægtens skyld, ikke skal have udskaaen Rygbeenene saa fuldkommen af Fisken, som det sig bør, hvorover Fisken

Pagina 83 (2 Bind 4 Cap. om Bs. Bs. Priv. udg. av Eenev. Kong.)

fordærves og gjøres til Vrag paa andre Stæder, hvorfore og Bønderne skal være befalet at udskiære Rygbeenene 3de Leed neden for Navlen af all flækket Fisk, som de enten tør, saltet eller fersk til Torvet fører; Hvis flækket Fisk som ei tilkommende Aar 1703, saaledes befindes Conditioneret, skal være forbrudt; Den som saadan Fisk leverer, skal der foruden Bøde af hver Fisk 2 Skilling til de Fattige.

10. Saasom Bønderne skal føre til Kiøbstæderne meget Uforsvarlige Tiære Tønder, hvor iblandt skal findes nogle hvis Botner og Staver, skal være ved en Haandbred tykke, hvilket forarsager stor Miscredit af Norske Tønder paa andre Stæder;

Thi skal Poletie mesteren i Bergen være befalet, med Tønderne samt Maal og Vægt, at have forsvarlig Indseende med, saa at de derom udgangne Kongelig Allernaadigste forordninger allerunderdanigst efter leves, som det sig bør;

Betreffes nogen med saadanne falske Tønder efter dette indeværende Aars 1702 udgang, skal den for hver falsk Tønde give 2 Rdr Straf;

Og skal herefter ingen Kiøbmand eller Borger annamme nogen saadanne Varer, førend de af Vragerne er bleven Vraget;

Skulde det befindes, at Vragerne lader Udygtigt og falskt Gods og Tønder passere for gode og dygtige Tønder og Gods, da første Gang de saaledes betreffes, erstatte de Skaden, og derforuden Bøde for hvert Stykke 4 Rdr, befindes saadan forseelse anden Gang, mister den skyldige sin Bestilling.

11. Og saasom endeel af dennem som under det Nafn af Baadsmænd Pass have, ikke alleene skal bruge Borgerlig Næring, men endog desforuden det heele Stift omstripper og med Forprang opjager de begierligste Varer, ikke med deres egne, men med andres Penge; Saa skal de herefter, enten blive Boesiddende der i Bergen, sig der nære af saadan Næring som de vilde, eller om de heller haver Lyst til at boe paa Landet, da sig der Nedsætte, og paa et Stæd nære sig, enten som en Bonde, Gæstgjæver eller Øltapper, men hvo som antreffes, efter det indeværende Aars 1702 forløb, at omstrikke i Stiftet med Kiøbmandskab, haver ikke alleene forbrudt hvis Han haver med at fare, men endog foruden give 10 Rdrs Straf; Lige Straf skal og de Borgere, som dennem udreede, være undergivne.
12. Udenbyes Mænd som eyer Huuse og Eyendomme i Bergen, og ikke selv boer der, betale den Contribut og Rettighed som egentlig derpaa er lagt.

Pagina 84 (2 Bind 4 Cap. om Bs. Bs. Pr. udg. av Eenev. K.)

13. Hvo i Byen Hæste og Quæg vil holde paa Byens Mark, betale derfor til Byen noget Aarlig, efter Magistratens Sigelse;

Ingen maa lade Svin gaae ude paa Gaderne, skeer det maae de optages og gives til Fattighuuse og derforuden 1 Rd for hvert Svin.

14. Hvo som henbærer, kører eller kaster nogen Ureenlighed paa Byens Almindinger, Gader, Dunger, Stæder saavel som Engen, skulde straffes med Hals-Jernet;

Skeer det med deres Husbonds Villie, eller efter deres Befaling, da være Tieneste Folket frie for Straf; Og skal da Husbonden for hver Gang bøde 4 Rdr.

Kiørerne om de det begaar, skal samme Straf være undergoven; Ellers skal Kiørerne lade sig nøye, for hvert Læs han borttager, efter den Taxt som Magistraten med Poletie mesteren og de Sexten Mænd derom Anordner, men Almindingene, Torvene og Engen i sig selv, skulle af Dragere, Fløtningsmænd og andre Arbeidsmænd, som af gammel Tid haver været sædvanligt, gøres og holdes reene; Findes nogen af dem derimod Uvillige, naar de ere blevne advarede, og tilsagt, da straffes den Modvillige første Gang med Hals Jernet og Anden Gang forviises Byen.

15. Enhver som have Huus og Eyendomme i Byen, skal være forpligtet Gaderne med Steenbroe, saavidt deres Fortog strækker, at lade holde Jævne;

Og de som Husene beboe, skulde lade Gaderne holdes ryddige og reene; Med denne og foregaaende Post, skal Poletiemesteren have flittig Tilsyn, at der efterleves.

16. Saasom Handtværksfolk skal beklage sig, at deres Drænge ofte løber af deres Lære førend de halv haver udlært, og begiver sig under Guarnisonen eller Artilleriet, ikkun de derved kan have skiul at fuske paa deres Haandtværk, Amtsmesterne ikke til ringe Indpaß og Afbræk, da dog saadanne Fuskere, hverken til Byen eller til anden Contribution svarer noget, saa forbydes nogen Læredreng hermed, førend den sine Lære-Aar haver udtient, under Guarnisonen eller Artilleriet at antages.
17. Ingen i Bergens Bye, skal her efterdags ved Monopolier nyde og have nogen Frihed paa nogen sær Handel alleene for sig eller sit Huus i Byen at bruge, men all Handel skal være Frie til samtlig Borgerskabets Nytte og Fordeel.
18. De Tydske som ere Privilegerede og haver deres Stuer og Tilhold paa Contoiret, skulde entholde sig fra all Factorie, og efter Privilegierne alle forblive ved deres Handel i Nordlandene, og sig ikke med andre Skibe eller Varer Bemænge, end de som enten kommer eller gaaer directe fra og til deres Herskab:

Iligemaade maae ingen Geseller tilstædes ved Contoiret sig at opholde eller nogen Handel bruge, naar den ikke til nogen Herskabs Tieneste henhører;

Hvo som betreffes herimod at gjøre, have forbrudt sin Handelstue og den derved dependerende Handel.

De Contoirske skulde og ikke med Skibsbefragtninger paa Holland,

Pagina 85 (2 Bind 4 Cap. om Bs. Bs. Pr. udg. av Eenev. Kong.)

Spanien eller Frankrige sig befatte, under Confiscation af hvis de saaledes dermed til Bergen fører;

Derimod Bergens Kiøbmænd og Borgere, under vedbørlig Tiltale og Straf, ikke maae understaae sig, noget fremmed Skib fra Bergen at befragte, saa længe Danske eller Norske i Bergen er at bekomme.

19. Saasom 16 Mænd af Borgerskabet Allernaadigst er Forordnet, tilligemed Magistraten i agt at tage, hvis som angaaer og forefalder til Byens og det Gemeene Beste at Observere, da skal der dermed fremdeeles forblive, og de Sexten Mænd for andre Byens Bestillinger være forskaanede;

Og naar nogen af samme Sexten Mænd ved Døden afgaaer, da maae de efterlevende under sig selv, eftersom hidindtil sædvanlig været haver, udi den Afgangnes stæd, en anden Medborger dertil udvælge.

20. Og efterdi Stadshaubtmanden ofte skal foraarsages, at lade samle de Sexten Mænd, naar Byens Forretninger det udkræver, da, naar sligt behøves, maae Han bruge Byens Vagtmester til at lade de Vedkommende tilsige;

Naar og Stadshaubtmanden ved Døden avgaaer, tillades de Sexten Mænd, at de, udi Magistratens Overværelse, enten en af deres egne Midler eller en anden af Borger Capitainerne, som dygtig og beqvem kunde eragte, udi den afgangne Stadshaubtmands stæd, maae udvælge.

21. Med de Bøder som udi forskrevne Artikler findes indført skal forholdes og deeles saaledes som følger nemlig: 1/3 Part deraf til de Fattige, 1/3 Part til Angiveren, og 1/3 Part til Byen;

Hvilken Tredie Part som Byen tilfalder, med hvis videre til Byen kan være lagt og tilhører, Stadens Kiæmner skal oppebære, og til Byens Gavn og Nytte, efter de Sexten Mænds Godtbefindende anvende, og Aarlig for alt saadant udi Magistratens Nærværelse for de Sexten Mænd, god Reede og Regnskab gjøre.

Hvorefter alle og enhver Vedkommende sig allerunderdanigst haver at rette, ei gjørendes derudi Hinder eller Forfang i nogen Maade, under Vor Hyldest og Naade.

Givet paa Vort Slot Kiøbenhavn den 29 April Ao 1702.

I anledning av foranførte 19 og 20 Poster udi disse Privilegier, haver Høistbemeldte Konge udi Aaret 1714, giordt følgende indskrænkning og nærmere Forklaring:

F4. Giøre alle Vitterligt, at eftersom Vi have maat fornemme hvorledes endeel af de udi Vor Kiøbstæd Bergen anordnede 16 Mænd, udi Anledning af de bemeldte Bergens Byes Allernaadigst meddeelte, og af Os den 29 April 1702, Allernaadigst Forbedrede Privilegiers 19 og 20 Puncter, skal ikke alleeneste paastaae at befries saavel for Vores, som for endeel bemeldte Byes Publique Tieneste, saasom Vores Skatters Oppebørsel, Stads Capitains eller anden Officiers Function, samt Overformynderskaber, sig at Antage og Forrette, men at de endog, iblandt sig selv indbyrdes, ikke kan komme overeens, saavel Stads Capitains med Stadshaubtmand, naar nogen af dennem ved Døden

Pagina 86 (2 Bind 4 Cap. om Bs. Bs. Pr. udg. av Eenev. Kongerne)

avgaaer, udi de Afdødes stæd igien at udvælge;

Da til Misforstand imellem Magistraten og de Sexten Mænd at forekomme samt det Almindelige Beste at befodre, have Vi Allernaadigst for Godt befunden, foreskrevne Privilegier derhen Allernaadigst at restringere, som følger:

1. At hvad Vores Skatters Oppebørsel, samt andre deslige til Vores Tienestes og Interesses befodring, behøvende Forretninger angaaer, da som de Sexten Mænd i saavidt fra Borgerskabet er Separeret, og til den ende Anordnede, at de skal foredrage Magistraten Byens Tarv, og om samme med Magistraten conjunctim deliberere og Overlægge, og saaledes nyder nogen distinction frem for de andre Borgere, saa ville Vi og hermed have Anordnet, at de for deslige Forretninger ere befriede.

2. Anlangende Stads Capitains og andre Officers Function, da maa ingen af de Sexten Mænd, som dygtig og beqvemme dertil findes, væigre sig ved samme Betiening at Antage.
3. Overformynderskab angaaende, da kan og skal Bergens Byes Sexten Mænd fra Formynderskaber ei være Befriede i henseende til den Vanskelighed det ellers vilde blive med at forsyne de Umyndiges Arve Capitaler, om de Beste og Vederhæftigste derfor skulde befries, og de Uformuende lades tilbage.
4. Hvad Stadshaubtmands eller Stads Capitains Vall, naar nogen af dem ved Døden maatte afgaae, sig anbelanger, da ville Vi herudinden saaledes have Anordnet og Befalet, at de Sexten Mænd skal altid 3 af de beqvemeste Mænd dertil foreslaae, hvoraf Magistraten da en udi den Afgangnes enten Stadshaubtmands eller Stads Capitains stæd udvælger, Og, paa hvilken Vores Allernaadigste Confirmation tages.

Hvorefter alle og enhver sig Allerunderdanigst haver at rette etc.
 Kiøbenhafn d. 2 Martii Ao 1714.

(Pagina 87-88 ubeskrevet)

Reichborn: Prospekt over Vågen og Bryggen. Hentet fra Hildebrand Meyers Bergens beskrivelse bd. 1, BBA.

Pagina 89

Andet Bind

Cap. V

Forberedelse om Hansestæderne, deres Antall, Inddeeling, Indretning, Handels Contoirer og videre som henhører til en forløbig Historisk Efterretning.

Dersom jeg skulde handle udførligt om Hansestæderne, saavel i henseende til Navnet som deres Oprindelse tilligemed det meere som hører til deres Omstændigheder udi de første Tider, da vilde saadant end meere forøge den vidtløftighed, som dette Værk desuden er opvoxet til;

Men ligesom jeg tilforne ved adskillige Leiligheder udi disse Blade have meldet, at mit fornemste Øyemærke er alleene at udleede {det som henhører til Bergens Byes Historiske Beskrivelse,} av de rette Kilder, at beskrive Tingene udi deres Oprindelige Tilstand, og at samle de Ting som tilforne ikke haver været Trykte eller saa egentlig bekiendtgjorde, saa vil jeg forbigaae dette, efterdi man udi mangfoldige Trykte Efterretninger, kan finde det fornødne, og det efter de adskillige Meeninger som derudi forekommer; Hvilket jeg overlade til enhver kyndig selv at avgjøre; Desforuden findes og en temmelig underretning derom saavel udi Magister og Conrector Edwardsens som CancellieRaad og Borgemester Fastings Manuscripter. {Men overalt finder man en god og grundig O(p)lysning herom udi Forberædelsen til D. Johan Peter Willebrandts Hansische Chronick.}

Jeg vil i den henseende paa dette Stæd alleene melde, at da Hansestæderne havde indgaaed Forbund med hinanden, udvælgede de Staden Lubeck til deres Hoved Stad, hvor de haver haft deres Cancellie Archiv, og hvor de hvert Tredie Aar ved Pintze Tider holdt deres Ordinaire Forsamlinger.

Til disse Samlinger, bleve de av Raadet i Lubeck sammenkaldede, hvor da enhver av de forbundne Stæder maatte fremsende 2 Deputerede, av hvilke en i det mindste maatte være enten Borgemester eller Raadmand fra det Stæd hvor fra han blev udsendt.

Udi disse Samlinger blev ei alleene Overlagt hvad der tienede til deres fælles Nytte og Sikkerhed, men endog taget Beslutning om adskilligt andet, som for Exempel, naar nogen anden Stad gjorde Ansøgning at optages udi det Hanseatiske Forbund, naar nogen Statuter eller Anordninger skulde udgaae for nogen som vedkom Hansestædernes Betiente m.v.

Udi Lubeck havde de og deres Almindelige Cassa, hvortil enhver for sig contribuerede noget Aarlig, hvorav de bestridede de Omkostninger

Pagina 90 {Andet Bind 5. Cap. En kort Forberedelse om Hansestæderne og deres handel m.v.}

som de behøvede, deels naar nogen Deputerede til Fremmede Potentater skulde avferdiges, deels og naar der udfodredes noget til Defension og til at føre Krig m.v.

Hvad deres Antall er betreffende, da er derom adskillige Meeninger, da nogle vil have dem henført til 108 i Tallet, andre til 80, atter andre til 66, 72 eller 77. Arild Hvidfeldt beretter blant andet at udi Aaret 1364, vare der 77 {som havde forbundet sig imod Kong Waldemar den Tredie}. Men han anfører dog alligevel Navne paa 80 Stæder, som skulde have været blant Hansestædernes tall, hvorom kan sluttes at de ikke alle haver været eenige udi denne Krig; Han ber(e)tter fremdeeles at 14 derav, begav sig ud av Forbundet udi Aaret 1554.

Man kan efter mine Tanker vel neppe fastsætte noget vist Tall, efterdi det ses at deres Antall aldrig haver været bestandigt; Thi Historien videre {at den første begyndelse ikkun blev giordt av nogle faae Stæder, og da disße tage til udi Magt og Anseelse blev deres Tall Tid efter anden forøget, saa at de omsider bleve formidable for Kongerne i Norden; Men man seer og derefter, da de vare komne paa den høyeste Spidse, ere de inden Tid efter anden formindsket igien; Thi } undertiden gik nogle ud av sig selv, og undertiden udelukkede de selv nogle, som ikke opfyldte de Pligter som de havde forbundet sig til; Hvortil endnu kommer denne betragtning, at Tiden og indfaldende Omstændigheder end og gjorde en mærkelig Forandring udi deres Forbund og svækkede deres Anseelse og Magt hvorom videre siden:

{Til et Beviis paa det jeg nyelig har anført, nemlig, at de undertiden udelukkede nogle av deres Forbund som ikke havde opfyldt de Pligter hvortil de havde forbundet sig, maae jeg her blant andet erindre den Omstændighed som udi Aaret 1337, indfaldt med Staden Brunswig, den de formedelst en Forseelse udelukkede fra deres Forbund, indtil den 4 Aar derefter udi en Offentlig Forsamling som blev holdet udi Lubeck gjorde Penitentze, da dens Deputerede med Blotte hoveder og Bare Fødder, maatte gaae i Procession med Voxlys i Hænderne fra S. Mariæ Kirke til Raadhuset og der paa Knæ bede om Forladelse; Hvorpaa Staden Brunsvig endelig blev tagen til Naade igien. }

Fasting anfører efter Hvitfeldt 66 Stæder; og udelader de forbemeldte 14, som var udgaaed: Disße 66 Stæder bestoede i 6 Vendiske, 8 Pomerske, 6 Kleviske, 7 Gelderske, 3 Overijselske, 3 Frisiske, 13 Sachsiske, 10 Westphalske, 6 Preusiske, og 4 Liflændske.

Edwardsen derimod anfører 77, og det i følgende Orden:

1. Lybeck, 2. Hamborg, 3 Rostock, 4 Stralsund, 5 Wismar, 6. Luneborg, 7. Dantzig, 8. Thorn, 9. Marienborg, 10. Elbingen, 11. Brunsberg, 12. Køningsberg, 13. Colberg, 14. Stargard, 15. Riga, 16. Reval, 17. Dorpt, 18. Narva, 19. Gripswald, 20. Anklam, 21. Stettin, 22. Pernau, 23. Stolpe, 24. Rugenwold, 25. Raseborg, 26. Golnau, 27. Calmar, 28. Hameln, 29. Brunswig, 30. Magdeburg, 31. Nye Brandenburg, 32 Zelle, 33 Angarmunde, 34 Ahenleben, 35. Saltzwedel, 36. Schwerin, 37. Gadebusch, 38. Halberstadt, 39. Hanover, 40. Bocklum, 41. Witstock, 42. Stendal, 43. Gustrou, 44. Ascherleben, 45. Witberlin, 46. Hall in Sachsen, 47 Herbst, 48 Hawelsberg, 49 Crosßen, 50 Barkum, 51 Nordthausen, 52 Paderborn, 53. Coswald, 54 Cøln, 55. Schwill, 56 Campen, 57. Deventer, 58. Mastrich, 59. Munster, 60. Aachen, 61. Grønningen, 62 Embden, 63. Bremen, 64 Stade, 65. Buxtehude, 66. Hartlev, 67. Casßel, 68. Hammelfeldt, 69. Osßenbruck, 70. Weheden, 71. Mundau, 72. Weßel, 73. Utrecht, 74. Delmenhorst, 75. Stavern, 76 Bolschwend og 77 Emmerick.

At jeg saa omstændelig haver anført disse 77 Stæder, og haver holdet mig til dette Antall, er skeed av den Aarsage, at det saa meget meere kommer overeens med det Antall der haver været udi Kong Waldemar den Tredies Tid, da Historien beretter Os, at Hansestæderne end og declarerede ham Krig, og han derpaa skulde have svaret: Söwen und Söwentig Gänse, und Söwen und Söwentig Hänse, Biten mich nicht die Gänse, so frag ich nicht nae die Hänse.

Willebrandt udi {forberedelsen til} hans Hansische Chronick, anfører 85 Stæder, men siger dog, at derunder tillige var indberegnet, ei alleene de stæder som Aarlig, men end og de som alleene i Nødsfald maatte contribuere.

Pagina 91 {Andet Bind 5. Cap. En kort Forberedelse om Hansestædernes handel m.v.}

Jeg haver i begyndelsen sagt, at Hansestæderne udvælgede Staden Lubeck til Hoved Stad, hvor ei alleene deres Archiv skulde forvares, men hvor end og deres Forsamlinger skulde holdes {og hvor de havde deres Cancellie og Cassa}; Derfor maae jeg nu paa dette stæd, for at blive ved den Historiske Sammenhæng, melde at de ogsaa udvælgede andre Hoved Stæder, hvorav enhver havde sin Titul i henseende til det som dem blev tillagt, hvilke atter havde visse Stæder, der ligesom sorterede under dem igien. Til at forstaae dette desbedre, vil jeg anføre samme med sine Omstændigheder:

1. Lubeck {skulde være Høvedsmand,} derudi var deres Cancellie og Cassa samt Archivet hvor og deres Samlinger blev holdet: Den var tillige Hoved Staden for alle de øvrige Stæder: Dertil henhørende især de Wendiske og Pomerske Stæder.
2. Cølln skulde være Cammererer eller Rentemester dertil henhørende de Cleviske, Gelderske, Overijselske og Frisiske Stæder.
3. Brunsvig var Curator eller Marchal. Dertil blev henlagt alle de Stæder som laae der sønden fore, under hvilke de Sachsiske og Westphalske Stæder henhørte.
4. Dantzic var Orator {eller Cantzler} dertil blev henlagt de Preusiske og Liflandske Stæder.

Jeg skal i det efterfølgende viise at der i begyndelsen ikkun var 7 Vendiske Stæder, som fik Frihed at handle paa Bergen. Denne Handel maae have været overmaade Fordeelagtig for dem, saa at end og andre, haver søgt at tage Deel derudi, hvilket og skeede. Man kan nok sætte, at deres fornemste Drift haver været Vindelyst, og at berige sig ved Handelen; De har og til den ende udbredet deres Handel paa alle muelige Maader, og derfor, med Tilladelse av Fremmede Potentater etableret 4 Stabler eller Contoirer, hvor igiennem Handelen skulde føres, efter et hvert Lands Beskaffenhed og Omstændighed, saavel i henseende til de Producter som kunde falde samme stæds som i betragtning av de Fornødenheder som disse Lande behøvede.

Det eene av disse Contoirer var udi London i Engeland, det Andet udi Brugge i Flandern; Det Tredie udi Novograd i Rusland, og det Fierde udi Bergen i Norge. Udi disse 4 Handelstæder, har de haft adskillige fordeelagtige Privilegier og Friheder; Hvilke, saavidt Bergen angaae, herefter omstændelig skal viises.

Handelen paa London, blev fornemmelig dreven med Uld og andre raae Materier {som de udførede, og derimod indførede forarbejdede Varer og andre fornødenheder.} Begyndelsen der med skeede omtrent midt i det 13 Seculo under Kong Henrich den Tredie;

Deres fornemste Friheder vare kortelig disße: At de maatte i Engeland opholde sig med deres Gods og Varer saa længe de vilde; At de maatte handle en Gross med Indlændske saavel som Udlændske; At de maatte indføre og igien udføre alle Slags Varer; og at de skulde være Frie for alle Slags Paalæg og Avgifter, saa at de ikke skulde betale meere end 1 pro Centum i Told av deres Ind- og udførende Varer. Herav sees det da, hvor Let det i de Tider haver været at tilvinde sig saadanne Privilegier som vare til saa stor Skade for Landets egne, og hvorledes disße Fremmede veedste at

Pagina 92 {Andet Bind 5 Cap. Kort Forberedelse om Hansestædernes Handel m.v.}

bemægtige sig den Fornemste Handel med videre;

Dette indsaae Droning Mariæ som kom til Regjeringen Ao 1554; Hvor fore Hun ogsaa loed paabyde, at de i fremtiden skulde betale i Told av alle Ind- og Udgaende Varer 20 ProCent;

Men da den Berømmelige Dronning Elisabeth Ao 1559, var kommen at sidde ved Roret, greb Hun sig denne Sag med endnu større Nidkierhed an; Thi Ligesom det paa den ene Side, var hende om at gjøre, at klippe Vingerne paa disße Opblæste og Mægtige Hanse {der endog førte Krige imod Konger} saa havde Hun og paa den anden Side hendes egne Undersaaterses Velfærd til det fornemste Øyenmærke; Til den ende, avslog Hun deres Ansøgning, da de Soliciterede om Confirmation paa Deres forrige Friheder og Privilegier, og udgav et Forbud for alle Fremmede, hvilket ogsaa strakte sig til Hansestæderne, at de ikke i Engeland maatte opkøbe nogen Uld og udføre den; Hvorhos Hun tillige fornyede {og igientog} den av Hendes Søster, for Hansestæderne paalagde ForHøyelses Told med 20 ProCent paa alle Ind- og Udførende Varer; Ja det var endnu ikke nok dermed, men Hun Loed endog udi Aaret 1578, udgaae saadan Anordning, at Hansestæderne ikke skulde have nogen besynderlig Frihed udi Engeland frem for andre Fremmede, men behandles paa en og den samme Maade.

Dette var alt sammen noget, som bragte dem udi den Hæftigste Bevægelse; Deres Magt og Anseelse var altereede (!) udi Avtagelsen og deres Kræfter havde allerede begyndt at faa en Kræft, som de paa alle muelige Maader vilde søge at hielpe; De turde dog ikke understaae sig at gribe til saadanne yderligheder som de tilforne havde vovet; Deres Trudseler vare ikke meere saa frygtsomme for Potentaten som de havde været; Derfoer greb de Sagen an paa en anden Maade, og tænkte ved Keyserens Hielp at Vinde det som de selv ikke kunde trænge igiennem med;

De bragte det og derhen, at Keyser Rudolph den Anden antog sig Hansestædernes Sag med megen iver og Nidkierhed da Han søgte at formaae Droning Elisabeth at tilbage kalde og forandre Hendes Resolution, men som denne Indsigtsfulde og rosværdige Regentinde ikke kunde Lade sig overtale til at forandre eller tilbage Kalde en Resolution som var saa vel grundet, greb Keyseren omsider til Alvorlige midler, og søgte at i værksætte en Slags Giengjeldelse, da han udi Aar 1597, befalede alle Engelske Kiøbmænd, at de under deres

Midlers forbrydelse, inden en viß Tid skulde begive sig av det Tydske Rige og igien forføye sig til Engeland;

Hvorfore ogsaa de engelske Kiøbmænd, som paa de Tider havde et Oplag av Klæde og andre Uldne Varer udi Stæde, begave sig derfra;

Og omendskiønt disse engelske Kiøbmænd, kort Tid derefter fik Frihed at have deres Oplag udi Hamborg, hvorom endog en udførlig Foreening imellem Magistraten udi Hamborg og de Engelske Kiøbmænd Ao 1611, blev oprettet, saa har dog Hansestæderne siden den Tid, ikke meere kundet opreise deres forfaldne Sager

Pagina 93 {Andet Bind 5 Cap. Forberedelse om Hanse-stædernes Handel m.v.}

udi Engeland, men er tvertimod bleven liggende uden Opreisning, helst efterat Parlamentet Ao 1651, udi Cromvels Tid gjorde den Anordning, at ingen fremmede Producter eller Varer maatte indføres til Engeland {av Fremmede Nationer,} uden med saadanne Skiber som ere bygde paa de Stæder hvor de Voxer og Avles m.v.

Dette alt var Aarsage til, at Hansestædernes Huus {eller Contoir} udi London som kaldtes Stalhoff eller Steljard, Hvorudi de havde haft deres Oplag og Betientere, omsider ved Dom blev dem frakiendt; Og saaledes fik deres Contoir udi London ende.

Betreffende det Andet {Hansestædske} Contoir som var oprettet udi Brugge i Flandern, da skal dette Contoir have taget sin begyndelse Ao 1262, og vedblevet indtil omtrent udi Aaret 1488, da Keiser Friderich den Tredie, formedelst en av Indbyggerne udi Brugge imod Hans Søn Maximilian forøved Opstand, beleirede og indtog Staden m.v. Hvilket forvoldte at en stor Deel av Handelen blev forflyttet til Antwerpen, hvor hen de Hansestædske ogsaa forfløttede deres Contoir; Og finder man at de allerede Ao 1516 havde etableret sig der.

Der blev og siden udi Aaret 1545, oprettet en ordentlig Foreening imellem dem og Magistraten udi Antwerpen, hvorved dem blev tilstaaed følgende Friheder:

1. At de frit og ubehindret maatte have deres Contoir udi Staden og bruge deres Handel;
2. At de maatte holde deres egne Forsamlinger udi de Sager som angik deres Handel og Negocie samt god Skik og Orden;
3. At de ikke skulde være andre end Hansestædernes Love, Anordninger og Befalinger undergivne, da Herskabet og Staden alleene havde deres ret forbeholden i de Sager som angik Liv eller Lemmer;
4. At de ikke skulde svare nogen rettighed eller Avgift av deres Midler som de vilde lade udføre.
5. At dersom Hansestæderne skulde tilføyes nogen fornærmelse udi deres Privilegier, skulde Øvrigheden udi Antwerpen lade sig være angelægen, paa egen Bekostning, at

Maintinere dem, og av all Formue stræbe efter, at de ved deres Privilegier maatte vorde Conserverede. Og endelig

6. At de maatte have et eget Huus udi Antwerpen, kaldet det {Osterlingiske /: Osterlingsche} Huus, hvilket skulde være frit for alle paalæg og Avgifter.

Dette Hansestædske Contoir varede omtrent udi 50 Aar, indtil Philip den Anden Konge udi Spanien som tillige var Hertug udi Flandern begyndte den hæftige Forfølgelse udi Nederlandene, som er bekiendt nok udi Historien;

Thi da Han avsendte Duc de Alba for at bringe dem til Lydighed, tog denne saa skrækkelig og gruesomt avstæd, at man endnu maa gyse ved at tænke derpaa. Ved denne Leilighed maatte Antwerpen ogsaa føle de Bedrøveligste Virkninger av Tyrannens Grumhed, hvorved det Hansestædske Contoir der udi Staden ogsaa fik sit endelige Stød og blev bragt til sin Undergang.

Pagina 94 {Andet Bind 5 Cap. Forberedelse om Hansest. Handel m.v.}

Det Tredie Hansestædske Contoir blev anlagt udi Staden Novograd i Rusland. Dette skal, saavidt som jeg haver udfundet, være begyndt omtrent Ao 1310 eller lidt efter den Tid; Og kan man sige at jo meere Vankundige de Nationer vare som de indrettede deres Contoirer hos, jo meere benyttede de sig derav til deres Skade og undertrykkelse, hvilket sees udi de Privilegier som de veedste at tilvinde sig udi Rusland, da de blant andet havde erholdet den Frihed; at Indbyggerne udi Rusland ikke skulde være tilladt at handle med nogen Fremmed, undtagen allene med de fra Hansestæderne.

Dette Contoir har vared indtil Ao 1494, da Zaar Ivan Bassilowitz angreb Staden Novograd, og behandlede Indbyggerne paa en Maade som kunde være Overensstemmende med den Fuldkommste og grummeste Tyrannie; Ved hvilken Leilighed han og bemægtigede sig de Midler og Eyendeele som Hansestæderne havde i Staden og loed arrestere 44 av deres fornemste Kiøbmænd som opholdt sig sammesteds; Hvilke Kiøbmænd, da de efter 3 Aars Fængsel igien bleve satte paa Frie Fod, omkomme paa Søen ved et Ulykkeligt Skibbrud, da de skulde reise til Lubeck.

Dette alt foraarsagede Contoires Undergang udi Novograd, hvorføre Hansestæderne vare betænkte paa at forfløtte Handelen paa et andet Stæd; De udsaae Staden Revel som den beleiligste og beste hertil, i den henseende gjorde de og Forsøg derpaa ved Underhandling at udvirke sig nogen fordeelagtige Privilegier, hvilke de og erholdte, hvis fornemste og vigtigste Post bestod deri:

At de fik Frihed immediate at handle med Rusßerne og andre som fremførte Varer til Revel.

Dette Hansestædske Contoir udi Revel stod omtrent et halv Hundrede Aar ved Magt; Thi længere kunde Borgerskabet ikke taale at lade sig saa meget fornærmedes og indskrænkes udi deres Handel, efterdi Hansestæderne nesten bemægtigede sig den gandske Handel eller og i det ringeste den største og vigtigste Part derav; Hvorføre de paastode, at de Tydske ikke

maatte handle med Russerne, men at Handelen først skulde gaae igiennem Borgerskabets hænder, og at saavel Russerne som de Tydske siden skulde Kiøbe hvad de behøvede hos Borgerskabet [fra Anden Haand;] Men da dette Slags Handel ikke var fordelagtig nok for Hansestæderne og de paa ingen Maade kunde komme udi Besiddelse av deres første Privilegier igien, maatte de forlade Revel.

Det var derfor, at de udi Aaret 1558, oprettede deres Contoir udi Narva, hvilket dog kun varede meget kort, efterdi Kong Erich av Sverrige {som førde Krig med Hansestæderne, lod} Ao 1562, forbyde dem, at de ikke meere maatte handle paa Narva, Ja loed Opbringe alle de Lybske Skibe som skulde gaae derhen eller kom derfra, samt loed dømme dem som gode Priser, hvilket end og varede efterat hans Broder Kong Johannis var

Pagina 95 {Andet Bind 5 Cap. Forberedelse til Hansestædernes Handel m.v.}

kommen til Regjeringen, omendskiøndt der udi Aaret 1571, blev sluttet Fred til Stetin imellem Sverrige og de Lybske.

Siden den Tid har vel de Lybske Ao 1603, av den da værende Rusfiske Zaar Borris Foederowitz erholdet Frihed at handle saavel udi Novograd som andre Handelsstæder udi Rusland, samt at bygge Huse til deres Kiøbmands Varer, og at de Kiøbmænd som sig sammestæds vilde nedsætte, kunde have deres egen Jurisdiction, men desuagted er dog hverken der, eller paa andre stæder udi Øster Søen, noget Contoir av hansestæderne vorden indrettet siden det sidste til Narva.

Herved maae jeg føye denne Anmærkning, at iblandt andre av de Hansestædske Statuter, var og denne:

at ingen Fremmede, særdeles Hollændere, maatte tillades at Lære udi Lifland det Russiske Sprog.

Hvilket var noget besynderligt, og hvorav man lettelig kan see den bevægende Aarsage, uden at jeg har fornøden med nogen omstændelige Beskrivelse at oplyse det.

Anlangende det Fierde Hansestædske Contoir som var anlagt i Bergen udi Norge, da skal samme udi de følgende Capitler omhandles, hvorføre det her maae forbigaaes.

Disse forbemeldte 4 Contoirer, vare da de fornemste Stabel Stæder som Hansestæderne haver haft; Og da de paa en fordeelagtig maade veedste at drive Handelen saa at det eene Lands Producter og Varer, bleve avsendte til et andet, hvor de med største profit kunde Omsættes, saa vare de fleeste av disse Landets Producter udi et bestandigt Omløb, og immerværende Circulation igiennem deres Hænder;

Og hvad Under var det da, at de fleeste Fordeele og da derved erhværende Rigdomme kunde samles hos Dem? Hvilket nødvendig maatte forøge deres Magt og Anseelse, der endog gik saavidt, at de førde Krige med endeel Konger og vare allierede med andre.

Ja det var ikke nok med, at de saaledes havde bemægtiget sig den største og vigtigste Part av Handelen paa de Stæder, hvor de havde deres Contoirer, men de havde endog desuden erhvervet sig adskillige betydelige Friheder hos Kongerne av Danmark, Sverrige, Frankerige, Spanien og Portugal, saaledes at de udi disse Monarchers Lande havde en Frie og Aaben Handel overalt;

Man finder i særdeleshed at Kongen av Spanien Philip den Fierde udi Aaret 1646, haver givet dem betydelige Friheder { som for Exempel:

- 1.) til at drive deres Handel udi Spanien, samt tilladelse at opholde sig udi Kongeriget, saa længe de selv vilde, uden at svare eller blive Paalagt den ringeste Avgift, være sig Onera Personalia eller Zelia.
2. At de maatte bygge et Offentlig Huus og Contoir udi Sevilien samt Kiøbe og sælge med hvem de ville.
3. At de baade udi Civile og Criminelle Sager

Pagina 96 {Andet Bind 5 Cap. Forberedelse om Hansestædernes Handel m.v.}

skulde have en egen Dommer, som til den ende av Kongen skulde forordnes.

4. at de maatte have deres egen Consul som tilligemed den av Kongen Anordnede Dommere skulde anvende al muelig Flid paa at Handthæve dem ved deres Privilegier.

Aarsagerne til denne besynderlige Frihed, kan man { ikke urimelig udLeede, av Kongen av Spaniens slette bevaagenhed for de Forenede Nederlande, hvilke under en langvarig og blodig Krig havde revet sig Løs fra det Spanske Herredømme, hvorfor han ved denne de Hansestæders accorderede Frihed, tænkte at gjøre Hollænderne et betydeligt Skaar, ved det, at disse kunde faae slige Commerce Rivaler som vilde deele Handelen med dem.}

Saaledes veedste disse Hansestæder at udbrede deres Handel og Anseelse paa mange Maader, hvorved de paa alle Sider trækkede Handelen til sig og forøgede deres Magt og Rigdomme, hvilket varede omtrent udi Tre Hundrede Aar; Men udi det 16 Seculo, begyndte dette saa længe blomstrende Sælskab Tid efter anden igien at visne og tage av: Aarsagerne dertil finder man fornemmelig at have været følgende:

1. At endeel av Hansestæderne selv forlode deres Forbund efterdi det ikke var dem mueligt at tilveyebringe de dem paalagde Utaalelige Contributioner, hvorved Forbundet skulde bestride alle de Udgifter som der behøvedes, baade til de vidtløftige, langvarige og kostbare Krige som de førde, og til at vedlige holde deres heele Indretning paa alle sider, som Upaatvilelig har været meget betydelige.
2. Maatte Forbundet nødvendig svækkes ved det, at snart en og snart igien en anden av disse Hansestæder, bleve indtagen av visse Potentater, som satte sig udi Possession av dem; hvorom nærmere kan eftersees udi de Tidens Historier.

3. Kan man sige, at de Foreenede Nederlande ogsaa haver giordt sit til at dette mægtige Forbund blev svækket; Thi efterat de havde revet sig Løs fra det Spanske Herredømme, begyndte de, av yderste Kræfter, og paa alle muelige Maader at udbrede deres Handel og Søfart, som noget hvorved de lagde Grund for deres Magt og Anseelse, og hvorav Følgerne bleve disße, at de først deelede Handelen med Hansestæderne, og siden Tid efter anden Bemægtigede sig den største Deel derav.

Man maae ellers forundre sig over den Forfatning, som haver været udi de Riger, hvor Hansestæderne havde sat sig udi saa stor Anseelse; Man maae ikke mindre forundre sig over at et Forbund som dette, der bestoed av saa mange adskilte Stæder, hvor ei alleene den eenes Jalousie over den anden men endog den eenes adskilte Hensigt og Fordeel imod den anden, med meget meere, kunde have saa længe bestandighed som det havde, og kunde igiennem saa lang Tids forløb og saa mangfoldige Omstændigheder endnu holde Stand.

(Pagina 97-100 ubeskrevet)

Caavelinger tie
Berg: Beskriv.

Andet Bind

Cap. VI.

Om de Nendeste Haders Handel paa Norge fra
begyndelsen av, saavel som og Opriidelsen til det
Dansestadske Contors indrettelse i Bergen samt de
der meddeelte Privilegier av Kongerne i de Norge og
det for Foreningen mellem Danmark og Norge, saavel
som og for de Danske Handelsskibe at opholde
sig stedse i Bergen.

Udgaar Tid forinden de ovennævnte her kaldte Handelsbegyndelse
at handle paa Bergen, og som længe Grundvold tie som var ind
Viden om vorrettede Contors, som allerede under den gamle Handel
begyndt at drive Handel paa Norge, og først som forekom, for
Handel ind i Notariet som har været Karmfjend eller gammelig
kaldt Karmfjend i Norge Mies foren for Bergen, som som den
uden ind som Tid Handels og Gavnene sig selv eller Wijsa.

efter Covandens Tid,
i den Bygd,

Forelader som i ^{de indre Bygder} den gamle Handel, og som
i den gamle Handel, som er ind i den gamle Handel, og som
for at handle Tid ingen Underretning. Det skal ikke være
saa svært at seuge Nylighed eller Indtægter, det skal ikke
være svært, at man vilde have sin Handel ind i de gamle Ellor
Indtægter, og det vilde gamle Handel som almindelig tak for
blomme handels Longen, og som den ind i den gamle Handel
eller Karmfjend som er ind i den gamle Handel.

ind i den gamle Handel,
i den gamle Handel,

Karmfjend eller Karmfjend som ^{Notariet} ind i den gamle Handel, ligger
underind 2 Mile fra det gamle ind i den gamle Handel, og som
handel sit Navn av om det som kaldes Karmen som foren nyere
for at som 9 Mies ind i den gamle Handel og foren ind i den gamle Handel:
den er ind i den gamle Handel og som den gamle Handel, som den gamle Handel
som ind i den gamle Handel som den gamle Handel: ind gammelig
ind i den gamle Handel, som den gamle Handel ind i den gamle Handel, efter at den gamle Handel
begynde den gamle Handel som den gamle Handel. den gamle Handel som den gamle Handel
og at Kong Harald Gaar tager som den gamle Handel som den gamle Handel
den gamle Handel, og den gamle Handel som den gamle Handel, som den gamle Handel
Gange ind Karmfjend som den gamle Handel som den gamle Handel.

fra Nordforn

eller som Gavn

Pagina 101

Samlinger til Berg. Beskriv.

Andet Bind

Cap. VI

Om de Vendeske Stæders Handel paa Norge fra begyndelsen av, saavelsom og Oprindelsen til det Hansestædske Contoirs indrettelse udi Bergen samt de dem meddelte Privilegier av Kongerne udi Norge og det førend de av Hansestæderne fik Tilladelse at opholde sig stedse i Bergen.

Nogen Tid førend de egentlig saa kaldede Hansestædene begyndte at handle paa Bergen, og derved lagde Grundvold til deres der udi Staden oprettede Contoir, haver allerede endeel Vendeske Stæder begyndt at drive Handel paa Norge, og {efter Edwardsens Vidnesbyrd,} haft deres fornemste Handel udi Notau som har lagt ved Karmsund eller gemeenlig kaldet Karsund 10 Norske Miile sønden for Bergen, hvorom der endnu udi hans Tid fandtes en Gammel Digt eller Vise.

Hvorledes deres Indretninger udi deres Handel i de Tider haver været, og hvorledes beskaffenheden var udi Notau {samt hvor længe deres Handel varede sammestæds,} derom haves for nærværende Tid ingen Underretning. At stædet ikke maae have været av nogen Vigtighed eller betydning, det slutter jeg deels derav, at man intet derom finder erindret udi de Gamles Efterretninger, og deels at dette Gamle Navn har saa aldeeles tabt sig at det er bleven gandske forglemt.

Karmsund eller Karsund hvorved Notau haver lagt, ligger omtrent 2 Mile fra det første Indløb {fra Nordsøen} til Bergens Leed, og haver faaed sit Navn av en Øe som kaldes Karmen hvilken regnes for at have 9 Mile udi Omkreds og sorterer under Stavanger Amt: Den er bekiendt udi Historien av at Kong Augvald, som haver boed paa et Stæd {eller en Gaard} der paa Øen som kaldtes tilforn Augvaldsnæss nu gemeenlig Avelsnæs, hvor han og blev begravet udi en Høy, efterat han var bleven Slagen av Kong Varni.

Paa samme Gaard finder man og at Kong Harald Haarfager paa slutningen av hans Leve Tid har boed, og at han sammestæds døde, da han derefter blev begravet paa Hauge ved Karmsund hvor der nu staaer en Kirke;

Pagina 102 {Andet Bind 6 Cap. Om de Vend. Stæders Handel og oprindelsen til det Hansestædske Contoir m.v}

Hans Gravstæd fik han udi en Høy som ligger Nordvest fra Kirken; og var en Steen slet ved Fødderne og en anden ved Hovedet, hvorom laae en anden Steen 9 Alen lang og 2 Alen Bred; { Ligeledes berettes at Kongen Hagen Adelsteen og Blodøxes Sønner møttes udi Karmsund og gik der til Lands og leverede hinanden et felttslag paa Augvaldsnæss.} See videre herom Rami Norriges Beskrivelse p. 127. Sturles: det første Oplag p. 61.65. og Wolffs Norvigia illustr. p. 9.10.

Vel siger Edvardsen, og efter ham Holberg, at de Tydske forfløttede deres Handel fra Notau til Bergen, fordi de paa det første Stæd som laae saa nær ved Indløbet, til Bergens Leed, ikke vare sikker og betryggede nok for overfald av Søerøvere, og at dette egentlig skulde have været Aarsagen hvorfore de forlagde deres Handel Længere ind udi Landet nemlig i Bergen;

Men jeg troer dog ikke at dette haver været den eeneste Aarsage dertil; Jeg troer tværtimod, at Bergens Byes fordeelagtige Situation og dens uforlignelige Naturlige beqvemhed og beleilighed, samt det betydelige Tilstød av Landets Handel og Producter, tillige haver været en Hoved Aarsage til deres Handels forfløttelse, saasom de i Bergen, ei alleene til langt større Fordeel kunde avsætte deres indførende, men endog tilforhandle sig deres Udførende Varer; Ja hvor Handelen nødvendig maatte være av en gandske anden beskaffenhed end udi Notau ved Karmsund, hvor hverken Avløbs- eller Tilløbs Kilderne udi Handelen kunde være av nogen betydning og vigtighed.

{Saa lidet som jeg end finder udi den saa kaldede Nordiske Soe, til nærværende Værk at benytte mig av, saa maae jeg dog herved anføre, hvad der, udi denne Materie findes, nemlig; «Dat Vierde vndt letzte Conthor lechten sin (!) in Norwegen, währ einer Tijdt lanck zur Notau, auerst nicht Lange, den sin musten wegen der Seeherauber beßer ins Landt an einnen sichern Ort alles geen (?) Bergenn gelechet (!) werden.» }

Hvad Tid de Tydske allerførst begyndte at handle paa Bergen kan jeg ikke egentlig fastsætte.

Det første jeg har fundet noget derom, er udi Aaret 1185, da der haver været Opløb udi Bergen i mellem Nordmændene Danske og Tydske, fordi de Tydske førde Vin udi saadan Overflødighed, at Birkebeenerne sloge sig til Drukkenskab, hvorfore Kong Sverre befalede, at de Tydske skulde blive borte med saadanne Varer som vare Landet utienlige. Rami Norr. Kong. Hist. p. 227. Torm. Torves. Norske Hist. Part IV. Lib. I Cap. IV.

Derefter beretter Sturles: /: i det første Oplag :/ pag. 735 at da endeel Norske Skibe vare bleven plyndrede saavel av de Danske som Lybske, loed Kong Haagen udi Aaret 1248, bruke Giengieldelses Rett, og arresterede saavel nogle Danske som endeel Vendiske og andre Tydske Skibe udi Bergen tilligemed deres Gods og Varer.

Herav sees det at de Tydske allerede udi Aaret 1185, haver handlet paa Bergen, og blandt andet indført Vin udi alt for stor Overflødighed, hvilket Kong Sverre vilde have indskrænket, som noget der var saa utienlig for Landet. Det sees dernest at ei alleene de Vendiske, men end og andre Tydske udi Aaret 1248, har haft Søefart og Handel paa Bergen, efterdi baade deres Skibe og Gods blev arresteret.

Ramus beretter udi Norr. Kong. Hist. p. 280, at efterdi de Lybske en Tid lang havde tilføyed de Norske store Uleiligheder ved deres Røverier, da tog Kong Hagen Magnusen derav Anledning til at Klage over dem for Keyser Friderich, som gav Kongen Løfte og Forsikring om at vilde overlade ham Staden Lubek m.v., men da Keyseren døde førend disße Ting kunde bringes til nogen rigtighed, greb Kongen til den Resolution, at han avfærdigede selv Gestandtere til Lubeck, og sluttede Fred med dem; Og videre Ramus, at de siden den Tid blev de beste Venner, hvilket han henfører til Aaret 1251.

Pagina 103 {Andet Bind 6 Cap. Om de Vend. St. Handel samt Oprind. til det Hansestædske Cont. m.v.}

Uden Tvil har just dette givet Anledning til de Friheder de Tydske fik av Kong Magno Lagabøter, Thi Ramus beretter sammestæds pag. 292:

at udi Aaret 1275, have de Tydske av Kong Magno faaet de første Friheder i Bergen med deres Handling at forblive all Sommeren, imellem begge Vor Frue Dage fra den 25de Martii til den 8 Septbr.

Ja, Han lægger endnu dette hertil:

At da de Tydske begyndte at gaae uden for denne Frihed og greb videre om sig, gav det Anledning til Klage fra Borgerskabet som besværede sig, at de Tydske derved gjorde Dem for meget indgreb udi Deres Næring, hvorover der udkom et forbud, at ingen udi Fremtiden maatte Leye dem Huus længere end til den foreskrevne Tid.

I det øvrige behøver jeg ikke paa dette stæd at igientage, hvad herom er meldet udi det forestaaende 1. Capitel om Bergens Byes Privilegier. {Udi Willebrandts Hansische Chronick p. 7, finder man, at Stæderne Ao 1260, udi deres første Convent havde blant andet raadslaet, om den forehavende Handels Frihed i Norge; Hvorav kan sees at der udi Aaret 1260 allerede var i Arbeide med at udvirke sig særdeles Friheder i Norge, men at samme endnu ikke var kommen til nogen perfection. }

Det første Privilegium som jeg har kundet overkomme, er udi Aaret 1278 udgivet av Kong Magno, hvilket bestod udi en Gienpart skreven paa Latin.

Jeg tør ikke forsikre paa, at der jo kan findes en eller anden skriverfeil i samme, men ikke desmindre, vil jeg dog meddeele en Oversættelse derav, som er giordt saa godt som det efter samme Gienpart var mueligt; Hvilket jeg endog holder for at være bedre, end om jeg, formedelst en eller anden Tvil ville gaae det gandske forbie; Thi derved gives dog saa meget bedre Anledning av andre forekommende til at undersøge og tillige at indfinde det rette.

Oversættelsen av forbemeldte Latinske Gienpart, er av følgende indhold:

Magnus av Guds Naade Norriges Konung hilser min Gud, sender alle {troe i Christo} som dette Brev maatte komme til. Det sømmer sig den Kongelige Værdighed at vise besynderlige Velgierninger mod dem, hvis Troeskab ved lang Erfarenhed er saaledes prøvet, at de ved største Iver søge at befodre og forfremme Kongens Ære samt Undersaaternes Nytte og Fordeel;

Altsaa har Vi efter Ansøgning av de Viise Mænd Borgermestere og samtlige Raad av mange Tydske Sæ-Stæder, og fornemmelig efter Bøn og Ansøgning av vore besynderlige Venner, Syndicus, Borgemestere og meenige Raad av Staden Lubeck, som for Os er vorden fremført ved de Viise og fornemme Mænd Hr Henrich Steeneken og Hr Alexander von Saltvedel, Borgemestere udi den frie Stad Lubeck. Efter ommeldte Ansøgning have Vi fundet for Godt, av besynderlig Mildhed, til Guds Ære og deris Nytte, at give de Tydske Kiøbmænd som med Gods og Varer beseigler vort Rige, og der, som Fremmede opholde sig, visse Friheder.

1. Men fornemmeligen og av besynderlig Naade og ved Raadførsel

Pagina 104 {2 Bind 6 Cap om de Vendiske Stæders Handel og oprindelsen til det Hansest. Cont. m.v. }

av Vores Rigs Udvalde Rigsraad, have Vi bevilget, at de omtalte Kiøbmænd, naar de her som Giæste og Fremmede Opholde sig, og ikke leye sig Huus for Et heelt eller et halvt Aar, da skal de ikke være forbunden at svare Leding eller Vagt.

2. Ligeledes Bifalde og særdeeles samtøkke Vi, at Mæeneedige og Berygtede, uærlige Personer ingenlunde maa føres til Vidner imod dem for nogen Rett.
3. Fremdeeles og til ydermeere Tegn paa besynderlig Naade og Yndest, have Vi tilladt, at de paa Brygger, Gader og Almendinger frit kan Kiøbe alle Høker-Varer kaldet Smaae-Varinge, end og Skind av alle Slags, naar de kun ikke tilsammen er over et Dæger, og Smør, naar det ikke er over 9 Spand, den heele Tid fra Sancte Halwords Dag indtil Mariæ {den værdige Jomfrues} Himmelfarts Dag.
4. Vi have og tilladt at omtalte Fremmede Kiøbmænd skal være fri for at Trække eller sætte Skibe op med nogen, uden Skibene ere saa store, at der behøves deres og fælleds Hielp, i hvilke Tilfælde de maae underkaste sig det samme, som dog skal skee Venligen og uden strængthed.

NB udi dette Binds 1 Cap hvor Kong Erichs Privilegier findes inddragne av Aaret 1294, derudi findes: De skulle være frie for at sætte Skib op med nogen, uden Vore. Hvilket uden tvil har været i Anledning av Bergens Bye Lov udgiven av denne samme Konge Ao 1274, hvor der udi 11 Cap. udi Landværn Balken 16 Cap. om Kiøbmænd og Skibsdræt.

5. Vi have og tilladt og Gunstig bevilget, at bemeldte Kiøbmænd, ikke av Vore Befalingsmænd og Betiente, skal forbydes at sælge deres Varer til hvem de vilde inden 3 Dage at regne fra den Tid av, da bemeldte Kiøbmænd maatte melde sig for Vore Befalingsmænd og Betiente at de have deslige Varer at sælge; Inden hvilke Dage de ogsaa skal tilkiendegive samme Kiøbmænd hvad de til Kongens Behov vil beholde for en viß Pris: Og alle disße Ting skulde stedse have stæd uden noget Almindeligt Forbud skulde skee om Varen at udføre eller ikke at Udføre fra Stæd til andet.
6. Vi have og tilladt, og ville at det ubrødelig skal iagttages, at alle Tydske som lide Skibbrud, skal ubeskaaret nyde deres Sager som de ved Guds Hielp og eget Arbeide kan rædde og bierge og at ingen dumdristigen foretager sig at anmasße sig samme saa længe som det ikke av dem selv forlades og overgives.
7. Vi have ogsaa bevilget, at ingen som tilbyder sig at forskaffe Vederhæftig Borgen for deres Persons tilstædeblivelse og Sagens Ansvar, maae for nogen Skyld eller Misgierning behæftes med Arrest eller Fængsel, uden Sagen giælder Hoved eller Haand.

8. I øvrigt, efterdi Kierlighed byder at understøtte med saameget større Naade, fremfor andre, dem der ere underkastede de fleste Farer, saa have Vi til Tegn paa vor besynderlige Medlidenhed og Kierlighed besluttet, at alle de som lide Skibbrud og ikke med egne Kræfter kan hielpe sig, har Frihed til at sammenkalde og varsle hvem de maatte see, som

Pagina 105 2 Bind 6 Cap. Om de Vendeske Stæders Handel og Oprindelsen til det Hansesest. Cont. m.v.

til at hielpe dem kunde være beqvemme og opholde sig udi det samme Skibreede, da de som indfinde sig og gjøre Biestand, skal for hver Læst som ved dem ræddes, ikke have meere end 6 Øre Norske penge, men de som beholdes Længere i Arbeide, for at rædde Skib og Tilbehør, hvad de skal have, skal paakiendes av skiællige upartiiske Mænd som Sagen ikke angaaer; Men hvoe som ikke vil komme, omend skiøndt han er behørigen varslet, skal være lovlig Tiltale undergoven.

9. Da Vi altsaa vil at alle disße Ting skal være faste og uryggelige og av ingen krænkes, saa længe den sædvanlige Redelighed og Venskab imod Os og Vore av de Tydske vedligeholdes, saa byde Vi alle Vore Befalingsmænd og Betiente, at de ei driste sig til at krænke omtalte av Os forundte Friheder, saa fremt de vil undgaae Vor fortørnelse og Unaade.
10. Og at disße Fremmede hvilke Vi med saa besynderlig Kierlighed elske kan, av Vore Undersaatere ansees desmeere Ærbødig og Omhyggelig, saa have Vi budet alle Embedsmænd og Dommere i Vort Rige, og strængelig befalet Dem, at de med et Slags Fortrin av Kierlighed, Begiegne og Ære de Lybske Borgere og behandle hvad der for dennem at behandle i Norriges Rige maatte indtreffe; At de, om samme maatte have noget Kiæremaal, uden Besvær forskaffer dem ret, haardeligen tilrettesætter deres Overfaldere, og viiser dem all Gunst og Yndest i alt som anstændigen og lovligen skeep kan; Men at denne Vores Venlige Bevilgelse og Mildhed, kan have en ubrødelig og stedseværende Kraft, have Vi ladet nærværende Brev bekræftes ved Vort Signet. Givet i Tunsberg Aar Herrens 1278 den 15 Augusti, Vor Regierings 15 Aar.

Denne Oversættelse kommer ogsaa udi de Væsentlige Deelee Overens med den Gienpart som paa Gammelt Tydsk findes inddraget udi Willebrandts Hans. Chr. 3 Avdeel. p. 3 og 4, og har denne Latinske Overskrift:

«Privilegium Magni, Norwegiæ Regis, petentibus Henrico Stenecken & Alexander von Soldwedel, Consulibus Lubecensibus, Civitatibus maritimis Teutoniæ, consessum.»

Man finder og har samme Forfatter udi 2den Avd. p. 12 følgende:

«In diesem /:1278:/ Jahre lagte auch König Magnus Zu Norwegen durch einige Herliche Vorzuge, welchen er der Teutschen Hansa gab den Grund-Stein zu dem Bergischen Contoir.»

Efterat de Tydske saaledes havde erholdet Kong Magnus Lagabæters Bevilgning udi Aaret 1278, at handle paa Norge, og det med den ønskeligste Frihed, have de og benyttet sig av

samme; Men udi Høibemeldte Konges Successors og Søns Kong Erich Magnussens /:gemeenlig, men uden tilstrækkelige Grunde, kaldet Præstehader:/ Tid, har der

Pagina 106 {2. Bind 6 Cap. Om de Vend. Stæders Handel og det Hansestædske Conts. Oprindelse m.v.}

opreist sig Misforstaaelse imellem de Norske og Tydske, hvilket blandt andet udi Aaret 1283, efter Høyers Continuation til Annales Alberti Stadensis som udkom Ao 1720, skal have brudt ud til Krig imellem Norges Konge, Kong Erich paa den eene og Lubeck, Wismar, Rostock, Stralsund, Gripswald, Riga og Wisbye paa den anden Side

NB See hos hæftede Blad:

[Om denne Krig imellem Kong Erick og Hansestæderne finder man noget hos Ramus udi Norr. Kong. Hist. p. 295, og det i Anledning av den meget Tappre Søe-Helt Alf Erlingsøn, som udi den Krig han førte saavel imod de Danske som Hansestæderne, hvilke havde udrusted en Flode paa 30 store Skibe imod Hannem, maae have viist Ugemeene Prøver paa det som gjerne søges hos en lykkelig Admiral, nemlig: at indlægge sig vigtige Seyervindinger. Og videre Ramus, at denne Søe-Helt formedelst sin Seyer og Lykke var meget Navnkundig i Norden; samt at der udi Hans Tid endnu fandtes en Viise om Hannem, hvorudi det heeder:

For Sønden seiler de Tydske baade med Meel og Malt
Alfver Hand Ligger i Øresund, og tager det fra dennem alt.
Kiender du Alf etc. !

Det var i henseende til Hans Bedrifter i denne Krig at Kong Erik gjorde ham til Greve over Tønsberg udi Aaret 1286. Hvad Han videre melder om Ham, hører ikke her til, undtagen forsaavidt Hans Skrivelse angaaer som Han paa Latin har skrevet til Jacobum Kongens av Skotlands Seneschal, nemlig: at Norge endnu ikke var saa meget svækket av den Krig de havde haft med de Danske og Tydske, at de vilde Lade sig av deres Sporer undertvinge. Hvorav man seer at det havde sin rigtighed med den Krig som blev ført imellem Kong Erik og Hansestæderne, hvilken de fleeste av vore andre Skribentere intet melde om. Det er alleene at beklage, at denne Alf Erlingsen skulde faae et saa ulykkeligt endeligt, som Ramus til slutning melder om Ham.

verte

Denne imellem Kong Erik og Hansestæderne førte Krig, finder man at have været Avgjort udi Aaret 1285.]

under Compromiss av Kong Magnus i Sverrig, hvorom endnu følgende Extract vil tiene til Beviis:

{1285} Kong Erichs til Norge paa den eene, og Stæderne Lubeck, Rostock, Wismar, Straalsund, Gripswald, Riga og de Tydske udi Staden Wisbye paa den anden Side, Compromissum paa 2 Personer paa Kongen av Sverriges Vegne og 2 Personer paa forbemeldte Stæders Vegne, hvis Kiendelse det var underkasted, hvilken og skulde efterkommes under Straf av 2000 Mark fint Sølv Cølnisk Vægt som skulde være hiemfalden, Halvparten til Arbitro og den anden halve Deel til den fornærmede Part.

1. Alt det Gods som til Bergen udi Norge er vorden Anholdet skal til nestfølgende St. Hans den Døberes Dag vorde Restitueret til Kiøbmændene eller deres Arvinger og Fuldmægtige.
2. De Norske skal betale skaden til Stædernes Fuldmægtige med 6000 Mark Norsk Sølv, hvorav 3 Marker regnes paa 1 Mark Sølv og det inden nestfølgende Aar efter S. Hans Dag.
3. De Sundiske og Rostockere skal forsone Kongen av Norge ved nogle Førsters Forbøn, fordi de under værende stilstand haver taget nogen til Fange.
4. Alle de Personer og Skibe som tilforne ere vorden friekiendte, skal strax uopholdelig Løsgives, eller og i det længste til neste S. Hans Dag.
5. Kiøbmændene av Søe-Stæderne, maae, Lige ved Borgerne udi de nye Stæder i Norge Handle og Kiøbslaae med Bønder, fremmede og Giæster og alting frit udskibe, og det fra Morgenens av og til Aftenen, med mindre det ved et Almindeligt Forbud skulde vorde forhindret.
6. Dersom Kiøbmændene skulde komme i Skiænds Ord eller Slagsmaal med de Norske, skulde de, lige saa fuldt som Borgerne vorde straffede, men dog alligevel med Maade, efter Kongens eller Stædernes Skrivelse.
7. Alle de Privilegier som Stæderne fra Begyndelsen av og hidindtil haver haft, skal holdes.
8. At Stædernes Kiøbmænd maae maale Oli som der kaldes Halnis, samt Kiøbe og føre den hvor de vil.
9. De av Stæderne skal og ligesom Landets Indvaanere bruge Rigets Rett naar de bliver fodret for Befalingsmanden.
10. Kiøbmændene maae og ligge deres Skibe for Brøggen, uden Befalingsmandens Tilladelse, naar de kun har meldet sig til udskibning.

Pagina 107 {2 Bind 2 Cap. Om de Vendiske Stæders Handel og Oprindelsen til Hans. Contoir m.v.}

11. Dersom en Kiøbmand og Borger tilføyer hinanden nogen Skade, da skal det straffes efter den Stads Lov hvor Skaden er skeed.
12. Ingen skal gjøre sambund med dem som volteerer sig sammen, og det under den fastsatte Straf.
13. Skulde det tildrage sig at der skulde opreise sig nogen Krig imellem begge Kongerne av Dannemark og Norge, og Kongen av Dannemark skulde Anmode Stæderne om Hielp, da skal Stæderne skrive til Kongen av Norge for at faae den bilagt, og naar han da tilbyder sig at slaae seg til rette, da skal de ingenlunde hielpe Kongen av Dannemark imod Ham;

Og dersom de Tilforordnede, som skal være 2 eller 3 Personer skulde Kiende, at Kongen av Norge haver den største rett, skal Stæderne ikke holde med den Danske Konge, men kiender de at Kongen av Dannemark haver ret, saa maae de staae ham bi.

14. Omendskiønt Krig og Feyde indfalder imellem begge Kongeriger Dannemark og Norge, saa maae dog Kiøbmændene, inden 1 maaned fra Forkyndelsen at regne, frit og ubehindred drage av med deres Gods og Varer, men de som agter at blive, staaer det og frit for udi begge Riger at forblive i all sikkerhed indtil Krigen er endet.
15. Stæderne skal tage Kongen av Norge udi deres Forbund, derimod skal ogsaa Kongen av Norge gjøre det samme med Søe-Stæderne.
16. Stæderne Campen, Stavern og Grønningen skal ogsaa være indbegreben udi denne Freed, og inden S. Hans Dag oversende deres Brøst og Mangel til foravskedigelse; Og i fald de saadant ikke gjør, skal de heller ikke skibe deres Gods udi bemeldte 7 Stæders Skibe, og de 7 Stæder heller ikke udi deres Skibe, for at forekomme Farlighed og Vidtløftighed, under Declaration, at dersom der forfalder Tvifl udi Meening og Ord av Tractaten, da at være forfalden paa et Aar til 2000 Mark Sølv's straf.
Ao 1285.

Denne Tractat eller Freds forhandling findes og paa gammelt Tydsk inddragen udi Willebr. Hans. Chr. 2 Avd. p. 5.6 under den Overskrift:

Contenta des Calmarschen Vergleichs.

Den er lige saa merkværdig som var at overkomme: Man kunde og gjøre adskillige artige Anmærkninger derover, men da jeg har Aarsage at indskrænke mig, for ikke at blive alt for vidtløftig, vil jeg overlade saadant til andre og det saa meget meere beføyed, som jeg her kan viise andre hen til de Kilder som jeg har opsøgt og samlet.

Jeg har i dette Bind 1 Cap. viist, at da de Tydske saaledes havde begyndt at faae en Fod her ind, tragtede de efter at gribe videre om sig end tilladeligt var, saasom deels at vilde blive i Bergen Vinteren over, og deels ved at vilde seigle til Nordland

Pagina 108 {2 Bind 6 Cap: om de Vend. Stæd. Handel og Oprindelsen til det Hans. Cont. m.v.}

for der at drive Handel, hvilket alt var saadanne Ting, hvorved de gjorde Bergens Byes Borgere de skadeligste Indgreb udi deres rettigheder og Privilegier, hvilket naturligvis maatte opvække Borgerskabet til misfornøyelse, og give dem velbeføyede Aarsager til Klagemaale;

Hvorfore man finder at da værende Regentere som var Kong Erik og Hertug Haagen antog sig denne Sag med en besynderlig Nidkierhed, saa at Sagen end og blev foretagen og behandlet udi Tønsberg, hvor da paa Hansestædernes Vegne møtte 2 Deputerede navnlig; Regner av Rostock og Walter av Wismar;

Og blev da udi Aaret 1294, satte vedbørlige Grændser for dem, hvilket nærmere kan sees av det derom udstædde Aabne Brev, som udi 2 Binds 1 Cap. Ordlydende er vorden inddragen.

Hvor man og tillige udi en Følge finder, hvad Hansestæderne paa deres Side maatte forbinde sig til ved samme Leilighed Ao 1294, som ligeledes Ordlydende paa samme stæd er inddraget.

Det er ellers mærkeligt, at Kongen og Hertugen har paa en besynderlig Maade, ved denne Leilighed antaget sig Staden Bremen, som da haver været udi nogen Forskiæl med de øvrige Hansestæder som i de Tider og udi disse Documenter, ikke navngives for fleere end:

1. Lubeck, 2. Rostock, 3. Stralsund, 4. Gripswald, 5. Anclam 6. Campen, 7. Stavern. 8. Riga. 9. Rye og 10 de Tydske udi Wisbye.

{ Denne Forskiæl imellem Bremen og de øvrige Hansestæder finder man udi Willebr. Hans. Chron. 2 Deel p. 21-22, at have bestaaed deri, at Bremen ikke vilde tage Deel udi den Krig som de øvrige Hansestæder Ao 1284 førde imod Kong Magnum i Norge; Hvorfor det og var saa meget meere rosværdigt og billigt, at Kongen nu ved denne Leilighed, antog sig Staden Bremens Sag saa nær. }

Udi disse Documenter finder jeg og, at man beraaber sig paa den Contract som var giordt imellem Norges Rige og Stæderne, hvilken her nestforan under Ao 1285 er inddragen.

Efter Kong Erick fulgte Kong Haagen Magnisøn udi Regiæringen over Norge; Og som Kong Erick døde den 11 Junii Ao 1299, kan man, fra den Tid regne at Kong Haagen kom til regiæringen.

Denne Konge har i sin Tid { førend han kom til regiæringen da han skriver sig som Hertug over Norge } udgivet en Confirmation paa ei alleene paa de Privilegier som de Tydske forhen vare meddeelte, men end og paa det saa kaldede Calmarske Foredrag;

Men jeg har ikke været goed for at overkomme eller udfinde hvad Aar denne Confirmation er udgivet, ikke heller finder jeg noget derom udi Willebr. Hans. Chron. Confirmationen kan her have stæd og lyder som følger, lige efter den Gienpart som mig derom er falden i Hænde:

Haagen medt Gudtz Naade Norriges Hertug som er Koning Magnus den Kronedes Søn, sender alle Menndt them som thette Breff see edra høira, Gudtz Helsen och syna.

Wij giøre alle Menndt vitterligt, at Magnus Konung i Sverrigh, giörde en Forligelse mellom Norsche Menndt och thennom som Boæ wdi di Wenndische Steder, wdi Calmaren, der Thijden war lehden fra Wor Herris Fødzell MCCLXXXV, paa Alle Helgenn Afftenn paa thet tholfte Aar Hannds Rijges Regimente;

I saa maade hanndlede Hannd them emellom, effter Beggis theris Fuldmøndige Sendinge Budz willie och Samtycke, Norsche Menndtz och Thyschenes, at er thet saa, at Norsche Menndt seigler thil

Pagina 109 {2 Bind 6 Cap. Om de Wend. St. Handel og Oprindelsen til det Hans. Cont. m.v.}

Thydschlanndt, heller de Thydsche aff de 7 Wenndische Stæder seigler thill Norrige, att huer aff thennem motte Kiøbe och Sællie allehonnde Kiøpmandskaffb, som her falder j Lannditt,

Ligesom andre indfødde udi deris Stæder, saavel med Bønnder och Fremmede Menndt som med andre Borgere och Husfægendes Menndt;

Och thett som huer Kiøper schall thennom ey forbiudis bort at føre, vden saa er att Meenige Menndt, saauel Indtbyggere som Thilseiglingsmenndt, iche schall forbiudis dj Thydsche aff the 7 Wenndische Stæder her ij Norrige, iche heller Norsche Menndt ij therris Steder, att the maae och Kiøpsla, avle heller sijlde huadt som fahlt er, eftter the Indføddes seduane, wden de Norsche maa iche Kiøpe aff Wegne ij Thydschlandt och ich heller Thydsche aff Skijbene ij Norrige.

Fremdeelis fordi att aff faae Ordt kanndt thit begyndis Wenighedt, aff Wenighedt Splidachtighedt, endt aff Splijdachtighedt kanndt komme thendt Fare, at tha forglemmis alting som thill Fredt henhører, da er samtychit och skreffuet, att huercken Thydsche eller Norsche schal thale huerandre Spott heller Spee thill.

Enndt om thett saa skiede, da schall thet saa rettes, lijgesom thet skiede ey indbyggendis Borgere, och schall thet ther rettes som thet gjøres, indenn iij Maaneder om thet bliffuer lauglig Klage.

Fremdeelis thill meere Venskabf och Fredt, schall alle dj Priuilegier holdes vedt fuldt Mact, som Kong Erick i Norrige och Hanns Forældre gaff och giffuitt Thydsche Menndt, Och thet er thillacht, att the mue Thale och suare obenbahrligh och føhre huor som them Løster, thet ere saa, att the mue niude Laugenn som Norsche Menndt huort som the steffnis fra Renntemesteren heller andenn stedt, om saa skier att Norsche gjørre Thydsche Wrett, heller Thydsche the Norsche, tha schall thett rettes epher Laugenn och god Seduane dem emellom. Alle Steder om nogle sla segh thilhobe att reyße Folck ein andenn meth Folch thill Offuerwoldt heller Roff, tha schulle hanns Landsmenndt huerchen gjøre hannem Hiælp heller Raadt:

Enndt huem som vorder Beslagenn der medt att gjøre saadanne Ildegjærningsmenndt Bistanndt medt Løb heller Hiælp, tha schall hanndt haffue forbrudt Thiffue Hundrett Pundt {2000 lb.} eftter Colendsch Wegtt, dog alligeuell them alle schadesløse som Fredt ville haffue.

Udi Aaret 1302, haver kong Haagen Magnussen udgivet en Anordning udi Bergen paa S. Mortens Dag, hvilken her foran udi 1. Cap. ordlydende er indført; Samme Anordning viiser at bemeldte Konge haver været en Regent der paa den eene Side haver veedst at iagttage sin egen rettighed og Undersaateres Fordeel og Nytte, og paa den anden Side, at sætte Grændser for de Fremmedes alt for ubundne Frihed.

Udi denne Anordning forbydes 1. at det Gods som engang er vorden indført til Forhandling, ikke igien maae udføres. 2. At alle de Udlændske som opholder sig udi nogen Kiøbstad Julen over, skulde betale Leding til Kongen, 3. At ingen

Pagina 110 {2 Bind 6 Cap. Om de Wend. Stæd. Handel og Oprind. til det Hansest. Contoir.}

Udlændsk Mand, maa opskibe sit Gods, førend de dertil af Befalingsmanden haver faaed Tilladelse. Hvilket nærmere kan sees udi dette Binds 1 Cap. hvor samme Anordning ordlydende er inddragen.

Udi Aaret 1312 finder jeg at Høitbemeldte Kong Haagen, ved en Extraordinaire Gesandt haver sluttet en Tractat (!) med de Wendiske Stæder; Av denne Tractat er mig en Latinsk Gienpart falden i Hænde, hvorav jeg her vil meddeele en Oversættelse saaledes:

Thorias kaldet Ungghe extraordinaire Gesandt og Talsmand for den Høibaarne Herre Haken Norges Konge Hilsen i Herren til alle Troe i Christo som see eller Læse nærværende Skrift.

Da jeg kom til Stralsund som Talsmand for bemeldte Norges Konge Anno Christi 1312, paa den Tredie Søndag før Pintze Fæst i Nærværelse av de anseelige Bisiddere eller Assessoribus nemlig Domicellus Nicolaus, Hr. Jacobs fordem Hallands {ikke Holland, men Halland paa Vig Siden} Greves Søn og Hr. Simon Canicke til Asløe, hvor Gesandterne og Talsmænd for Søestæderne Lubeck, Rostock, Wismar, Gripswalde og Stralsund havde forsamlet sig, Saa har jeg, efter foregaaende Beraadslagning fremviist Fuldmagt om min Stormægtigste Herres Haken Norges Konges Villie, giordt en endelig Tractat med samme Gesandtere og Talsmænd i følgende form:

At alle Kiøbmænd og Indvaanere i gandske Norges Rige, kan med sine Varer og Kiøbmandskab, deres Person og Sager ubeskadigede komme og søge til Ommeldte Stæder for at handle som sædvanligt været haver fra Gamle Tider; Saa skal og alle Indvaanere av ovenmeldte Stæder, tilligemed deres Skibe og samtlige Varer, frit og trygt kunde seigle, søge og komme til alle Kiøbstæder av omtalte Rige for at drive der sin fra gamle Tider av, sædvanlige Handel;

Og skal de der nyde alle de Rettigheder og Friheder som fra Gammel Tid ere holdte og indrømmede, saaledes som i Privilegier og Tractater av omtalte Stormægtige Konge og Hans Forfædre udførligen indeholdes.

Ligeledes skal og Indvaanerne av omtalte Rige i bemeldte Stæder have og nyde alle de Friheder og Rettigheder som ere holdte og beskrevne fra gammel Tid av; Ei heller skal nogen paa føre eller foraarsage den anden nogen slags

Pagina 111 {Andet Bind 6 Cap. Om de Wend. Stæders Handel, og oprind. til det Hansest. Cont.}

Fortræd eller fordriste sig til at yppe noget Slags Klammerie eller forhaanelse mod Hinanden, men som sagt er, skal saavel de Norske som Indvaanerne av ommeldte Stæder nyde alle Friheder og Rettigheder i en stedsevarende Fred;

Men skulde end ved nogen Hændelse nogen Anledning til Kiæremaal eller Misforstand imellem ovenmeldte Høibaarne Konge eller indvaaneere av Hans Rige og Indvaaneere av omtalte Stæder opkomme eller opkommende vorde, da skal sligt viises og erklæres førend der, over dem bliver noget besluttet eller foretaget.

Dersom og nogen av Indvaaneere av ommeldte Stæder komme Hiem og gjøre Klager som maatte være ubetydelige eller Urigtige, til hvilke ikke kan sættes Lid, da bør man ei troe Dem, uden først at sende Bud med Breve til bemeldte Konge eller hans Betientere, for at undersøge hvad Sandhed maatte være udi den saaledes paaankede Sag.

Ligeledes skal og skee i Tilfælde som maatte paatales for den Herre Kongen eller hans Betientere, at, nemlig Bud skal avsendes med Breve til Stæderne, at Sagens rigtighed fra Grund av kan undersøges:

Til hvis stedsevarende Bekræftelse omtalte Domicelli Nicolai Signete tillige med mit Signete og Hr Simon Canike til Asløe Hans Signete, ere hæftede til nærværende Brevskab; Givet Aar, Dag og Stæd som overskrevet er.

Denne samme Tractat findes og paa Latin inddragen udi Wilbr. Hans. Chron. udi 3 Avdeeling p. 12 og 13.

Hvorledes denne Tractat paa Hansestædernes Side blev opfyldt og efterkommet, kan sees av en Anordning som Kong Haagen fire Aar derefter nemlig Ao 1316, gjorde, hvilken ordlydende er inddragen udi dette Andet Binds 1 Cap. hvori det heeder, at der jidelig blev Klaget for Kongen, at hans Undersaaterne ikke blev tilladt at udføre andet fra de Tydske Stæder end allene Øl, Kramvarer og Spetzerier med andet saadant som ikke var nyttigt eller Gavnligt for Riget: og at de Tydske heller ikke indførede andet end som de forbemeldte Ting, da de dog alligevel vilde have Frihed at udføre av Landet de beste, fornødneste og fordeelagtigste Varer;

I den henseende havde Kongen Aaret tilforne Ao 1315 forbudet, og nu ved denne Anordning igien forbyder, at ingen maatte udføre saadanne Slags Varer uden de som indførede Malt, Meel og andre deslige Varer. Udi denne Anordning findes og blant andet hvad Told der skulde svares av de Fremmede og den straf der blev sat for Overtræderne deres.

Item at igientagen Forbud

Pagina 112 {Andet Bind 6 Cap. Om de Wend. St. Handel og Opr. til det Hansest. Contoir.}

at ingen fremmede Kiøbmænd maatte Ligge Vinteren over i Bergen tilligemed den derpaa fastsatte Straf for dem som handlede imod m.v.

Det Nestfølgende Aar 1317, gjorde samme Berømmelige Konge Anordning hvorudi saavel de indenlandske som Udenlandske blev foreskrevet visse Grændser og Regler: Denne Anordning er ordlydende inddragen udi dette Andet Binds 1 Cap. hvor samme nærmere kan eftersees.

Ao 1329 haver Kong Magnus sat de Udlændske Grændser ved at udsælge Vin; See dette Binds 1 Cap.

Aaret derefter nemlig Ao 1330 udgav Kong Magnus en Anordning for at forekomme forfalskede eller forringede Varers indførsel; See dette Binds 1. Cap.

Samme Aar nemlig Ao 1330, udgav bemeldte Kong Magnus atter en Anordning, i anledning av de indkomne Klagemaale over de Udlændske, hvilke imod de dem givne Friheder, forbleve Vinteren over i Landet, og omgikkes Trædskelig med Utilbørlig Handel;

Hvorfore det { blant andet } blev igientaget, at ingen Fremmede og Udlændske, i hvor de være kunde, maatte længere ligge her med Deres Varer til Forhandling, end om Sommeren, og det fra Korsmisße om Vaaren og til Korsmisße om Høsten, men om Vinteren som blev regnet fra Korsmisße om Høsten og til Korsmisße om Vaaren, bleve alle Fremmede og Udlændske, foruden at drive nogen Handel.

De { som her skulde ansees som } Fremmede og Udlændske vare saadanne som ei her vare Gifte og havde Norske Hustruer.

Ydermeere findes der udi denne Anordning fortreffelige Anstalter saavel om Forprang som andet; Hvilket nærmere kan sees av den Læseværdige Anordning, som Ordlydende findes inddragen udi dette Andet Binds 1 Cap.

Udi Aaret 1343 haver Kong Magnus udgivet en Anordning som sigtede til at hæmme og forhindre de Udlændske Kiøbmænd og Haandtværksmænds Ulydige, egenraadige og dristige Opførsel, samt Opløb og Samhold med videre som kan sees av den udi dette Binds 1 Cap. Ordlydende indførte Anordning;

Hvorav man kan slutte, at deres Opførsel allerede haver været saa Fræk, at den endog ved saa besynderlig Anordning maatte paalægges Baand og Grændser.

{ ## Man kan ellers sige, at det er gaaed med disse Fremmede, ligesom Ordsproget lyder om andre Uforskammede, at naar de først haver faaed en Finger ind, da vil de siden have den gandske Krop;

Thi efterat de med visse Vilkaar og Indskrænkelse havde faaed Frihed at handle udi Bergen, har de paa alle muelige Maader søgt at bemægtige sig {og opsluge} den gandske Handel og at udelukke de Bergenske Kiøbmænd og Landets egne Indbyggere, alt det som endnu til høyeste Fornødenhed kunde være til overs for dem;

Hvorfore de og begyndte at seigle Norden for Bergen, for ei alleene fra Landmanden at tilhandle sig alle Producter, men end og tilføre Ham deres Varer med videre; Hvilket viselig maatte ansees iblandt det Utaaleligste som de kunde øve til Fornærmelse for Landets egne, og, som kunde ansees som noget skadeligt udi en Velindrettet Stat.

Hvorfore og bemeldte Kong Magnus udi Aaret 1347, ved udgivet Aabet Brev maatte gjøre Forbud herimod, hvilket nærmere kan sees av det i dette Binds 1 Cap. ordlydende inddragne Aabne Brev. }

Udi Aaret 1357, haver Kong Magnus, efter Ansøgning udgivet følgende Anordning

Magnus med Guds Naade Norges, Sverriges, Skaanes og Hallands Konge, sender alle dem som dette see eller høre, Hilsen med Gud.

Giøre Vitterligt, at adskillige Kiøbmænd av de Tydske Hænse som opholder sig udi Vores Stad Bergen haver, ved Vores Nærværelse der sammestæds beklaget sig, at de ikke haver været i stand til at faae tilkiøbs de

Pagina 113 {Andet Bind 6 Cap. Om de Wend. Stæders Handel og Oprindelsen til det Hansest. Cont.}

Madvarer som de til deres Underholdning haver været behøvende for deres reede Penge paa Bergens Torv, hvilket dog indtil denne Tid haver været dennem uformeent at kiøbe;

Og da Vi have taget denne deres Trang og Nødtørftighed udi Overveyelse, saavel som og den indstændige Ansøgning de udi den henseende haver giordt; Saa have Vi av besynderlig Naade ved dette Nærværende Brev bevilget, at alle og enhver av de Tydske Hænsesæders Kiøbmænd som kommer til Vores forbenævnte Stad Bergen, skal være frit Tilladt at indkiøbe de Madvarer som de til deres egen Underholdning og Fortæring behøve, dog ikke til nogen Forprang eller Forhandling dermed at drive inden eller uden Byes, ei heller maae saadant Indkiøb skee uden for Grændserne av Bergens Byes Tagemark.

Ydermeere haver bemeldte Kiøbmænd beklaget sig, at deres Skyldnere ikke agter deres Forskrivelser, og at de ikke tænker paa at betale hvad de ere skyldige, hvorved disse Kiøbmænd tilføyes en virkelig Skade og Fornærmelse; J den henseende, og for at forekomme saadan deres Skade, samt paa det de saa meget meere skal tilpligtes at være Os til tjeneste, byder og befaler Vi herved av besynderlig Naade, at bemeldte Kiøbmænds Skyldner, uden forskiæl av Stand eller Værdighed, skal naar deres Forskrivelses Termin er udrinden, betale denne Gield i følge Forskrivelsen, og det under straf av 13 Mrk og 8 Ørtuger og des uden for Breve Brudt eller Vores Befalings Overtrædelse efter Loven. Til ydermere forsikring haver Vi ladet hænge Vores Indsegl for dette nærværende Brev som er givet udi Bergen Anno Christi 1357 udi Junii Maaned.

/ x \ See hoshæftede Blad:

[/ x \ Saaledes seer man da omstændighedernes og beskaffenheden av de Privilegier som bleve givne Hansesæderne til deres Handel paa Bergen, hvilket varede indtil Ao 1361, da der forefaldt Krig imellem Kong Magnus av Sverrige og Kong Waldemar, som indtog og erobrede Staden Wisbye paa Gulland hvilken Stad stod i forbund med Hanseerne. Ved Stadens erobring bemægtigede Kong Waldemar sig tillige en Anseelig Deel av det Gods som var Kiøbmænderne av Hansesæderne tilhørende; Hvilket saaledes ophitzede dem, at de sluttede et Forbund med Kong Magno av Sverrige og Kong Haagen av Norge imod Kong Waldemar, men Aaret derefter nemlig Ao 1362, blev der dog giordt Stilstand imellem de stridende Parter; Og da Kong Haagen Ao 1363, havde faaed til Ægte Kong Waldemars Princesse Margaretha, og de Svendske derover udi Hans stæd havde udvalgt Hertug Albrecht av Mechlenborg til Konge, holdt Hansesæderne med Kong Albrecht, og understyttede Ham, hvorover de opvakte baade Kong Haagen av Norge og Kong Waldemar av Danmark imod sig.

Udi den Tid at dette forbemeldte Forbund imellem Kong Magnus og Kong Haagen samt Hansesæderne vedvarede haver begge Konger Conjunctim og under et udgivet et Privilegium for Hansesæderne som findes dateret udi Gripswald Dagen efter Jomfrue Mariæ Fødsels Dag udi Aaret 1361; Hvilket begyndes saaledes:

Magnus med Guds Naade Konge til Sverrige og hans Søn Haagen med samme Naade Konge til Norge sender alle dem som dette Brev see eller høre Hilsen med Gud og sine.

Dette er temmelig vidtløftig; Hvorfore jeg her alleene vil anføre det fornemste derav, som kan tiene til mit nærværende Øyemærke, hvil- (!)

er av denne indhold:

At Borgemesterne, Borgerne og Kiøbmænderne udi Lubeck, Hamburg, Stade, Bremen, Wismar, Rostock, Stralsund, Gripswald, Anclam, Demin, Stetting og Colberg samt alle andre Stæder og Kiøbmænd av de Tydske Hanse overalt udi Sverrige og Norge skulde have fuldkommen Frihed og Magt med deres Gods og Kiøbmandskab at komme og reise saavel til Vands som til Lands: og udi disse Riger og Lande at forblive og boe eller opholde sig, naar og hvorlengde de vilde og det ubehindret og ubesværet udi nogen Maade, naar de ikkun betaler den gamle sædvanlige Told.

Det sidste er just det fornemste; thi det øvrige av Privilegio, er ikkun en igientagelse av de dem forhen forundte Friheder: Dette har uden Tvil været noget som deres Munde saa at sige i lang tid haver løbet i Vand efter, nemlig: at faae Tilladelse at forblive her i Landet stedse; Thi i alle de foregaaende Privilegier har de dog ikke været god for at bringe det videre end at maatte forblive her sommeren igiennem fra Korsmisße om Vaaren og til Korsmisße om Høsten;

Ved denne Leilighed har de dog omsider fundet Middel at til veyebringe sig saadant { eller i det ringeste noget som kunde udtydes saaledes. } men naar man betragter Kong Haagens udgivne Anordning av Aaret 1377 som er inddraget udi dette Binds 1 Cap. da sees det at Kongen, saa snart mærkede, at de vilde forklare disße Ord efter deres egennyttige Øyemærke, søgte at forekomme saadant; Hvorom ellers videre udi slutningen av dette Capitel ved Aarstallet av 1377, bliver erindret.

Ellers maae jeg melde at dette Privilegio ei alleene findes indført hos Tormod Torvesen udi hans Historie Carte IV pag. 489, men end og udi Willebr. Hans. Chron. 3. Avd. p. 24, 25 og 26.

Naar man nu betragter hvad jeg her foran haver berettet, nemlig: At Hansestæderne uagted dette Privilegio, dog alligevel sloge sig Kong Albrechts Partie, da maae man tilstaae, at det var et stort Beviis paa Utaknemmelighed. Udi denne Krig blev Kong Magnus Ao 1365 fangen og maatte udholde et Fængsel i Stockholm 7 Aar; Og blev Indbyggerne i Norge udi samme Krig tilføyed stor Skade; I særdeelehed Ao 1367, da den Østre Kant i Norge blev hiemsøgt av Fienden med at avbrænde mange Gaarder m.v. Hvorover Kong Haagen og saaledes blev opbragt imod dem, at han Ao 1368, udjagede alle de Tydske av Norge og forbød dem al deres

(pagina 113 fortsatt)

{ Handel der i Landet, særdeeles i Bergen; Men efterat Krigen var bleven bilagt Ao 1371, og Kong Haagen for at befrie sin Fader av Fængsel, havde avstaaed sine Prætentioner paa Sverrige til Kong Albert, er og derefter } Udi Aaret 1376, av Kong Haagen udgivet følgende Privilegium for Hænsstæderne:

Haagen med Guds Naade Norges og Sverriges Konge, sender alle Mænd som dette Brev see eller høre, Hilsen med Gud og sine. Vi giver herved alle og enhver tilkiende, at Vi have givet følgende Benaadinger til de Velagte mænd Hr Jacob Pleskow Borgemestere, Herman von Ossenbrug Raadmand av Lubeck, Bertram Wulflam, Johan Rugen Borgemestere udi Stralsund, Henrich Schuplenberg Borgemester udi Gripswald, Johan Wolmesten Borgemester udi Elbing, Evert Bossen Borgemester udi Campen, Johan Menardes Raadmand udi Amsterdam, Raad, Sendebud og Avgesandtere samt Fuldmægtige og Talsmænd av samtlige Søestæder og udi alles deres Navne, nemlig: 1. Lubeck. 2. Stralsund 3. Hamburg. 4. Bremen. 5. Rostock. 6. Wismar. 7. Gripswald.

8. Stettin. 9. Anclam. 10. Colberg. 11 Nyestangarde, og andre der hosliggende Stæder: Item Stæderne av

Pagina 114 {Andet Bind 6 Cap. om de Wend. Stæd. Hand. og Oprind. til det Hæns. Contoir}

Lifland saasom 12. Riga. 13. Dorpt. 14 Rewal. 15 Pernau og de andre Naboe Stæder nemlig: 16 Calmar. 17 Torn, 18 Elbing. 19 Dantzic. 20 Königsberg. 21. Brunsberg. og de andre omliggende Stæder. Item Stæderne av Syd-Søen saa som 22 Campen og de andre udi Stiftet Utrecht beliggende, saavel som og Stæderne av Zeeland saasom 23 Zerichsee; 24. Breda, 25 Middelburg. 25 Arnemunde og de Hollandske Stæder saa som 27 Dordrecht 28 Amsterdam, 29 Erickhuysen. 30 Wirning og andre udi Grævskabet Holland og Zeeland beliggende, samt de Stæder av Geldern saa som 31 Handervig, 32 Zutphen, 33 Elborg, 34 Dewenter tilligemed Stæderne 35 Schaerye (?), og 36 Hindelop samt alle andre Stæder som ere indbegreben udi dette Forbund;

Og skal alle Tvistigheder, Forskiæller, Viderværdigheder, Orlog og Tvedragt { som hidindtil kan have reist sig } imellem Os og Vores Rige Norge saavel som Vore Betientere og Hielpere paa den eene, og alle og enhver av de ovenbemeldte Stæder tilligemed dem som ere indbegreben udi deres Forbund og Rettigheder samt deres Indvaanere og Hielpere paa den anden Side, med hvad Navn nævnes kan paa begge Sider være død og Magtesløs, og en evig Fred og Eendragtighed samt Forligelse være stadfæstet imellem Os og deres Kiøbmænd og Indvaanere, hvilken skal vedligeholdes igiennem alle tilkommende Tider saaledes at alle Hansestædernes Kiøbmænd, Borgere, Tienere og Indvaanere item alle dem som ere indbegreben udi deres Forbund og Rettigheder maae Frie og Frelseligen Handle og Vandle udi alle Vore Stæder og Havne overalt udi Vort Rige Norge og drive deres Kiøbmandskab og Handtering saavel til Vands som Lands: Ja de skal saavel ved deres Ankomst udi Vore Havne og Stæder udi Vort Rige Norge, som og udi deres Ophold og Fortræk eller bortreise igien, være Frie, rørlig og sikker baade paa deres Personer, Gods og Eyendeele:

De skulle og alle stæds nyde alle Friheder, Privilegier og Rettigheder som de tilforne efter gammel Sædvane haver haft. Ydermeere paa det bemeldte Borgemestere og Raad, Borgere, Kiøbmænd og Indvanere av de tilforne benævnte Stæder kan have det største Beviis paa Vores Kongelige Naade, saa igientage og fornye samt stadfæster Vi herved alle Rettigheder, Naadesbevisninger og Privilegier for disse forbemeldte Stæder og alle andre Stæder av de Tydske Hanse udi det Rommerske Gebet, tilligemed de Breve som de {alle i Almindelighed} eller ingen av dem i særdeelehed, enten av den Høibaarne Fyrste Vores elskelige Hr Fader mildeste Ihuekommelse Kong Magnus eller av andre fremfarne Norske Konger nogensinde ere givne og bevilgede eller med forlehnede, og det

Pagina 115 {Andet Bind 6 Cap. Om de Wend. Stæd. Hand. og opr. til det Hans. Cont.}

alt ved Overlæg og Beraadslagning av Vores Riges Raad saavelsom deres Samtykke.

Fremdeeles Byde Vi, at i fald det skulde hænde sig, det nogen enten Indenlandske eller Udenlandske skulde forgribe sig imod Os ved nogen Misgierning eller overtræde vore Lover, hvorved den samme kunde være forfalden til nogen Straf, da skal saadan mands

Gield efter lovlig Omgang redelig betales av Hans Eyendeele, og det førend nogen Bøder til Os maae udlægges.

Item de Skibe som allene ligger udi Vort Riges Havne {og Stæder} skal være befriede for at erlægge nogen Toldrettighed; dog skal de heller ikke i dette fald have rettighed, hverken at lægge til nogen Brygge og ikke heller gjøre nogen Brygge ved Landet; Thi i fald saa skeer, skal de være forpligtede at betale Told. Til ydermeere Bekræftelse herpaa, er alles Indsegle herhos vedhænet. Givet Anno Christie 1376 paa Jomfr. Mariæ Himmelfarts Aften.

Dette sidst indførte, bliver ei alleene Bergens Bye i sær, men end og heele Norge angaaende, men ikke des mindre, har jeg dog holdt for, at det kunde fortiene stæd iblandt de øvrige. Udi Willebr. Hans. Chron. Tredie Avdeeling findes det p. 32. 33 og 34 inddragen. Men naar jeg holder dem imod hinanden, erfares, at mit her foran indførte ikkun bliver som en vidtløftig Extract.

For ikke at geraade i alt for stor Vidtløftighed, vil jeg forbigaae at gjøre nogen Anmærkninger over dette Privilegie, Confirmation eller hvad man skal kalde den; Saa meget maae jeg herved alleene melde, at samme nesten ikke kan ansees for andet end en Confirmation paa de dem tilforne Meddeelte Privilegier;

Men at de herav { saavel som av det dem Ao 1361, givne Privilegio, hvorefter de forment at have Rettighed, at forblive eller opholde sig her i Staden det gandske Aar igiennem, } vilde indtrække alt for meget som var skadeligt og til fornærmelse for Landets egne Indbyggere, det erfares tydeligt av Høibemeldte Kong Haagens udgivne Anordning det nestfølgende Aar nemlig Ao 1377.

Thi derudi meldes udtrækkelig, at Tydske Kiøbmænd av Hænsene havde draget til sig mange Stykker som Kongen og Riget havde haft stor Skade av; Og foregav at de havde erhholdet saadanne Privilegier av de fremfarne Konger;

Hvorfore ogsaa deres Sendebud som var Borgemester udi Lubeck, maatte fremviise alle de dem givne Privilegier, hvilke Kongen vilde at de ubrødelig skulde nyde Godt ad, men Han vilde og derimod have avskaffet og forbudet, alt det som de uden fore samme Privilegier havde tilvendt sig;

Hvorhos Kong Haagen udi dette Hans Aabne Brev, ved sin derudi giordte foranstaltning og Anordning, sætter dem vedbørlige Grændser, som alt nærmere og udførligen kan sees udi den i dette Binds 1. Cap. ordlydende inddragne Anordning.

Pagina 116 {Andet Bind 6 Cap. om de Wend. Stæd. Handel og Oprindels. til det Hans. Cont.}

Her maae jeg i henseende til Tidsfølgen gjøre denne Erindring, at Willebr. udi Hans Hans. Chron. Tredie Avdeeling pag. 35, anfører et Privilegium der skulde være udgivet til Hansestæderne av Kong Magno, til Norge og Sverrige til Skaane og Halland udi Aaret 1393 paa den Anden Dag efter Jomfrue Mariæ Fødsels Fæst;

Men ubemeldet at saadant ikke efter nøieste undersøgning findes iblandt de endnu i behold værende Gienparter { som mig er forekommen, } saa bliver det dog, i fald end og saadant Privilegium skulde være til, en kiendelig aabenbare urigtighed enten udi Navnet eller Aarstallet.

(Pagina 117-120 ubeskrevet.)

Pagina 121

**Saml. ang. Bergens Beskrivelse
Andet Bind**

Cap. VII

Om Hansestædernes Forhold og de dem meddeelte Privilegier fra Aaret 1380 til 1445.

Efter Kong Haagens dødelige fraskillelse som indfaldt Ao 1380, blev hans Søn Oluf, som da allerede efter sin Morfader Kong Waldemar, var Konge i Danmark, tillige Konge over Norge hvorved den Lyksalige Forening imellem disse 2 Nordiske Riger skeede, og som siden den Tid haver viist sig med saa kiendelig Velsignelse igiennem adskillige Omstændigheder. Denne Kong Oluf levede ikke længere end til Aaret 1387, da Han udi sine blomstrende Aar ved Døden blev bortkaldet; Og er intet mærkværdigt udi Hans Tid forefalden med Hansestæderne.

Men da Hans Moder, den berømmelige Dronning Margaretha, som efterfulgte Ham udi Regjæringen, var kommen at sidde ved Roret, opvæktes der saa meget større Uroelighed, hvorved Bergens Bye maatte friste den haardeste Skiæbne;

Anledning dertil var den Krig som forefaldt imellem Hende og Kong Albert av Sverrige; hvilket oplyses av Historien, og derfor vil jeg forbigaae at melde noget derom. Udi denne Krig havde Hun en besynderlig Lykke, saa at Hun endog, udi et Feldtslag som Ao 1388 blev holdt udi Vester Jylland, ei alleene tog bemeldte Kong Albert Fangen, men endog tvang de Svenske til at Hylde sig, saa at Sverrige blev indlemmet med Danmark og Norge; Og var det just udi denne Krig, at Hansestæderne {i sør Rostock og Wismar, samt andre av Mechlenborg } tog Kong Alberts Partie, og lod Offentlig udraabe, at alle de som for egen Regning vilde udreede Skibe og udruste Fribyttere imod disse 3 Riger, skulde ei alleene have Magt dertil, men endog finde sikker Tilflugt og Beskiærmelse

Pagina 122 { Andet Bind 7 Cap. om Hans. forhold og deres Priv. fra Ao 1380 til 1445 }

udi bemeldte 2 Stæder Wismar og Rostok; I den anledning samlede en Mængde av Søerøvere og Fribyttere som udi Historien ere bekiendt under det Navn av Fetalie Brødre hvilke i særdeelehed har tilføyet Bergens Bye en utroelig Skade, saasom udi Aaret 1393, da de uformodentlig overfaldt Staden og paa en grum og Barbarisk Maade { ei alleene satte Ild paa adskillige Stæder i Byen og plyndrede saavel Kirker og Closter samt Stadens indbyggere, men end og i hieslog og myrdede mange av Indbyggerne. }

Det var da ingen under at denne Kiekke og Duelige Regentinde, havde Ophævet al fortroelighed med Hansestæderne i Rostock og Wismar, og forbudet dem all Handel paa Rigerne, men fornemmelig paa Bergen; { saavel som og at Hun hævnede dette Overfald, ved det, at da Hun havde erobret et av disse Søe røver Skibe, som havde været i Bergen, loed Hun alle de derpaa befindende 80 Mænd som offentlige Søerøvere straffe paa Livet. } Men da der udi Aaret 1399, blev sluttet Fred imellem dem, blev dem atter beseglet at nyde deres forrige Privilegier godt ad; Uagted alt dette var det dog ikke mueligt at ophæve eller udrydde de forbemeldte Søerøvere og

Fribyttene, efterdi slige Ugudelige og ildesindede Mennesker, som eengang var bleven sadt udi saadan Ondskabs Drift, ikke var saa let at standse og dæmpe igien;

Efter at denne berømmelige Dronning udi Aaret 1412 paa en Søreise fra Flensborg til Kiøbenhavn inden Skibs borde ved Døden var avgaaen og Kong Erich med det Tilnavn av Pomern havde succederet Hende udi Regjæringen, maatte bemeldte kong Erich udholde en blodig Krig med hertugen av Holstein, og det formedelst en Stats feil /: maaeskee den eeneste betydelige udi hendes Regjærings Tid :/ som hun havde begaaed, hvilken var denne, at da de Slesvigske Fyrsters Stamme Ao 1386, ved den da værende sidste Hertug Henrich var uddøet, og dette betydelige Læhn, formedelst saadant Dødsfald var hiemfaldet til den Danske Krone igien, da i stæden for, at Hun selv kunde have taget det udi possession og indlemmet det under Kronen, loed Hun sig persuadere og Overtale til at ForLæhne det til de Holsteinske Grever, hvilket just var det som lagde Grund og som var Aarsage til bemeldte Krig, som hendes Eftermand Kong Erik maatte være underkasted udi 9 Aar fra 1426 til 1435.

Udi denne Krig viisede Hansestæderne atter en saadan Troeløshed og utaknemmelighed, at de sloge sig til Holsteinernes Partie og derved kastede sig op imod Kong Erick; Hvilket naturligviis ikke kunde andet end drage de Følger efter sig, at Hansestædernes Handel paa Bergen maatte ophøre; Og da skeede det Anden Gang udi Aaret 1429, at de forbemeldte saa kaldede Fetalie Brødre, under Anførsel av en Fribytter fra Wismar, ved Navn Bartholomæus Voet Uformodentlig overfaldt Bergens Bye og Contoiret, tog til Bytte hvad de fandt, og berøvede baade Kirker, Clostere og Indbyggernes Huse; Thi vare Historien

Pagina 123 { Andet Bind 7 Cap. om Hansestædene. forhold og deres Priv. fra Ao 1380 til 1445 }

videre at de sparede hverken Hellige eller Uhellige Stæder { ja de myrdede og ihjelsloge hvem de kunde overkomme; og var det ved denne Leilighed, at Bergens Bye blev saa haardt medtagen og Indbyggerne saa forarmede samt bragte til saa yderlig og elendig Tilstand, at ikke paa vedbørlig Maade kunde fortsætte deres Handel; Hvorved Baron Holberg som grunder sig paa de ældre Bergenske skribentere, meener at Handelen paa Grønland etc. ophørede, og at de gamle Norske Indbyggere udi Grønland, formedelst mangel paa Indførsel ere omkomne og bort døde. Efterat disse Barbarer saaledes havde mishandlet Bergens Bye og deres Inbyggere } seiglede de derefter med deres Bytte til Wismar { hvor de havde en sikker tilflugt med deres fatale Rov, og hvor Indbyggerne med megen Glædes Bevisning tage imod dem; }

Her maae jeg gjøre en Anmærkning, som, omendskiønt den synes at være hentet langt borte i Tiden, dog efter mine Tanker, bliver temmelig Beqvem; Hvilken er denne: At Indbyggerne av Wismar i de Tider vel muelig ikke havde forestillet sig, at deres Stad ei alleene udi Aaret 1675 av Kong Christian den Femte, men end og udi Aaret 1715 av Kong Friderich den Fierde skulde blive erobred, og at den endnu oven i Kiøbet den sidste Gang, skulde blive skildt ved sine Kostbare Fæstnings Værker, som alle bleve demolerede.

Men at komme til det avbrudte Leed, av min Historiske Kiæde igien, da maae jeg melde, at den forbemeldte Krig imellem Kong Erick med Tilnavn av av (!) Pommern, og Hansestæderne, blev udi Aaret 1436, bilagt, hvorefter Hansestæderne atter blev bevilget at nyde deres forrige Privilegier og Friheder, med de Vilkaar, at de udi fremtiden skulde være forbunden at viise

Kongen og Hans Efterkommere all optænkelig Tieneste og at Kong Erichs Undersaatere igien Frit og ubehindret maatte drive og føre deres Handel udi Hansestæderne.

Det maae ellers være en besynderlig Opmærksomhed værd, at Særøverie eller som det kaldes Fribytterie, i de Tider haver været drevet meget vidt; Thi Historien beretter Os, at da Kong Erich var bleven gammel og han ikke kunde formaae Stænderne til at udvælge hans Farbroders Søn Hertug Bugislaus av Pomern til sin Successor, fattede Han av fortrydelse den Resolution at forlade Tronen, hvilket skeede udi Aaret 1437, da han begav sig til Gulland som han alleene vilde have sig forbeholden; Her levede Han ei alleene som en Privat Mand, men Loed endog , ligesom andre av de saa kaldede Fetalie-Brødre drive Fribytterie udi Øster Søn.

Efter Kong Eriks undvigelse, kom Christopher med Tilnavn av Beyern Ao 1438, til Regjæringen over disse 3 Nordiske Riger.

Det nestfølgende Aar 1439, bleve de Fetalie Brødre atter udrustede udi Lubeck, hvorefter de med en mægtig Flode av 47 Skibe Tredie Gang overfaldt Bergen { under forbemeldte Anfører Bartholomæus Voet; Og endskiøndt Indbyggerne denne Gang havde Belovet sig paa at gjøre Modstand, saa maatte de dog viige for saa overlægne Fiender, som imod all Formodning, havde samlet }

Pagina 124 { Andet Bind 7 Cap. om Hansestæd. forhold og deres Pr. fra 1380 til 1445 }

en saa overmaade stor og Anseelig Magt sammen; Og, for ikke at falde udi disse Barbarers Hænder, flygtede de fleeste Indbyggere av Byen, hvorefter Staden blev indtagen og Plyndret samt grummelig Medhandlet.

Av disse Ulykker, hvorved Indbyggerne bleve bragte udi saa yderlig elendighed, reisede sig og et andet Uhæld; Thi som de derved bleve saa forarmede, at de ikke kunde fortsætte deres sædvanlige Handel, tog de graadige Hansestæder derav Anledning, ei alleene at bemægtige sig den største Handel men end og en stor Deel av Indbyggernes Gaarde, som de tage bort for Gield, den de i en hast paastod sig betalt hvilket ikke var mueligt at bringe til veye for de Ulykkelige Indbyggere; Og just da, udviisede en ubøvelig Haardhed, saa at de toge den eene Gaard efter den anden udi Besiddelse, hvilket vore Historier henfører til Aaret 1435, hvorvel det kan være troeligt, at de ikke bemægtigede sig alle disse Gaarder udi bemeldte Aar 1435 paa engang, men at de først udi dette Aar gjorde begyndelse dermed, og siden Tid efter anden haver Continueret indtil de omsider haver bemægtiget sig dem alle, saavidt som den saa kaldede Brygge strækkede sig; Og var det just derved at de lagde Grundvold til det som siden blev bekiøndt av det Hansestædske Contoir. Hvorom ellers tilforne er bleven meldet udi Første Binds 2 Cap. Og beretter Edvardsen, at naar Borgerne paastode, at de Tydske i følge Privilegierne ikke skulde opholde sig i Bergen længere end om Sommeren, svarede disse: Betal os den Gield I ere Os skyldige, saa ville vi drage igien til Tydskland om Vinteren.

Hvorledes ellers de Tydskes Opførsel haver været her udi Staden i disse Tider, det kan sees av den Klage som Magistraten og Borgerskabet udi Aaret 1440, gjorde for Norges Rigets Raad som her foran udi Andet Binds 2 Cap Ordlydende er vorden inddragen; Thi derudi Klages med de mestrørende Udtrække over de Tydske Kiøbmænd, som de siger da vare igien indkomne, hvilke i mange Maader meere end forhen, tilføyede Staden og de Indenlandske en saadan

Skade som vilde foraarsage deres Undergang; Hvorover de beder, om en hastig Hielp, da det ellers vilde være at befrygte, at Undersaaterne vilde aldeeles blive undertrykkede med videre som paa forbemeldte Stæd udførlig kan Læses.

Man seer vel i det følgende, at Drosten i Norge tilstaaer at have modtaget denne Klage, og at Han lader dem vide, at der intet kunde foretages førend paafølgende Sommer; Men der maae dog ikke saa hastigt noget Alvorligt ved denne Sag være foretaget; Thi man seer, at de udi Aaret 1442 paa nyt

Pagina 125 { Andet Bind 7 Cap. om Hansest. forhold og deres Priv. fra Ao 1380 til 1445 }

haver igientaget deres Klage, ved en Forestillelse som de have gjort til Kong Christopher.

Endelig udkom der, udi Aaret 1443 fra Kong Christopher et Aabet Brev, hvorved Bergens Byes Privilegier ei alleene ere vorden Confirmerede, men hvorved der endog, er bleven gjort adskillige Anordninger for at sætte de Udlændske og Fremmede vedbørlige Grændser: Man kan ellers av samme Aabne Brev see, at de Tydske Kiøbmænd paa de Tider, maa have begyndt at tage Fremmede { Haandværks folk som den Tid kaldtes Embedsmænd } under deres Beskiemelse: Forhindret dem fra at betale og udgive den Aarlige Skat til Kongen, og at svare til anden Tyngde, som Rigets nødtørft udkrævede: Item at de ved Sambund maae have modsat sig dem som har vildet overholde Loven samt søgt at befrie Ugierningsmænd for Lovens straf. See herom 2 B. 2 Cap.

Men dette maae dog have gjort liden Virkning udi Hoved Sagen, efterdi de Tydskes Ondskab og Frækhed har heller taget til end av; Ja, naar man betragter de Klage-Poster som samme Aar 1443, blev indgivet til Rigets Raad fra Magistraten og Borgerskabet, da seer man, at det nesten var steget paa den høyeste Spidse. For ikke at blive alt for vidtløftig, vil jeg herved aleene henvise til 2 Bind 2 Cap. Hvor samme ordlydende findes inddragen; Saa meget maae jeg dog paa dette stæd melde, at derudi tales om adskillige av de Tydske som var ved Bryggen, saavel som og, at kiøbmændene ved Bryggen ginge med Væbned Haand til Stranden. Ja, man finder, at derudi allerede meldes om de Tydskes Oldermænd og Kiøbmands-Ret: Item at de den Tiid allerede maae have været meget stærke, efterdi de kunde gjøre Anfald paa Raadstuen med 100 Mand.

Herav erfares det tydeligt og uden ringeste Tvil at de Tydske allerede udi Aaret 1443, maae have faaed den Deel av Staden udi besiddelse som kaldtes Bryggen og som endnu er bekiendt under samme Navn, men ellers i Almindelighed kaldes baade Contoiret og Tydske-Bryggen, Ja det kan tillige erfares, at de allerede maae have haft deres Ordentlige Indretning efterdi der baade tales om Oldermænd /: som var en viß Slags Øvrigheds Person i blant dem :/ saavel som og om en Kiøbmands-Ret.

Formedelst saadan de Tydskes frække Forhold og deres høistformastelige og Lastværdige Opførsel, som gav Anledning til forberørte Klagemaal, er det skeed at Kong Christopher haver udnævnt 12 { av Rigets Raad som } Commissarier { og det 5 Geistlige og 7 Verdslige } nemlig: 1 Erkebisp Aslack Bolt udi Tronhiem, 2. Bisp Oudin udi Stavanger, 3. Bisp Oluf udi Bergen, 4. Alf Tor-

Pagina 126 { Andet Bind 7 Cap. om Hansest. forhold og deres Priv. fra 1380 til 1445 }

gersen Proust til Apostel Kirken der samme stæds. 5 Erland Erichsen Degn udi Tronhiem. 6 Nicolaus Kone Ridder 7. Hr Johan Moltche Ridder 8. Gutorm Amundsøn, 9. Peder Nielsen, 10. Samson Philipsen, 11. Trundt Benckestock og 12 Hans Kruchou: Hvilke ei alleene bleve befalede at undersøge de indkomne Klagers Grund tilligemed den gandske Sag udi sin sammenhæng og beskaffenhed, men de bleve end og givne Fuldmagt til at Indrette alting paa det beste, hvorfore de og udi forbemeldte Aar 1443 om Høsten forsamlede sig udi Bergen, og loed indkalde saavel de Klagende som Anklagede for at undersøge og høre alt hvad der kunde siiges baade Pro og Contra.

Udi dette Forhør er de Tydske bleven saa aldeeles overbeviist om deres strafværdige og skammelige Forhold, saa at de ikke fandt det allermindste til Undskyldning end sige Forsvar for sig; I den henseende greb de til det Middel, at de indgav deres skriftlige Avbedelse, som de holdt for at være det eeneste som skulde kunde forsone deres Forgribelser: Dette Avbedelses Skrift, anfører Edwardsen efter et Manuscript av Herlov Lavesen, og er av følgende indhold:

Ehrenfäste Viise Mænd, Norges Raad Lærde og Lege Mænd !

Vi kiende Os at have forgrebet Os imod de Borgere av Bergen, hvilken Sag durchleuchtigste Fyrst Koning Erik haver av sin Gunst og Naade, formedelst Gode Herrers og Fyrsters Forbøn og Raad os tilgivet;

Og siden Vi ere komne til Landet igien haver nogle løse Companer, dog Vi ikke vide hvo de ere, giord nogle av Borgerne nogen Uret, hvortil Vi lade dennem selv svare, Men om Vi selv haver overgaaed nogen Borgerlig Frihed, da veedste Vi ikke andet end at Vi det maatte; Thi det er hid til Dags, siden Vi ere atter igien indkomne, ikke nogen Tid forbuden udi nogen Maade; Men hvis I byde Os det, at Avstaae, ville Vi det gjerne giøre, og for Borgernes Gavn indgaae.

Vi giver derhos tilkiende for Eders Wiisheder, at den Ehrahme Kiøbmand, vil gjerne herefter udlevere til Borgerne og andre Indbyggere, alt hvis Varer Vi have Nordfarer og andre tilhørende, vis de av Os begiærendes ere, paa det de Norske ikke skulde sætte nogen Ond Troe til Os, at herefter

Pagina 127 { Andet Bind 7 Cap. om Hans. forhold og Pr. fra Ao 1380 til 1445 }

noget Oprør skulde skee, som tilforne. Eders Wiisheder gives at betragte hvad Nytte og Gavn det kan være for meenige Norges Indbyggere og det gandske Land.

Disse Tilforordnede haver da undersøgt denne Vigtige, Betydelige og magtpaaliggende Sag paa det nøyeste; Hvorefter de have taget den under Betragtning. Og som den største Vanskelighed og Knude var at avgjøre og Opløse: Hvad enten de Tydske skulde tilstædes at forblive i Bergen Vinteren over eller ikke ?

Saa finder man og at denne Post fornemmelig haver været omhandlet iblandt de Tilforordnede med en Ugemeen Nidkierhed. Det forstaaer sig selv, at de Tydske maatte forfægte denne Meening paa det yderste, at det { var nyttigt og godt, men det er og lige saa sandt at

Magistraten med Borgerskabet, satte seg med Hænder og Fødder derimod; Hvortil de og virkelig vare vel beføede). De Tilforordnedes Meening, vare ogsaa Ulige herudi: }
Erke Bispen Aslach Bolt holdt for at det var godt, tienligt og Nyttigt at de Tydske bleve Vinteren over udi Bergen: og det for tvende Aarsages skyld:

1. At dersom det skeede da turde ingen Kirker, Klostere eller Borgere udi Staden, befrygte sig for nogen Uforvarendes Krig og Feyde som nu nogen Tid tilforne var skeed.
2. At dersom det skeede, da var det en god Ting for Landet, thi da kunde Nordfarerne, Findmarksfarene og alle omliggende Øer, lissland og alle andre Øer hente deres Kiøbmandskab her i Bergen, og Stæderne som da alligevel kunde blive ved Magt, staae deres egen Eventyre, og hver Borger drive sit Kiøbmandskab i Hærredet og være hvor enhver Behagede.

Man kan sige, at naar Alleting nøye overveyes, kunde der være en heel Deel at udsætte paa disse Grunde, og at der kunde gøres artige Anmærkninger derover, men saadant overlades til Efterkommende Læsere, efterdi jeg, saavidt som mueligt være kan, bør indskrænke mig, for ikke at blive alt for vidtløftig.

Saa meget maae dog tillades mig kortelig at erindre, at det første viiser at det er kommet fra en Geistlig Mand, som derved haver viist meere Omsorg for Kirker og Clostere, end indsigt { deels } udi det som henhørte til en Tapper Forfatning, for at sætte sig udi vedbørlig Forsvars stand { hvorved saavel det eene som det andet kunde beskiermes; } Og det sidste bliver ei alleene Utilstrækkeligt, men end og Urigtigt: Det var vel ikke andet, end at give de Tydske desbedre Leilighed at opsluge den Heele Handel eller og i det mindste den vigtigste Part derav { for derved saa meget meere at trykke Indbyggerne og holde dem under deres Aag, } som og udfaldet viisede.

Retskaffenhed og Retsindighed har dog altid sin visse Løn. Skiønsomme Efterkommere, vil end og udi lang Tid bag efter, erindre det med Høiagtelse og Taknemmelighed. Et Beviis herpaa finder Vi udi denne Sag. Den fortreffelige

Pagina 128 { Andet Bind 7 Cap. om Hans. forhold og Pr. fra 1380 til 1445 }

Hr Nicolaus Kone eller som det og skrives Kaane, der var Rigs Raad /: ikke Krigsraad som der staaer udi Holbergs Bergens Beskrivelse pag. 222, hvilket er en Trykfeil :/ og som tillige var en av de Tilforordnede, Han var av gandske andre Tanker end Erke Bispen: Han modsagde Ham offentlig; Han fortienner den Ære, at Hans grunde bør erindres, som endnu til Lykke for Hans Fortienester, ordlydende er Blevne Lævnede til Efterkommerne: Han forestillede:

At det ikke var godt, efter som man det annerledes kunde forhandle, at tilstæde Udlændinger saadan Indgang med deres Vinter-Sæde, og meget bedre og raadeligere, at bygge en Borg og Befæstning som kunde tage imod de Tydske, i fald de agtede saaledes igien at komme som tilforne med Overfald og Tyrannie.

Han og derhos ydermeere formaaede dennem at betænke, hvor Uraadelig det var at rygge Gammel Skik og Privilegier og derfor heller skulde see dem Confirmerede og stadfæstede.

Men Erke bispem var dog i saadan Anseelse, at han veedste at trænge igiennem med sin Meening, til Lige saa liden Ære for Ham selv som for Landet, og til et Tab for det Almindelige som var meget betydeligt. Ved denne Leilighed blev der sluttet et Slags Forlig imellem Borgerskabet og de Tydske paa de Vilkaar at der ei alleene skulde være Kierlighed og Eenhed paa alle Sider, men end og at ingen av Parterne skulde fornærme Hinanden udi deres Privilegier.

Men at dog disse Tilforordnedes Forretning ikke haver været uden all Nytte, det sees av den fortreffelige Anordning som strax derpaa udkom fra Kong Christopher dateret St. Barbaræ Dag Ao 1444, { hvilken er indført udi dette Binds 2 Cap. } hvorved der, paa den eene Side blev sat saa nøye Grændser for de Tydskes Frækhed og Formastelser, som efter Tid og Omstændigheder var mueligt, og paa den anden Side søgt at Befordre Borgerskabets Fordeel og Velfærd, saavidt Leiligheden vilde tillade det.

Ved denne Anordning Approberes dog de Tydskes Boesiddelse udi Bergen; Thi baade meldes derudi, at de Tydske av Hansane, av fremfarne Konger i Norge, Besynderlig

Pagina 129 { Andet Bind 7 Cap. om Hansest. forhold og Pr. fra 1380 til 1445 }

er bleven Privilegeret til at have Boesidding i Bergen, saa og at de Udlændske Kiøbmænd som ved Bryggen sidder, ikke skulde have Huus over paa Stranden, hverken til Laans eller til Leye, men skulde flytte dem til Bryggen.

Ved denne ellers fortreffelige og ypperlige Anordning, maae dette dog Anmærkes, at da det ved de forrige Kongers Anordninger og Privilegier /: naar jeg alleene tager det av Kong Magno udi Aaret 1361 udgivne hvilket er anført udi nestforegaaende 6 Cap. :/ blev forbudet alle Udlændske Kiøbmænd i Almindelighed at opholde sig her, Vinteren over, saa blev det nu ved denne Anordning indskrænket, og om jeg tør sige det subtiliseret saaledes: At alle Udlændske Unøttige Kiøbmænd, alleene blev forbudet at forblive her om Vinteren; Og kan man let slutte, at de Tydske ved Bryggen endog vilde udtrække dette til deres Fordeel, paa det ingen andre Fremmede skulde blive her og gjøre dem indpaß udi Handelen eller deele den med dennem.

Jeg behøver vel ikke her at erklære mig { det jeg ikke er av de Tanker, } at de Tydskes Ophold kunde Ansees for skadelig, dersom de havde Nedsat sig udi Staden som Borgere og Undersaatere; Men da dette ikke skeede, og de tvertimod vare Borgernes og Undersaaternes største efterstræbere, jeg vil ikke sige Fiender og Blodigler, som stod under Fremmed Herredømme, Øvrighed og Jurisdiction, saa holder jeg for, at den Frihed som saaleedes blev indrømmet de Tydske, ikke var grundet hverken paa Landets Vel eller nogen retskaffen Stats Klogskab.

Det nestfølgende Aar 1445, blev Hansestæderne av Kong Christopher meddeelt følgende Privilegium:

Vij Christoffer medt Gudz Naade Norriges, Dannemarkes Sveriges, Wennes och Gottis Konning, Pallatz Greffue paa Rin och Hertug udi Beyrenn, helse alle Indlandske och Udlandske som Bøgge och Boe j Bergenn, som nu ehre och herepfter komendis vorde, Kierligen medt Gudt och Wor Naade,

Witterlig gjørendis ether, medt thette Wort Opnne Breff, att Wij medt Wort Raadt Raadt som nu her huos Oß vare i Kiøpenhaffn wdi Wort Brøllup, haffue stadtfestet the Gamble och rette Privilegier som Thydsche Kiøpmenndt aff Hansene aff Alders Thijdt hafft haffue aff Wore Forældre Konninger i Norrige /: Sahligh Ihukommelse :/ hues Sielle Gudt Naade :/ Efttersom Konning Ericks Breff therom wduiser, dog mett saadann Vnderseedt, att Wor och Norriges Kronnes rett och rettighedt Wforhindret, Wforkrennkett

Pagina 130 { Andet Bind 7 Cap. om Hans. Pr. udg. efter Foreen. im. D. og N. }

och Wforsmaaidt, Landtzens Løn, Stadtzenns Rett och alle Wore Forældres, Konningers i Norrige rettebøder, saa och wore egne Breff som Vij sielfue haffue derpaa wdgifuet och alle Norriges Frijheder och priuilegier Wskadde, Wforkorthet och Wformindskett, eftterßom huertt for ßeg wdi alle sine Puncter och Artichler inndeholder och wdvißer; Saa att forn. Thydsche aff Hansßene føllje thieres Gamble och rette Priuilegier och wære Landtzens Lough vndergiffne:

Och wore Wnderßotttere i Norrige skulle føllie och niude Norriges Lough och thieres Frijhedter och Priuilegier, men alle Gode och Gamble och nøttige Sæduanner ville Wij att følljes och holdis schall paa Bode Sijdder och aldt Vlaug Wskillighedt och schadellig Sæduane wores Rijges, wille Wij paa begge Parter altings avlægge, och medt thette wort obne Breff thil inntet giordt haffue, saa att huer bruger wedt hinannden Lough, rett, Fredt och Kierlighedt;

Thij forbiude Wij fuldkommeligen alle Bode inndLandsche och Wdlandsche Norsche och Thydsche, alle och huer for seg, wnder wort Høyeste Budt her epfter ther emodt att gjøre eller offuentræde heller wdi nogen Maader att Handle emodt thenne Wor Skick och alle andre Bode nye och gamble som forskreffuet staaer Vnder Wor Kongelige Heffn och Wrede, och therthil suare epftersom Lougenn Vduiser. Dat. Hafniæ e Castro nostro feria tertia proxima ante diem Beatorum Simonis et Judæ Anno Christi MCDXLV nostro sub Secreto appenso.

{ NB hoshæfted pag. 130

Cap. VIII

Om Hansestædernes Forhold og de dem meddelte Privilegier fra Aaret 1445 til Aaret 1513.

NB nu continueres fra det Tegn ## pag. 130. }

Udi Aaret 1455, har de Tydske her udi Staden Viist Exempel paa en ret Umenneskelig Grumhed og Tyrannie. Man kan aldrig Betragte denne Tildragelighed uden rørelse. Sagen var kortelig denne:

Bisp Torlef paastod efter Landets Lov, saavel Tiende av de Tydske som andre; Han forsøgte paa alle muelige Maader at overbevise dem og at Vinde dem { Han tilbød sig blant andet at lade Sagen paakiendes av Kyndige og Uvillige Dommere, } men det eene med det andet blev omsomst;

De havde foresat sig et Maal som var oprettet efter { Udsigten av } Ondskab og en Ubændig Frækhed, dette vilde de følge og andet agtede de ikke.

Da Bispen intet kunde udrette med dem i Mindelighed, henvendte Han sig til den Verdslige Øvrighed som var Ole Nielsen Ridder av Talge da værende Læns Herre paa Bergenhus, som og gjorde dem alle muelige Forestillinger

Pagina 131 {Andet Bind 8 Cap. om Hansest. Forhold og Priv. fra 1455 til Aaret 1513.}

derom, men disse bleve Ligeledes omsomst; thi de vilde aldeles ikke beqvemme sig til at betale Bispen nogen Tiende. Lænsherren maatte derfor nødvendig gribe til Alvorlige Midler og viise at Han var sat paa saadan Post hvis Embedes Anseelse og Myndighed ikke kunde taale at vorde begiægnat med saadan foragt og Frækhed. Han loed derfor, efter Bispens Ansøgning, anholde endeel av deres Skibe og Fartøyer, for derved at vilde tvinge dem til Lydighed;

I særdeeles finder man, at bemeldte Læns Herres Frue, Frue Elisa haver taget sig denne Sag overmaade nær: Hun beskrives som en Dame av et Fyrigt og Cholerisk Temperement, der holdt det for en alt for stor Foragt og Fornærmelse, at overbære med de Tydskes Ubændige Frækhed og Overmoed: Hun fulgte Veiledningen av Hendes Tilbøyelighed, og erkjendte { maaskee } ingen anden Regel for Hendes handlinger og Foretagender.

Vore Manuscripter beretter Os, at Hun loed Bevæbne et Fartøy, hvormed Hun selv eftersatte de Tydske Skibe som avseiglede fra Staden uden at Betale denne Tiende, angreb dem paa Bergens Lehd og tvang dem med magt til Lydighed; Da hun og imed det samme skal have taget sin og medhaftes Folkes Reise Omkostninger og Umage Betalt, som noget Hun maaskee haver holdet for at være en retmæsfig Executions Gebuhr.

Efterat de saaledes en Tid Lang vare bleven rævsede, og de ikke kunde see nogen anden Udveye for sig, fattede de et Bittert Had til Læns Herren, og besluttede at Hævne sig paa Ham

paa en Grum og Barbarisk Maade og at overfalde Ham paa Slottet, men som dette den Tid, ikke var Befæstet langt mindre forsynet med det der kunde tiene til at bortdrive Magt med Magt, saae Lænsherren, da Han fik Kundskab herom, sig tvungen { tilligemed Hans Broder Hr Peder Nielsen, } at forlade Slottet, og begive sig paa et stæd hvor de meente at være sikker og Frie fra Overfald, og hvor de forestillede sig at den Frækkeste Ugudelighed end og skulde finde noget hos sig av Frygt, av Ærbødighed og Undseelse { der skulde standse dem: } De salverede sig udi Munkelev Kloster Kirke udi St. Birgitæ Orden i de Hellige og indviede Stæder;

Men det var saa langt fra, at noget saadant kunde være i stand til at hindre dem, at de meget meere violerede alt hvad som havde Navn av Helligt. Ja, vore Manuscripter beretter Os, at da de kom til Kloster Porten, gik Bisp Torlev dem i Møde med Sacramentet i Haanden med Forsikring, at de dog

Pagina 132 {Andet Bind 8 Cap. Om Hans. Forhold og Pr. fra Ao 1455 til Aaret 1513.}

som Med Christne og Religions Bekiendere /: NB dette var længe før Reformationen; Thi denne blev ikke indført førend omtrent i Aaret 1528 /: skulde have saa megen Ærbødighed, Frygt og Undseelse derfor, og røres saa meget derved, at de skulde bleven standsede udi deres rasende Ugudelighed;

De lagde ei alleene Haand paa Bispen og slog ham ihæel, men de trængede sig end og ind udi Klosteret, overløbe alle Værelser og søgte i hver en Vraae, men da de { des uagted } ikke kunde finde Læns Herren efterdi han var Vel forvaret, gik deres raserie og Ondskab samt Frækhed og Formastelse saa Vidt, at de satte Ild paa Closteret, hvilket foraarsagede at da Røgen kom til det stæd hvor han havde skiult sig, nemlig: udi et indelukket stæd i Kirke-Muren ved en Trappe, blev han overmaade bestyrtzet, og av Frygt for at blive den gruelige og fæle samt graadige Lue til Deel, gik han frem, i tanke at deres Ondskab paa nogen Slags mindre og ringere Maade kunde forsones end ved Hans Blod, men han var ikke saa hastig kommen for deres Øyne, førend de lagde Haand på ham og myrdede ham:

Herom er ellers bleven meldet udi 1 Bind 14 Cap. 5 art. om Munkelevs Kloster.

Om denne Tildragelighed, taler Willebrandt udi Hans Hansische Chronick 2 Avdeeling pag. 100 og 101, saaledes:

Ao 1455 sendte Hansestæderne deres Deputerede til Kongen av Danmark udi Hadersleb, med Ansøgning om deres Privilegiers Confirmation;

Da de nu saadant havde erhholdet, og en av Raadet udi Lubeck havde forføyed sig til Bergen udi Norge, for at Anviise de Kongelige Breve, begav det sig at Olaf Axel kom ogsaa til Bergen, med hvem Handelsfolket var opsat, fordi Han paa nyt igien havde berøvet 3 av deres Skibe; Og da de derfor hæftig truede ham, søgte Han ind udi Sanct Birgitæ Kirke til sin sikkerhed, hvor ogsaa Biskopen av Bergen med tvende Dom-Herrer opholdte sig;

Men den forbittrede Pøbel anfaldt Kirken paa en grum Maade, myrdede Biskopen tilligemed Dom Herrerne og endnu 60 andre; Ja lagde ild udi Taarnet hvor Axel havde

salveret sig, og foraarsagede derved at den gandske Kirke tilligemed Klosteret blev lagde i Aske;

Over dette blev Kong Christian ikke lidet opbragt, og Kiøbmændene /: NB de Hansestædiske Kiøbmænd :/ udi Bergen maatte ei alleene paa deres egen Bekostning opbygge Kirken og Klosteret igien, men endog, formedelst de ihjælslagne Geistlige, med store Penge, hente Avlad fra Rom.

Jeg vil ikke opholde mig over denne Efterretning, for

Pagina 133 {Andet Bind 8 Cap. om Hansest. Forhold og Priv. fra 1455 til 1513.}

at gjøre vedbørlige Anmærkninger derover, efterdi saadant av fornuftige Efterkommere uden vanskelighed kan gøres, ved at holde det eene imod det andet og at overveye Omstændighederne av alle Ting;

Saa meget maae jeg dog melde, at Willebrandt nævne langt fleere Mennesker som skulde være myrdede, end vore Manuscripter; { skulde det saa være, da bliver } dette Grumme Optag saa meget meere Fæl og Avskyelig. Vore Manuscripter melder ikke /: saavidt mig er forekommet :/ at de Tydske skal have ladet opbygge Klosteret og Kirken igien: ei heller om det Avlad de haver maatt hente fra Rom;

Dersom dette skulde have sin rigtighed, da maa man tilstaae at de ere komne overmaade let til at Forsone en Gierning, som Retferdighed ellers burde have haft en gandske anden erstatning for.

Doct. Willebrandt kan ellers være at undskylde fordi Hans Relation er ufuldkommen, og at han udelader de vigtigste Omstændigheder som gav Anledning hertil; Thi han har ikke haft andet herom for sig, end hvad han av Hans Landsmænds Opteignelser haver fundet for sig, hvilke, formedelst skamfuldhed og Beskiæmmelse ikke har kundet berette Sagen udi sin fulde sammenhæng.

Man finder ellers, av de Os lævnede Gienparter, at denne Sag samme Aar 1455 { for det første } er bleven Bilagt, maaskee paa beste Maade, som de da værende beklagelige Omstændigheder kunde tillade og det ved et Kongelig Aabet Brev av denne Indhold

Vi Christiern av Guds Naade Konge til Danmark og Norge de Venders og Gothers etc:

Giøre alle Vitterligt, at Vi udi Aaret efter Christi Fødsel 1455, udi Bergen i Norge tilligemed Vores Rigs Raad haver bilagt mangfoldige Forskiæller imellem Hr Olef Nielsen og hans Broder Hr Peder paa den eene samt de Tydske Kiøbmænd udi Bergen paa den anden Side;

Og formedelst de Tydske indstændige Bøn og Ansøgning, Naadelig haver qvittet og efterladt all den Skatt som Hr Olef og Hr Peder haver Ædsket og fodret, hvilken ei heller udi den tilkommende Tid nogen sinde skal fodres.

Ligeledes haver Vi og samme Tid paa Benævnte Tydske Kiøbmænds indstændige Bøn og Ansøgning, Naadigst eftergivet, alle de som haver undviget Vores Rige Norge, al den { Uraade } skyld og Brøde som Vi eller nogen av Vore kunde have til nogen av dem at paastaae udi nogen Maade;

Og saaledes eftergiver Vi Naadigst den av førnævnte Hr Olef og Hr Peder fordrede Skatt saavelsom den Uraade, Skyld og Brøde, hvad Navn nævnes kan, intet undtagen i nogen Maade for alle de benævnte: Forsikrendes, at denne Sag aldrig meere udi den tilkommende Tid skal vorde erindret eller

Pagina 134 {And. Bind 8 Cap. om Hans. Forhold og Pr. fra 1455 til Aaret 1513.}

Oprippet.

Og som fornævnte Tydske Stæder av nogle av Vore Forfædre Salig Ihuekommelse Konger av Norge, ere vorden meddeelt det Privilegium som indeholder, at Vore Amtmænd og Fogder udi Norge skulde være de Tydske Kiøbmænd behielpelig, at inddrive deres Retmeslige Gield og at tilholde deres Skyldnere inden 4.re Uger at betale deres Gield under 13 Mark og 8 Ørtuger straf, og det er os klagelig forebragt at Vore Amtmænd og Fogder, vel kan indhente forskrevne Bøder, men hielper dog ikke de Tydske Kiøbmænd til at indhente deres Gield;

Saa byde Vi vore Amtmænd og Fogder, at de i følge indholden av deres Privilegier, skal være Kiøbmændene Behielpelige at indhente deres Gield, paa det Vi desangaaende ikke oftere skal besværes med Klagemaale derover;

Og da Vi ikke ved dette vort Brevs Udstædelse haver Vores troe Norske Rigs Raad hos Os, saa vil Vi dog Naadigst bevilge, at de Artikler som nu udi dette Brev er vorden forøget over de som findes i de som Vi seenest udi Bergen haver udgivet, skal staae ved Magt, indtil Vi kan raadslaae derom med Vores Norske Rigs Raad om, hvad enten det fremdeeles skal tillades eller tilbage kaldes.

Givet til Flensborg Løverdagen nest efter Christi Himmelfarts Dag Ao 1455.

Av dette Aabne Brev skulde man slutte, at endeel av de mestskyldige udi det formastelige Opløb og Avskyelige Foretagende imod Lænsherren Ole Nielsen med fleere udi Munkelev Kirke og Kloster, av Frygt for en ret ferdig Straf, maae have undviget Staden, hvorføre der nu igien blev udvirket Frit Leyde for dem at komme tilbage.

Samme Aabne Brev findes inddraget paa gammelt Tydsk udi Willebr. Hans. Chron. 3. Avdel. p. 60-61 men med nogen liden Forskiæl i henseende til indholden i endeel, dog kommer det nesten overeens udi Hoved Sagen.

Men at denne Sag dog ikke herved er bleven gandske og aldeeles Avgjort, imellem Hans Mayestæt Kong Christian paa den eene og Hansesæderne paa den anden Side, det skal jeg i det efterfølgende viise ved et udi Aaret 1469 udgivet Aabet Brev, hvorved man egentlig kan siige at Sagen gandske og aldeeles blev Ophæved og Avgjort.

Udi forbemeldte Aar 1455, blev Kong Christians Confirmation udvirket paa Hansesædernes Privilegier, saa lydende:

Vi Christiern av Guds Naade Konge pp

Giøre Witterligt at Vi av besynderlig Naade og Gunst imod Borgemestere

Pagina 135 {Andet Bind 8 Cap. om Hans. Forhold og Pr. fra 1455 til 1513.}

og Raad, Borgere, Kiøbmænd, og Tienere og Indvaanere udi efterskrevne Stæder nemlig: Lubeck, Rostock, Stralsund og Wismar samt alle andre Tydske Hansestæder og med Vores Rigets Raads samtøke, Naadigst Confirmerre og stadfæste alle de Privilegier, rettigheder og Friheder, som enten nogle av dem i særdeelehed eller alle i Almindelighed, av fremfarne Konger av Norge Salig Ihukommelser er vorden givne og det udi alle deres Artikler og Puncter, ligesom de ere dem givne og meddeelede;

Hvorved alt det som saadant kunde være til Hinder og Forfang, skal være aldeles tilintetgjort og Ophævet;

Derimod skal ogsaa Vi og alle Vore Undersaatere nyde og bruge alle de samme rettigheder og Friheder udi de fornævnte Stæder som Vore Forfædre nydt og haft haver. Givet paa Vort Slott Elsborg Anno Christi 1455 paa Mariæ Visitationis Aften.

Jeg har her straax forne sagt, at den Sag angaaende de Tydskes skammelige og formastelige Anfald paa Munchelev Kirke og Kloster med videre, ikke gandske og aldeles blev avgjort førend i Aaret 1469; Derfor vil jeg her ordlydende meddeele det derom av Kong Christian udgivne Aabne Brev, udskreven efter en mig i hænde falden Gienpart av denne Indhold:

Vi Christiern med Guds Naade Konge til Danmark og Norge pp

Giøre alle Vitterligt, at Vi, i henseende til de besynderlige Tienester og God Villie, som den Tydske Kiøbmand udi Bergen hørsamst haver udviist og endnu herefter Beviise bør, saavelsom av særdeles Gunst og Naade, haver foresadt Os at viise at Vi altid vil giengielde Godt med Godt;

I den henseende have Vi Naadeligst for Os og Vore Arvinger samt Efterkommere udi Regiæringen, efter foregaaende indstændige Ansøgning av Stæderne Lubecks og Hamborgs Sendebud, eftergivet all den skyld og straf de havde paadraget sig for de Mord som udi Aaret 1455 skeede paa Hr Biskop Torlev, Ridder Ole Nielsen Lænsmand udi Bergen tilligemed andre Geistlige og Verdslige Personer, item formedelst den derved foraarsagede Brand;

Ligesom Vi og herved Naadeligst tilgiver og Løslader og frisiger dem, for Os og Vore Efterkommere udi Regiæringen udi alle tilkommende Tider, fra all Slags Paastand og Søgmaal desangaaende, hvilket alt Ubrødelig og Uryggelig skal holdes.

Forbydende derfor Vore Fogder, Amtmænd, Borgemestere andre Embedsmænd og Undersaatere herimod at giøre, under Vor Kongelige Hyldest og Naade. Givet på Vort Slot Zegeberg Anno Christi 1469 Søndagen nest for Galli.

Jeg vil her strax bag efter, for ikke at bryde den rette Følge av Tiden, meddeele hvad som end og udi Kong Hanses Tid udi Aaret 1491, betreffende denne Sag er forefalden.

Pagina 136 {Andet Bind 8 Cap. om Hans. Forhold og Pr. fra 1455 til 1513.}

Udi samme Aar 1469, haver høibemeldte Konge paa samme Dag og stæd udgivet et Aabet Brev, hvorved andre Fremmede, i særdeeleleshed Hollænderne { som den Tid vare Hansestædernes største og fornemste Commerce Rivaler, } paa en meget forunderlig Maade er bleven indskrænket udi deres Handel paa Bergen, hvorved det Almindelige ikke tog liden Deel; I sær da Tydske just derved fik den allerbeste Leilighed og Magt, at opsluge den vigtigste Part av Handelen og derved kunde holde Borgerskabet et stedsevarende Aag.

Denne Anordning er end og nogle Aar derefter bleven Confirmeret. Dette bliver efter mine Tanker et av de største og snedigste Greb som Hansestæderne haver giordt hos Os. Det bliver og tillige et fast Beviis paa hvad Omstændigheder Vi udi disse mørke Tider stode i, og hvor lidet Vi begreb Vore egne sande Fordeele.

Jeg vil paa dette stæd ikke handle udførligere herom, efterdi jeg agter paa et andet stæd at viise Hollændernes Handel paa Bergen;

Hvad jeg her foran haver meldet om de Tydskes Høistformastelige, og Lastværdige Anfald paa Munkelev Closter med videre og hvad der siden den Tid forefaldt betreffende det samme, maae jeg herved igien føre til Erindring, og det i Anledning av et Aabet Brev som udi Aaret 1491, av Kong Hans blev udgivet, hvilket, efter de forefindende Gienparter, er av følgende indhold:

Vi Hans med Guds Naade Danmarkes, Norges, Vendes og Gottes Konge, utvalde Konge til Sverrige, Hertug til Slesvig, Holstein og Stormarn Græve til Oldenborg og Delmenhorst. Giøre alle Vitterligt, at udi Vores og eendeel av Vores Troe Rigets Raad haver været nærværende paa den eene Side Os Elskelige Axel Olefsen og paa den anden Side de Velagte Mænd Lambert Loff, Hans Wrede, og Evert Bisping som vare udsendte Fuldmægtige fra de Tydske av Hansestæderne som opholde sig udi vor Kiøbstad Bergen udi Vort Rige Norge betreffende den Skade og det Mord som de Tydske udi Bergen haver giordt paa fornævnte Axels Salig Fader Hr Oluf Nielsen;

Og have fornævnte Axel da, efter Lovens Maade, saaledes som det udi Vort Rige Dannemark er Brugeligt, lagt sin Haand paa et Sverd, og paa dette, som en Avbildning paa det Hellige Kors svoret sin Eed, at han betreffende denne forøvede Skade og Mord, hverken for sig, hans Arvinger eller Venner, fødde eller Ufødde, hverken ved hielp av Geistlig eller Verdslig Magt, skal eller vil { Tale eller } Søge noget derpaa; Hvilket alt, paa den Ære, Troe og Love Ubrødelig skal holdes.

Og dersom det skulde saa være, at nogen av egen Drift og Bevægelse vilde foretage sig saadant, da skal saadant skee paa Hans eget An- og tilsvar, saaledes som Lovbogen udviiser. Givet paa Vort Slott Kiøbenhavn Anno Christi 1491.

Dette findes og paa gammelt Tydsk, dog med nogen forskiæl

Pagina 137 {Andet Bind 8 Cap. om Hans. Forhold og Pr. fra 1455 til 1513.}

udi indholden, i Willebr. Hans. Chron. 3 Avd. p. 80.

At jeg følger Vore egne Gienparter ved dette som meere, dertil troer jeg ikke at være ubeføyet, i sær naar betragtes, at Han vel neppe har haft noget for sig, der kunde kaldes meere sikkert og Tilforladeligt, hvilket bestyrkes av Hans egen udi Forberedelsen gjorde Oprigtige og Aabenhierlige Tilstaaelse, da han deels siger, at vel den største Deel men ikke alle de som han haver haft for sig, vare Originaler;

Deels og, at de vel ikke uden Feil ere vorden Avskrevne og Trykte: Deels at fast hvert Stykke, har været udi en adskildt Eyeres Hænder { hvorav han maatte betiene sig, } saasom det Lybske Archiv ikke stoed ham aabet;

Naar man nu endelig lægger dette dertil, at de av hans gamle Forfædre som haver oversat disse Documenter paa gammelt Tydsk, ogsaa deels kunde have taget Feil, og deels med alt for mange ord beskrevet en Omstændighed, for at gjøre Oversættelsen saa meget meere fattelig for dem, til hvis Tieneste de vare oversatte, /: hvorpaa man uden Vanskelighed udi disse gamle Tydske Documenter kan finde mange Beviis :/ saa troer jeg, at være bedre beføyet til at betiene mig av Vore egne Gienparter, end at gjøre nogen Oversættelse av hine eller følge dem.

{ Ellers er udi Kong Hanses Tid forefalden en Disputte imellem de Contoirske og endeel Kiøbmænd udi Hamborg, angaaende Hamborgernes Handel paa lissland; Og havde de Tydske Kiøbmænd paa Contoiret Ao 1482, indstevnet Hamborgerne til en Retterdag i Lubeck samt anklaget dem for dette, paastaaende at de med samme gjorde dem stor skade og Avbræk; De Contoirske eller øvrige Hansestæder, brugte da fornemmelig dette Argumente, at alle de Privilegier som vare Hansestæderne meddeelte, alleene lydede paa Nordlandene og ikke paa lissland; Hvorpaa Hamborgerne av meenige Stæders Fuldmægtige, blev paalagt at de sig fra saadan Handel skulde entholde. }

Vel siger Hr Cancellie Raad og Borgemester Fasting udi sin Beskrivelse over Bergen udi 3 Bog 1 Cap:

Hvad de Contoirskes Privilegier under Kong Hanses Regjæring er angaaende, da har han til den Herredag som blev holdt til Kiøbenhavn in Maj 1483, da han blev Kronet til Konge, stadfæstet Hansestædernes Privilegier, endskiønt det siden som Arild Hvidtfeldt beretter, haardelig skal have fortrødt Ham, da han, i den Svendske krig merkede Hansestædernes Utaknemmelighed imod hannem: Og skal samme Confirmation være skeed med saadanne Forord, at de ikke skulde bruge nogen nye og usædvanlige Artikler, samt at de, naar Kongen gjorde noget Forbud i sine Riger, skulde holde sig det efterretlig, men under hvad dato samme Confirmation er udgiven, er mig ei forekommen nogen efterretning om.

Derimod befindes det av Hvidtfeldts historie, at Kong Hans har forhen udi en Foreening som med Danmarkes og Norges Raad blev giordt til Halmstæd paa Mariæ Renselses Dag Ao 1483, da Han blev samtøkt til Konge over begge Riger Loved, at det efter den Dag skulde være tilladt Kiøbmænd av alle Land frit at Seigle til Bergen og anden stæds i Norge, med deres Kiøbmandskab, Norges Rige til Nytte og Bistand.

Pagina 138 {Andet Bind 8 Cap. om Hans. Forhold og Priv. fra 1455 til 1513.}

Saavidt Fasting, men mig er intet av disße Documenter forekommen;

Vel finder jeg at Kong Hans udi Aaret 1483, haver Confirmeret Bergens Byes Privilegier, hvilken Confirmation, Ordlydende er indført udi 2 Bind 3 Cap., men saadant hører ikke til denne Avhandling.

Hos Edwardsen finder jeg følgende som kan tiene paa dette stæd.

Ao 1488, udi Kong Hanses Tid, tage de paa Contoret sig saa stor Myndighed til, at de, imod Kongelig formædte Friheder ville formeene de Engelske til London at handle og Vandle i Bergen, og derfor under dem selv forbød at sælge dem nogen Fetalie tilligemed all anden Kiøbmandskab saa som de og tilforn havde plyndret dennem og engang ved 500 Fiskere nedsiunket eller druknet udi Vindfiorden: ikke agtende at de med slig Beskeed og Forord havde faaen deres Privilegier Bekræfted, at de ikke skulde bruge nogen nye eller Usædvanlige Artikler, eller og, naar Hans Naade gjorde noget Forbud i sit Rige, at de da skulde holde det uden giensigelse, og at de skulde forskaffe Hans Undersaatere, som havde noget Kiæremaal, Lov og Rett.

Ao 1489, havde de endnu ikke avskaffet de Ulovlige Bygninger som de havde paa Stranden /: saaledes kaldes den Vestre Side av Bergens Bye som ligger tvert over for Contoiret :/ og derfor ved Rigens Raad blev dømt til, at de under Husernes Faldsmaal til Kronen og Byen inden 3 Aar, enten skulde avbryde eller avhænde dennem og aldrig meere igien opbygge;

Og sandelig det var ikke at undre, at disse her udi Bergen brugte adskillig yppighed og Vold, imedens deres Herskab udi de Vendiske Stæder satte sig op imod føranmeldte Høilovlige Herre Kong Hans, undsagde Hannem og førde Krig paa Hannem tilligemed de Svenske henved 8 Aar og ilde handlede med hans Lande og Undersaatere.

Saavidt Edwardsen.

Det første som mig udi denne Konges Tid, angaaende Hansestædernes Privilegier er forekommet, er udi Aaret 1498, da han meddeelede dem Confirmation paa samme, og det av følgende indhold:

Vi Hans med Guds Naade, Konge til Dannemark

Pagina 139 {Andet Bind 8 Cap. om Hans. Forhold og Pr. fra 1455 til 1513.}

Sverrige og Norge, de Venders og Gothers etc. Giøre alle Vitterligt, at Vi av besynderlig Gunst og Naade for Oldermændene og meenige Kiøbmænd av de Tydske Hanser, som opholder sig udi Vor Kiøbstad Bergen i vort Rige Norge, haver Naadigst stadfæstet, ligesom Vi og ved dette vort Aabne Brev stadfæster alle de Privilegier, Friheder og rettigheder som de hidindtil haver haft, og som av Os forhen er Confirmeret.

Ydermeere haver Vi og herved Naadigst Overladt og Bevilget, at de maae nyde de Kiøbmands Huuse paa Stranden, som Os elskelige Vores Rigets Raad og Laugmænd udi Norge Os haver Tilkiendt, og bruge de samme Huse til deres Handel og Vandel samt beholde dem i rolighed saa længe det behage Os og indtil Vi opsiger den samme; Eller og, at Vore Kiære og Troe Undersotere udi Bergen skulde finde sig fornærmede ved disse Huse, og de derover skulde Klage som kunde medføre nogen Beviislig Sandhed;

Og naar saa skeer, da ville Vi lade advare de Tydske et Aar forud, paa det de kan have Tid at bortføre deres Kiøbmands Gods og Varer der fra.

Forbydende herimod Vores Amtmænd, Fogder, Toldere, Borgemestere, Raadmænd, Borgere og alle Vore Undersaatere herimod at eftersom foreskrevet staaer at handle eller udi nogen Maade Forfang at gjøre, under Vor Kongelig Hyldest og Naade. Givet paa Vort Slott Bahus Onsdagen nest efter Jomfrue Lucie Dag Anno Christi 1498.

Det er ellers et Beviis paa de Tydskes uforskammede Frækhed imod Borgerskabet i Bergen, at da de ei alleene havde uddrevet Borgerne av deres Gaarder paa Bryggen og Tid efter anden bemægtiget sig samme /: hvorom tilforne er bleven meldet udi 1 Bind 2 Cap. :/ hvilket ikke var ret meget længe før denne Tid, saa finder man endog, at de paa alle muelige Maader haver søgt at opsluge og bemægtige sig den gandske Handel, Til hvilken ende de endog haver tilvendt sig nogle Handels-Huuse og Pakboder paa den Vestre Side av Havnen, som kaldes Stranden, saa at Borgerskabet ikke paa noget Stæd kunde være sikker for deres indgreb og Fornærmelser. Jeg har udi 2 Bind 1 Cap. viist, at Kong Erik allereede udi Aaret 1296, ved den sammestæds Ordlydende inddragne Anordning, haver maattet forbyde:

at ingen Udlændske maatte have Huus paa Stranden.

Jeg har ligeledes udi 2 Bind 2 Cap. viist at Kong Christopher ved en, sammestæds ordlydende inddragne Anordning, udgiven paa St. Barbaræ Dag Ao 1444, haver forbudet:

At ingen Udlændske Kiøbmænd som ved Bryggen sidder, maatte have Huus over paa Stranden etc. og dem som der havde noget

Pagina 140 {Andet Bind 8 Cap. om Hans. Forhold og Pr. fra 1455 til 1513.}

skulde flytte det over til sig til Bryggen hvor deres Sæde av Alder havde været.

Men alt dette Uagted, seer man dog, at de endnu ved denne sidste Anordning av 1498, haver drevet denne Sag saavidt som de har kundet formaae; Man seer og tillige, at omendskiønt de ved Ordentlig Dom av Norges Rigets Raad og Laugmænd haver været frakiendt disse Huuse, saa haver dog Kong Hans igien bevilget dem samme under visse Vilkaar;

Og det skal i den tilkommende Tid viises hvor længe det varede, førend de til sidst gav slip der paa.

Udi Aaret 1502 blev Kong Hans indviklet i Krig med Sverrige; Thi efterat de først havde antaget Ham til Konge, faldt de siden fra igjen, hvorom Historien ellers nærmere kan eftersees.

For nu at kunde føre Krigen med saa meget større eftertræk imod sine Fiender, paastoed Han at Hansestæderne ikke skulde gjøre de Svenske nogen Tilførsel, og det med aller største Grund og Føye, efterdi de Dem av Kongerne med deelte store og nesten Uindskrænkede Friheder og Privilegier, fornemmelig vare grundede paa den Tieneste som de igien til den billigste erstatning vare pligtige at Bevise, hvorav denne vel var een av de visseste, /: skjønt ikke alletider saa udførlig og udtrækkelig benævnt :/ at de i det ringeste maatte entholde sig fra at gjøre Kongens Fiender Tilførsel, Hielp og understyttelse, hvilket ellers var det samme som at tage Deel udi Krigen imod deres allerstørste Velgiørere og Beste Allierede;

Ja, Kong Hans sendte endog i den henseende 3 Gesandtere til Lubech, som var Biscoppen til Odense Johannes tilligemed 2de av Adelen, for at gjøre vedbørlige Forestillelser des angaaende, men da alt saadant blev unøttigt og Frugtesløs, geraadede det til Krig imellem Kongen og Hansestæderne;

Og maae alle Vender tilstaae, at Kongen derefter havde de aller billigste Aarsager til at behandle dem som sine Fiender, hvorfor han og loed anholde alle de Lybske Skibe, Gods og Effecter som fandtes udi Danmark.

Dog finder man ikke at Han gjorde det samme i Bergen, hvilket er forunderligt, Thi derved havde Han uden Tvil kunde bragt dem i knibe og maaskee dette havde været det beste og sikkreste Middel til at faae dem til at krybe til Korset;

Dog maae herved tillige betænkes, at Hansestæderne som vare saa mange i Tallet, vare alle paa nogen Maade interesserede udi Handels Contoiret i Bergen, og at det i sær udi de Tider, havde sine store Vanskeligheder; Thi dersom Han havde angrebet det gandske Contoir, da havde Han og opbragt alle Hansestæder imod sig;

Pagina 141 {Andet Bind 8 Cap. om Hans. Forhold og Pr. fra 1455 til 1513.}

Og dersom Han alleene vilde have angrebet de Lybske, som de der fornemmelig ved deres Utaknemmelighed og slette Opførsel havde paadraget sig hans retferdige og billige Fortrydelse, da havde de mangfoldige Leiligheder at skiule sig under de andre Hansestædenes Navne;

Man finder at de Lybske vare end og saa kiække og Overmodige, at de loed Anholde og Arrestere de Danske som paa Handelens Vegne komme til Lubeck.

Willebrandt anfører adskillige Omstændigheder om denne Krig og den derpaa foretagne Freds Forhandling: men for ikke at blive vidtløftig, vil jeg forbigaae de Anmærkninger som derover kunde gjøres;

Saa meget maae jeg herved alleene melde, at naar Han udi 2 Avd. pag. 118, anfører følgende, under Ao 1503:

Man skulde have tænkt at Kongen /: Kong Hans :/ skulde have været erkiendtlig imod Lubeckerne for de store Tienester som de havde giordt Ham, men det var saa langt fra, at da de Lybske Deputerede forlangede at gjøre ham deres Opvartning, Han da ikke engang loed dem komme for sig; de og desuden blev begiægnat foragtelig av de

Danske, saa at de, ikke uden fortrydelse over den forgjæves anvendte Møye og Bekostning maatte reise tilbage igjen.

Da maae enhver billig og fornuftig dømme, hvor ilde grundet saadant er, naar Sagen betragtes udi sin fulde sammenhæng; Thi vel er det sandt, at Erkiendtlighed burde have stæd, men ikke hos andre, end de der nød Velgierninger, og Naadesbeviisninger;

Saadant nød Staden Lubeck og de andre Hansestædene hos Kongen og Hans Forfædre udi Regjæringen, og det saa store, saa Uindskrænkede, at det endog synes at Landet selv, Undersaaterne og det Almindelige derved maatte Liide; Og hvad Under var det da, at disse Utknemmelige og Uerkiendtlige bleve Begjægnede med en Velgrundet Foragt.

NB See hos hæft. Blad.

Pagina 141 – a

1. { 8 Cap NB hos hæftet }

{ Ja man maae tilstaae, at Kongen havde den allerbilligste Aarsage i Verden til at fortørnes over Hansestædernes Utknemmelige, Overmodige og Uartige Opførsel og Forhold; Thi som Han og Hans Forfædre alleene med lutter Velgierninger og Naadesbeviisninger havde behandlet dem, og det saa overmaade store, at det end og {syntes at de samme } gik ind til yderligheder og til fornærmelse for Landets egne Indbyggere og for det Almindelige, alt i det Haab og med de Vilkaar, at de igjen med vedbørlig Erkiendtlighed skulde skiønne derpaa, saa faldt det vel av sig selv, at Kongen, da han formaae det som var tvertimod, naturligvis, maatte bringes til saa meget større og billigere Fortrydelse over dem.

Udi Aaret 1505, da Kongen ivrig var Betænkt paa at fortsætte Krigen med Sverrige, loed han forbyde de Lybske all Handel paa samme Rige, paa det Krigen med saa meget større eftertryk kunde føres, hvilket Willebrandt udi hans Hans. Chron. 7. Avd. p. 118, synes at have været fornærmeligt for dem, Endskiønt det vilde, efter mine Tanker, være let at Beviise, at Kongen var meget Vel Beføyed hertil; Men da jeg ikke kan være vidtløftigere paa dette stæd, vil jeg forbigaa at handle videre herom.

Endelig blev der, udi Aaret 1507, slutted følgende Tractat imellem Kong Hans paa den eene og Hansestædernes Deputerede paa den anden Side:

Vi Hans med Guds Naade Konge til Danmark, Sverrige og Norge, de Venders og Gothes, Hertug udi Slesvig, Holsteen, Stormarn og Dijtmersken, Græve til Oldenburg og Delmenhorst;

Giøre Vitterlig at Anno Christi 1507, Onsdagen efter Visitationis Mariæ, om, paa Vores Slot Nyekiøbing alle opkomne Tvistigheder og Forskiæller ophævet og avgjort imellem Os og de Lybske, ved mellehandling av den Allerchristeligste og Høibaarne Fyrste Kong Ludvig av Frankerig, Kong Jacob av Skotland og Hertug Henrich av Meklenborg deres Gesandtere, samt udi Overværelse av Erkebiskop Berger til Lund, biskop Johannes til Roskild, biskop Nicolai til Wensyssel, biskop Nicolai til Aarhus, biskop Nicolai til Wijborg, biskop Ivar til Ribe, biskop Johannes til Odense, samt Hr Eschild Prior

til Andvorskau, Hr Steen Bilde, Hr Niels Erichsen, Hr Henrich Knudsen, Hr Niels Høg, Hr Prebern Putbusch, Hr Magnus Gøe Ridder, item Johannes Holgersen til Gotland, Hans Bilde til Skiælnæs, Torbern Bilde til Wordingborg Amtmænd og Rigsraad; Saavelsom og paa Stædernes vegne Herman }

Pagina 141 – b

2. { Andet Bind 8 Cap NB hos hæftet }

{ Langebech Borgemestere og Cordt Holte Raadmand udi Hamborg, Hartvig Stotrogge Borgemestere og Didrich Wulsch Raadmand udi Luneborg og flere andre Sendebud fra Stæderne Dantzic, Rostock og Wismar; Og det alt saaledes som følger:

1. Er det betinget, at de av Lubeck og Dantzic med de andre Vendiske Stæder, og til Naadigst Velbehag og Villie skal skrive til Sverriges Rigsraad, at de skal skikke og forholde sig imod Os som vedbør at være.
2. At de av Lubeck og alle de som ere dem tilhørende skal { ei alleene } gandske og aldeeles entholde sig fra all Handel og samfund med Vores Rige Sverrige, men de skal endog ikke hverken til Tilførsel eller Avførsel udi nogen optænkelig Maade forstærke eller understytte de Svenske, saa længe de ikke bliver Os udi tilbørlig Hørsomhed underdanige.
3. At ingen Lybske Skibe eller deres Tilhørende som segler fra eller Hiemmehører udi nogen av deres Havner, skal paa noget stæd enten i Sverrige eller udi andre Havner indtage noget Gods eller Varer som er kommen fra Vores Rige Sverrige; Og den som derimod Handler, skal de Lybske straffe, som de der modvillig overtræde deres Lov.
4. Ligesom ovenbemeldte er ved de Lybske skal det og forholdes med de Svenskes Gods og Varer udi Revel, Riga, Dantzic og de andre Stæder, saa Længe indtil Sverrige bliver bragt til vedbørlig Lydighed.

Derimod vil Vi være de Lybske og øvrige Hansestæder en Naadig og Gunstig Herre, samt Haandthæve de dem udi Vore Riger og Lande givne Privilegier, saavelsom og see at remedere alle de indgreb som derimod ere skeede;

Ligesom Vi og av besynderlig Gunst og Naade, vil tilbage give dem Begge de Skibe , det eene som blev ført av Henrich Roper og det andet av Hans Heitman, hvilke av Vores Udliggere udi Søen ere vorden erobrede og til Kiøbenhavn opbragte, og det med Gods og Varer samt alt Tilhørende som er udi god Forvaring og Behold.

5. Naar de Lybske og andre Stæders Skibe komme til nogen av vore Udliggere i Søen, da skal de villig stryge, og fremviise deres Certificatzen og Søe Pasßer, hvilket de da skal nyde godt ad; Og de av deres Skibe som indehave Tran, Smør, Sælhunde Spæk, Huder og andre Varer som kommer fra Rusland { og Lifland /: men ikke fra

Sverrige :/ } skal, naar de derom fremviiser rigtige Certificatzer, hverken Anholdes eller vederfares nogen Overlast av nogen av Vore Udliggere udi Søn.

6. Vi tillade og Bevilge, at de Lybske Kiøbmænd, maae frit og ubehindret, under rigtige Certificatzer, føre }

Pagina 141 – c

3. {Andet Bind 8 Cap NB hos hæftet }

{ de Svenske Varer over Søn, som de for nærværende Tid haver liggende udi Riga, Rewal og Dantzic.

7. Alle de Renter som de Lybske tilkommer efter Foreskrivelse, skal blive avdraget og betalt ved Vores Amtmand udi Segeborg.

Herved skal da altsaa al anden Tiltale, Tvistighet, Forskiæl og Forbrydelse være aldeeles ophævede. Givet Stæd og Tid som forbermeldt er.

Men alt dette uagted, finder man dog at de Lybske og alle andre av Hansestæderne, ei alleene haver understøttet de Svenske med Tilførsel men end og i adskillige andre Maader baade direkte og indirecte handlet imod denne Tractat; hvortil ogsaa kom denne Omstændighed, at deres Skibe ikke vare forsynede med de fornødne Certificatzer;

I den henseende blev da mange Skibe av de danske Udliggere opbragte til Kiøbenhavn; saa at det udi Aaret 1508, paa nyt igien kom til aabenbare Krig imellem Kongen og dem.

Angaaende denne Omstændighed melder Willebrandt noget /: 2 Deel p. 121 :/ men hvem kan undres over at Han saavel paa dette som flere stæder hælder til den side som er ham nærmest ? Maaskee saadant er meere skeed av Mangel paa Indsigt, Oplysning og Efterretning om alle de Ting der vare foreenede med disse Tidens Omstændigheder udi sin gandske og fuldkomne sammenhæng; Maaskee Han ikke { paa den eene Side } har betragtet Hansestædernes Utilladelige, Frække formastelige Overmodige og Ubillige Forhold og Opførsel, og paa den anden Side ikke haver taget til vedbørlig Overveyelse, alle de uforskyldte Naades Beviisninger, Friheder og Privilegier som dem vare forundte og meddeelte endog saadanne som syntes at være stridende imod Undersaaternes og Landets Almindelige Fordeel:

Han melder derom paa det forbermeldte stæd følgende:

Men Han /: nemlig Kong Hans :/ har saa lidet efterkommet hvad Han havde lovet de forbundne Hansestæder, at Han meget meere haver ladet Anholde og { til Kiøbenhavn } Opbringe adskillige av deres Skibe som kom fra Lifland;

Men enten har han glemt eller og med Flid forbigaaed at Anføre Aarsagerne, nemlig: deels fordi disse Skibe, efter den nyelig sluttede Tractat, ikke var forsynede med de vedbørlige og anbefalede Certificatzer, og deels fordi de baade hemmelig og Aabenbare havde violeret Tractaten og paa deres Side først brudt samme.

Denne Krig blev ellers ført med foranderlig Lykke og fremgang; Thi da de Lybske havde udrustet 8 Skibe og sendt dem }

Pagina 141 – d

4. {Andet Bind 8 Cap NB hos hæftet }

{ til Rewal for der at afhente Svensk Gods og Varer, lagde de Danske sig for Floden Trave med 24 Skibe, for at hindre Handel og Tilførsel sammestæds;

De fra Rewal tilbage komne Skibe havde og nær faldet de Danske i Hænder, men da Anslaget før Tiden blev bekiendt, fik de et nys herom, hvilket gav Anledning til at de fleeste salverede sig, saa at ikkun et eeneste av disse Skibe faldt i de Danskes Hænder;

Og ligesom alle de Danskes Personer, Gods og Varer som befandtes udi Lubeck blev Anholdte og Arresterede, saa blev og paa de Danskes Side repressalier brugte ved at anholde de Lybske tilligemed deres Gods og Varer udi Danmark:

Men i alt dette finder jeg dog ikke, at saadant skeede udi Bergen, denne gang heller; Da jeg nu i det foregaaende, kortelig haver aabnet mine Tanker om det som just accurat løber ind udi nærværende Omstændigheder, vil jeg, uden at være vidtløftigere derom, herved gjøre Anviisning paa samme stæd.

Da nu den Danske Flode intet videre { med nogen kiendelig Nytte } kunde udrette ved Floden Trave, blev besluttet at forsøge Lykken paa Findland, hvor Staden Aboe blev erobred og de omliggende Ægne, haardelig hiemsøgte;

Imidlertid blev der udi Lubeck i samtlige Hansestæderes Navn udrustet 18 store Skibe, hvilke under Anførsel av 2 av det Lybske Raad seiglede til Sverrige og forsynede samme Rige med tilstrekkelig Mund- og Krigs Provision; Og efterat saadant var skeed, gjorde samme Flode Landgang paa Bornholm, hvor de inddrev Brandskatt; Men da de vilde forsøge det samme imod Gothland, vendede Bladet sig saaledes om, at de med Forliis maatte drage tilbage og retirere til Stokholm.

Efterat dette var forefalden, havde de Danske i sinde at udføre et Anslag imod Travemunde Fæstning, men endskiøndt samme ikke gelingede, saa trækkede de sig dog til Ratekau, hvor de satte sig faste for at inddrive Brandskatt av det Lybske Gebet saasom Tremsmølle, Krempelsdorf, Stockelsdorf og Stensrade.

De nu de Lybske saae, at Krigens Byrde fornemmelig blev lagt paa dem, og at de ved deres Overmodige Opførsel havde draget sig ind udi saadanne Omstændigheder som blev dem jo længere, jo vanskeligere, og mærkede at det vilde blive dem haardt at stampe mod braadden, sammenkaldede de udi Aaret 1510 en Almindelig Samling av alle Hanser til Lubeck, hvor der blev besluttet at Continuere Krigen mod Danmark;

Endskiøndt de 2 Stæder Dantzig og Hamborg ved samme Leilighed declarerede, at de ikke vilde tage nogen Deel deri. Derefter blev en Flode udrustet fra Lubeck, hvormed de vel gjorde Landgang paa den lille Insul Møen, men fandt saa Tapper Modstand for sig, at deres fornemste Anfører blev dødelig saaret. }

Da denne Krig endelig blev Bilagt ved den Freed som udi Aaret 1512, blev sluttet til Malmø paa St. Jørgens Dag imellem Kong Hans og de Lybske samt andre Vendiske Stæder, blev det udi samme Freds Fordrag blant andet indført

at Kongen vilde handthæve Hansestæderne ved deres Privilegier og dem stadfæste, dog at Hansestæderne skulde føre deres Privilegier ind udi Riget for at anvise Originalerne og derav meddeele Gienparter, paa det samme vedbørlig kunde vorde undersøgte, at de siden kunde vente dem Confirmerede.

Men som Kongen kort derefter nemlig den 21 Febr. Ao 1513 ved Døden avgik, synes det, At derved intet videre udi Hans Tid er forefalden, og at det har haft sit forblivende ved det forhen passerede.

Arvid 9 Cap.
Arvid 1513 til 1540 36
Arvid 1504

142 ***

Arvid 1507, fra Christen som siden blev Konge
Arvid 1507, fra Christen som siden blev Konge
Arvid 1507, fra Christen som siden blev Konge

Arvid 1507, fra Christen som siden blev Konge
Arvid 1507, fra Christen som siden blev Konge
Arvid 1507, fra Christen som siden blev Konge

Arvid 1513, in der seittet at Kongen ic allene Kong
Christen den anden, efterat han var kommen til Norge
Christen den anden, efterat han var kommen til Norge

Arvid 1513, in der seittet at Kongen ic allene Kong
Christen den anden, efterat han var kommen til Norge

Arvid 1513, in der seittet at Kongen ic allene Kong
Christen den anden, efterat han var kommen til Norge
Arvid 1513, in der seittet at Kongen ic allene Kong

Pagina 142 {Andet Bind 9. Cap. Om Hansest. Forhold og Pr. fra 1513 til 1536 }

Hoshæfted til pag. 142

{ Cap. IX Om Hansestædernes Forhold og de dem meddeelte Privilegier fra Aaret 1513 til Aaret 1536. }

Udi Aaret 1507, haver Printz Christian som siden blev Konge under Navn av Christian den Anden, ved et Aabet Brev udgivet udi Bergen, meddeelt Hansestæderne følgende:

Vi Christiern av Guds Naade rette Arving til Norge, udvalde Konge til Danmark og Sverrige, Hertug til Slesvig Holsten, Stormarn og Dijtmarsken, Græve til Olderborg og Delmenhorst.

Giøre alle Vitterligt, at vi med Vores Rigets Raads raad, haver Anordnet, ligesom Vi og herved Anordner at naar nogen av Hansestædernes Skibe skulde Forulykkes, da skal det staae dem frit for, at Biærge og rædde saa meget som de kan;

Og hvad de ikke selv kan biærge, men maae betiene sig av Vore Undersaatteres Hielp hertil, da skal de betale dem for hver Læst Gods de bierger 2 Mark Danske, og intet meere, da det biergedede derefter skal tilhøre Eyeren uden all Slags paatale; dersom nogen skulde fordriste sig herimod at handle, da have de forbrudt 14 Mark Danske for hver gang det skeer.

Ydermeere tillade Vi og at de maae beholde deres Embedsmænd /: Haandværksfolk :/ Guldsmede, Skræddere, Bødkere og andre som de hidindtil haver haft udi Bergen, indtil saa længe Vi annerledes derom til sinds vorder.

Derfore Forbyde Vi alle og enhver, i sær Vore Amtmænd og Fogder, herimod at handle eftersom forskrevet staaer, eller udi nogen Maade Forfang at giøre, under Vor Fyrstelig Hyldest og Naade. Givet paa Vores Gaard udi Bergen Fredagen nest efter St. Mathei Apostel Anno Christi 1507.

Udi Aaret 1513, er der sluttet et Fordrag imellem Kong Christian den Anden, efterat Han var kommen til Regjæringen, paa den eene, og Hansestæderne paa den anden Side, hvorav en Gienpart er falden mig i hænde av saadan indhold:

Giøre alle Vitterligt, at der imellem den Høibaarne Fyrste og Herre Christiern udvalde Konge til Danmark og Sverrig, rette Arving til Norge, Hertug til Slesvig og til Holstein, Stormarn og Dijtmarsken, Græve til Oldenburg og Delmenhorst paa den eene og de Velagtbare Vendiske Stæders Raads Sendebud paa den Anden Side, alt i overværelse og raad av Norges Rigets Raad { er besluttet og Avgjortd følgende: }

At de Tydske av Hansene som nu og herefter opholder sig udi Bergen i Norge, skal paa det beste blive haandhævet, beskiærmet og med all Naade og Gunst behandlet, samt ikke udi nogen Tilfælde med nogen Upligt imod rett og billighed belastes; Og skal de ikke være forbundne at udruste Folk, med mindre Rigets fornødenhed det skulde udfordre;

Ydermere

Pagina 143 {Andet Bind 9 Cap. om Hans. Forhold og Pr. fra 1513 til 1536. }

have Vi bevilget, at de Tydske av Hansene med deres Folk selv maae Biærge eller lade Biærge deres Skibbrudne Gods og dermed omgaaes efter deres egen Villie uden nogens Forfang i nogen Maade;

Og dersom Folket av det forulykkede Skib skulde være døde eller druknede, og ingen anden av de Tydske skulde være i nærværelsen som kunde Biærge, saa skal dog alt Gods troelig Biærges og Opskrives samt nedlægges udi Gode Mænds forvaring, hvilket alt skal skee til enten Arvingeenes eller Eyernes Beste, som imod en billig Biærger løn og uden all videre erstatning skal faae det tilbage;

Og i fald nogen skulde forgribe sig paa saadant Gods, da skal han have sin Hals forbrudt.

Item hvad Gield de Tydske Kiøbmænd kan have udestaaende hos Nordfarene, skal betales av deres Gods førend de maae handle med nogen anden; Og hvo derimod gjøre, skal staae til rette for Rigets Raad; Ligeledes have Vi og bevilget, at saadan udestaaende Gield skal udi Udlæg nyde Fortrin for Kronens Bøder, hvor der ingen større Formue er.

Hans Kongelige Mayestæt vil ogsaa med det allerførste skrive til de Vestlige og Østlige samt andre Stæder i fald det gjøres fornøden, at de maae entholde sig fra all Seiglats og Handel paa Iisland og andre Nordlige Havne som strider imod Loven og gamle Rettigheder; men de maae alleene føre deres Fisk til Engeland og ikke til de Tydske og andre Stæder.

Dette er indgaaed udi Overværelse av Hr Erick Erkebisp udi Tronhiem og Pavelig Legat, Hr. Andreas Biskop til Opsloe, Hr. Magnus til Hammer, Hr. Andor Biskop udi Bergen, Christiern Pedersen Proust udi Bergen, item Niels Henrichsen og Knud Knudsen Ridder udi Kiøbenhavn paa St. Annæ Dag Anno Christi 1513.

At Handelen paa Iisland maae have været det Hansestædske Contoir i Bergen til fornærmelse, for saa vidt, at Tørfisken eller Stokfisken blev ført lige fra Iisland og til nogle faae av Hansestæderne fornemmelig til Hamborg, det er let at Begribe; Thi derved blev den Bergenske Stokfisk som den vigtigste Handels Green ei alleene paa de { fornemste } Stæder nedsat udi Prisen, men blev end og hindret udi sit Avtræk, Avsættelse og Anførsels Kilde. { hvilket nødvendig maatte svække det Hansestædske Contoirs Handel udi Bergen } Det var derfor ingen Under, at de øvrige Hansestæder Tid efter anden søgte at forebygge et Onde, hvilket, jo længere det varede, jo meere Farligt og Vanskeligt vilde det blive;

I den henseende var det, at de Tid efter anden udvirkede Forbud herimod, hvilket maae tiene

Pagina 144 {Andet Bind 9 Cap. om Hans. Forhold og Pr. fra 1513 til 1536. }

til et Beviis paa Kongerne av Danmark, deres meere end ømme og Faderlige Hierte Lav imod Hansestæderne, og at de aldrig kunde Behandle dem med større Omsorg og Kierlighed end de

giorde i det, at de endog ligesom satte deres egne Undersaateres Fordeel og Velfærd til side, for at befodre Hansestædernes;

Thi dersom de havde taget andre Messures da kunde de, ved at tillade en frie og aaben Handel paa Iisland ei alleene have bestyrket Iislands Opkomst og befodret samme Lands Velfærd ved Handelen og Tilførselen samt Producternes beste Drift, Afsættelse, Pris, Værdie og Avførsel, men end og derved tillige, saa uformærket og av sig selv svækket Hansestædernes alt for store og Uindskrænkede Privilegier udi Bergen, følgelig ogsaa deres Magt og Overmod, tilligemed Kilderne til deres Handel og Rigdom hvorpaa det første var grundet; Og som de nesten ikke brugte eller anvendede { deres Rigdom, Magt og Overmod } til andet, end at viise deres Frækhed just imod deres allerstørste Velgjørere og dem de vare den fornemste Pligt og Taknemmelighed skyldige;

Til ydermeere Beviis herpaa, maa end og dette tiene at der, udi Aaret 1516, atter opkom nye Uroeligheder imellem Kongen av Danmark og Hansestæderne; Thi som de paa mangfoldige Maader Violerede de sluttede Tractater og beviiste deres Utaknemmelighed, deres Overmod og formastelige Opførsel, samt understyttede og Assisterede [de Svenske som var] Kongens Fiender, saa kunde det umuelig være andet, end at de derved maatte samle sig Kongens retfærdige og Billige Fortørnelse og Unaade;

Og som de derved gjorde sig til Modvillige Overtrædere av deres Pligter, samt tog Deel udi en Krig som ikke var dem Vedkommende, uden for saavidt de derved vilde viise Prøver paa deres slette Hiertelav imod Danmark, hvilket de allermindst havde Føye eller Aarsage til, saa maatte de ogsaa vente at blive Begjægnede og Behandlede paa den Maade som de forskyldte;

I den henseende blev der ogsaa udsendt Capere imod deres Skibe for at tvinge dem med Magt, efterdi der intet kunde udrettes med det Gode imod dem; Blant andet Opbragte en av de Danske Capere til Kiøbenhavn et stort Svensk Skib som var ladet med Salt, Klæde og Krigs Provision;

Ingen kunde undres over, at de danske søgte de Svenske som deres Fiender over alt { hvor de kunde finde dem, og at de } paa alle muelige Maader gjorde dem all den Avbræk som de kunde, men som Anføreren av denne Danske Caper var saa kiæk, at Han havde Angrebet det svenske Skib udi Havnen ved Travemunde, begyndte de Lybske derover at sætte alleting i Bevægelse, og vilde derav uddrage et Beviis paa at Friheden paa deres Havne og Strømme derved var bleven Violerede, skjønt med Liden Grund, efterdi de aldrig udi denne heele Krig havde opført sig saa neutrale som de burde, men tvertimod taget Deel

Pagina 145 {Andet Bind 9 Cap. om Hans. Forhold og Pr. fra 1513 til 1536. }

udi samme, Og paa alle muelige Maader understyttet og Bestyrket de Svenske med videre;

De Lybske besværgede sig Offentlig herover og loed ved et Sendebud, hos Kong Christian den Anden Anholde, at dette udi Travemunde Havn borttagne Svenske Skib maatte igien vorde udleveret; Hvorpaa Kongen loed give saadan Resolution:

At alt det Gods som var de Lybske Borgere tilhørende, der fandtes udi bemeldte Skib, skulde igien vorde restitueret, men derimod skulde alt det som var de Svenske tilhørende, i sær Steno Sture den Svenske Gouverneur, skulde ansees som forfalden, og, som noget der var hans Fiender tilhørende, hvilket maatte betragtes som en Erobring udi krigen;

Enhver maae tilstaae, at denne Kongelige Resolution var saa Vel Grundet, at der intet kunde findes at udsætte derpaa som efter Prøver og undersøgelse kunde holde stik;

Allermindst kunde de Lybske have noget Tilstrækkeligt paa deres Side herimod at Anke, efterdi de ved denne samme Resolution var begiæned som uforskyldte Venner, da de ellers rettelig havde fortient at ansees som de der paa meere end en Maade havde taget Deel udi Krigen; Ja, i fald saadant havde indtroffet paa deres Side, havde de vist nok taget gandske andre Messures.

Angaaende denne Omstændighed og Tildragelighed melder Willebr. 2 Deel p. 124-124, noget, som løber ud paa at viise til hvilken Side Han sædvanlig hælder; Men hvor grundet han derudi er, falder lettelig under Betragtning, naar alleting overveyes udi sin gandske sammenhæng; Ja han gaaer endnu videre, i det, han ligesom støder sig over, at Kong Christian tragtede efter, til sin Residence stad Kiøbenhavns Opkomst, at gjøre den til en Stapel Stad for Øster Søn;

Man maae tilstaae, at omendskiønt saadant var et stort Foretagende, saa var det dog rosværdigt at Arbeide derpaa, efterdi Han paa den eene Side var sig selv og sine Undersaatere saa meget skyldig, at Han maatte søge at Befordre alt det der kunde tilveyebringe dem Anseelse samt forøge og befordre deres Velstand, Magt og Rigdom, hvilket Han rettelig meenede at kunde opnaaes paa denne Maade, i sær da Kiøbenhavn laae gandske beqvem dertil; Og Han paa den anden Side, nødvendig maatte Arbeide paa, at svække de Overmodige og stolte Hanse, samt deele Fordeelene med dem, efterdi de stedse viisede deres Ubillige og Utaknemmelige Hierte Lav imod Danmark.

Da Kong Christian den Anden udi Aaret 1518, paa alle muelige Maader, søgte at dæmpe de Svenske Uroligheder, og at bringe dem til Lydighed;

Pagina 146 {Andet Bind 9 Cap. om H. Forhold og Pr. fra 1513 til 1536. }

giorde Han den samme Paastand som Hans Fader Kong Hans nemlig: At de Lybske ikke maatte gjøre de Svenske nogen Tilførsel eller understytte dem udi det de Behøvede til Krigens fortsættelse imod Danmark; Men det var saa langt fra, at de der udi vilde finde sig, at de tvertimod Assistere Sverrige med alt det som var fornøden, og paa alle muelige Maader fornærmede Danmark samt gjorde dette Rige all den Skade, og Uret og Avbræk som de kunde;

Efterat dette var foregaaed, satte Kong Christian udi Aaret 1519 en Prøv paa de Lybske;

Thi som de jidelig og altid, tvert imod all den erfaring og alle de Beviis som de danske havde beraabte sig paa deres Velvillighed, Taknemmelighed, Erkiendtlighed og Forbindtlighed imod Danmark, saa vilde Han og tage dem paa det rette stæd, og til den ende declarerede, at intet skulde være Ham kiærere end at kunde blive Overbeviist om saadant og var det derfor, at Han troede om dem, at de vare ham saa meget skyldige, at de enten paa en eller anden Slags Maade, Offentlig kunde Beviise deres paaberaabte Velvillighed og erkiendtlighed med videre,

ved det at de til Hans og Rigets Tieneste loed udruste et Orlogs Skib med alt tilhørende; Men her viiste det sig, hvorledes de vare sindede udi deres Hierter, efterdi de nægtede saadant;

Willebrandt betragter dette /: 2 D. p. 125-126 :/ paa den Urette Side, eller og i det ringeste efter en forud fatted Meening, men man maae dog vel Upartiisk tilstaae, at han herudi avviger fra det rette og sande; Og, hvad Under var det da at Kongen derefter tog vedbørlige Messures, saadanne som Nødvendigheder udi Krigen førte med sig, imod de Lybske.

Disse vare saa ubillige og Overmodige, at de ei alleene udrustede Capere mod Danmark, men endog derved foruroligede Handelen og Søefarten udi Øster Søen, saa at andre Fremmede Potentaters Skibe derved maatte liide meget, hvilket gav Anledning til Klage og Misfornøjelse.

Ja, det var ikke nok dermed alleene, men de gjorde e(nø)g adskillige streiferier udi de Holstenske Lande som var Kongen tilhørende, og saa at Kongen derav tog Anledning { udi Aaret 1520 } at henvende sig til sin Svoger Keyser Carl den Femte, og gjorde vedbørlige Forestillinger desangaaende, efterdi dette var noget som i visse Maader angik det Romerske Rige.

Ved Hansestædernes Capere som gjorde Øster-Søen usikker fandt i sær de Engelske sig fornærmede { efterdi adskillige av deres Skibe bleve Angrebne og undertiden ikke paa den læmpeligste Maade behandlede; } Hvortil endnu kom den Omstændighed, at Hansestæderne vare saa Overmodige at de Lade Anholde og Arrestere et engelsk Skib udi Straalsund, hvilket blev, som let kan sluttes, meget ilde optaget udi Engeland, da de engelske derover vilde søge fornøden erstatning; Thi som de, forhen havde

Pagina 147 {Andet Bind 9 Cap. om H. Forhold og Pr. fra 1513 til 1536. }

gjordt sig underretted hos Kong Christian, at der efter allernøyeste Undersøgning ikke kunde udfindes, at de engelske Skibe vare blevne tilføjede den allerringeste Overlast eller Fornærmelse av de Danske Krydsere, men at saadant eene og alleene var skeed ved de Hansestædske, saa bleve de Engelske og derved saa aldeeles overbeviiste, at endog ikke den ringeste Mistanke kunde hæfte paa de Danske for det som var skeed, men at de der fore eene og alleene maatte holde sig til de Hansestædske, som de og gjorde.

Udi dette Aar var det om Vinteren at Kong Christian ved General Krumpen udi et Feldtslag som blev holdet ved Bogesund udi Sverrige, erholdte en fuldkommen Seyer over de Svenske som blev anført av deres Gouverneur Steen Sture, og som kostede bemeldte Stures Liv.

Efter hans død faldt Sverrige til Lydighed, men dette varede ikke længe, thi de Midler som bleve brugte, vare saa haarde og Overilende samt ilde overlagde, at de drage de Svenskes Fortvilelse og Almindelige Opstand efter sig, saa at de i stæden for Steen Sture udvælgede Gustav Vasa til Gouverneur udi Aaret 1521,

See hoshæftede Blad pag. 147 a.

{ Tilhæng And. Bind 9 Cap. }

NB Dette henhører til forbeskrevne Tegn p. 147.

Udi dette Aar 1521, have de Tydske Handtværksfolk udi Bergen, paa en ynkelig og skammelig maade overfaldet de øvrige Indbyggere udi Staden med Rov, Plyndring og anden Barbarisk Medfart;

Til at forstaae dette, maae jeg kortelig melde at efterat de Tydske av Hansestæderne havde faaet fast Foed udi Bergen, var det dem ei alleene nok med at tragte efter, at Opsluge den heele Handel, og at gjøre Landets egne eller saa at sige Naturlige Indbyggere de aller frækkeste formasteligste og Ubilligste Indgreb udi deres Rettigheder, Friheder og Privilegier i henseende til Handel og Commerce, men de gik end og saa yderlig, at de tillige forskaffede sig adskillige Haandtværks Folk, saasom Skoemagere, Guldsmede, Felbereedere og andre, hvilke de toge under deres Beskiærmelse tvertimod Privilegierne, og lod dem Arbeide for sig, ei alleene det som de selv behøvede men end og det de kunde Avsætte hos andre, saa at de paa alle muelige maader søgte at bemægtige sig alle Næringsveye og at betage Byens egne Naturlige Indbyggere samme;

Hvorom ellers videre paa et andet stæd. Edwardsen beretter, at da der blev giordt vedbørlige Forestillelser fra de Norskes Side herom til Staden Lubeck, haver de ikkun givet et Lunket og koldsindigt Giensvar: At saadant ei var med deres Villie, uden at rette det, og uden at straffe slige Overtrædere.

(*Pagina 147 fortsatt*)

Gustav Vasa var en Mand av gode Eegenskaber; Han veedste at bruge alleting til sin Nytte. Han veedste paa en Behændig Maade at rive sig løs fra sin Forvaring udi Dannemark og at komme tilbage til Sverrige igien { og det igiennem Lubeck. }

Da han var udvalgt til Gouverneur, var Sverriges Omstændigheder vanskelige og indviklede. Han lagde Alvorlig Haand paa Værket, og gjorde alt hvad mueligt være kunde til at sætte sig udi en god Forfatning. Han betienede sig av Dale karlene, dem han veedste at opmuntre og bringe paa sin Side;

Men det feilede Ham paa en fornøden Orlogs Flode; Han indsaae nødvendigheden herav, og da det ikke var mueligt for Ham udi Sverrige at tilveyebringe den, henvendte han sig til Lubeck, hvor han fandt all ønskelig Bistand og understyttelse, hvor der blev udrusted 10 Skibe som skulde tiene de Svenske imod Danmark, hvilket skeede udi Aaret 1522

NB See hoshæftede Blad. Pag. 147 a.

Pagina 147 a

{ ### Dette henhøre til forbeskrevne Teign.

Jeg har nyelig tilforne berettet, hvorledes de Tydske Haandtværks Folk, paa den grummeste og Frækkeste Maade udi Aaret 1521, overfaldt Bergens Byes Indbyggere;

Her maae jeg atter igien berette, at de Tydske paa Contoiret eller Bryggen 2 Aar derefter nemlig Ao 1523 { havde forened sig med deres Haandværks folk og } paa een meget Uhørlig, Fræk og Barbarisk Maade overfaldt paa nyt igien Stadens Indbyggere;

Og videre Vore Manuscripter, at de berøvede dem alt hvad de kunde finde, at de hverken skaanede Fattige eller rige, at de nedbrøde og ruinerede adskillige Borgeres Huuse med videre; Ved denne Leilighed ytrede de tillige deres Ondskab og forbitrelse med endeel av den Skotske Nation, som, paa Handelens Vegne havde nedsat sig udi Bergen.

Naar man nu lægger dette til alt det øvrige, som er spørgsmaal om noget Menneske kunde findes saa følesløst av Ære og Pligt for Menneskeligheden, at kunde }

Pagina 147 b { Tilhæng And. Bind 9 Cap. }

{ undskylde end sige Forsvare deres Forhold og Opførsel ? Og lige saa, om Kongerne av Danmark ikke haver haft de billigste og retfærdigste Aarsage til Fortrydelse og Fortørnelse over dem ?

Det var dog endnu ikke nok med alt det foregaaende, Thi deres Formastelse gik endnu videre; Ja saa vidt at det synes Lige som samme var uden Grændser;

Til et Beviis derpaa, maae dette Tiene, at de udi bemeldte Aar 1523, forskandsede sig midt udi Bergens Bye, saaledes, at de ei alleene strax Vesten for Kiøbmands-Stuen ved den Contoirske Brygge imod Vaagen lod opbygge et Blok Huus hvor paa de plantede Canoner, men de begyndte end og Bagen- eller Østen for deres Gaarder imod Øvre Gaden at opføre høye og stærke Mure; Og saaledes gandske formastelig gjorde indgreb udi en ret som Regiæringen alleene tilkom. }

(Pagina 147 fortsatt)

Udi Aaret 1523, udrustede de Lybske ei alleene en Anseelig Flode imod Danmark, men de førde end og offentlig Krig imod samme Rige. Dog havde de den Vanhæld at der opkom Brand udi Floden, da de laae Seglfærdige udi Travemunde, saa at 5 Skibe bleve aldeeles opbrændte, hvorvel de siden igien samme Aar, bragte deres Flode i stand.

Imidlertid begyndte den store Forandring at foregaae med Kong Christian den Anden, som deels er saa Bekiendt udi Historien, og deels er uden for mit Øyemærke paa dette stæd, hvorfor jeg heller ikke vil vidtløftig handle derom.

Pagina 148 {Andet Bind 9 Cap. om H. Forh. Pr. fra 1513 til 1536. }

Willebr. melder 2 D. p. 129, at efterat Kong Christian havde forladt Rigerne, førede Han store Klager for sin Svoger Keyser Carl 4. (!) saavel som og til andre Potentater, hvorudi Han i sær ikke skaanede Hansestæderne, og blandt andet bragte det derhen hos Doctor Luther, at han loed udgaae et haardt Skrift imod dem:

Han indrykker dernest deres derpaa udgivne Forsvars Skrift, men man kan sige, at der ikkun behøvedes maadelig konst til at giendrive samme i henseende til det der egentlig udgjorde Sagen imellem Kongen og dem;

For det øvrige kan man sige, at samme er meere Ordrigt end grundigt, og at indholden Vidner at Forfatteren ei alleene haver været Partisk, men end og Ukyndig udi Tingenes sande Omstændigheder.

Det bliver uden for mit Øyemærke og Hensigt udi nærværende Blade, at give nogen Caractere over Kongerne og lige saa lidet at forfatte nogen Apologie for Kong Christian den Anden, som vist nok tilligemed sine Overjlelser havde adskillige fortræffelige Egenskaber;

Saa meget bør jeg dog siige at Hansestæderne allermindst havde nogen Tilstrækkelige eller Velgrundede Aarsager at klage over Ham, men just i det de gjorde saadant, bebreidede de sig selv deres egen Overmod, Utaknæmmelighed og Frækhed; Og hvad Under var det, at en Herre av saadant Temperement som Kong Christian den Anden, kunde sættes udi Bevægelse over deres Forhold og Opførsel.

Efterat denne Konge havde forladt Rigerne, blev Hertug Friderich Hyldet til Konge over Dannemark og Norge. Han var den første av det Navn.

Vel finder man, at Hansestæderne haver giordt Kong Friderich den Første en og anden Assistance imod de Forsøg som Christian den Anden gjorde, efterat Han havde forladt Rigerne;

Og Willebrandt gjør herover udi 2 Deel pag. 142-143 og fremdeeles en prægtig og vidtløftig Beskrivelse, men naar Sagen undersøges, da vil det uden Tvil befindes, at de ikke saa meget haver giordt dette hverken av Kierlighed eller Pligt enten til Kong Friderich eller Rigerne, som av Egennytte;

Thi som Hollænderne i de Tider begyndte at udbrede og udstrække deres Handel over alt, saa bleve de av Hansestæderne betragtede som deres fornemste Commerce Rivaler, dem de paa alle optænkelige Maader tragtede at klippe Vingerne paa; Og som Hollænderne havde Assisteret Christian den Anden ved Hans Udrustninger i henseende til det Forsøg Han udi Aaret 1532 gjorde paa Rigerne, i sær paa Norge, tænkte de nu ved denne Leilighed at fiske udi de rørte Vande, og derved at faae Kong Friderich den Første samt Rigets

Pagina 149 {Andet Bind 9 Cap. om H. Forhold Pr. fra 1513 til 1536. }

Raad saaledes opbragt imod Hollænderne, at de ei alleene skulde forbydes all Slags Handel og Seiglatz paa Rigerne, men end og Giennemfarten igiennem Øresund;

Men den Kloge og Viise Regent, indsaae nok, hvor betænkeligt saadant var, og hvor fornødent det tillige var, at holde Balancen imellem disse Tvende Commerce Rivaler, paa det Hansestædernes Handel og Magt kunde vorde fordeelt { og paa det de ikke skulde bemægtige sig al Handel, og Magt alleene; } Thi en Lang, grundig og alt for skadelig Erfarenhed, havde meddeelt de Danske det uryggelige Beviis, at intet var farligere end at føde og understytte

Hansestæderne udi deres Magt og Overmod, efterdi de gemeenlig ikke anvendede det til andet end til disße Rigers Fornærmelse og Skade.

Man behøver kun maadelig eftertanke til at opdage dette udi det som saa vidtløftig og prægtig er bleven anbragt av Willebrandt paa det forbemeldte stæd. Man kan blant andet p. 156 nogenledes see Hensigten, i hvor fordækt og indviklet det end er Anført; Thi der heder det:

Til Kiøbenhavn blev 2 Lybske Borgemestere avsendt for at anholde om de Løfters opfyldelse, hvorefter de Danske skulde forbyde Hollænderne Giennemfarten udi Øresund, men de kunde hverken udvirke dette eller Confirmation paa deres Privilegier, hvorføre de med uforretted Sag maatte reise Hiem.

Men jeg maae gaae nogle Trin tilbage igjen udi Tiden, for { saavidt mueligt være kan, } at viise alleting udi sin sammenhæng:

Udi Aaret 1524, haver Kong Friderich den Første, indgivet udi Kiøbenhavn die Assumptionis Mariæ en Bevilgning for det Hansestædske Contoir udi Bergen, og det saaledes at de indtil videre og indtil Han blev kronet til Norges Konge, skulde nyde deres forrige Privilegier godt

Pagina 150 {Andet Bind 9 Cap. om H. Forh. Pr. fra 1513 til 1536. }

ad, og at Han derefter vilde Confirmere samme. Men som Borgerne og Indbyggerne udi Bergen havde de billigste Aarsage til Klage over den fornærmelse og Overlast dem blev tilføyed av de Tydske Hansestædske som opholdt sig paa Contoiret, eller som det kaldes, paa Bryggen udi Bergen, tog de deres Tilflugt til deres Konge, og paa den eftertrøkkeligste Maade forestillede Sagene med alle Omstændigheder, og beklagede sig over de Tydskes formastelse og Voldsomme Adfærd, samt de utaalelige Fornærmelser som dem i alle Tilfælde overgik, med videre;

En saa fortreffelig Konge som Kong Friderich den Første var, kunde ikke andet end blive inderlig rørt derover: Hans Hierte var optændt av Kierlighed og Omsorg for sine Undersaatere; Han viiste dette paa den ømmeste og Kiendeligste Maade, da Han derom skriftlig admonerede og erindrede Hansestæderne, og loed dem forstaae, at lige saa lidet som en saadan Lastverdige Opførsel var dem Anstændig, lige saa Utaaleligt var det og for Ham at overseer med saadant.

Det feiler ikke, at jo Vedkommende blev rørt av skamfuldhed og Undseelse derover, men da de indsaae de Slibrige Omstændigheder deres Forsvar vilde beroe paa og at det vilde være alt for vanskeligt at defendere en saa aabenbare Ond Sag, greeb de til den Resolution at benægte, at slig Handel og Oprør samt Overlast udi nogen Maade var skeed med deres Vidende eller Villie, Dog tilbøde de sig at ville fornøye Borgerskabet og de øvrige Indbyggere den Skade de derved havde taget: Deres benægtelse var grundet, det kan Erfares derav at de aldrig har straffed slige Formastelige og Uhørlige Misgierninger, men altid seed igiennem Fingre dermed, følgelig og derved taget Deel i samme paa en viß Maade.

Efterat denne Erklæring fra Hansestæderne var indløben, besluttede Kongen og Rigets Raad, at Hr Eske Bilde skulde forestaae den Deel av Norge som kaldes Nordenfields; Hvorhos Han fik den Instrux, at Han fornemmelig skulde opholde sig udi Bergen for at have et Vaaget Øye med Borgerskabet, samt være dem behielpelige udi alle billige Tilfælde, saavel som og at hindre de

Tydskes Overlast imod Borgerne, og om mueligt see at avvende alt det som kunde give Anledning til Anstød imellem dem indbyrdes:

Udi Aaret 1526 ankom Han til Bergen og tvang de Tydske først at demolere deres opbygte Blokhus, dernest og at nedbryde endeel af de største og Tykkeste Mure som de havde opført bagen for deres Gaarde langs

Pagina 151 {Andet Bind 9 Cap. om Hans. Forh. Pr. fra 1513 til 1536. }

Øvre Gaden, hvorom her nest foran er meldet. #

{ # Man finder ellers at der, udi Hans Tid udi Aaret 1532 paa Jule Aften, er opretted en Forligelse imellem Borgerskabet paa den ene og de Tydske av Contoiret paa den anden Side, betreffende det Voldsomme og Ugudelige Overfald som de Tydske havde giordt Ao 1523; Hvorav jeg alleene dette saa kortelig vil extrahere:

Saaledes haver vi /: Borgerskabet /: for Os og Vore Arvinger og Efterkommere eftergivet al Tiltale og Søgemaal, som kunde reise sig av de forbemeldte Tydskes Mord Oprør og Overfald, og det saavel for Staden Lybeck som de andre Vendiske Stæder, men i særdeelehed for de Tydske som opholder sig her ved Contoiret udi Bergen;

Og skal denne Sag herefter være Død og Magtesløs imellem Os og de forbemeldte Tydske Kiøbmænd som har forøvet forbenævnte Skade, Overfald, Mord og Rov, med videre.

Hvilket Documente ellers findes inddraget paa gammelt Tydsk udi Willeb. Hans. Chron. 3 Deel p. 89-90. }

Hvad ellers de Contoirske Privilegier udi denne Konges Tid er angaaende, da finder jeg ikke at de haver erhholdet nogen Confirmation derpaa, efterdi Han ei blev kronet til Konge over Norge, ei heller nogen Tid skrev sig andet end Norges udvalde Konge som Huitfeldt beretter.

Derimod har jeg udi Andet Binds 3 Cap. ordlydende Anført det Privilegium Han udi Aaret 1528 paa Calixti Dag til Flensborg haver udgivet for Bergens Bye, hvor der iblandt andet anføres følgende som kan tiene til nærværende Hensigt:

1. At alle Haandtværksmænd skulde være Landets Lov undergivne.
2. At de Udlændske ei maatte hindre Borgerskabet at kiøbe Meel, Malt, Klæde, Øl og Lerret og det ei sælge mindre end i heele Støkker.
3. At dersom de Fremmede satte deres Varer for høit i Priis, for Indbyggerne, da skulde Høvedsmanden 1 a 2 a 3 Gange dem derom advare.
4. At de Fremmede som ei henhører til Hansestæderne, skulde leye Huus av de Norske og dem deres Varer først tilbyde.

5. At alle Udlændske Skibsfolk skulde være forpligtede at sælge deres Varer til de Indfødde eller Indlændske.
6. At de Tydske ei selv maatte fare i Skovene og hugge Tømmer og Brænde, ei heller maatte bygge Skiibe eller Huuse udi Stiftet.
7. At de ei maatte seigle til Nordland for at handle under Skib og Godsens fortabelse.
8. At ingen Udlændsk maatte blive Borgere uden Han blev gift med et indfød Fruentimmer.
9. At de Tydske ei maatte staae aabenbare paa Bryggen med deres Kram eller Kramkister med videre.

Her maae jeg i relation til det jeg her foran udi Kong Friderich den Førstes Regiærings Tid haver berettet, anføre hvad Hr Cancellie Raad Fasting { i hans Manuscript om Bergen } udi 3 Bogs 1 Cap. haver meldet, hvilket er dette:

I medens Kong Friderich den Første regiærede over Danmark og Norge, havde nogen Misforstand reist sig imellem de Lybske og Hollænderne, formedelst disße da begyndte med større Skibs floder og Kiøbmandskab end de tilforne pleyede, at løbe igiennem Øresund, hvorved de Lybske og Vendiske Stæder, skeede temmelig Avbræk paa deres Handel og Vandel;

Thi lade de Lybske Ao 1532, hos Kong Friderich anholde, at Hollænderne maatte forbydes, ikke uden med et vist Antall Skibe Aarlig, at seigle igiennem Øresund, men førend det kom til en endelig Slutning med samme deres Ansøgning, døde denne Konge den 3. Febr. 1533.

Derpaa lod de Lybske paa den Herredag som blev holden til

Pagina 152 {Andet Bind 9 Cap. om Hansest. Forhold og Priv. fra 1513 til 1536. }

Kiøbenhavn Sancte Hansdag Ao 1533, handle med Rigens Raad om at giøre et Forbund med Danmark, for at forbyde Hollænderne den Seiglats igiennem Sundet, men deres Ansøgning blev Avslaget, og blev dem av Rigets Raad svaret, at samme Forbund var Riget til merkelig Skade og Avgang paa Kronens Told og Rettighed, samt at Handel og Vandel bør være frie for alle Nationer; Hvorav de Lybske blant andet tog Anledning til den saa kaldede Grævens Feyde; hvilken de Lybske under prætext av Religionen og Frihedens Forbedring samt den fangne Kong Christian den Andens løsgivelse, paaførte Danmark en svær Krig under Christopher Græven av Oldenborgs Anførsel, og tragtede efter, at regiære over Danmark, ligesom de Venetianere over det Konge-Rige Cypren, efter Hvidtfeldts Beretning.

Denne Krig blev bilagt ved den Fred som blev sluttet til Hamborg Ao 1536 den 14 Febr. imellem Kong Christian den Tredie /: hvilken imidlertid var bleven Konge i Hans Faders stæd :/ og de Lybske samt endeel andre av Hansestæderne som havde slaget sig til deres Partie saasom Rostock, Wismar og Stralsund.

Saa vidt Fasting, hvorav kan sees, at hvad jeg her tilforne haver anført, finder sin vedbørlige rigtighed. Og naar dette samles, kan man og tillige komme i Kundskab om, hvorvidt Willebrandts Relation kann komme under Betragtning.

Man merker ellers hos ham, at ligesom Hansestæderne en Tid tog Anledning, at viise deres Bitterhed imod Kong Christian den Anden, og at avmale Ham med de mørkeste Farver da har de derefter ikke taget i Betænkning, Offentlig at tage Hans Partie imod Danmark, og at opføre sig Fiendtlig imod Riget, og det deels under paaskud av Religionens Forandring, deels og Kong Christian den Andens Løsladelse.

Hvorom ellers nærmere kan eftersees udi Vore Historier. Willebr. tilstaaer ellers, at de Lybske ikke spand megen Silke ved denne Krig, hvilket her for vidtløftigheds skyld forbigaaes.

{ ##### NB hoshæfted pag. 152 }

{ **Cap. X**

Om Hansestædernes Forhold og de dem meddeelte privilegier fra Aaret 1536 til 1571 – hvilket indfalder udi den Berømmelige Læns herre Walchendorfs Tid. }

Ved den udi Aaret 1536 sluttede Fred, blev blant andet Avgjort og Fastsat, at alle de av Hansestæderne der vilde tage Deel udi denne Fred, skulde nyde deres Forrige Privilegier i Danmark og Norge godt ad;

Derimod skulde og de Danske og Norske ligeledes nyde alle Friheder udi de Vendiske Stæder, og dennem ingen Besværing paalægges.

Men desuagted varede det dog udi nogle Aar derrefter, at Hansestæderne ikke fik deres Privilegier Confirmerede; Thi man finder at de endnu

Pagina 153 {Andet Bind 10 Cap. om Hans. Forhold og Priv. fra 1536 til 1571. }

udi Aaret 1540 haver sendt Deputerede til Danmark for at anholde om deres Privilegiers Confirmation;

Og da saadant intet kunde hielpe, men de Deputerede kom tilbage med uforretted Sag, har de ved den Herredag som udi Aaret 1547, blev holdet til Colding, paa nyt igientaget Deres Ansøgning; Og da der blev Delibereret om samme, skal derom være forefalden en stoer og vidtløftig Disputte; Thi nogle vare av de Tanker, at efterdi de Vendiske stæder ved alle forefaldende Leiligheder yttrede deres ildefindende Hiertelav imod Riget; hvilket end og gik saa vidt at de forøvede Aabenbare Fiendtligheder, ja alt det som de værste Fiender kunde optænke, saa havde de derved giordt sig Uværdige til alle Privilegier og Benaadinger, med videre;

Men andre vare igien av den Meening, at omendskiønt de havde forgrebet sig, saa vare dog saadant ved Freds Fordraget eftergivet, og dem tillige meddeelt Forsikring om Privilegiernes Confirmation, hvilket de meente, uryggelig at burde holdes.

Denne Meening nød og Omsider Bifald, saa at Kong Christian den Tredie udi Aaret 1547 den 26 Februarii haver udgivet sin Confirmation paa alle Hansestædernes Privilegier, dog med de udtrøkkelige Vilkaar, at alle Kongens Jura, Rettigheder og Hørligheder, saavel som Landets Øvrighed og Indbyggerne, udi deres Friheder og Rettigheder skulde være Uforkrænket.

Imidlertid havde Kong Christian den Tredie udgivet en Fortreffelig og Ypperlig Anordning for Bergens Bye, hvilken er dateret Kiøbenhavns Slot Anno 1541, Mandagen nest efter Cantate; Den er Ordlydende inddragen udi Dette Binds 3 Cap. Blandt Bergens Byes Privilegier;

Og for saavidt samme angaaer de Tydske, vil jeg her saa kortelig derav uddrage det fornemste.

1. Hvilken enten Indlændsk eller Udlændsk som gjøre Oprør, Opløb, Rov, Ran, Vold eller Vælde, den skal have forbrudt Liv og Gods.
2. Udlændske Kiøbmænd skal ikke have Magt at forbyde eller formeene Borgerne i Bergen at kiøbe Meel, Malt, Klæde, Øl, Lerret eller andre Varer;

Og dersom de Udlændske Kiøbmænd skulde vægre sig at sælge saadant til Borgerskabet, da skal alle Rigets Indbyggere strengelig være forbudet at drive nogen Handel med samme Kiøbmænd igjen.

3. De Udlændske Seiglingsmænd som ikke staaer i Forbund ved Hansestæderne, skulde Leye Huus av Nordmænd og ingen andre: De skulle først tilbyde Borgerskabet deres Varer.

Pagina 154 {Andet Bind 10 Cap. om Hans. Forh og Priv. fra 1536 til 1571. }

4. Efterdi Vore Undersaatere i Bergen beklage dem at mange fremmede og Udlændske som kommer til Byen, pleye alleene at handle med hinanden indbyrdes, og ikke med Borgerskabet, og derved betage Borgerne deres Næring og Biæring til deres Skade og Avbræk, da maae herefter ingen Fremmed eller Giæst handle med nogen Fremmed eller Giæst.
5. Og som Vi have erfaret, at de Tydske Skippere, naar de seigle fra Bergen, da tage de paa Veyen Fæ, Qvæg, Smør og andet fra Borgere og Bønder, og siden tvinger dem til at Modtage derfor, hvad de selv foreskriver til vore Fattige Undersoteres skade, da byde Vi, at hvilken Skipper eller andre som dermed Betrædes, da skal Kiøbmændene ved Bryggen tiltale samme Skipper derfor, naar Han kommer her tilbage igjen, og da straffe dem efter Norges Lov som andre Misgierningsmænd, i vidrig Fald skulde Kiøbmændene svare til deres Giærninger.
6. Om Kram- og Spetzerie-Varer, da skal det være forbudet alle Kiøbmænd ved Bryggen, med deres Kram eller Kram-Kister at staae aabenbare paa Bryggen, men hvis Kram som de have, skulde de sælge til Vores Borgere eller og hemmelig udi deres Stuer og Klæver forhandle det under Varernes fortabelse.
7. Ingen Fremmede og Udlændske maa bære forarbeidet Sølv eller Kram paa Gaden at sælge, under sammes fortabelse.
8. Skoemagerne og andre Tydske Haandtværks Folk skal være Underkastet Landets Lov og svare alle Borgerlige Tyngder.
9. Og efterdi Vi have erfaret, at der ere mange Løse og Ledige Kiøbsvenne som haver deres Tilhold paa Contoiret der hverken betaler Kongen eller Byen hvad de bør, men tvertimod gjør Borgerskabet skade og Forfang med deres Omløbende Kiøbmandskab, som de bruge over alt i Gaarder, Gader og Stræder Nat og Dag, da skal saadant herefter være aldeeles Avskaffet og forbudet.

10. NB dette Anordner en lighed udi Maal og Vægt imellem Borgerskabet og de Contoirske, efterdi de sidste ved at bruge deres eget Maal og Vægt derved forsmidede og fornærmede Undersaaterne.
11. Borgerne og Indbyggerne udi Bergen maae frit handle med Engelske og Skotter samt andre Fremmede som ikke henhører til Hansestæderne udi 8 Dage, førend de Tydske ved Bryggen maae understaae sig at gjøre noget Kiøbenskap med dem.

Man seer herav, med hvilken Forsigtighed de Tydske paa Contoiret maatte sættes Grændser av Regjæringen, man kan og let slutte at det ikke haver været uden den høyeste Nødven-

Pagina 155 {Andet Bind 10 Cap. om Hans. Forh. og Priv. fra 1536 til 1571. }

dighed, og at de paa alle optænkelige Maader haver krænket Lovene og Borgernes Privilegier, samt søgt at bemægtige sig alle Næringsveye med videre;

Dersom Vidtløftigheden ikke hindrede, kunde der gjerne gjøres egne Anmærkninger ved en hver Post i sær av denne Fortræffelige og Ypperlige Anordning, for at viise at de Tydskes ved Deres Omgang og Fornærmelige Forhold, har stødt an udi alle disße Poster imod Lendets egne.

Men uagted disße { ved saa ypperlig Anordning } vare satte saa vedbørlige Grændser, haver de dog alligevel været Overhørige og paa alle optænkelige Maader søgt at krænke Borgerskabet, hvilket foraarsagede at der Tid efter anden ind Løb mangfoldige Klagemaale fra deres Side til Kongen.

Dette foraarsagede at denne Fortreffelige Konge udi Aaret { 1548 paa Fastelavns Søndag, fra Coldinghus Slot, udgav en Anordning, hvorudi meldes: At Bergens Bye havde haft deres Fuldmægtige hos Kongen og Beklaget sig, at eftersom dem gjøres Hinder paa deres Næring og Brug med Handelen udi Nordland og anden stæds, da paa det Bergens Bye og dens Indbyggere kunde blive ved Magt skulde de have Frihed at bruge deres Handel over alt efter Privilegiernes Indhold. Og de Tydske av Hansene sammestæds skulde have Frihed med de Skibe som tilforne var fastsat at Handle paa Nordlandene, men ellers ikke at seigle Norden for Tronhiem;

Men det var saa langt fra Borgerskabet i Bergen kunde nyde godt derav, at de Tydske tvertimod udi alle optænkelige Tilfælde søgte at krænke deres Friheder og indskrænke og betage dem alle Nærings Veye og Midler; Hvorfore de bleve tvungne at indflyge med nye klagemaale til Kongen, hvilket forvoldte at Kongen paa nyt igien ved en Anordning udgivet til Odense den 22 Septbr. 1554 maatte fastsætte følgende }

At efterdi de irringer som haver opreist sig med de Vendiske Stæder, ikke endnu var avgjort, da skulde Borgerskabet rette sig efter den Anordning som Kongen nogen Tid tilforne /: 1541 :/ havde udgivet udi Kiøbenhavn:

Og skulde de være tilladt at bruge deres Handel og Søefart sønden og norden for Bergen med saa mange Skibe som de formaaer, saavel som og udreede Nordfarene; og føre deres Fisk og Gods hvor de finder det til deres største Fordeel:

Ligeledes maae de Frit bruge deres Privilegier saavel indenrigs som udi de Vendiske Stæder, Havner og Strømme;

Og ligesom de Danske og Norske ikke maatte gjøre de Vendiske Stæder nogen Hinder udi deres Privilegier, saa skulde de Vendiske heller ikke gjøre det imod de Norske;

Og dersom de Danske og Norske skulde skee nogen Forfang udi de Vendiske Stæder paa deres Friheder, eller blive besværet med nogen nye Paalæg enten udi Told eller i andre Maader imod deres Privilegier, da skulde de angive det for vedkommende Øvrighed med videre.

Pagina 156 {Andet Bind 10 Cap. om Hans. Forh. og Priv. fra 1536 til 1571. }

Men omendskiønt det maae tilstaaes, at Kongen gjorde alt hvad der efter de da værende Omstændigheder var mueligt til Undersaaternes Hielp, saa har de Tydske dog veedst at lægge utallige stød i Veyen; Og snart under et og snart igien under et andet Paaskud, søgt at udstrække deres Privilegier over alle Grændser;

Hvorfor det omsider udi Aaret 1555 ved en Almindelig Herredag udi Kiøbenhavn blev besluttet at Hr Erick Krabbe med fleere, skulde sendes til Lubeck, for at eftersee Hansestædernes Originale Privilegier og at forsyne sig derav med rigtige og paalidelige Gienparter, efterdi Kongen og Rigets Raad ikke havde den fornødne Kundskab derom, særdeeles om dem som skulde være udgivne for nogle Hundrede Aar siden.

Men man finder dog ikke, at der noget videre angaaende deres Privilegier udi denne Konges Tid blev foretagen.

Udi Aaret 1556, kom den fortreffelige Hr Christopher Walckendorf som Læhnsherre til Bergen;

En Mand hvis Minde bør staae udi Ære og Høiagtelse hos vore seeneste Efterkommere: En Mand som var udrustet med alle de Gaver, alle de Egenskaber og Dyder der behøvedes til at udrette og fuldføre saa meget Godt til Kongens og Landets Ære samt Indbyggernes Velfærd og Beste;

Og som veedste med det kiækkeste Moed, med fornøden Vittighed, Overlæg og Fornuft og standhaftighed, samt med det retskafneste Hierte, ei alleene at gaae alle Vanskeligheder i Møde, men end og paa den Ønskeligste og rosværdigste Maade at overvinde dem, og tillige at dæmpe de Tydskes Frækhed, Formastelse og Overmod med videre.

Om Hans Opførsel og Forhold imod de Tydske Præster og hvorledes Han bragte dem til Lydighed, derom har jeg givet udførlig Underretning udi mit Forsøg paa Samlinger til den Bergenske Kirke Historie som findes in Manuscript av Ao 1764, hvorfore jeg sadant ikke paa dette stæd vil igientage.

Angaaende Hans Omgangsmaade med de Tydske Haandtværks Folk, og hvorleedes han veedste at Bøye deres stivhed og Ufordragelige Opførsel; derom skal paa et andet stæd for sig selv handles;

Paa dette stæd vil jeg alleene berette Hans Foretagende i henseende til de Tydske ved Contoiret:

Og da finder man, at det første Han efter Ankomsten til Bergen foretog sig, var, at Han loed nedbryde mange av de berygtede Huuse som i de Tider fandtes paa Øvre Gaden og hvor de Contoirske søgte hen efterdi de laae besynderlig beleilig for dem, da de nesten uformærket kunde komme derhen Bag fra deres Gaarder;

Man Maae tilstaae

Pagina 157 {Andet Bind 10 Cap. om Hansest. forh. og Priv. fra 1536 til 1571. }

at dette var en Resolution og et Foretagende, som kunde have givet en anden Hundrede Betænkninger; Men Han har uden Tvil holdet for, at en desperat Sygdom behøvede de Midler som mest kunde hielpe at befodre Øyenmærket, og at man i saadanne Tilfælde ofte maa giøre et Trin, hvilket man i andre Omstændigheder ikke saa lettelig foretager sig; Han vilde maaskee, som en Kiæk og Resolveret Mand strac sætte et Forsøg paa de Syge, for derved at fornemme, hvor haarde Pillere de kunde fordøye:

Det feilede Ham heller ikke ved denne Leilighed, paa en saadan Anledning, som kunde bestyrke Hans Foretagende;

Thi ubemeldet, at der, udi disße berygtede Huuse, foregik en Mangfoldighed av det som ikke kunde eller burde taales, saa skeede der jidelig og altid Slagsmaale, Overlast ja alt for ofte Mord og Manddrab, hvilket sidste ogsaa skeede den samme Sommer da han her til Staden var ankommen:

Da han nu mærkede, at man ikke kunde række Overtræderne ved Lovens straf efterdi de Tydske med Magten avholdt Rettens Betiente fra at undersøge Sagen og giøre deres Embede, greb Han, i betragtning av alt dette til det Foretagende som meldt er, efterdi Han holdt for at de Onde ikke paa bedre og sikrere Maade kunde avværges og hindres;

Thi saa længe de Tydske havde disße Huuse saa beleilige og udi Nærværelsen bag ved deres Gaarder, rottede de sig ved det allerringeste Opløb sammen, da de av enhver Gaard kunde tilveyebringe 20 a 30 Bevæbnede Karle, og altsaa i kort Tid over 1000.

Men paa det Husenes Eyere kunde faae et andet stæd at boe paa, hvor Han paa den eene Side, fra Slottet av, kunde have saa meget bedre Opsigt med dem, og paa den anden Side, avskiære de Tydske Communicationen med samme Huuse, anviisede Han dem et stæd { beliggende et lidet Stykke Sydost } fra Sverresborg som kaldtes Hekelfield;

Og kan man sige, at omendskiønt de her nyelig Anførte tvende vigtige og betydelige Aarsager ikke havde været, til Anviisningen paa dette stæd til disße berygtede Folks beboelse, saa var stædets Bemærkelige og Vanhældige Navn dog av den beskaffenhed at det maatte foraarsage en særdeeles Opmærksomhet og Foragt hos andre.

Edwardsen beretter, at dette stæd var saa beleilig beliggende imod Slottet hvor den berømmelige Walchendorf havde sin Rezidence, at der intet Slagsmaal, eller Opløb samme stæds kunde skee, uden det kunde bemærkes fra Slots-Porten av, og de skyldige kunde kiendes.

Da Walchendorf fremdeeles kom i erfarenhed om at de Tydske holdte adskillige av Qvinde-Kiønnet til Tieneste for deres Vellyst { dem de belønnede og forsynede med Klæde og Føde } gjorde Han og et beqvemt Forsøg at lægge dem end og herudi en Lukke fore, og at forebygge

Pagina 158 {Andet Bind 10 Cap. om Hansest. forh. og Pr. fra 1536 til 1571. }

dette Uanstændige Levnet, i det at Han udgav en Anordning, at deslige Fruentimere som stode udi saadant Nedrig og Uanstændig Tieneste hos de Tydske, skulde ved Leiligheden begiægnes med vedførlig Foragt; Som for Exempel:

1. at ingen av dem maatte sidde udi nogen Stol i Kirken med noget uberygted Fruentimmer.
2. at ingen av dem hverken udi Brøllups- eller Barsel Gilde maatte tage sede med andre uberygtede.
3. at ingen av Skolens Discipler maatte gaae foran for dem eller deres Børn.
4. at ingen av dem skulde i eftertiden gaae med Danne Qvinders Dug:

Til at forstaae dette sidste, maae jeg kortelig melde, at denne saa kaldede Danne qvinders Dug, haver været et Slags Hæderlig Klædebon av Linnet, som alleene gifte Koner udi de Tider holdte sig berettigede at bære og bruge, men om vore Tidens sorte Uldne og silke Reigne-Klæder har Succederet disse Danne Qvinders Dug, skal jeg forvist icke kunde siige;

Saa meget kan jeg alleene med vished berette, at for omtrent 60 a 80 Aar siden, var det endnu brugeligt udi Bergen, at Fruentimmeret gik, i sær udi regne veyr indsvøbt udi Linned Duger; de gemeene med groft Lerrets og de fornemme med Linnen dreyels Duge, hvorefter det siden, Tid efter anden kom av brug, og derimod blev indført de sorte.

For nu at komme til Walckendorfs Anstalter igien, da maae jeg fremdeeles melde, at Han end ydermeere udvirkede ved Magistraten og Laugrettet en Anordning av saadan indhold, at hvilken Mand blant Indbyggerne som forsætlig eller vidende Huusede saadant berygted Fruentimmer, da skulde Han være forbunden at udjage hende av sit Huus; Og dersom det ikke skeede, efterat Han derom Tredie Gang var advaret, da skulde Han have de Huse som hun brugte sin berygtede Omgang udi til Kongen forbrudt.

Over denne lykkelige fremgang, blev ei alleene Walckendorf fornøyet, men Han fornøiede end og Regiæringen ved sine derom indsendte Efterretninger: Udi disse, var det, at Han tillige gjorde adskillige Forslage hvorved de Tydske bedre og bedre kunde holdes i tæmme, og hvorledes deres selvraadighed og Formastelse kunde sættes vedbørlige Grændser;

Men da det tillige var en fornødenhed, at undersøge disse Ting saa nøye som mueligt være kunde, fik Han ved et Kongeligt Rescript udi Aaret 1557 Befaling at reise til Danmark, paa det Hans Mayestæt des bedre kunde erholde Kundskab om allting udi sin fuldkomne sammenhæng og beskaffenhed. Saa snart som denne Kongelige Ordre indløb, beskikkede Han alleting ordentlig udi sin fraværelse, og derefter begav

Pagina 159 {Andet Bind 10 Cap. om Hansest. Forh. og Priv. fra 1536 til 1571. }

sig paa reisen til Kiøbenhavn, hvor Han omstændelig lagde alleting for Dagen og Beviisede baade grunden og Fornødenheden til sine gjorde Forslage, samt forestillede de Tydskes Forhold og Opførsel udi Bergen, som de der ikke, uden med Magt var at bringe til den respect de var { Landet } Lovene og Regiæringen skyldige, og som de, des uagted alle Kongelige Anordninger, dog vilde raade sig selv samt gjøre og Lade hvad de fandt for godt.

Efterat alt dette var skeed, fik Han Instrux, hvorefter Han i alleting skulde rette sig, hvorføre Han det paafølgende Aar 1558, reisede tilbage igien til Bergen, og strax efter Ankomsten gjorde vedbørlige Anstalter til Hensigternes udførelse:

Han loed plante en Mængde Canoner overalt paa Slottets Volde og Mure, forsynede sig med en tilstrækkelig Besætning, og gjorde saa krigeriske Anstalter, at det satte de Tydske, da de mærkede det, udi en besynderlig Frygt efterdi de lettelig kunde slutte, at saadant ikke sigtede paa andre end paa dem og for at holde dem udi Ave samt lægge Baand paa deres Frække og selvraadige Opførsel.

Da Han nu saaledes havde sadt sig i stand til at jage de Tydske Frygt ind, loed Han indkalde dem for at forestille dem, hvad Han paa Kongens Vegne havde at sige, angaaende deres Haandtværks Folk som de tvertimod Privilegier, Forbud og Anordninger havde taget under Protection, men da de ikke strax vilde møde, loed Han tilslaae deres Vinduer udi Kongens Navn, hvilket de maatte taale, skjønt de hemmelig og iblandt Pøbelen Loede sig høre med de græseligste Trudsler, nemlig: at de vilde hævne det saaledes, at mange derover skulde blive Faderløse, ja, at Børn udi Vuggen derover skulde græde, med meere av samme Slags:

Dette opvakte en temmelig Bekymring hos endeel av Indbyggerne; Thi som de tilforne alt for meget havde haft Prøver paa de Tydskes Barbariske og Grumme Adfærd og Overfald, saa syntes de nu saa meget meere at have Aarsage at frygte sig;

Ja, vore Manuscripter beretter os, at nogle av Indbyggerne hemmelig ved Natte Tider Loed føre deres Gods av Staden for at salvere det i fald et Oprør eller Overrumpling skulde skee, hvilket ikke kunde blive ubekendt for den Aarvaagne og kiække Walchendorf, som ei alleene havde efterretninger om alt hvad der foregik udi Staden og blandt de Tydske, men fik og høre adskillige Forestillelser fra Borgerskabet om de Betænkelige Omstændigheder som de syntes at staae udi;

Men han veedste paa den eftertrykkeligste Maade at indprente et uforsagt Moed hos dem, og tillige at tilveyebringe sig en sand og retskaffen Tilliid

Pagina 160 {Andet Bind 10 Cap. om Hans. forh. og Priv. fra 1536 til 1571. }

baade til Hans Conduite, Hans retskafne Hierte, Hans Tapperhed, og den Forfatning Han havde sat sig i, hvorved Han altid kunde være i stand til at holde de Tydske i Respect og Ave;

Han laae blant andet Mærke til, at de Tydske ikke turde aabne deres Vinduer, dem Han havde Ladet tilslaae; Hvorav han uden Vanskelighed kunde see et tydeligt Beviis paa den Frygt som allerede havde Bemestret dem.

For nu fremdeeles at smidde Jernet imedens det var varmt, og for at holde dem i Bestandig respect og Frygt, Loed Han ei alleene forstærke Besætningen med endeel av Borgerskabet som Han indtog paa Slottet, men end og plante Slots Fanen paa Volden, lod bære Vand og Steen der op til defension;

Ja Han loed ydermeere tilberede en mængde Begkrandse og Fyr Kugler, hvilke Anstalter gjorde den forønskeligste Virkning hos de Tydske, som derav erfarede, at Han var en Mand som ikke vilde skiæntze, men tage Tingene paa en Alvorlig Fod; og at det vilde blive dem for haardt at stampe imod Braadden.

De begyndte der fore omsidder at komme til en fornuftig Eftertanke og gjorde Ansøgning hos Walchendorf, at Han vilde samles med dem udi St. Mariæ- eller Vor Frue Kirke,

Walchendorf kunde vel have paastaaed, at de selv burdte have indfundet sig paa Slottet, hvor de vedbørlig kunde andrage hvad de havde at forestille;

Han kunde ogsaa have taget i Betænkning at stille sig blot og begive sig ud av sin Fordeel, men Han vilde som en Kiæk og resolveret Mand viise dem, at Hans Anstalter vare saa tilstrækkelige, saa visse og bestemte, at Han var sikker og viß paa sin Sag udi alle Tilfælde; Til den ende bevilgede Han den begiærte Samling;

Han føyde da de fornødne Anstalter paa Slottet hvorleedes det udi alle forefaldne Omstændigheder skulde forholdes: Han overloed alting til Holger Bagge som udi Hans fraværelse skulde føre Commandoe, og gav Ham den Ordre, at, saasnart som Han fornåm, at de Tydske havde Venteret noget imod Hans Person, da skulde Han strax brænde Løs { fra Slottet } og skyde Ild paa Contoiret;

Efterat dette var skeed, begav Han sig til Vor Frue Kirke, og tog ikke meere end 2 Tienere med sig, for derved paa den eene Side at viise, hvilken Tilliid og Forsikring Han havde om sine egne Anstalters tilstrekkelighed, og paa den anden Side hvor lidet Han agtede deres foregaaende Trudsler.

Da Han var ankommen til forbemeldte Kirke, forefandt

Pagina 161 {Andet Bind 10 Cap. om Hans. forh. og Privil. fra 1536 til 1571. }

Han der en stor Deel av de fornemste Tydske som vare ved Contoiret:

Aarsagen til denne sammenkomst, var fornemmelig at avgjøre den Sag angaaende de Tydske Haandværks Folk som de Contoirske baade toge under deres Protection og tillige vilde

hendrage under deres Jurisdiction, hvilket var aabenbare stridende saavel imod Privilegierne som andre derpaa grundede Anordninger:

De vilde da beviise dette med en hos sig havende Bog, hvorudi der blant andet fandtes indført en Gienpart av et Privilegio som Kong Christian den Anden skulde have udgivet udi Bergen, hvilket skulde indeholde; At Kiøbmændene ved Bryggen /: det er, de Tydske ved Contoiret :/ maatte have Frihed at beholde de Tydske Haandtværksmænd hos sig, indtil videre;

Men da Walchendorf nærmere undersøgte samme, befandtes det, at saadant Privilegio, var udgivet av Kong Christian I medens Hans Fader endda Levede og forestod Regjæringen, og førend Han blev Kronet til Konge;

Derfore blev det besluttet, at Walchendorf endnu, paa det de ikke skulde klage sig Overjiled, vilde forunde dem Tid til den da nest anstundende Michaeli, hvorom videre paa et andet stæd. Dette var udfaldet paa denne merkelige Samling.

En Tid lang derefter, opførte de Tydske sig roelige, stille og upaaklagelige, indtil en Tvistighed forefaldt uden for Slottet ved den yderste Gaard paa Bryggen som kaldtes Dreggen, imellem 5 av Slottets Folk, og endeel av de Contoirske; Udi et Øyeblik bleve da over 300 Tydske samlede, som saaledes overfaldt disse 5 Mænd, at den eene av dem blev ihjelslagen. Dette kunde da ikke andet end bringe den ferme Walchendorf udi Harnisk, hvorfore Han lod avbryde alle de Frugt-Haver som laae imellem Vor Frue Kirke og Slottet, for derved at have en Frie og aaben Communication imellem Slottet og Byen, men særdeeles imellem Slottet og Contoiret udi alle paakommende Tilfælde; Og var dette et betydeligt Middel til at sætte de Tydske udi vedbørlig respect og Frygt. Hvorom ellers videre paa et andet stæd.

Jeg har her foran paa sine stæder viist de betydelige Forskiæller som der stedse opreisede sig imellom Borgerskabet og de Tydske, hvilke sidste bestandig fornærmede de første udi deres Friheder og rettigheder; Dette foraarsagede Regjæringen adskillige Uleiligheder og gav altiid Anledning til nye Anordninger og Decisioner. Her maae

Pagina 162 {Andet Bind 10 Cap. om de Hans. forh. og Pr. fra 1536 til 1571. }

Jeg da, efter Tidens Følge melde, at disse Betydelige Sager omsider blev foretaget ved den Herredag som udi Aaret 1560, blev holdet til Odense, hvor der blev oprettet endeel Artikler den 25 Julii samme Aar som haver faaed Navn av

Fordrag imellem Bergen og Hansestæderne:

Disse ere ordlydende indførte udi dette Binds 3 Cap. og deres fornemste indhold, vil jeg udi kort Begreb her anføre saaledes som følger:

1. Efter som Borgerne udi Bergen i Norge, haver haft deres Seiglats sønder og Nord paa deres Fæderne Lands Veigne, paa grund av deres gamle Privilegier, Og Hansestæderne derimod ingen Privilegier haver, saa skal de bruge den fremdeeles og Nordfarene udreede; Dog skulle de efter dato udi 12 Aar ikke seigle Nord paa med fleere end 24 Skibe.

2. Ingen av Borgerne skulde tage nogen Fremmede udi deres Handel med sig Nord paa, som ikke er Kongelig Soerne Undersaaterne, paa det saaledes ved Fremmedes indtagelse, de Tydske udi deres Handel i Bergen ikke skulde blive fornærmede; Dog skal Borgerne derimod have Frihed at Handle med alle Fremmede udi Bergen.
3. Til Stadens Velfærd og Opkomst skal de Bergenske Borgere, naar de kommer Norden fra, ikke strax seigle til Holland eller andre Udenrigske stæder, men først have deres Oplag udi Bergen med de Nordlandske Produkter.
4. Maae de Nordlandske Indbyggere ikke forbindes at sælge deres Produkter, for en forud fastsat Priis, men det skal staae dem frit for, efter Leilighed og Markets Gang til høyeste Priis at udbringe deres Varer saa høit som de kan; Ligesom det og skal staae Kiøbmanden frit for at gjøre det samme;

De skulde paa begge Sider have Gud og Billighed og Menneske Kierlighed for Øyene og aldrig sætte deres Varer over Billigheds Grændser.

5. Naar de Tydske kiøber og annammer Fisken, skal de den betale inden 3 Dage.
6. Skal ingen av de Tydske antage nogen av Borgernes Tienere udi deres Tieneste, førend de haver været Aar og Dag av deres Tieneste.
7. Efter som Fremmede Kiøbmænd der er uden for Hansestædernes Forbund, understaaer sig til Borgerskabets

Pagina 163 {Andet Bind 10 Cap. om Hans. forh. og Pr. fra 1536 til 1571. }

fornærmelse, at holde Vinterleye udi Bergen, saa maae herefter saadant ikke skee, men de maae alleene opholde sig i Staden fra Korsmisße om Vaaren til Korsmisße om Høsten.

8. Fremmede Kiøbmænd skal have deres Herberge hos Borgerskabet alleene, men ikke hos de Tydske ved Contoiret, med mindre det er saadanne som hører til Hansene.
9. Slige Fremmede skal ei tvinges til at lægge deres Skibe til den Contoirske, men handle hvor de vil.
10. De Tydske ved Contoiret, maae ikke kiøbe meere Victualia end hvad de til deres egen underholdning og føde behøver: Dog tillades dem at kiøbe 1 Tønde Smør eller noget ringe for at tilsende deres Principaler.
11. De Tydske ved Contoiret skulde sælge deres Varer paa de forordnede Stæder, og ikke staae ude paa Bryggen med Kram eller Varer.
12. Fisk skal veyes med det stemplede Veye Lod, som skal blive ved den gamle erlige Vægt, hvilket skal være udi Magistratens Forvaring; Og skal Loddene Aarlig besigtes og rettes.

13. Fremmede Haandtværks Folk skal være Landets Love og Borgerlige Pligter undergivne.
14. Sammeledes skal og de Tydske ved Contoiret være Kongelig May.ts Høihed, Ret, Bud og Forbud undergivne.
15. Tydske Geseller som sig udi Bergen vilde nedsætte, skulde først gjøre deres Herskab reede og rigtighed.
16. I mod at de Tydske nyde deres Frihed udi Norge, skal og de Norske nyde fri Handel samt Ud- og Indførsel udi Hansestæderne paa alle Havne og Strømme.

Man maae tilstaae, at endeel av disße Artikler, efter de Tidens Omstændigheder synes at være temmelig Gode; Betragter man enhver i sær, da vil man finde noget som man kan opholde sig ved, men det vilde falde alt for vidtløftig for mig i fald jeg vilde anstille saa vidtløftige Betragtninger; Derfor vil jeg overlade saadant til andre, og alleene fare fort udi mine Beretninger.

Ingen kunde formode sig andet, end at dette jo skulde have blevet Vedkommendes Rettesnor, og at alle Forskieller og Tvistigheder imellem de Bergenske Borgere paa den eene og de Contoirske paa den anden Side, derved skulde have blevet hævede, men man finder dog alligevel, at det ikke har varet længe, førend de paa nyt igjen laae overende med Hinanden { og at Hansestæderne ei allene til Borgerskabets, men end og Kongens Høiheds Fornærmelse søgte at udtrække visße Meeninger, } ;

Thi faae Aar

Pagina 164 {Andet Bind 10 Cap. om Hansest. forhold og Priv. fra 1536 til 1571. }

derefter har saa mange av de Lybske som havde Stuer paa Contoiret, og som gemeenlig kaldes Bergenfarer, av ferdiget visße Deputerede til Kiøbenhavn, og lod ved dem overlevere adskillige Klage Poster.

Derimod lod ogsaa Magistraten udi Bergen paa Borgerskabets Veigne, ved deres til Kiøbenhavn avsendte Fuldmægtiger, ei alleene gribe til fornøden Forsvar imod de Lybske Deputeredes Klage-Poster, men end og saa indlevere deres Besværing, med Klage over Hansestæderne eller de Tydske ved Contoiret, hvorledes de udi alle optænkelige Tilfælde søgte efter, at fornærme dem og at krænke deres Frihed, rettighed og Privilegier:

Saa vel som og, hvorledes de Tydske udi alle ting aabenbarr stødte an imod den nyelig anførte Odenseeske Recess, og hvorledes de tilføyede dem utallige Trængsler og Uret udi deres Lovlige Nærings veye, og det udi deres eget Fædreneland, hvor Nærings veyene aldrig burdte være tilukkede for Landets egne, og andre hvor saadant foretagende maatte være mest ulovligt og utilladeligt, naar det skeede av Fremmede, med videre.

Efterat Disſe Sager paa begge Sider vare dreved paa det kraftigste og eftertrøkkeligste behagede det Kongen paa Friderickborgs Slot den 27 September Ao 1571, at Decidere Tvistighederne saaledes:

1. Hvad de Tydskes Klagemaal over Borgernes Seiglats Norden for Bergen angaaer, da skulde det forblive efter den Odenseske Recess, saa at naar de derudi Bestemte 12 Aars Tid, i hvilken Borgerne med 24 Skibe maatte seigle paa Nordland vare forløben, vilde Kongen beramme en Liderlig Orden og Skik, hvorledes det dermed i fremtiden skulde forholdes.
2. Angaaende de Tydske Kiøbsvenne som nedsætte sig i Bergen, derom blev Resolveret, at Kongen vilde Befale Høvedsmanden i Bergen at forhøre saadan Brøst imellem de Tydske Kiøbmænd og de av Bergen, og at avskaffe det som var stridende imod den Odenseske Recess og imod Lov og Ret.
3. Angaaende den Seglats Norden for Bergen som Brugtes av Engelske, Skotter og Hollændere, saavelsom ogsaa efter Kongelig Tilladelse av Flensborgere.

Derudi blev Resolveret, at Kongen havde ved Skrivelse anmodet Droningen av England, at saadan Hendes Undersaateres forfængelige Seiglats, maatte Avskaffes, hvorpaa hendes Svar var forventendes, da Kongen vilde gjøre den Anstalt, at samme Fart til Undersaaternes og det Almindelige

Pagina 165 {Andet Bind 10 Cap. om Hans. forhold og Priv. fra 1536 til 1571. }

Beste kunde geraade.

4. Angaaende Hollændernes og andre Fremmede Nationers overmaade Skibsfart til Bergen, derom blev Resolveret:

At Hans Mayestæt derom hos Høvedsmanden havde giordt denne Anordning, at Han, naar Fremmede til kommer, skulde betids advare dem derom, eller og formedelst alvorlig indseende Avskaffe det: Og udi saa Maade give Agt paa Meenige Mands Velfærd, dog at Kongen i henseende til Nederlandene, bedre vilde lade forfare all Leiligheden.

5. Angaaende den Tydske Kiøbmands Besværing over Grundelejerne, derom blev Resolveret:

At efterdi Fremmede Kiøbmænd saavel efter Norges Lov som efter Undersaaternes Privilegier, ikke maa have frie Jord eller Jord-Egner: Huus ikke heller maae Bygge ved Stranden; Saa skulle Høvedsmanden derom forfare all Leiligheden hos Jorddrotten, og Kiøbmanden om saadan Bygning og deres Leye, og det Kongen tilkiendegive, hvorpaa siden kan forventes videre Anordning.

6. Angaaende Jurisdictionen som Byefogden skulde extendere imod de Contoirske, videre end tilforn; Derom blev saaledes Decideret:

At det skulde forblive ved den Skik og disposition som var giordt udi Odense;

Og skulde Raadet udi Lubeck forskaffe det saaledes: At Contoires Oldermænd og Bisiddere, ei skulde bruge deres Befaling og Jurisdiction videre end i de Sager som hører til Contoiret, paa det Kongens Ypperlighed, maae holdes i Agt og Ære og andre Ulæmper og Utilbørligheder vorde Avskaffede.

I det øvrige var det ikke Kongen imod at den Tydske Kiøbmands Raad og Byefogden holder sammen og Lever i forstaaelse og Eenighed.

Og som de Tydske derhos haver giordt Ansøgning, at de maatte Assisteres med Retten i deres Sager; Da blev derpaa Resolveret:

At som det er billigt, at den Tydske Kiøbmand vedbørlig blive hiulpen til hvis Ret er, naar Han det behøver, hvorudi Magistraten og Byefogden skulde forholde dem efter Loven, saa skulde de Tydske derimod, uden Giensigelse eller Modstand rette sig efter det som for Dom og ret avsiges, hvorudi nogenledes til den Tid var funden Mangel hos den Tydske Kiøbmand;

Thi blev Raadet i Lubeck derhos anbefalet at gjøre Tilbørlig og Alvorlig Paamindelser derom hos Contoires Forvante.

7. Angaaende Baadsmænds Føring og den imellem Byefogden

Pagina 166 {Andet Bind 10 Cap. om Hansest. forhold og Priv. fra 1536 til 1571. }

og den Tydske Kiøbmand derover foraarsagede Ueenighed, derom blev Resolveret:

At efterdi Borgerskabet i Bergen havde erhvervet Kong Friderich den Førstes Privilegium dateret Calixti Dag Ao 1528, efter hvilket Baadsmændene skulde være pligtige at sælge deres Varer til Borgerne, saa skulde det derved forblive.

8. Angaaende de Privilegier som Magistraten og Borgerskabet i Bergen var givne nyelig tilforn, ved de udi Norges Rige tilskikkede Visitatores, Tilsynsmænd og Raad, som av Kongen siden var stadfæstet, da skulde det ved samme Confirmation forblive, saasom de Tydske ikke havde tilstrekkelig Aarsage, at finde sig besværede derover efterdi Borgerskabet derudi intet meer er givne eller tilladt, end det som kommer overeens med de dennem givne Privilegier;

Og efterdi Hans Mayestæt havde erfaret, at den Tydske Kiøbmand udi en Forsamling og Sættelse mod Byefogden, havde understaaet sig, med Vold og Magt at avtrænge Ham endeel med rette forfalden Gods, hvilket end ogsaa tilforne oftere var skeed, som ikke er Ulig en Almindelig Oprør og Opløb, saa ville Kongen ikke lade foragte sin ypperlige Høihed, ikke heller tilstæde, at Hans Troe Undersaateres trues eller undsiges, men vil annamme dem under Beskyttelse og Beskiærmelse;

I hvilken henseende Kongen tilholdt Raadet i Lubeck alvorlig at befale Contoires forvante, at de forvarer dem for Kongelig Mayestæts indseende, og farer læmpelig med

saadan Opsættelse og Gienstridighed, og lade Byefogden være Ubesværged og Uoverfaldet, naar Han bruger sit Embede udi de Sager som ikke er Contoiret anrørende.

9. Angaaende Borgerskabets Besværing over Punder Vægtens forvaring, derom blev saaledes Decideret: At det dermed skal forholdes efter den Recess som udi Odense er oprettet, og at saadan Vægt skulde blive udi Magistraten i Bergen, deres Gjemme og Forvaring, som det og i sig selv er Billigt, at Fremmede bruger den Vægt som er overeensstemmende med hver Lands og Øvrigheds Brug, sædvane og Vedtægt, og ikke Øvrigheden i Landet at rette sig efter Fremmede, deres Leilighed og Meening.
10. Angaaende de Tydskes udfart uden for Bergen, og utilladelig Handel med Bønderne, da blev derom Resolveret: At saadant som var baade Byen og Contoiret til Skade, skulde være avskaffet, og de som derimod Handlede, alvorlig straffede; Og dersom

Pagina 167 {Andet Bind 10 Cap. om Hans. forhold og Priv. fra 1536 til 1571. }

de Tydske havde at Tiltale nogen av Bønderne for Gield eller anden Aarsage, skal Kongens Høvedsmand naar det begiæres, lade dem sammenstevne, og hielpe Ham i alt hvad ret er.

11. Angaaende det, at de av Bergen ikke tilstædes frie Seiglats, Til- og Avførsel udi de Vendiske Stæder; Derom blev Resolveret:

At de av Lubeck ikke alleene av sig selv skulde være redebon, men ogsaa hos de andre Vendiske Stæder forskafe det saa, at Kongens Undersaatere udi de Stæder vederfares Godvillighed og tilstædes Fri Til- og Avførsel, som de og deres Forvante vil forvente sig udi Norge.

12. Angaaende de for Rothmandsgaarden nedslagne Pæle, derom blev Decideret:

At efterdi derudi var gaaed Dom og Sententz, saa lod Kongen det blive derved, at samme Pæle skulde være og blive avskaffet.

Man seer herav, hvorledes de Tydske tragtede at gribe om sig paa alle Kandter, ei alleene til Indbyggernes og Landets Skade og fornærmelse, men endog til at udelukke andre Fremmede Nationer eller i det ringeste, at indskrænke deres Handel paa Bergen; Hvorom den 4de Post i sær vidner.

Ellers maae jeg melde at de 8 første Poster henhører til de Tydskes Klagemaale og de 4 sidste til de Bergenske Indbygges eller Borgeres.

Foruden disse foranførte Poster, blev der og ved samme Leilighed givet de Contoirske denne erindring i henseende til deres Handel med Indbyggerne av Nordlands Amt:

At de skulde give agt på Guds Befaling, paa Kierlighed imod Næsten og { Naturlig } Billighed; Item at i fald det skulde skee, at nogen Trædskhed eller underfundighed

herefter skulde bruges ved Falsk Vægt, da vilde Kongen vedbørlig lade det straffe med videre.

Fremdeles var der endnu 2 andre Poster som Hansestæderne ved samme Leilighed gjorde Ansøgning om, men fik Avslag paa.

Den Første var, at de maatte faae Tilladelse, at indrette en Brygge og at opbygge et Vagt Huus Vesten for Kiøbmands Stuen imod Havnen eller Vaagen udi Bergen; Hvorpaa de fik saadan Resolution: At det dermed skulde berøe indtil videre, og at intet med saadant Vagt-Huus maatte begyndes eller foretages, uden Kongelig særdeles Tilladelse, saasom det ikke heller, efter Tidernes Tilstand var nødvendigt, saa at de Tydske Kiøbmænd kunde forskaane sig selv fra saadan Unyttig Bekostning.

Den anden Post var: at den Tydske Kiøbmands Gield, hos

Pagina 168 {Andet Bind 10 Cap. om Hansest. forhold og Priv. fra 1536 til 1571. }

de Personer som for deres Misgjerninger bleve straffede og forbryder deres Bords Lod til Kongen, maatte forud blive Kiøbmanden følgagtig efter Kong Haagens Privilegier.

Derom blev Decideret:

At de Tydske skulde rette sig efter Norges Lov; Og efterdi Kongen var kommen i erfaring at under samme Privilegiers skin, Kongens Værdighed forkortes og allehaande Trædskhed foretages, saa skal Kong Haagens Privilegium i saa Maade agtes, at de Handlende til de Koster der ere staaende fra Kongen, ingen Magt eller ret haver. Kongen befalede derfor, at Raadet skulde advare Oldemanden og de Tydske ved Contoiret, at ligesom de forhaaber at nyde deres Privilegier, Lov og Rett til at bekomme deres tilstaaende Gield, saa skulle de og aldeeles Avstaae til at forringe og forkrænke Hans Mayestæts Jurisdiction og Rettighed til de Ugierningsmænd som have staaet Kongens eget betroed Gods, at forfremme og forsvare dem, med andre deslige farlige Forgribelser.

{##### Hoshæfted pag. 168

Cap. XI

Om Hansestædernes Forhold og Privilegier fra Aaret 1571 til 1648. }

Jeg haver ved en og anden Leilighed her foran berørt, hvorledes de Tydske av hansestæderne haver søgt at opsluge al Handel for Borgerskabet, og at de { efterat de havde bemestret sig Contoiret eller Bryggen med alle Gaarder og Stuer sammestæds, } haver giordt meere end et Forsøg paa at fæste Fod paa Strandsiden eller den Vestre Part av Staden.

Her maae jeg i henseende til Tidens følge, melde At uagted de Anordninger som vare giorde for at sætte de Tydske vedbørlige Grændser i denne Sag, og at holde dem inden deres egne Skranker paa Contoiret eller Bryggen, haver de dog paa nyt igien ved disse Tider atter trænget sig ind ved at Opbygge Værelser og Pakhuuse paa Stranden eller den Vestre Side av Staden og det ved Erkebiske Gaarden, som nu er Nye Kirken, hvilket gav Anledning til at Borgerskabet indgik med Klage til Kong Friderich den Anden, som derover udi Aaret 1578 loed udgaae følgende Anordning:

F2. Giøre alle Vitterligt at efterdi Os Elskelige Borgemestere og Raadmænd og meenige Borgere udi Vor Kiøbstad Bergen underdanigst have ladet give Os tilkiende, hvorledes en Part av de Tydske ved Bryggen, skulle nu efter hvis Avskeed med Stæderne giordt er, have ladet avbryde hvis Søe-Huse og Boeder de havde staaende udi Dræggen, og understaaed, dennem igien at opsætte ud paa Stranden, inden Byens Tagemark, og under Erkebispegaarden, hvor Vore Nordlandske Varer og Fisk pleyer at oplægges, hvilket skal være imod deres Privilegier og Friheder som deres Bye Naadeligen av fremfarne Konger undt og givne ere, og imod den Skik og Ordning vore forordnede Raad haver giordt, og Vi have stadfæstet, dennem ikke til ringe Skade; Da ville

Pagina 169 {Andet Bind 11 Cap. om Hansest. forhold og Priv. fra 1578 til 1648. }

herved fornævnte Tydske og Udlændske Kiøbmænd, Alvorligen forbudet have, nogen Huuse eller Bygning at sætte ud paa Stranden, inden deres Byes Tagemark, eller under Erkebiskopsgaarden, for saa vidt som det kan være imod deres Byes Frihed, og den Skik og Ordning som giordt er:

Og hvis Bygning der, over paa fornævnte Stræde er opført, skal igien strax avbrydes, Bedendes og bydendes Lænsmanden paa Vort Slott Bergenhus, den som nu er, eller herefter kommandes vorder, at Han holder derover, og ikke tilstæder fornævnte Undersaate i Bergen herimod Forfang at skee udi nogen Maade, under Vor Hyldest og Naade.

Givet paa Vort Slott Helsingborg den 13 April Ao 1578.

Udi Aaret 1605, haver opreist sig en Forskiæl imellem Borgerskabet udi Bergen og de Tydske paa Contoiret, i anledning av en Anordning som Kong Christian den Fierde udgav den 25

Augusti samme Aar, hvorefter der, udi Bergen skulde Beskikkes Eedtagne Betiente til at Vrage Fremmed Øl, saavelsom salted Kiød, Sild og salted Fisk.

Hensigten og fornødenheden av denne prisverdige Anstalt, kan uden vanskelighed indsees: Der indsneget Tid efter anden fleere og fleere Bedærvede og forfalskede Varer udi Handelen til megen skade og Uleilighed for det Almindelige; Og for at sætte Laas og Lukke for et saa betydeligt Onde, var det at Høistbemeldte Konge gjorde denne Anordning;

Men som de Contoirske i alle ting vilde følge deres egen ubændige Frihed, saa vilde de heller ikke i dette fald være forbunden at adlyde en Anordning { eller underkaste deres Varer nogen Vragning, } som dog just var til Almindelig Sikkerhed og Nytte: Beraabende sig paa, at de ikke in specie vare Benævnedes udi forberørte Kongelige Anordning.

Borgerskabet formeente derimod, at Anordningen nødvendig maatte være almindelig, og angaae alle handlende udi Bergen, efterdi Hensigten ellers aldrig kunde erlanges, med videre.

I den henseende var det at Kongen ved Resolution av 6 Febr. 1606, avgjorde Tvistigheden paa denne Maade:

At de Tydske paa Bryggen ikke skulde være forbunden at lade Vrage det Øl eller andre Varer, som dennem fra deres Herskaber til deres Nødtøft blev tilsendt, og av Skibene paa Bryggen Opskibet, men hvad de derav siden til Undersaaterne enten Nordfarer eller andre udsælger, det skulde de være forpligtede at lade Vrage, paa det Undersaaterne ikke med bedærvede Varer skulde belades, og at der i den henseende saa vel med dem som Indvaanerne kunde have vedbørlig indseende, at alting ret og Ordentlig

Pagina 170 {Andet Bind 11 Cap. om Hans. forhold og Priv. fra 1578 til 1648. }

kunde tilgaae.

Her maa jeg og melde en Omstændighed som er værd at lægge Mærke til, hvilken er denne:

Udi Aaret 1572, havde Hansestæderne oprettet visse Statutta for Contoiret udi Bergen, som kortelig Bestod udi følgende ;

1. Hvilken Kiøbmand eller Kiøbmands Tiener, Skipper eller Skippers Barn som slaarer, saarer eller beskadiger hinanden, hvor det og skeer, skal bøde 20 Rd. og forsone sig med sin Vederpart. Har han intet at betale med, skal Kiøbmanden tage Ham udi forvaring og oversende Hannem til Lubeck.
2. Ingen maae Tiltale hinanden for Fremmede eller Udlændske Herrer og Dommere, eller befatte sig med deres Ret, uden det skeer i Nødsfald og med den Ehrtahme Kiøbmands Tilladelse, under 100 Rigsdalers straf; Og naar nogen i Nødsfald skulde møde for Fremmed Ret maatte Han av Oldemanden begjære 2 Achteiner som skulde hannem Tilforordnes.

3. Paa den Dom som av den Erhs. Kiøbmand avsiges skulde appelleres for Raadet i Lubeck. Og skulde slig Appell inden 20 Dage, efter at Dom er falden blive giordt anhängig, med at nedlægge en Ungersk Gylden paa Contoiret og at stille Borgen for 50 Rdr.

Ligeledes skulde Appellanten stille sin Contra Part Caution for Processens Omkostning, samt at Han inden Aar og Dag skulde forfølge Sagen, dog maatte ingen Appellere paa det som var mindre end 25 Mark Lybsk, under 5 Rdrs straf.

4. Ingen Kiøbmand, Skipper eller Kiøbmands Tiener skulde i fragt nogens Gods antage som er uden for Hansene og ikke henhører til Kiøbmands Rettighed.
5. Ingen skal udreede nogen Amtmand, Foged, Præst, Knäp eller Borger som ikke ere rette Nordfarer, til at drage sønder eller Nord efter, for at gjøre Kiøbmanden hinder, men dem skal sælges alleene hvad de til deres Husholdning og Nødtørft behøver, under 100 Rdrs straf.
6. Ingen maae Kiøbslaae, Handle eller have Conversation med de Tydske som med uvillie er skilt fra Contoiret eller som Kiøbmanden er imod under 25 Rigsdrs straf.
7. Ingen maae holde noget Broderskab eller deslige Compagnie med Borgerne eller Norske, under deres Kiøbmands Rettigheds forliis.
8. Om nogen der sidder under Kiøbmands rettighed, skulde for sin egen Nyttes skyld, mod sin Eed og Pligt sælge eller i andre Maader tilvende de i Bergen boende Borgere Meel, Malt, Øl, Lerret, Kram-Varer, udi Læster

Pagina 171 {Andet Bind 11 Cap. om Hansest. forhold og Priv. fra 1578 til 1648. }

eller store Summer, hvorimod de kunde gjøre Kiøbmanden hinder i at udreede Nordfarene, den skal betale Kiøbmanden for saadan sin Utroeskab 50 Rdr.

Og i fald der haves Mistanke til nogen, Han skal selv Tredie fralægge sig det med sin Eed; Dog skulde det ikke være Forbuden at sælge til Borgerne for reede Penge Øl, Meel og Malt til deres Husholdning.

9. Ingen maae uden tilladelse enten Skibe eller Fragte i de Skibe der ikke henhører til Hansene, under straf av Kiøbmands rettighed eller i Naade 100 rdr.
10. Ingen Kiøbmand maae erhvæve sig av nogen Potentat særdeeles Frihed til Fordeel, fremfor det som den gemeene Kiøbmand haver, under Forlis av hans Kiøbmands rettighed.
11. Ingen maae skibe ud av Contoiret Smør, Tallig, Tiære, Uld og Salt, under 5 Rdrs straf.
12. Ingen maae Sælge Handels Hus eller Søeboder, uden med Kiøbmandens Tilladelse, under 100 Rdrs straf.

13. Ingen maae Pantsætte sit Handels-Huus eller Søboder, uden for en Offentlig Ret og Raad i Tydskland, og paa Contoiret for den Ehre. Kiøbmand.
14. Enhver som vil bruge Nederlaug paa Contoiret med sine Varers Fra- og Tilførsel, skal skatte av alt sit Gods paa sin Eed saaledes som han betaler av hver Læst 2 Danske Gylden, og for hver 25 Mark Lybsk Værdie av alt det Gods han kiøber i Landet 2 Danske Gylden. Av hver Læst Gods som kommer av Søen eller sælges paa Contoiret 10 Hvid, alt under 100 Rdrs straf.
15. Den som veigrer sig at betale sin Skatt eller bortseigler uden Betaling; Hans Gods maae arresteres, Han give dobbelt Skat og straffes paa 20 Rdr.
16. Ingen som bruger Contoirs Rettighed, maae lade bygge de Norske eller ledige Personer Huuse, Gaarder eller Klæver under 100 Rdrs straf.
17. Ingen Kiøbmand, Skipper eller Baadsmand eller andre maae kiøbe eller sælge Varer inden Skibsborde, men Varerne skal føres i Land og oplægges paa Bryggen under 20 Rdrs straf.
- 16 (!) Alle dem som imod Stædernes Recess handler paa de forbudne stæder, nemlig: paa Ferøe, Iisland og andre usædvanlige Havne i Norge, skulde have forbrudt deres Kiøbmands Rettighed.
- 17 (!) Ingen maae holde Fremmede uden for Hansene hiemmehørende Drengene eller Tienere eller forsvare dem, under 100 Rdrs straf.
18. Den Ehre. Kiøbmand i kraft av Hansestædernes Recess skulde have fuldkommen Magt at anordne nye Statutta, og dem

Pagina 172 {Andet Bind 11 Cap. om Hans. forhold og Priv. fra 1578 til 1648. }

igien at forandre, naar de slig fornøden eragte til det gemeene beste at befodre; Dog paa Stædernes Ratification.

Saa snart Borgerskabet var kommen under væir dermed, gjorde de sig all muelig umage for at faae nogen sikker og tilforladelig Kundskab { om disße Statutters egentlige indhold, } hvilket og omsider gelingede dem, og da de mærkede av hvilken Aand de vare stiiiede, paaankede de samme for kongen, som de der vare stridende ei aleene imod Kongens Høihed og Rettighed men end og imod Almindelig Nytte og Velfærd, og i sær som noget der var til de Bergenske Borgeres Skade og Avbræk: Ja, det blev end ydermeere lagt for Dagen, at samme Statutta bleve de Contoirske givne med de Vilkaar, at de ved deres Eed skulde bekræfte, at ingen av dem det skulde aabenbare.

Fremdeeles beklagede Borgerskabet i Bergen sig derover, at de Contoirske paa en selvraadig og formastelig Maade avfodrede en viß Told og Skat av Skibene ved Bryggen saavel som av nogle Ringer der var nedsat i Havnen paa Bergens Leed til de Søefarnes Tieneste uagtet de derpaa ingen Kongelig Tilladelse havde erhverved.

Endelig besværede de sig og derover, at de ikke, efter den Recess som til Odense var oprettet, havde nydt de dem derudi tilsagde Friheder udi endeel av Hansestæderne, fornemmelig udi Rostock og Lubeck, men at de tvertimod udi samme Stæder var paa det hæftigste besværet med Told og Accise samt andre Paalæg, og naar samme ikke strax ved paafodringen blev betalt, da ilde medhandlet;

Hvilket de meente at være saa aldeeles stridende imod de udgivne Privilegier, at efterdi Hansestædernes nesten grændseløse Friheder, vare grundede paa, at de Norske skulde nyde samme Friheder udi Hansestæderne, og dette saa aldeeles blev til side sat saa troede de, at Hansestædernes Privilegier og Friheder udi Bergen ogsaa av sig selv maatte Ophæves.

Med saadan Forestillelse og Paastand, avfærdigede Borgerskabet 3 Deputerede til Kiøbenhavn for at andrage dette paa vedbørlig Maade;

Hvorimod der og, fra Hansestædernes bleve avfærdigede visse Deputerede, for at fremføre deres fornødne Forsvar; Man finder i sær, at Stæderne Bremen, Hamborg og Deventer haver antaget sig denne Sag med en besynderlig eftertryk, og stræbet efter at fralægge sig, de Beskyldninger som syntes ogsaa at kunde hæfte paa dem, da de { for deres Deel, } for sikrede, at hensigten derved ikke var andet ved disse Statutta, end alleene at indføre en god Orden, Oeconomie og Disciplin ved Contoiret, og at alt hvad derudi kunde forekomme til Kongens, Landets og Undersaaternes anstød eller fornærmelse, det var alt sammen udi deres Contoirs Bog overstrøget, og havde aldrig

Pagina 173 {Andet Bind 11 Cap. om Hansest. forhold og Priv. fra 1578 til 1648. }

været i Brug, ei heller tænkte de ved samme i ringeste Maade at benytte sig derav, enten til Kongens, Landets eller Undersaaternes Skade med videre som kunde tiene til deres undskyldning udi denne betydelige Sag.

Derpaa blev av Kong Christian den Fierde og Rigets Raad udi Aaret 1614, den 5 Septbr saaledes Decideret og Foravskediget:

1. At Kongen ingenlunde ville tilstæde nogen saadanne Artikler hvorved Hans Regalier, Høihed og Rettigheder, saavelsom Undersaaternes Beste og forfremmelse skeede noget for nær.
2. At den Told og Skat som blev fodret av Skibene ved Bryggen, samt av Ringene uden for Byen, ikke mindre stødte an imod Kongens Regalia, Ret og Befaling, da Fremmede ikke kunde tillades at paalægge nogen imposter i en anden Potentats Land.
3. At Kongen, formedelst disse og andre fleere vigtige Aarsager, nok som var foranlediget at følge andre Naboelige Potentaters Exempel, hvilke av saadanne og deslige Aarsager haver opgivet og avskaffet de Hansestædske Stabler udi deres Gebet og Kongeriger.
4. At den Odenseeske Recess som var oprettet av Kong Friderich den Anden og Rigets Raad, ingenlunde forpligtede efterkommende Konger.

5. At Kong Friderich den Anden troelig og standhaftig havde holdt samme Recess, men paa den anden Side er ikke Reciproque Privilegium, Kongens Undersaaterne til Rigets beste tagen i Agt.
6. Og endelig at Kongen desuagted er tilfreds, at de av Hansestæderne, hvilke fremdeeles vil bruge deres Handel ved Contoiret /: dog de Lybske undtagen :/ skulde imod den 1 Martii Ao 1615, indstille sig til Kiøbenhavn, og tractere med Kongen, hvorledes og udi hvad Maader Handterringen (!) til Bergen, av dennem, efter den Tid maatte blive drevet;

Dog skulle enhver Bye som begiærede at nyde og bruge deres Handel, fremsende sin egen Fuldmægtig aparte for sig selv, og ikke nogle faae nomine Omnium vel Multorum; Imidlertid skulde de handlende Tydske eller Hansestædske Kiøbmænd i Bergen, være deres Handel frit tilladt, Kongen og Undersaaterne uden Forfang i alle Maader.

Udi Aaret 1621, havde Kongen accorderet, at av alle Varer som bleve indførte, fra Fremmede Stæder, skulde Betales i Told til deels den Tredifte og til deels den Tyvende Penge, samt at av hver Ahncr Rhinsk Vin, skulde gives 4 Rdr og av hvert Oxhoved Fransk Vin 3 Rdr;

Og blev derover en Befaling tilsendt Knud Gyldenstjerne som Slots Herre over Bergenhus Læhn, hvilken, efterdi samme Befaling var almindelig tilholdt de Contoirske, lige ved Kongens egne Undersaate, at tilsvare denne paabudne Told. De Contoirske beklagede sig for Kongen derover og begiærede at de maatte forskaanes for slig besværing:

Pagina 174 {Andet Bind 11 Cap. om Hansest. forhold og Priv. fra 1578 til 1648. }

som var stridende imod Contoirets Privilegier. Samme deres Klage blev remitteret til neste Almindelige Herredag som skulde holdes i Norge, hvor de Contoirske skulde Citeres, og der erlange Beskeed.

Men Borgemestere og Raad udi de Fremmede Hansestæder, lod fremsende 3 Deputerede til Kiøbenhavn, hvilke udi en Memorial til Kongen av 14 januarii Ao 1622 blandt andet haver forestillet, at de Contoirske som ikkun ere Borgernes og Kiøbmænderne udi Hansestæderne, deres Tienere, for sig selv ikke kunde foretage noget, som angik deres Principalers Interesse, Langt mindre kunde have Magt over Stædernes og Contoirets Ret og Privilegier, enten i Mindelighed eller gaae i rette derom, og at det i Kongens egen Tid var bleven holdt saaledes, at naar Misforstaaelse eller Stædernes Privilegier forefaldt, da har Principalerne selv antaget sig Sagerne, da de opreiste Tvistigheder, ere avgiordte ved mindelig Avhandling, begiærede derfor Kongens Hielp og Bistand saa at Slots Herren maatte anbefales, at lade Stæderne og Contoiret fremdeeles nyde deres velerhværvede Privilegier. Paa denne Forestillelse, blev av Kongen den 7 Januarii 1622 saaledes Resolveret:

At saa fremt de Contoirske ikke er tilstrækkelig Befuldmægtigede at svare til de Klager som mod dem formenes, skulde deres Ældste og Principaler fremsende andre Qualificerede Personer, med tilstrækkelig Fuldmagt til neste Herredag i Norge, eftersom Tvistigheden er imellem Kongens Undersaaterne og de Contoirske, Og der forvente en endelig Dom.

Man maae tilstaae, at intet kunde være Billigere og bedre Grundet, saavel i Betragtning av Regiæringens da værende Forfatning, som { de øvrige ved Sagen forrenede } Omstændigheder, saa at de vel ikke kunde vente andet, end en saadan Resolution som meldt er;

Men ikke desmindre, har de Deputerede dog { da de mærkede at deres første Anlæg gik overstyr for dem, } ved en nye Memorial av 8 Januarii giordt Forsøg paa at ville lige som forandre og tilbage kalde deres forrige Forestillelse og derfor nu, ved denne paa nyt igjen indgivne, gjør den Erklæring, at de ikke havde Klaget sig, av nogen av Kongens Undersaaterne at være fornærmede, men alleene andraget at Slots Herren vilde extendere den paabudne nye Told, end og til de Contoirske, og saaledes videre med Kongen den formodentlig ville have forstaaed, hvilket alleene at bestemme, alleene maatte staae udi Hans Mayestæts Magt; Hvorfore de paa nyt beder at Hans Mayestæt, efter den Ham av Gud forundte Kongelige Magt, ville Naadigst disponere uden noget Menneskes Modsigelse, og Allernaadigst forunde Hansestæderne den Frihed i Tolden som de søger om.

Hvorpaa der faldt en Kongelig Resolution av 10 Januari samme Aar, av saadan indhold:

At det vel forholder sig saaledes som de Deputerede haver andraget, nemlig: at det alleene staaer til Kongen som den Høyeste Øvrighed at Bevilge dem Frihed for

Pagina 175 {Andet Bind 11 Cap. om Hansest. forhold og Priv. fra 1578 til 1648. }

den 30 og 20de Penge; Men Hans Mayestæt kunde ikke eragte saadan Stædernes Ansøgning for Beføyed, eftersom Paabudet ikkun er et extra Ordinarium subsidium, hvilket for en Tid til Rigets desbedre Beskiærmelse i samme Besværlige Tider, var bleven paalagt, som gaaer ud saavel over Undersaaterne som Fremmede; Hvoriblandt Hans Mayestæt maatte ansee de Contoirske allermest pligtige til at yde, i henseende til de store Fordeele som de nyder i Landet, ved en roelig og Fredelig Administration; Og det saa meget meere, efterdi Undersaaterne daglig maae bære mange andre Onera, som de Contoirske ere Befriede for.

Man maae tilstaae, at denne Kongelige Resolution var ligefrem vist grundet paa Billighed og retferdighed som den var Ferm og eftertrykkelig;

Og da de Deputerede fra Hansestæderne ikke kunde hitte paa noget hvorved de kunde gjøre nogen Yderligere Forestillelse herimod, greb de til det Middel at gjøre Ansøgning om Confirmation paa de Privilegier som dem i begge Riger vare givne, men som de mærkede, at Regiæringen allerede havde lagt et besynderligt mærke til Hansestædernes Forhold ved at tiltage sig større Friheder end dem virkelig vare givne, ved at udstrække samme uden for all Billigheds Grændser til Undersaaternes skade og Fornærmelse, med meget meere, { og at saadant } ikke saa lige kunde accorderes Dem, saa gjorde bemeldte Deputerede det Forslag, at ifald dette sidste ikke kunde vorde dem Bevilget uden foregaaende Underhandling, at der da til saadan Avhandling maatte Bestemmes en viß Beleilig Tid dertil, da de tilbød sig at beviise al vedbørlig og Beskedentlig Billighed til Handelens Befodring og Kongens Udødelige Berømmelse, saa og ville deres Herrer og Committenterne stedse være betænkt paa med Bereedvilligste og Allerunderdanigste Tieneste, efter Beste Formue det at forskyldte.

Vist nok er det, at naar Betragter dette, da maae man forundres over, den Høye Tone de haver talt av, men man skal av den paafølgende Kongelige Resolution see, hvorledes saadant blev Optagen; Denne Kongelige Resolution er kortelig av denne indhold:

At hvad deres Privilegiers Confirmation angaaer, da, eftersom den Odenseeske Recess, som de refererer sig til allerede udi 34 Aar havde været expireret, og Kong Friderich den Anden med da værende Rigets Raad derforuden

Pagina 176 {Andet Bind 11 Cap. om Hansest. forhold Priv. fra 1578 til 1648. }

udi samme, ikke haver obligeret sine Successores, da nu udi 34 Aar ingen Privilegier haver haft, i henseende til, at de ikke ere Confirmerede, da maatte det komme Hans Mayestæt Fremmed for, at de vil søge saadant en Skyldighed samt movere Qvæstiones derover, og det paa en Tid, da Sagerne beroer i en langt anden Tilstand end de vare, da dem saadanne Privilegier av Hans Mayestæts Forfædre, av Naade, Godhed og Mildhed blev meddeelede.

At Undersaaterne i de Tider førend de selv foretog sig nogen stor Handel, er bleven forsynet med visse Fornødenheder fra Hansestæderne som virkelig havde stuer paa Contoiret udi Bergen, dertil vare de Forbundne, men nu erfares det, at de overtræder samme, i det de sender en stor Deel Ufornødne Varer, saavelsom og at de dog ikke eyer nogen Handel-Stue paa Contoiret.

At de av Hansestæderne vilde klage over Indbyggerne av Nordland, fordi de haver handlet med andre av deres Med-Undersaaterne, saadant maatte Kongen ansee baade Ubeføyet og Ugrundet, efterdi Hans Mayestæt har haft sin Naadigste Velbehag derudi, at hans egne Undersaaterne kunde omsider nyde Deel udi en Handel som tilforne haver været opsluget av Fremmede og det saa meget meere, da Undersaaterne paa alle Sider, ved saadan Handel haver befundet sig bedre end tilforne.

Fremdeeles meldes udi samme Kongelig Resolution at Hansestæderne efter Billighed først burde gjøre Ansøgning om deres Privilegiers Reformation, førend de anholdte om deres Confirmation; De maatte og erindre sig, hvorledes deres paaberaabte gamle Privilegier ere blevne Mortificerede, ophævede og tilintetgjorde udi Engeland, Sverrige og Nederlandene, uagted disse Stater aldrig haver været saa meget fornærmede av dem som Danmark og Norge.

De burde selv betænke, om de haver fortient av Kongen nogen Gunst og Naade, naar de vil erindre sig, deres Forhold og Opførsel, i sær det Anfald som er skeed ved deres beskikkede Offiicers og Soldater paa Kongens Legater, saavelsom og endeel av Hansestædernes foretagne Raad og Anslag til Kongens og Rigernes yderligste Skade og fornærmelse; Og naar alt dette med meere blev taget udi overveelse, maatte de selv skiønne om de ikke langt hellere derved havde forbrudt deres Privilegier.

I det Øvrige kunde Hans Mayestæt ikke indsee fornødenheden av at bestemme nogen vis Tid, til den saa kaldede Underhandling, efterdi slige Dagsætninger tilforne ere skeede, paa hvilke Hansestædernes Deputerede aldrig haver

Pagina 177 {Andet Bind 11 Cap. om Hans. forhold Privil. fra 1578 til 1648. }

været instruerede, hvorledes de efter Naturlig Billighed for saadanne stoere Fordeele og Friheder som de nyder, vilde viise deres skyldighed og Pligt i paakommende Tilfælde, da intet var Billigere end at de som vilde nyde Fordeelene og Nytte, maatte ogsaa hielpe til at bære den Almindelige Byrde.

Imidlertid, vilde Kongen ikke efterlade at viise sin besynderlige Bevaagenhed imod de av hansestæderne der haver vist deres Underdanige skyldighed imod Han, i hvilken henseende Han og vilde forunde de samme sin naadigste Confirmation paa deres Privilegier, forsaavidt de da værende Omstændigheder kunde tillade det, og tillige saaledes at Kongens egne Undersaatere derved ikke bleve fornærmede.

Hvorav kan man see hvor meget Tiderne havde forandret Omstændighederne med de ellers Overmodige og Opblæste Hansestæder, da alle Udtrække udi denne Kongelige Resolution vidner om, at samme ikke kunde være kommen fra anden end en saa Prisiværdig Regente som Kong Christian den Fierde var, der hverken vilde lade sin egen Høihed og Mayestæt, ei heller sine Undersaateres Velfærd meere drilles av Hansestæderne, og at Han veedste paa den rette og eftertrykkeligste Maade, at sætte Grændser for dem.

De forhen ommeldte Deputerede, blev og ved denne Kongelige Resolution saa særdeeleles rørte og trøfne, at de endnu udi samme Maaned nemlig in Januario Ao 1622, indgav en nye Forestillelse som kortelig bestoed av denne indhold:

At de ugieerne og med største Bedrøvelse, haver maattet fornemme, at Hansestæderne saa grovelig skulde have læderet Hans Kongelige Mayestæt, at de skulde have giordt sig uværdige til all Kongelig Naade og Beneficier samt have forbrudt deres Privilegier, endskiønt de havde forlanget Confirmation der paa; saa at de maatte referere saadant til deres Principaler, eftersom de ikke vare instruerede eller befalede noget derved at foretage, men de ville dog imidlertid haabe, at Hans Mayestæt naadigst ville erindre sig, hvad stæderne i Almindelighed saavel som Lubech i særdeeleleshed herom adskillige Gange og i sær Ao 1618, ved deres Sendebud til deres undskyldning haver ladet forestille, og at Kongen derudi har forefunden Naadigst Fornøyelse, samt derover ladet falde sin fattede Unaade imod dem;

I hvilken henseende de endnu Underdanigst bad, at Hans Mayestæt ville lade det komme med samtlige Hansestæder til Tractater, anlangende Privilegiernes Confirmation som Kongen allerede i henseende til nogle Stæder saa Naadig havde tilbudet.

Pagina 178 {Andet Bind 11 Cap. om Hansest. forhold Priv. fra 1578 til 1648. }

Paa denne Forestillelse behagede det Høistbemeldte Konge under 10 Januarii samme Aar, nemlig 1622, uopholdelig saaledes at

Resolvare

At saa fremt Stæderne /: Hansestæderne /: ville Erklære sig til vedbørlig Satisfaction for de tilføyede Fornærmelser; Og derforuden nøiagtig forsikre, at de, naar de ved Commercens Continuation udi Kongens Riger og Lande have tiltaget paa Rigdom og Midler, ikke vilde bruge dem mod Kongen eller Hans Mayestæts Successores men langt

heller i Nødsfald til Kongens beste og Undersaaternes Beskiærmelse, saa vilde Kongen være betænkt paa, saavel i henseende til den Ansøgte Confirmation paa Privilegierne, som i henseende til den Ansøgte Tids bestemmelse, sig saaledes at Resolvare at alle og enhver derav skulde see, at det som til den Tid var passeret, var skeed, ikke av Had til Stæderne, men av en Uomgiængelig fornødenhed til at maintainere Kongelig Reputation og Rigernes Sikkerhed;

Ligesom Kongen allerede haver ladet see sin Naade imod endeel av dem, i særdeelehed mod Staden Bremen formedelst deres Underdanigste Affection og gode Forhold.

Intet kunde være billigere og ikke heller bedre grundet paa Kongens Høihed og Rettighed, end denne Kongelige Resolution; De vilkaar som derudi bleve Hansestæderne forelagde, vare ogsaa av den beskaffenhed, at de hverken kunde eller burde vrages; thi det var alt sammen noget som Pligt og Skyldighed maatte forbinde dem til.

Men alt dette uagted, finder man dog, at de sig ved Contoiret udi Bergen opholdende Contoirske, Tid efter anden, til de Bergenske Borgeres Fornærmelse, haver grebet videre og videre om sig, udi saadan Handel, hvortil de ikke vare berettigede, hvilket end og gik saa vidt, at { Stadens Magistrat paa Borgerskabets Vegne, } udi Aaret 1641, maatte indstævne Contoirets Forstandere nemlig Oldemanden og Achteinerne for Kongen og Rigets Raad og beklagede sig over de Contoirske, at de brugte adskillig { uberettiget } Handel, til fornærmelse, skade og indgreb udi Byens Privilegier; Deres Klage bestod kortelig udi følgende:

1. At de Contoirske brugte Handel og Kiøbmandskab med Fremmede og Udlandske Skibe som førte deres Varer til Bergen, tvertimod det som til Calmar Ao 1285, var bleven oprettet.
2. At de solgte den Fisk og andre Varer som de sig

Pagina 179 {Andet Bind 11 Cap. om Hansest. forhold og Priv. fra 1578 til 1648. }

Tilforhandlede, til Hollænder, Skotter og andre Fremmede, i stæden for de burde udskibe samme til deres egne Herskaber eller og sælge dem til Borgerskabet.

3. At de brugte Handel med Indvaanerne udi Stiftet og opkiøbte fra dem Fisk, Tallig, Smør, Tiære og andre Varer, lige ved Borgerne; og endelig
4. At der opholdte sig mange løse Geseller ved Contoiret som ei havde nogen Principal udi Hansestæderne, med andet meere som Magistraten paa Borgerskabets Veigne i de Tider, over de Contoirske havde at Klage, hvilket alt de forestillede Kongen og Rigets Raad paa den Herredag som blev holdt i Bergen Ao 1641 den 5 Julii.

Da de Contoirske nu saaledes vare indstevnte, og de udi deres egen overbeviisning fandt sig saa skyldige, at de ikke var i stand til at fremføre noget Tilstrækkeligt til deres Undskyldning, langt mindre til Forsvar, greb de til deres sædvanlige Haab og Konstmiddel, som var dette, at de vel møtte udi den paastevnte Sag, og beraabte sig paa den Odenseeske Recess av Ao 1560, hvorav de udtvode visse Ord til Borgerskabets skade og fornærmelse, og derefter formeente

sig at være tilladt en Frie og ubunden Handel med Fremmede; Men de exciperede dog alligevel og ville ikke underkaste sig nogen Dom og Kiendelse udi denne Sag, under det kraftsløse og utilstrækkelige Paaskud og Foregivende, at de ikke havde nogen Fuldmagt eller Instrux fra deres Principaler til nogen Rettergang, { at de maatte ansees som Fremmede, } og at deres Principaler vare fraværende; I den henseende gjorde de den Paastand, at saadan vigtig Sag maatte avgjøres med deres Principaler ved Tractater udi Mindelighed.

Men den berømmelige Kong Christian den Fierde avsaagde en retferdig Kiendelse den 5 Julii Ao 1641 som svar kortelig av denne indhold:

At de Contoirske Principaler eller deres Fuldmægtige skulde møde for Kongen og Danmarks Rigs Raad udi Kiøbenhavn til den første Herredag som skulde holdes Ao 1642, medhavende deres Privilegier, og skulde de imidlertid intet handle imod Bergens Byes Privilegier.

Til den berammede Tid udi Aaret 1642, maatte Stæderne Lubech og Bremen, i følge forestaaende kiendelse indsende Deputerede til Kiøbenhavn, for at møde og svare

Pagina 180 {Andet Bind 11 Cap. om Hansest. forhold Priv. fra 1578 til 1648. }

i Sagen saavel som og at underkaste sig Dom, endskiønt de med Hænder og Fødder havde sat sig imod det sidste derfor alleene paatrængede at det maatte avgjøres ved Tractater udi Mindelighed, hvilket dog Kongen ingenlunde kunde eller vilde Accordere eller Bevilge;

Der blev da omsider udi forberemdt Aar 1642 den 30 Maji udi denne Tvistighed og Sag, avsaag saadan endelig Dom:

At Hans Mayestæt ingenlunde vilde være forpligtet til den Odenseeske Recess av 1560, /: som den der aldrig av Ham var bleven Confirmeret :/ og det saa meget mindre, efterdi derudi expresse var forbeholden, at den skulde være uskadelig til den Kongelige Høihed iblandt hvilken, denne i besynderlighed er indbefatted, at de regjærende Konger haver Frie Haand, den Handel som i deres Lande og Kongeriger bliver drevet, saadanne Love og Grændser at sætte, som den Tids Tilstand og Undersaaternes Velstand udkræver.

At Hansestæderne kunde være tilladt, ved deres paa Contoiret, sig opholdende Folk, med de i Nordland Boesiddende Undersaatere, deres Handel fremdees at drive og fortsætte, dog at de ikke i nogen Maade indtager Hamborgerne, eller haver noget Sælskab med dem.

Handelen med Indvaanerne udi Stiftet, skulde alleene være Bergens Borgere forbeholdne; Dog skulde de Contoirske som nogen Geld hos samme Indbyggere havde udestaaende, forhielpes til deres Betaling saavidt hos Folkene kunde være at bekomme.

Med Fremmede som hiemmehører uden for Kongens Lande, skulde de Contoirske ei handle, førend efter 14 Ligge Dage; udi hvilke Ligge Dager Borgerskabet alleene skulde være tilladt med dem at handle;

Men hvad Byens Paalæg og Contributioner angaaer derom skulde de Contoirske ikke av Borgerskabet Molesteres;

Og skulle Contoirets Forstandere hvert Aar til Lænsmanden overlevere en Forteignelse paa dem som ere indbegreben under deres Compagnie paa det intet underslæb til Byens præjudice derudi skulde practiceres.

(Pagina 181-184 ubeskrevet.)

Pagina 185

Andet Bind

Cap. XII

Om Hansestædernes Forhold og deres Privilegier udi Kong Friderich den Tredies Tid

Efterat Kong Friderich den Tredie var kommen til Regiæringen, haver de Contoirske strax i begyndelsen udi Aaret 1648, erhværvet en General Confirmation paa deres Privilegier, og befindes av en Kongelig Befaling, av 9de Januarii 1649, til Læhnsherren Ove Bielche, at Staden Stralsund skulde nyde lige Privilegier udi Bergen med de Contoirske, end skjønt de ingen Stuer haver.

Udi Aaret 1653, haver Høistbemeldte Konge ved Rescript til forbemeldte Lænsherre fastsat og befalet, at de Contoirske, udi paakommende Tilfælde, skulde Ligemed Borgerskabet være pligtige at forsvare Byen; Hvilket Kongelige Rescript er kortelig av følgende indhold:

F3. Vor Gunst tilforne, efter som Du underdanigst haver været begiærende at vide, hvorledes det med de Contoirske, om noget Fiendtligt paakom, skulde forholdes, da give Vi Dig herved tilkiende, at efter som de udi Freds Tider nyder udi Byen fri Handel, Vandel og store Privilegier, eragtes Billig at de til Byens Forsvar, Defension og Forsikring, om de av nogen angribes, sig lader Bruge, Lige saa vel høilig ere interesserede. Kiøbenhavn den 26 Febr. Ao 1653.

Udi Aaret 1654 den 14 Augusti haver Høistbemeldte Konge meddeelt de Contoirske en Anordning, betreffende den Gield som av deres Handelsforvaltere bindes, og samme Handelsforvalteres Pligt, at gjøre deres Principaler vedbørlig reede og rigtighed, førend de sig udi Kongens Riger og Lande Nedsætter, saa og, om de forgiældede Handelstuers Opbud, hvorom videre forekommer, udi det dem siden forundte Generale Privilegio.

Pagina 186 { Andet Bind 12 Cap. om de Cont. Forhold og der. Priv. udi Kong Frid. den Tredies Tiid. }

Udi Aaret 1655 den 18 Julii haver Hans Mayestæt befalet Lænsherren Bielche, at have flittig indseende med et av Borgerskabets Privilegier, hvorefter de Contoirske skulde være forpligtede, at lade alt Styrte-Gods Maale ved Byens Eedsorne Maalere, og at ingen Fremmede Skibe, som de Contoirske ei selv Vedkommer, maatte anlægges ved Contoiret, førend de paa Byens Vaag /: NB det er Stadens Skibs Havn, som kaldes Vaagen :/ deres Gods solgt og Lodset haver;

Men den 9 April 1656 har Hans Mayestæt, efter Borgemestere og Raad udi Lubeck, Bremen og Hamborg, deres begiær, anordnet at det med Hansestædernes exclusion fra Contoiret som ei holder Kiøbsvenne sammestæds, samt med Contoirets Maale Tønder, maae forblive som tilforne indtil Hans Mayestæt selv til Norge ankommer.

Efterat den Lyksalige Eenevolds-Regiæring udi disse Riger var indført, haver Stæderne Lubeck, Bremen og Hamborg Ao 1663, avfærdiget visse Deputerede til Kong Friderich den Tredie for at søge Confirmation paa de Contoirskes eller Hansestædske Privilegier; Og har de samme Tid overleveret et Instrument, hvilket for Efterkommerne er værd at conservere fra Forglemmelse, hvorfore Jeg og herved Ordlydende vil inddrage samme, saaledes som det mig er i Hænde falden, av følgende indhold:

Desideriæ Hanseaticorum Communia.

1. Gleich wie das Contoir zu Bergen in Norwegen gleich Anfangs darauf fundiret, auch zu selbigen Königreiche merchlichen Nutzen und Frommen mit besondern Privilegies und Vertragen, nach und nach versehen und bestättiget, das den Hansestädte ingesesßene ohne unterscheid nach belieben alda Rezidiren, und gleich selbiges Königreichs Unterthanen, ehren freyen Handlung treiben mögen:

Also wird unterrthanigst gebeten, das es bey selber Uhr-sprunglich Foundation, Privilegien und Verträgen, nachmahlen unveränderlich gelasßen.

Und also selbe, denen Burgern zu Bergen in Handel und Wandel so woll mit Fremdben alls Einheimischen.

Wie auch Jure Gentium, einen jeden ohne daß freygelasßene betrachtung ihres eigenen und sonst andern

Pagina 187 { Andet Bind 12 Cap. Om de Cont. Forhold og der. Priv. udi Kong Fr. den 3 Tid. }

Schiffe von und nach Hispanien, Portugal und sonst andere Ørtern, allerdings gleich geachtet werden, ausgenommen, daß des Bergischen Lehns Ingeseßene, andere, und mehr aber nicht, deren Bergische Burgern nach, wir vor, allein gelasßen und Vorbehalten, auch dieselbe in und bey der Handlung mit Fremden 14 Tagen, mit Ihre Königl. May.t Ingeseßenen, aber 6 Tage Lang der Verkauf haben und behalten, und die Contoirschen sich der Handlung mit selben bis dahin enthalten sollen und musßen.

2. Das die Contoirsche oder Hansische denem Bergischen und andern Königlichen Unterthanen, in erlægung des Zollens allerdings gleich geachtet;

Und solchen nach zu bezahlung von dem Ausführenden Wahren per errorem bis hier zu erfoderten $\frac{1}{4}$ Part høher und mehr da ihme (?) zu bezahlen, weiters nicht Angestränget; Und das ohnelängst wieder rechtlich zu viel genomene restituiret wird;

Auch zu wieder auferbauung des Kirchen und Schulen mit gewissen Bedinge eingeführet und verwilligtes also genandtes Loßgeldt von selben weiter nicht erfodert;

Wir nicht weniger nach einrichtung des letzten Zollrullen unter den Lubschen Brehmeschen und Hamburgschen also uberall genandtes Lubschgraw /: NB dette var et Slags gemeent og groft Klæde hvorav der blev indført en Mængde :/ im Verzollen eingefuhrter unterschid, hinführo abgestellt werden mögt;

Benebenst ihnen Frey und erlaubet, von dahin ausfuhrenden Wahren abzustattenden Zollen, in Mangel des Reichsthalers in Specie, mit des Ohrtes gangbahr Kønigliche grobe Muntze zu bezahlen;

Und das im vorhergesetzten und sonst allen ubrigen, derjenige nicht allein fur Conthorsche zu halten und selbe Freyheit zu genißen, die der Zeit alda wirklich Rezidiren und ihre Staven haben, sondern auch alle und jede auß dehren Pommerschen, Mechlenburgschen, und sonst andere Hänsestädte fur sich selbst oder durch ihre Bedienten dahin Handlende, da hingegen die Contoorsche Jährlich einer Verzeichniß desjenigen einbringen mußten, was fur Persohnen sich jeder Zeit an Contoir aufhalten und wirklich Rezidiren.

3. Daß all dasjenige, dadurch das Nordische Commercium einige Maßen turbiret oder behindert worden mag, mit all abgeschaffet und aufgehoben, und solchemnach so wohl zu abbruch und Schmäherung Ihre Kønigl.

Pagina 188 { Andet Bind 12 Cap. Om de Cont. Forhold og deres Priv. udi Kong F3. Tid. }

May.t Zollen und andre Intraden, alls auch denen Bergeschen und Contoorschen zu gleichmäßige Præjudice, Nachtheil und Schaden von einige andern und Frembden an abgelegenen Nordische Haven ohne besondere Erlaubnis heimlich trafiquirenden Handlung gänzlich und mit alle Verboten.

Auch der Contoorsche Bedienten von denem Bergischen ander Gestalt und eher nicht an noch aufgenommen werden mögen, biß Sie ihren Herrn im Deuschlandt richtige Rechnung gethan, und selber ein Gezeuchnis ihres Wahl verhaltens und ehrliches Abscheids (!) erlanget und eingebracht haben: Mehres einhalt uber dieses und sonst andere Puncta in Anno 1654, ausgelasßene Kønigl. Rescript, als welcher allerdings bey werden gelasßen und bestättiget werden möchte.

Ingleichen das von und nacher Bergen gehende Hanseesche Schiffe und Gutter, so wenig in der See und denen durchfahrten, als auf einige Strømen und Hafen aufgehalten, noch An-Zulägen gezwungen, und also auch ein Neuligkeit zur Gluckstadt unternommene verhinderung, hinführo Weiters nicht angestrengt und Continuiert, sondern vielmehr denen Commerciis ihre freyes unbehinderten Lauff Aller Orten undjenige unterscheidt gegönnet und gelasßen werden möge.

4. Schließlich wirdt unterthanigst gebeten, daß denen Hansestädten im ubrigen und sonst andere ins gemein Uhrtheile so wohl Contoorsche als sonst andere Jura, Privilegia und aufgerichtete Recesse, wie auch Jurisdiction in Civil Contorische Sachen bey Macht und Würden gelassen und erhalten.

Und solchem nach zu nebenst andern denenselben allerdings Frey und unbenommen sey und bleiben, das sie ihre Kircken mit tauglichen, den Ungeänderten Augsburgischen Confession Zugethanen Predigern und Kustern versehen, auch ihrem Armen Hause der gebuhr nach vorstehen.

Wie nichts weniger ihren Stawen (?) gegen erlågung dahin verschriebene Canonis nach belieben einrichten und erbauen møgen; Indoch das Sie weniger nicht als die Bergische in und bey der gleichen ahrt, in mehrere dazu bestimten

Pagina 189 { Andet Bind 12 Cap. Om de Cont. Forhold og der. Priv. Udi Kong F3. Tid. }

Grântzen vulgo die Almindig genandt, allerdings verbleiben und also ihres keinen wieder in wieder Aufbauung, noch von neuen einzurichtenden Gebauden selbe einiger maßen überschreiten müssen.

Ingleichen das die Contoirshen ihre eigene Mässler und Punder, jedoch Ihro Køniglichen Mayeståts Ellen und Gewicht gemäß, frey und ohnbehindert haben und behalten, auch ihnen durchaus frey und unbenommen sein møge mit Ihro Kønigl. May.t Wogten und andere Bedienten aller Ohrten zu Handeln, und was selbe in eine oder andere Ihro Kønigl. Mayeståt zustandigen Guttern und Wahren zu verkaufen, unbehindert an sich zu erhandeln und wegzuschiffen.

Da ferne auch schlieslich uber den verstandt und deutung dießes und sonst vor oder hernach aufgerichtete und retheilte Recesse und Privilegien einiger Streit vorkommen solte, solle demselben retschridt zu Ihro Kønigl. May.t als Concedentis Decision ausgestellt, und also die Contoirsche, ihr selbe erfolget, von dem Vath zu Bergen, mit Verhängnung einigen Execution oder Angemaßene erkântnis auf dem Bergischen Rathhaus in allergeringsten nicht beschworen;

Sonster und hirneben dehnen Contoirschen ihre im Nordland und sonst anders wo außstehende Schulden selbsten ein zu mahnen durchaus unbenommen seyn, auch selbe von denen Bergischen und andere Beamten die hulfliche Handt dazu gebothen werden pp

Den Prisiværdige Konge, indsaae hvor vigtigt og betydelig denne Sag var; Og ligesom hans bekiendte Billighed og Retfærdighed, paa den eene Side ikke kunde tillade, at Hansestæderne skulde have ringeste Anleedning til at klage over nogen Fornærmelse udi de dem engang meddeelte Privilegier, saa vilde Han heller ikke paa den anden Side tilstæde, at de, ved at extendere de samme for vidt, skulde gaae uden for Grændserne, og derved fornærme Hans Undersaatere;

I den henseende var det, at Han i denne Sag anbefalede at 4re Commissarier skulde paa det nøyeste Undersøge alleting, og indhente alt hvad der pro & Contra kunde siges; Disße Commissarier vare 1. Hr Iver Krabbe Norges Riges Stadtholder 2. Ove Bielche Norges Riges Cancellor, 3. Hans Nansen Præsident og 4 Henrich

Pagina 190 { Andet Bind 12 Cap. om de Contoirskes forh. og deres Priv. udi F3. Tid. }

Møller Rentemester; Hvilke loede sig være angelægne at indhente den fornødne Erklæring og Oplysning fra Bergens Bye, imod forestaaende indgivne saa kaldede Desideria fra de paa Hansestædeenes vegne Deputerede.

Der blev da føyed den Anstalt at 2 Mænd av Magistratens Middel paa Bergens Byes Vegne, nemlig Raadmændene Iver Christensen og Peder Hansen, maatte paatage sig en Reise til Kiøbenhavn, for der, for de i denne Sag Allernaadigst anbefalede Commissarier, at avlægge saavel Mundtlig som skriftlig Efterretning og Oplysning angaaende samme.

Man finder og, at disße 2 Mænd, blant andet under 4 Augusti Ao 1663, har indleveret deres Skriftlige Forestillelse av denne indhold:

Høyædle Herrer og høitbetroede Kongelige Commissarier !

Eftersom de lovlige Stæder Lubeck, Bremen og Hamborg med deres respective Abgesandter nu søger Confirmation hos Hans Kongelige Mayestæt paa de Contoirskes Privilegier udi Bergen, og samme deres Begjæring forfattede udi et Instrument av 4 Puncter, saa formeenes, at under fornævnte 4 Punkters korte begreb, befindes adskillige nye Poster, som de formeene under deres gamle Privilegiens prætext at faae Confirmerede, hvoriblandt findes nogle saa subtiligen anførte, at hvo dennem læser, og ikke egentlig haver underretning om Bergen Byes og de Contoirskes Handel og Privilegier, skulde ansee dem for Billige, da det dog i sandhed skal befindes, at de Poster som synes billigst, ere til deels Hans Kongelige Mayestæt samt Borgerskabet til deres øvrige ringe Handels Førelse meget præjudicerlig;

Og efter som utvilagtig deres Ældgamle Privilegier maae bestaae udi nogle visße Artikler, hvorvidt og til hvad ende de Vinter og Sommer maae trafiquere udi Bergen, saavelsom hvad Frihed Borgerne derimod i Stæderne burde nyde;

Og der dog jevnlig tilforne ere indfalden Stridigheder imellem Byen og de Contoirske, formedelst de ei vilde nøyes med deres forundte Privilegerede Handel, mens Tid efter anden anmasßet sig meere, det samme de nu udi formeldte deres indlagde Desideriis om solicesterer;

Da, eftersom det er et høivigtigt Værk, som dersom de det saaledes alt samme udi Hans Kongelige Mayestæts Souveraine Regiærings Tid finge Confirmeret, vilde det strække sig til Borgerskabets Fordærv i deres Næring og Handel, som yderligere kan blive demonstreret og Forklart naar Befales;

Pagina 191 { Andet Bind 12 Cap. om Hansest. Forhold og Priv. udi F3. Tid. }

Hvorfore Vi underskrevne, efter vores ringe Bestillings Pligt, ere høi nødvendig forarsaget, paa bemeldte fattig Borgerskabs Veigne, allerunderdanigst at give Vores Relation og ringe Underretninger hos de Poster som Byen og Borgerskabet ere mest præjudicerlige og allerunderdanigst indstændigen Anmode og Begjære, at efterdi alle Hans Kongelige Mayestæts troe Undersaaterere av alle Stænder, ere forpligtede, naar de Søger Confirmation paa deres Privilegier, de da først maae indlevere de gamle in Originali, hvorav all desßens Udspring og Beskaffenhed best erfares kan, at Velbemeldte Stædernes Abgesandtere, paa de Contoirskes Veigne, derfor alvorligen maae tilholdes nu det samme at gjøre:

Derhos underdanigst formodende at dennem ingenlunde noget blive tilstæd eller Bevilget, førend de deres paaberaabte Ældgamle Fundatzer, Privilegier, Fordrager, Recesser og Kongelige Rescripter in Originali, haver overleveret;

Thi av dennem kommer Hans Kongl. May.t og I gode Herrer samt andre Hans Mayestæts Høivise Raad, da først udi vis Kundskab og erfaring hvorudi deres Privilegier fornemmeligen bestaaer, saavelsom til Naadigst Betænkning og anledning, hvis dennem herefter gives kunde, Hans Kongelig May.t selv og hans fattige Undersaatere og Borgerskab upræjudicerlig, med underdanigst formodning, at ingen fleere Stæder for rette Contoirske bliver agted og erkienet, end de som efter deres Ældgamle Privilegiers Tilhold, værende saa kaldede Nordtfahrers, hvorav nu ikke findes fleere som saadant gjøre, end de Lübsche, Bremeske og Hamborgsche samt en mand av Rostock.

Kiøbenhavn den 4 Augusti Ao 1663. Iver Christensen. Peder Hansen.

At jeg Ordlydende anfører saadanne gamle Brevskaber, dertil har jeg, efter mine Tanker, gode Grunde; Thi hvad jeg saaledes indrykker, bliver dog paa nogen Maade conferreret fra Forglemmelse og undergang;

Og naar saadant findes paa dette stæd, kan en Anden siden udi den efterfølgende Tid, alleene extrahere det mærkværdigste og fornødenste, og beraabe sig paa, hvor det findes udi sin heele Indhold, hvilket bliver saa meget meere grundet, som i fald jeg alleene vilde betiene mig av Extracter og siige, at saadanne Documenter vare mig forekomne, i sær, da disse haver været og ere saa adspredede, at de

Pagina 192 { Andet Bind 12 Cap. om Hansest. forhold og Priv. udi Kong F3. Tid. }

med en utroelig Møye, haver været samlede fra mangfoldige Hænder udi enkle Stykke-Tall, Hvorfor det vilde falde saa meget meere vanskeligt, at bringe dem til veye, i fald man enten ved en eller anden Leilighed kunde behøve dem til nøyere og nærmere Betragtning og Eftersyn;

Hvad disse forberørte Herrer Raadmænds til de anordnede Commissarier, indgivne Forestillelse angaar, da kan det siges, at omendskiønt de Langt udførligere kunde have oplyst og forklaret de mangfoldige skiulte Kneb der findes udi de her foran indførte, saa kaldede Desideria, saa har de dog, efter Omstændighederne, kortelig erindret det Fornemste og Væsentligste av det som deels kunde være til Borgerskabets fornærmelse, og deels komme under Betragtning hos Commissarierne.

Jeg bør ikke være vidtløftig med Anmærkninger, saadant overlade jeg til skiønsomme og fornuftige Efterkommere; Saa meget vil jeg dog herved alleene melde, at man blant andet, kan lægge et besynderligt Mærke til det som Raadmændene Christensen og Hansen haver indstillet, nemlig:

At Hansestædernes Deputerede maatte paalægges at producere deres paaberaabte Ældgamle Fundatzer, Privilegier, Fordrage, Recesser og Kongelige Rescripter in Originali,

hvilket de meente at de vare pligtige at gjøre, efterdi de nu ved den Souveraine Regiæring, søgte at faae samme Confirmerede, og tillige paa en subtil og sindig Maade extenderet; Og det

saa meget meere, som Undersaaterne vare forbundne at gjøre det samme med de Privilegier som de agtede at faae Confirmerede; Vel vidende, at det vilde blive umueligt for Hansestæderne at opfylde, efterdi man baade da og nu haver staaed og staaer i den Tanke, at de umuelig kunde fremviise alle de Privilegier som de beraabte sig paa.

Ved denne Leilighed, og som et Bilag ved Forestillelsen, indleverede Velbemeldte 2 Raadmænd ogsaa en nærmere Forklaring over den Bergenske Handelen og Søefarts Tilstand og Beskaffenhed, for derav, deels at viise hvorledes den i Almindelighed var bleven svækket { hvilket jeg forbigaaer, som noget der ikke henhører til dette stæd, } og deels at godtgjøre:

At de Contoirske eller Hansestædske i de forbigangne Tider, alleene lode sig nøye med deres Ældgamle benaadede Frihed, som bestoed derudi, at de Handlede med Borgerskabet og Nordlandsfarere, saavel som og, at Bergens Borgere igien udi Hansestæderne skulde nyde lige Frihed og Privilegier:

Pagina 193 { Andet Bind 12 Cap. om Hansest. Forhold og Priv. udi F3. Tid. }

De viiste og derudi, at det eeneste som den Tid var til overs for Bergens Borgere, var den Handel som faldt udi Bergens Stift, hvilken Handel dog altid, udi alle Privilegier, havde været dem conserverede, men maatte nu befinde udi den 4 Post av foranførte Desideria, at Hansestæderne søgte at fravende dem { endog denne lille overblevne Lævning, og det } under prætext av at maatte tillades at Handle med Fogderne og andre Betiente, under hvilke de meente at alle andre kunde skiules:

De forestillede dernest at hvad der udi 1 Post blev Ansøgt, nemlig, at Hansestæderne maatte nyde Frihed med egne eller og andre Fragt Skibe at handle paa Bergen fra og til Spanien, Portugal og andre Stæder, og ellers udi alle andre ting lige saa frie Handel med Uden- og Indenlandske, som Borgerskabet, var noget som Hansestæderne vare overbeviiste om, at være stridende imod deres paaberaabte Ældgamle Privilegier,

Endelig forestillede de og, at i fald det skulde blive Hansestæderne tilladt at indtrænge sig udi saadan Handel, som alleene tilkom Borgerskabet, og hvorudi Hansestæderne aldrig haver haft Deel eller Bevilgning og Frihed, da vilde de derved ufeilbar trække den heele Handel til sig og opsluge det alt, hvorved Følgerne ikke kunde blive andet, end at Kongens egne Undersaater derved i Bund og Grund vilde ruineres.

Jeg har her nys tilforne meldet, at de 2 Bergenske Deputerede Raadmænd blant andet havde gjort Paastand om, at Hansestæderne ved denne Leilighed maatte blive paalagt, at fremkomme med deres paaberaabte gamle Privilegier etc. in Originali;

Jeg maae derfor herved erindre, at de Anordnede Commissarier ogsaa av den gjorde Paastand, som de fandt Billig og Velgrundet, tog anledning, at paatrænge disse gamle Originale Documenters Foreviisning; Men at Hansestæderne ikke var i stand til at producere andet end en Gienpart av den Kongelige Foravskedigelse av Aaret 1642;

I den stæd fremkom de fra Hansestædernes Deputerede, med en Forklaring over forberørte saa kaldede Desideria, av denne indhold:

Rationes et Fundamenta ad 1. Classem seu Articulum.

Ursachen und Fundamenta darauf deren Hanseischen Desideria, unter andern in sonderheit mit Begrundet Justificiret und behauptet werden:

Pagina 194 { Andet Bind 12 Cap. om Hansest. Forhold og Priv. udi F3. Tid. }

Vers. 1.2.

Ob zwar die Handlung mit Frembden, von denen Bergischen vor diesen gestritten, und denen Contoirschen abgeschnitten wolten, so ist doch auf die deshalb verwechselten Schriffthen, Reden und Gegenreden, selbe streitigkeit von Ihro Kønigliche Mayestæt Christiano IV. to Christmilden Andenkens Ao 1642, endlich der gestalt wie Anhero gesetzet gerichtlich entschieden, und es daher bey selben Decision nachmahlen in alle Wege Billig zu lasßen, umb so viel mehr, weil wie in der Decisione Regia gemeldet, selben Puncts halben, auch schon vorhin gleichmesßige Verordnung ergangen, auch von ihr also gehalten und zu halten verordnet worden.

Vers. 3.

Oemnach (?) die restrictio des Saltz-Handels und selben Zufuhr, durch abschaffung, dem Vormahlen Angeordneten Saltz-Compagnie, nun mehr aufgehoben, so wirdt es bey einen jeden sonst vorhin ohne Unterscheid Zugestandene Freyheit des falls ebenmäßig, billig Gelasßen, zu mahlen Ihro Kønigl. May.t Unterthanen selbst Zum hochsten daran gelegen, das ihnen das Saltz durch deren von Bergen dißfals affectirendes Monopolium nicht vertauret werden möge, in masßen verschiedene Kønigl. Rescripta Verhanden, in denen der Hansischen Saltzfuhr alls höchst nutz und nøhtig angezagen und gehalten, auch ohne das niemahlen verbohten gevesen.

Rationes et Fundamenta ad 2 Classem seu Articulum

Vers. 1.

Diese Paritas Dependiret von der Ursprunglichen Foundation des Contoirs, und ist daher Ihr und alle vege ausgenommen, was Zeit einrichtung der letzteen Zollrullen, wie bald soll gemeldet werden, von den Zolner dawieder Attentiret also gehalten, auch wie in Anno 29 und sonst allemahl vorhin, also auch letzlich von der Zeit regierende Kønigl. Mayestæt in Anno 1648 art. 2 ebenmäsßiges schutzes und Freyheit, mit den Unterthanen geniesen mögen bestättiget worden.

Vers. 2.

Das die erforderung des $\frac{1}{4}$ Parts høher von der Bergischen Zollner Propria Autoritate et per Errorem, in Neu...ligkeit (?) also eingeführet, und da her hin wieder auf zu heben, erscheinet daher

1. Das solches abgesetzter General Regul und Obseruant, kunstlich zu wiedern, und daher

2. durchaus irrig und ad Hanseaticas

Pagina 195 { Andet Bind 12 Cap. om Hansest. Forhold og deres Priv. udi F3. Tid. }

gahr ubel appliceret, als war es disfals einiger particulier Tractaten oder Pactorum mit selben Bedurfte, wie wohls denen selben wie ad Vers. 1. kurtz woehin angezeigt, davon so eben nicht ermangelt, und daher kommen, das, da die letztere Zollrulle eingerichtet würde, und desfals erinnerung gethan, und dergleichen unziemliche extension Befahret, man sothane Sorgfalt gantz überflusßig und unnøhtig gehalten.

Vers. 3.

Was Vers 3 gebeten, folget von dem vorhengehenden von ihme selbst.

Vers. 4.

Weil das Loßgeldt ad certum tempus et usum von Christiano 4to eingefuhret, welches beydes nun mehr expiriret, so fället (?) in solches ipso facta et Jura da mit zu gleich hin weg.

Vers. 5.

Weil bey den 5. Punct oder Vers. Angezagenes Gearamen (?) daher ruhret, das die Worte Lybschgrauw, und sonst andere Lacken nicht unterschieden, und daher die Brehmische und Hamburgische also genandts Lybschgraues per errorem, mit denen sonst bald hernach Specificirten anderen Lacken confundiret, und Jene diesen, in Verzollen gleich geachtet werden wollen, da sie doch mercklich unterschieden, hingegen das Brehmische und Hamburgische also genandtes Lubschgrau, der Stadt Lubeck also genandtes Lubschgrau in so weit gleich, so fället im verzollen dis falls eingefuhrtes Unterscheid in krafft der Zollrulle an ihr selbst damit hinweg.

Vers. 6.

Weil an dahin Ohrte fur die einzufuhrenden Wahren keine Specie Thaler bezahlt werden, auch selbe des Ortes, ohne das nicht in solcher Menge zu bekommen, so werden Ihre Kønigl. Mayestæt dieses Petitum hoffentlich nicht improbiren.

Vers. 7.

Gleich wie das Contoir, sambt davon dependirenden Handlung nicht vor etzliche wenige, sondern die gesambte Hansee-Städte fundiret, der städte Eingesessene auch bey solcher einfuhung keines wegese an die Stawen verbunden, benebenst Kund und Offenbahr das die Pomersche Mecklenburgische und sonst andere Wohlbenahmte Städte von ihn ihre handlung, gleich andere dahin gefuhret haben, also folget da her

Pagina 196 { Andet Bind 12 Cap. om Hansest. Forhold og Priv. udi F3. Tid. }

von ihre selbst, das besagte ubrige Städte, ob sie gleich der Zeit keine besondere Stawen einhaben, von dem Contoir und desßen Handlung à Bergensibus, mit fuge nicht excludiret, noch viel weniger, aber wie de facta tentiret wird, im Kauf oder Verkauf alls Frembden angesehen und gehalten werden mögen, und das noch umb so viel weniger, weil die vom (!) Strahlsundt schon verlängt ein besonderes Rescript vor sich erhalten, desßen in Casu simili andere billig mit zu geniesen, bevorab weil selber halben ins gemein auch bey denen Friedens Tractaten besondere Handlung gepflogen und beliebt worden.

Rationes et Fundamenta ad 3 Classem seu Articulum.

Verss. 1.

Weil diese Regula bey allen und jeden vorgegangenen Friedens Handlungen Generaliter pro Norma et Fundamento Pacis und ohne denen Observantz keine Kønigreich, Landt oder Stadt in flor und guten Wohlstande erhalten werden kan, so gahr aperase und beweglich eingeführet unterhalten, so wird selber halben dißfalls in particulaire, so viel weniger einen weiter Beweis bedurffen, bevorab da dieselbe nach ein umlängst in Anno 1652 per Speciale Scriptum bestättiget.

Vers. 2.

Dieser Punct betrifft die Stadt Bergen weniger nicht alls die Contoirschen, und weil solche Handlung und Umbfahrt notorie de Genere pronibitorum ist, so wirdt an Gnädigsten remedirung und ernstes Einsehen, umb so viel weniger gezweiffelt, zu mahln dießer Punct in particulair (?) in kurtz vorher angezogenen Kønigl. Rescript Ao 1652 expresse enthalten.

Vers. 3.

Den Contoirschen Bedienten halben, ist hierin erhalten, in verschiedenen Kønigl. Rescriptis, inter alia de Anno 1654, aber eins Gnädigst Versehung gethan, auch solches in den Odenseischen Recess oder Vertrage, und sonst allenthalben fur billich und Recht erkandnt werden.

Vers. 4

Weil dieses Puncts halben in einen Gemeinen Hansischen Schreiben, wie auch der Zeit ubergebenen Memorialen, grundliche Ausfuehrung gescheen, will man sich

Pagina 197 { Andet Bind 12 Cap. om Hansest. Forhold og deres Priv. udi F3. Tid. }

Kurtze halben darauf beruffen, auch selbe auf begehren ab schriftlich bey zubringen erbethen haben.

Vers. 5.

Dieß ist der effectus im Eingang diese Articuli eingeführter samt dabey erwehnter Maßen aller Ohrten bestätigter General Regul, und wird selber daher umb so viel mehr eher und mehr Hoffentlich nach gegangen werden.

Rationes et Fundamenta ad 4 Class. seu Articulum.

Vers. 1.

Gleich wie die angezogene Recesse und Verträge aus Wohlbekandten, erheblichen Ursachen à Majoribus aufgerichtet und entheilet, auch man sich bey selber Observantien aller seyts wohl befunden, also wird Ihre Kønigl. May.te zu selbe Confirmation und bestätigung nach so vielfältigen und Berenglichen (?) Anhalten und Bitten, hoffentlich in Gnaden Verstehen und sich Bewegen lasßen.

Vers. 2.

Dem nach der Contoirschen Jurisdiction in Civilibus nicht allein in dem Odenseeschen Recesse, sondern auch per immemoriale tempus et præscriptionem /: quæ sunt superlativa est Omnium Privilegiorum :/ so uber die maße klar und fästiglich eingefuhret und bestättiget, auch ohne daß per rerum Natura fuglich nicht geschehen kan, das unter denen Contoirschen vorgehenden particulier streitigkeit entschieden werden solte, so werden höchstgedachte Ihre Kønigl. May.t es bey selber Herkommen, und so vielmehr unverändert verbleiben, auch Ihr hoffentlich nicht zu wieder sein lasßen, das mit beruffung der Predigern und kustern etc. wie bey hier zu herkommens und gebräuchlich gewesen, hinfuhr unverändert verfahren werden. Zu mahlen Notorium, das die Augsburgische Confession zu Lubeck in wirklichen Observantz sey, auch daselbst niemand zu Predigen Angenommen oder Ordiniret werden, der nicht vorher von der gantzen Ministerio rigerose examiniret, und im Lehre und Leben richtig befunden Worden;

Und demnach selbe Kirchen von denen Contoirschen immediate Fundiret, und theuer genug erkaufft, auch da die eine in Anno 1623 abgebrandt, mit großen kosten

Pagina 198 { Andet Bind 12 Cap. om Hansest. Forhold og deres Priv. udi F3. Tid. }

wieder erbauet, sondern auch von selben einig und Allein unterhalten werden, so mag den selben das Jus Constituende Ministros Ecclesiæ etc. umb so viel weniger entzogen noch benommen werden.

Vers. 3.4.

Weil bey dener was anher gesetzet, die Bergische mit denen Contoirschen billig einerley Rechten zu gebrauchen, auch die Gräntzen Vulgo die Almannia [Almindinger] genant, von Alters mit Fleiß dahin also benant und bestimmet worden, da mit man des Feuers brunst ab der einen so wohl als der andern Seiten umb so viel mehr versichert sein möchte, so werden sich beyde Theile Billig darum vergnügen, und keiner derselbe sothaner Gräntzen zu uberschreiten noch vielweniger aber Bergensis denen Contoiriis Zu verwehren begehren, das sie ihre Stawen in derselben Gräntzen ihrem guten beqvemigkeit nach, nicht repariren und einrichten solten.

Vers. 5.

Weil die Maße und Gewicht, auf allen Seiten gleich auch dieser Punct vornemblich zur beforderung der Ab- und Zuführenden Gereicht, ingleichen die Mäßer und Punder in einerley Eyde und Pfligten genommen worden, so sein Ihre Kønigl. May.t so viel mehr Bewogen, daß Sie in disfals gesetze und Gebothen ohnlängst vorhin albereit gnädigst gefallen lasßen.

Vers. 6.

Dieser Punct concerviret Ihre Kønigl. May.t und Der Interesse weniger nicht als die Contoirschen, damit Der Zustehenden Gutter mit mehreren Nutzen Verkauftet werden können, im masßen der Vögte und andere Bediente selbst dafur halten, das sie den Bauren im Verkaufen nicht gleich geachtet werden musßen, uber welche Punct auch verschiedene Kønigl. Schreiben de Anno 32 und 29 vorhanden.

Vers. 7.

Es ist der gefunden Vernufft und allen Rechen gemâß, das die Gesetze und Ordnungen von dem jenigen, der Sie gegeben und gemacht, alleinig erkläret, mit nichten aber verstattet werde, das derjenige demselbe Gesetze und Ordnung gleich und neben andere nicht vorgeschrieben, dieselbe zu eines andere Præjudice und Schaden selbstmächtig erklären, noch vielweniger aber sothane Partheiliche Erklerung de facto

Pagina 199 { Andet Bind 12 Cap. om Hansest. Forhold og deres Priv. udi F3. Tid. }

exequiren solte.

Vers. Finalis.

Dieses Pititum bestehet in der selbst redende Billigkeit weil ja niemanden Verdacht noch verwehret werden mag, das er seine Schulden selbst einzufodern begehre, zumahlen nicht zu gedencken, das einander gleichen Fleis dabey anwenden würde, wie dan auch die Hulf und Handbietungs zu selben einmachung in verschiedene denen Kønigl. Recessen und Vertragen vorhin albereitz in Gnaden vertröstet und anbefohlen worden, und man daher an Gnädigster erhörung disfalls umb so viel weniger Zweiffelt.

Imod disße Rationes og Fundamenta, blev paa Byens Vegne av de 2 Deputerede Magistrats Personer indleveret, til de Allernaadigst Anordnede Commissarier, følgende Besvarelse:

Eftersom Dh.rer Abgesandtere haver indleveret deres Desideria paa de Contoirsches Vegne, saa er Vores nødvendige, underdanige og eenfoldige Erklæring paa Bergens Byes vegne, paa de Poster som Byen egentlig vedkommer:

Det er vel bekiendt, at en Part av de Tydske Stæder, for deres egen Nytte og Nærings formeering, haver efter indstændig Begiæring, i forrige Tider faaed Tilladelse, paa adskillige Stæder at etablere deres Contoierer, som og paa samme Maade det til Bergen, og bekommet Tilladelse der Vinter og Sommer at forblive, og derfor kaldtes Vinter-

Sæde; saa og erholdet Frihed at maatte handle der, med Borgerskabet og didkommende Nordfarer og dennem udreede:

Og hvis Vahrer de til saadant behøvede skulde Herskabet sine Tienere til Bergen her skikke fra det stæd han boede, og Tieneren igien til Hannem avsende hvad Varer han ut supra sig tilforhandlede:

Videre om deres Fundatz og de givne Privilegier, findes ei underretning om paa Bergens Raadstue;

Og, utvikelig haver de Contoirske ei heller andet in Originali av de Tider endnu at fremviise, eftersom de ofte med deres anmasbet Frihed, haver foraarsaget Borgerskabet uroe og paaført dem stoer Omkostning og Reises besværing, og naar det er kommet til Examen, haver

Pagina 200 { Andet Bind 12 Cap. om Hansest. Forhold og der. Priv. udi F3. Tid. }

de intet haft til deres Beviisning at fremføre in Originali.

Erklæring imod Classem 1. seu Articulum

Vers: 1.2

De foregiver at de før skulde have haft, og endnu til Confirmation Søger, at de Contoirske maae tillades saa frie at Handle med Ind- og Udlændske, og udi alleting at agtes som de Bergenske Borgere; Sligt strider imod Naturen og all Billighed, at nogle Fremmede ville understaae sig at begjøre av en Herre og Konge, at Ham Brødet og Næringen ville tage fra sine Troeskyldige og Fattige Undersaaterne, som deres Herre og Konge med Liv, Gods og all Middel til det yderste er Obligeret, og det at skulde Henvende og Forære til dem som ikkun Henseer til egen Nytte og Fordeel, og alle Tider søger at Befrie sig for al Udgift baade i Feyde og Nøds Tider, og Hans Kongelig Mayestæt og Hans Mayestæts Riger intet meere i saa Maader at være Obligeret, end allene Tolden av Ind- og Udskibende Varer, dog ikke høyere derudi at ville Graveres, end som Undersaaterne.

Vers. 3

Belangende deres begjærte Fahrt, med egne eller andre Fragt Skibe, saa og til Bergen at maatte Negocere ligemed Undersaaterne paa Hispanien, Portugal og ellers alle andre Stæder;

Slig novitet formeenes lige saa reasonable som nest foregaaende Post, og der aldrig førend nu paa kort Tid, haver været af de Contoirske om saadant solicesteret, hvis ikke nogle faae Personer var /: som ellers af Gud med Formue og Handel, rigeligen er Forseed :/ dette og meere til egen Fordeel og andres store Skade, under saa mange deres Navne lod begjære;

Thi af deres egen nu indgivne Petition vil eragtes, at de ikke vil saaledes Jure Gentium Handle, som andre didkommende Fremmede, der ere Obligerede at kiøbe og Sælge, naar, hvad Tid og med hvem dennem Lyster, med Frie og Ufrie, Giæst med Giæst, som i alle Velbeskikkede Stæder expresse forbydes;

Og dersom disße udi Slige og meere, saasom og tildeels klarlig fornemmes af deres 4de Classes 6 Verses Urimelige Begjæringer, Naadigst blev Bevilget, skulde det inden faae Aar alt for meget Befindes, de den gandske Bergens Handel til sig skulde trække, Hans

Pagina 201 { Andet Bind 12 Cap. om Hansest. Forhold og deres Priv. udi F3. Tid. }

Mayestæts Bye og Undersaatere til største udsuelse og ruin;

Thi de ere allerede dem som ut Supra sig av Betienterne Aarlig Tilforhandler for nogle Tusende Rigsdaler, og det, med Fremmede Skibe til Holland oversender, og i saa maade betager Borgerne deres privilegerede Næring og Søefahrt imod Kongelig gamle og nye Benaadinger, som melder, at Borgerskabets Skibe skal nyde Fragt frem for nogen andre;

Det kan heller ikke hentydes til noget Monopolium, naar en Herre og Konge, sin Kiøbstæd og gandske Borgerskab, nogen Handel frem for Fremmede Bevilger;

Udi Bergen er og har udi rune Tid været saa godt Kiøb, som man det selv af Fremmede Lande kunde ei for bedre Kiøb lade Hente, saa der forefindes i Byen nogle Tusende Tønder Salt i Forraad.

Classem seu Articulum 2.

Vers. 1.2.3.

Deres Prætention om Toldens Forhøyelse, det angaaer Kongelig Mayestæts Regalier;

Og derfor, om Hans Mayestæt Naadigst Behager at Beviise nogen av Stæderne herudi nogen sær Naade, da begiæres underdanigst at Undersaaterne maatte i samme Stæder igien til Billighed accomoderes, og ikke med større Udgift enten til Høi- eller Under Øvrighed graveres, end som samme Stæds Borgere.

Vers. 4.

Disße paaurgerede Lastpenge, som er at hver Læst et Skib inden- eller Udenrigs, som paa Bergen traffiquerer, kan være drægtig, deraf at Betale 12 Skilling hvorav de Contoirske mindste Part Betaler, men som Vores Allernaadigste Konge in Ao 1662, naadigst haver behaget, i stæden for anden før havde deputat, igien at destinere det til Magistraten i Bergen deres Salarium for Embedets jdelige Opvartning og Besværing med Conthorske og andre Fremmede Sager, hvoraf sees Bemeldte Contoirskes Affection, som vel vide af Byernes Under-Øvrighed udi andre Kiøbstæder udi Norge, ere af Majestæten med lige Indkomster Beneficerede;

des uagted ville de sig fra dette og all anden retmesßig Udgift Befrie, og dog prætenderer at ville udi alle Ting have profitten og Næringen.

Vers. 6

Belangende Tolden at maatte betaales med Kongl. May.ts grov Mundt, den Post tilligemed de Con-

Pagina 202 { Andet Bind 12 Cap. om Hansestædernes Forhold og deres Privil. udi F3. Tid. }

toirske anholdes endnu Allerunderdanigst om paa Borgerskabets Veigne, at maatte Naadigst Bevilges, ellers skal det Handelen der, for Undersaaterne merkeligen forhindre, som allerede Befindes.

Vers. 7.

Uden nogen Vores underdanigste erindring, bliver vel Dh.rer Abgesandtere tilholden sig at Erklære, hvem og hvilke Stæder de for rette Contoirske retmesßige kunde agte;

Thi efter Fundatzen og Ældgamle Privilegier som foresiges, burde de som sig saadan Frihed ville tilkiende, at udreede Nordfarene og udi Contoiret have Aabne Stuer.

Nu er det ingen uden de Lübske, Bremeske og Hamborgerske med samt en Person av Rostock der saadant gjøre, derfor skulle billigen meenes ikke heller fleere Stæder at nyde Contoirs Frihed;

Tilmed melder det oprettede Fordrag, at Undersaaterne skulde i Stæderne nyde den Frihed, som de Contoirske haver til Bergen med videre;

Nu er jo Wismar, Stralsund, Stettin, Gripswald, Wolgast, Anclam og fleere Pommerske Stæder, den Svenske Crones subject, hvorefter naar de Bergenske did kommer, ikke annerledes bliver medhandlet end som Fremmede, baade i Tolds Udgift og andet.

Skulde derfor vel meenes at saadanne Stæders Indvaanere, eller andre paa deres Veigne ikke udi Hans Mayestæts Riger og Kiøbstæder kunde med Billighed prætendere eller begjære større Frihed, og hvis ikke andet her under skiultes, /: som nok er at demonstrere :/ skulde Velbemeldte ikke heller staae saa haard paa den Post;

Dog alting herudi og alt andet Allerunderdanigst henstilles til Hans Mayestæts Naadige Villie, eftersom Hans Kongelig Mayestæts Hr. Fader Salig og Høilovlig Ihukommelse, haver sig og Kongelige Efterkommere forbeholden udi den Kongelige Avskeed 1642, de Contoirske Privilegier at formeere eller formindske efter Naadigst Behag, som for Hans Mayestæt og Hans Mayestæts Undersaater kunde agtes timelig, eller og at de Contoirskes Forstandere maatte Naadigst Befales en rigtig Designation ved Johanni Tider Aarligen at overlevere til Amtmanden paa Bergenhus, og en ligelydende Gienpart til den Ældste Borgemester i Bergen, og ingen løse Karle eller andre ved Contoiret, at

maatte tillades sig at opholde og handle, ikke heller andre end som de der haver deres Herskaber i de Stæder

Pagina 203 { Andet Bind 12 Cap. om Hansest. Forhold og deres Pr. udi F3. Tid. }

boende, som for rette Contoirske nu vorder Naadigst anbefahlet, at skulle agtes, under tilbørlig Straf og Søgning av Kongelig Mayestæts Byefogd i Bergen.

Classem seu Articulum 3.

Vers. 1.2.

Deres Begjæring om at de Fremmede ei maatte tilstædes paa de Nordlandske Lehne at Handle, derudi er Borgerskabet noksom med dennem eenige og underdanigst om de samme beder.

Vers. 3.

Vides ei nogen de Contoirske Betiente at være af Under Øvrigheden i Bergen antagne for Borgere, førend de haver rigtig Avskeed fra deres Herrer i Tydskland;

Ellers er det Naturligt og Billigt, at naar som helst der kunde tydelig befindes, at et Herskab vilde uden all rett sin forrige Betiente ei meddeele rigtig Afskeed, formedelst Han kunde have hannem mistænkt sig i Bergen at vilde gifte og nedsætte eller og andre Ugrundede Aarsager, at man da paa Rettens Vegne gjorde Hannem i saadan Tilfælde retmesßig Befodring;

Og Belangende deres paaberaabte Kongelige Rescript Ao 1654, er underdanigst efterrettet, saa og fremdeeles skeer, naar som vi Øyensynlig befindes at en Part vrangviise saadan Naade misbruger, saasom for kort Tid siden i Bergen skeed er;

Og synes det vel Billigt, at naar en authoriserer sin Tiener med absolute Fuldmagt at Handle, gjøre og Lade som Han selv tilstæde var, og derfor Hannem Betroe alt hvis Han der haver, Handels Bøger, Penge og Gods, saa og til destobedre Anseelse og Credits erhvævelse, hannem og leverer sit Signet eller Pitschafft, skulle vel med rette siges, at saadan Befuldmægtigers udgivne Skrifter, under Bemeldte Pitschafft bekræftiget, burde ved Magt at blive, helst naar det kunde Beviises, at hvis dito Skrift lydende paa, var Herskabet af samme Fuldmægtige til Regnskab ført; Thi ellers kunde derunder løbe megen Svig og Urigtighed;

Og der fore burde Herskabet vel at kiende den Person Han ut supra saadant fortroer, eller og for Hannem annamme Caution, men Han Hannem til slig antager, at Undersaaterne ei fra deres Gods og Penge skulde bedrages, og siden Hans Herskab derfor skulde være frie.

Vers. 4 & 5.

Om Dh.rer Abgesandtere kunde bevæge Hans Kongl. May.t til Naadigst forandring med anbefalede Opskibning til Gluckstad, da underdanigst formodes at Borgerskabet derudi nyder lige Frihed.

Pagina 204 {Andet Bind 12 Cap. om Hansestædernes Forhold og deres Privilegie udi F3. Tid.}

Classem seu Articulum 4.

Vers. 1.

At de sig her og fleere Stæder refererer til den Odenseeske Recess, saa forklarer den Kongelige Afskeed Ao 1642, hvad Værdie den kan agtes for, og ligesom de ville her bruge de gamle præscriptiones i stæden for Originale Privilegier, for fasteste Fundamente til deres Jurisdiction in Civilibus, saa tviles ikke paa, at samme Legender og præscriptioner og formelder om den store Formastelse de Contoirske i forrige Tider haver understaaed sig at øve med deres tiltagne Jurisdictioners Misbrug, som her gaaes forbie videre paa denne Tid at melde, efterdi det Sagen i sig selv ikke egentlig angaaer, men til saadan Frihed Behøvedes Confirmerede Privilegier i stæden for gamle præscriptioner at fremviise;

derfore, eftersom de Contoirske ofte som forbemeldt, haver sig paaberaabt det de ikke havde, og anmasæt sig det som de ei vare berettigede til, underdanigst begiæres, at hvis Hans Kongl. May.t behager dennem Naadigst herefter at forunde det være sig Privilegier eller andet, at det Naadigst maatte specificeres til allerunderdanigst efterretning for alle.

Vers. 3 & 4.

Belangende deres Stuers Bygning: udi dette vides ei at nogen haver giordt dem forhindring, ei heller av Byens Indvaanere at være Bygget dem til for kort paa nogen af de tilforordnede Almindinger, derfore maae uden Tvil noget andet her under skiules;

Thi Leyen og Jordskyld af de Grunde som de haver udi Possession, ere de Obligerede Aarligen i rette Tide til Vedkommende at udgive.

Vers. 5.

Eftersom Hans Kongl. May.t Told af de Vahrer som Maales og Veyes skal erlægges, efter Stadsmaalers og Veyers med Inspectorens Sedler, hvorfore slige Betiente ikke alleene, naar de til saadant Embede af Magistraten beskikkes, maae aflægge deres Høyeste Eed, ei at ville være Medvidere i nogen Toldsvig, men derudi, saa og med enhver sig efter Embeds Pligt troelig Anstille skal, og til alles underretning holde rigtig Hoved Bog, paa hvis der udmaales og Veyes, som de haver at Fremviise, som ofte forlanges, om de Contoirske saa vidt dennem angaae kan, dette annerledes erholde, haver da underdanigst derefter at rette efter som hverken Byen eller Magistraten haver haft

Pagina 205 { Andet Bind 12 Cap. om Hansest. Forhold og deres Priv. udi F3. Tid. }

eller begiærer nogen sær Fordeel deraf.

Vers. 6

At Handle med Kongl. Mayestæts Fogder og andre Betienters alle stæder etc. udi Abgesandternes indgivne Desideria Artic. Prim. skriver de selv saaledes:

Ausgenommen des Bergischen Lehns Eingesesßene, andere und mehr aber nicht, denen Bergischen Burgere, noch wie vor allein gelasßen und vorbehalten.

Tvert imod solliciterer de nu her, at maatte med Fogderne og andre Betiente fra alle Stæder, frit Handle og sig tilkiøbe Smør, Skind og andet;

Nu er vel bekiendt, at hvis Smør og Skindvarer til Bergen kommer at sælges, det kommer af Bergenhus Amt, hvilket til Borgerne, efter en Kongelig Afskeed in Anno 1642, som Dh.rer Abgesandtere selv indlægge, ere uden exception selv tilladt, alleene at maae sig tilforhandle, foruden det, at Hans Kongelige May.t ved Naadigst Mandat Ao 1662, befaler at Varerne som i hvert Læhn udi Norge falder, det at skulde føres til dets Kiøbstæd, og der, til Borgerskabet Forhandles;

Dette uanseet, søges paa de Contoirskes Veigne, at ville Forblommed-Viis, saadanne Undersaaternes Benaading til intet giøre; Thi naar bemeldte Contoirske, med alle Betiente, /: hvorunder baade Geistlige og Verdslige kunde forstaaes :/ saa blev ikke meget igien der af, til Borgerskabets Handel og Beste.

Vers. 7

Belangende den Post, at de ey vilde være Borgemestere og Raads Dom undergivne, naar noget stridigt forefalder.

Dersom de Contoirske havde i sinde, at efterleve hvis Privilegier dennem forundes, da var denne deres Urimelige Begiæring uforneøden, men de gjør sig herved meget fortænkt;

Og Vi vil underdanigst forhaabe at Hans Kongel. May.t, og Hans Mayestæts høiviise Raad, lettelig eragter hvad Uleilighed dette vil foraarsage for det fattige Borgerskab og andre Hans Kong. May.ts med dem Handteerende Undersaatere, at naar der indfaldt nogen Tvistighed imellem dennem og de Contoirske i deres Handel og Vandel, de da ingen Rett kunde søge der udi Byen;

Thi de Contoirske lettlig paafinder et skin, at saadan Urett hentydes at røre deres

Pagina 206 { Andet Bind 12 Cap. om Hansest. Forhold og deres Priv. udi F3. Tid. }

Privilegier, da dog de Contoirske ikke skal kunde beviise at Borgemester og Raad dennem med deres Domme haver forurettet, meget mindre, som dennem her Uretteligen beskylder for, at have anmasßet sig udi de Sager at dømme som dennem ikke vedkom, men det kan dennem sandferdigen eftersiges, at de Forsætligviis ofte overtræder deres Privilegier, besynderlig nu paa en kort Tid anmasßet sig de Ting som de ikke haver rett

til, og de nu først søge Bevilgning paa, og endog det ikkun skeer af nogle sær Personer, saa tager de Contoirske Vorwäsere dennem dog udi Forsvar;

Og naar Kongelig May.ts Byefogd, paa Hans Mayestæts Veigne indstævner saadant i rette, da dømmer Borgemester og Raad derudi efter Loven og Privilegierne, og staar enhver frit for, samme Domme at indstevne for deres Ordinaire Overdommer, og siden for Høyeste Rett om noen paaskader og formeener sig ved Underdommernes Dom at være forurettet, hvilket at forebygge de nu saa dristigen tør begiære af Hans Kongl. Mayestæt, at de ikke herefter i saadanne eller andre Tilfælde, Lov og Rett der paa Stædet, maae være undergiven, men opholde den forurettede fra hans Rett, indtil Hans Kongelig Mayestæt selv derudi lader Kiende, som de vel vide, at der findes faae Borgere i Byen eller paa Landet der haver Midler at indstaae Bekostning paa saadanne vidtløftige Reiser og Ophold imod Stædernes fuldmægtige at udføre, og de Contoirske maatte imidlertid gjøre hvad dennem Lystede .

Vers. 8.

Belangende de Contoirskes udestaaende skyld Nordlandene og ellers andre Stæder, at de den selv maae indfodre, sliq underdanig Begiæring haver vel henseende, det ei ubilligt at kunde være, er dog stridig imod deres egne vedtagne Ældgamle Privilegier, og derom expresse udstædde Kongelige Befalinger og Forbud, uden Tvil henseed til den store Nytte de Contoirske haver af Nordfarenes medhandling, at de derpaa haver saa megen Gevinst, at den igienstaaende Rest, noksom tilforne var fyldestgiordt; Er og saa Kongelig Befaling udgaaen, at hvilke Nordfarer som

Pagina 207 { Andet Bind 12 Cap. om Hansest. Forhold og deres Priv. udi F3. Tid. }

komme til Bergen med deres Varer, da maae Hans Kiøbmand eller andre ei det gandske i sin Betaling annamme, men endelig for den halve Part at skulde Borge hannem saa megen nøiagtig Varer som derpaa kunde komme, saa han derover ikke skal komme i Lægervold:

Og hvis der annerledes med bemeldte Nordfarer skulde herefter forholdes, vilde det blive Hans Kongelige Mayestæt til stor Avgang udi Hans Kongelig Mayestæts Nordlands Skatter saa og samme Lands største Svækkelse.

Denne Vores nødvendige Erklæring paa Bergens Byes Vegne imod Velbemeldte Herrer Abgesandteres indgivne Puncter, som aller underdanigst begiæres i Naade maatte ansees til mildeste Bønhørelse, og de derudi berørte Fattige Undersaateres Fremtarv og Beste.

Actum Kiøbenhavn d. 8 Augusti Ao 1663. Iver Christensen. Peder Hansen.

Enhver som med fornøden Agtsomhed betragter dette tilligemed det foregaaende { og sammenligner det eene imod det andet, } kan, naar Han har vedbørlig Indsigt og Skiønsomhed udi den gandske Sammenhæng og Beskaffenhed udi Tingene, gjøre de fornødne Anmærkninger derover, uden at jeg paa dette Stæd behøver at forøge den eene Vidtløftighed med den anden;

Det er mig nok paa dette stæd, at viise en skiønsom og eftertænksom Efterkommer hen til Kilderne, hvorav det Virkelige og Sande udi den rette Historiske Sammenhæng kan søges og findes;

Saa meget maae jeg dog paa dette stæd kortelig erindre, at den av de 2 Bergenske deputerede Magistrats Personers avgivne Besvarelse av 8de Aug. 1663, er lige saa grundig udi det Væsentlige, som den er kort og ukonstlet i sin indhold.

At viise dette ved enhver Materie og Post i sær, vilde Leede mig hen, udi en Vidtløftighed, som er uden for mit Øyemærke ved nærværende Samling; Derfor overlades saadant til en anden, som kan, uden at anføre disße Documenter ordlydende, og alleene ved at Beraabe sig

Pagina 208 { Andet Bind 12 Cap. om Hansest. Forhold og deres Priv. udi F3. Tid. }

paa hvor de findes, derav uddrage det fornødne til Historiens Oplysning og Sammenhæng, hvorved Fremmede Skribenters Beretning kan baade rettes, forbedres og tilbage drives, for saavidt de baade udi deres egen Sag haver været alt for Partiiske og tillige fornærmet Os ved deres Ufordeelagtige Beretninger.

Disße Sager blev av Regjæringen anseede saaledes som de virkelig vare, nemlig, for høist Betydelige og Vigtige, hvorfore de forhen benævnte 4 Commissarier ei alleene modtog hvad der, fra begge Parters Sider var indkommen, men endog vedbørlig undersøgede baade hvorvidt de Hansestædske kunde være beføede udi deres gjorde Paastand, som og hvorvidt de Bergenske vare grundede udi deres derimod gjorde Indsigelser;

Og efterat saadant var skeed, avlagde de derefter deres Allerunderdanigste Relation og Betænkning derom til Kongen, hvorefter Sagen endnu nøyere blev examineret, da siden, Tid efter anden, det fornødne blev besluttet;

Ved denne leilighed, og ved Regjæringens Lyksalige forandring, da Eenevolds Magten nu var overdraget til Kongen, kan man Ligesom sætte en nye Tidsreigning udi den Hansestædske Historie ei alleene, for saa vidt Bergen { men end og begge Kongeriger Danmark og Norge } angaaer;

Thi det vil udi det efterfølgende viise sig klart og tydeligt, at Hansestædernes alt for grændseløse og Overdrevne Forhold og Opførsel, efter Haanden blev meere og meere indskrænket, og Rigets egne Indbyggere, Kongens Naturlige Undersaatter ved den ved Souverainiteten følgende Magt og Anseelse, meere og meere satte i en ønskelig og Lyksalig Friehe, samt udrevet fra de strikker og Baand som Vankundighed, Avmagt og en fordækket samt for det Almindelige meget skadelig Egennytte havde, Ligesom fængslet dem med.

Ja, man finder allerede et Beviis her paa, imedens disße Sager bleve ventilerede; Thi udi Aaret 1662 den 5te Augusti, udfærdigede Kong Friderich den Tredie, følgende Allernaadigste Resolution.

Pagina 209 { Andet Bind 12 Cap. om Hansest. Forhold og deres Priv. udi F3. Tid. }

F3 Giøre Vitterligt, at eftersom for Os underdanigst er andraget, hvorledes Borgerskabet udi Bergen, i adskillige Poster af Fremmede skal skee stor Indpaß i deres Næring og Handel, ikke til ringe forhindring, da ville Vi derom saaledes have Anordnet, at ingen

fremmede Skiber som kommer fra Tydske Stæder og de Contoirske ikke selv vedkommer eller tilhører, maae ved Contoiret der sammestæds anligge, førend de paa Bergens Vaag, deres Gods solgt og udlosset haver.

Herforuden skal alt styrte-Gods Maales ved Byens Eedsorne Maalere.

De Contoirske skal ei heller, ved usædvanlig Skibsbefragtning paa Holland eller Spanien ei heller med Factorie eller fremmed Handel sig befatte, videre end deres Privilegier tillade.

I ligemaade, skal og ingen Geseller tilstædes, ved Contoiret sig at opholde og Handel bruge, som ikke haver rigtig Testification at fremviise fra de Stæder som deres Herskab boer, saa at vides kan hvem de tiener og tilhører under vedbørlig Straf.

Nyekøbing den 5te Augusti Ao 1662 under vort Signet

Friderich

LS

Men ligesaa retferdig og Billig som denne Kongelige Resolution var, ligesaa vist holdt Hansestæderne og de Contoirske sig derved fornærmede;

Thi ligesom de udi de fremfarne Tider altid havde været vante at spænde Buen høi, og derved stedse opnaaede deres Øyemærke, saa maatte de nu ved denne Kongelige Resolution fornemme, at Kongen som Lovgivere, veedste at sætte dem vedbørlige Grændser, og at Han ikke vilde tillade at de herefter paa en ubændig Maade skulde raade sig selv.

Jeg maae herved gjøre følgende korte Anmærkninger:

Det første som forekommer udi denne Kongelige Resolution, er, at ingen fremmede Skibe som kommer fra Tydske Stæder og de Contoirske ikke selv vedkommer eller tilhører, maae ved Contoiret der sammestæds anligge, førend de

Pagina 210 {Andet Bind 12 Cap. om Hansestædernes Forhold og deres Privilegier udi F3. Tid.}

paa Bergens Vaag deres Gods solgt og udlosset haver;

Dette var en Sag, som var av meegen Vigtighed for Borgerskabet og Indbyggerne; Thi tilforne veedste de Tydske eller Hansestædske som vare paa Contoiret, under adskillige Paaskudder og Foregivender at drage til sig de mest Begiærlige, fornødne og Gangbare Varer som bleve indførte til Staden, saa at Borgerskabet og Byens egne Indbyggere intet kunde nyde derav, men maatte kiøbe saadant igien paa Anden og Tredie Haand af de Contoirske, hvorved Indbyggerne og Borgerskabet bleve ligesom tvungen til et stedsevarende Aag udi Handelen under de Contoirske der veedste paa mangfoldige Maader at bemægtige sig Handelen og Opsluger alle de Fordeele som derved kunde falde;

Thi det var ikke nok med, at de modtage hvad de Hansestædske egne Skibe bragte til Byen, men de søgte endog paa mange hemmelige og underfundige Maader, at bemestre sig Handelen med andre Fremmede, i sær de som kunde henføres til nogen av de Stæder der enten paa en eller anden Maade kunde henhøre til det, udi den vidtløftigste og mest uindskrænkede Meening, tage Tydskland { hvilke Skibe de lode henligge til den Contoirske Brygge, og der sammestæds opløsedede deres indbragte Varer,

1. for derefter siden igien at udprange Varene til Borgerskabet, for den Priis de selv fandt for godt at sætte derpaa. }

Og just derfor var det at denne Kongelige Resolution fastsatte:

At ingen Fremmede Skibe som kommer fra Tydske Stæder, og de Contoirske ikke selv vedkommer eller tilhører, maae ved Contoiret der sammestæds anligge, førend de paa Bergens Vaag, deres Gods solgt og udlosset haver.

For det 2. blev der, udi denne Kongelige Resolution fastsat, at alt styrte Gods skulde maales ved Byens Eedsorne Maalere;

Under det Navn av Styrte-Gods, var indbefatted egentlig Salt og Korn-Varer av alle Slags, som egentlig udgjorde den vigtigste og betydeligste Artikel udi Indførselen;

Det var derfor saa meget meere billigt og fornødent, at saadant maatte Maales ved Byens Eedsorne Maalere, for derved at forebygge alt underslæb, urigtighed og Uretfærdighed, og at betage de Contoirske all Leilighed dertil, i sær da det

Pagina 211 {Andet Bind 12 Cap. om Hansestædernes Forhold og deres Privilegier udi F3. Tid.}

var bekiendt, at de Contoirske, iblandt andre ubændige Friheder som de paa en utilladelig Maade havde anmasset sig, ogsaa holdte deres egne Maalere og Maale-Tønder, som ikke var conform med Landets Maal; hvorav reisede sig en mægtig Mængde av Forvirrelser og Forurettelser;

Og det som meget meere, som der ikke vilde være nogen Inspection eller Opsyn og overholdelse av Byens Øvrighed undergiven, men paa egen Haand, og efter deres egen utæmmede Sindsbevægelser, gjøre og Lade hvad dem lystede.

Det 3die som forekommer udi denne Kongelige Resolution, er dette:

At de Contoirske ei heller maatte befatte sig med usædvanlige Skibs befragtninger paa Holland eller Spanien, ei heller med Fremmedes Commissioner eller Factorie, videre end deres Privilegier tillade.

Dette var en vigtig Post, som og tillige var indbefatted udi Hansestædernes her foran indførte saa kaldede Desideriæ, saa at den samme Post dermed allerede ved denne Kongelige Resolution blev decideret til Borgerskabets vedbørlige og retfærdige Medhold;

Thi intet kunde være meere ubilligt, og intet heller større Beviis paa Hansestædernes graadighed og begiærlighed, end at vilde være deelagtig med Borgerskabet udi noget som alleene var en Herlighed og Frihed for de sidste, og som de første aldrig havde havt deel i.

Ja, man kan endog herav see et tydeligt Beviis paa, at det var Hansestædernes eeneste og virkelige Øyemærke, at kunde opsluge og bemægtige sig den heele Bergenske Handel, paa hvad Maade det endog skulde skee, saa at de ingenlunde tage i Betænkning, at opofre de indfødde Indbyggeres og naturlige Undersaateres Velfærd og Fordeel, naar de alleene kunde tilvinde sig, det som de efter Billighed og retferdighed burde have undseed sig for at begiære.

Hvad endelig til 4de angaaer, da indeholder den Kongelige Resolution:

Iligemaade skal og ingen Geseller tilstædes ved Contoiret sig at opholde og Handel bruge som ikke haver rigtig Testification at fremviise fra de Stæder som deres Herskaber boer, saa at vides kan

Pagina 212 { Andet Bind 12 Cap. om Hansestædernes Forhold og deres Priv. udi F3. Tid. }

Hvem de tiener og tilhører.

Dette var ogsaa en Artikel som ikke var av liden vigtighed for Borgerskabet; Thi der fandtes i de Tider en Mængde Løse og Ledige Personer, som havde deres Tilhold paa Contoiret, hvilke paa deres egen Haand dreve en anseelig Handel, i sær med Smør, Tælle, og Skindvarer som de opkiøbte, til Forprang for Borgerskabet, og derimod avsatte og udhøkrede mangfoldige Kramvarer, av adskillige Sorter, da de dog ikke, hverken var Borgere, ei heller svarede det ringeste som kunde henføres til Byens eller Borgerlige Udgifter eller Tienester, men betienede sig av det Paaskud, og skiul, at de tilhørede Hansestæderne og vare av deres Societet udsendte;

Og Ligesom Byen og Borgerskabet derved paa den ene Side blev høilig fornærmet, saa blev Kongen paa den anden Side ikke mindre fornærmet udi sine Indtrader, saasom disse løse Personer paa mangfoldige Maader veedste at Spille alle de Underfundigheder, som i den henseende kunde optænkes.

Efter at de her foran inddragne, saa kaldede Desideriæ vare undersøgte, og, Erklæring derover indhented { saaledes som jeg haver viist at være skeed ved de 2 Bergenske deputerede Magistrats Personer, } bleve Hansestædernes Privilegier, efter Souverainitetens indførsel { av Kong Friderich den Tredie, } omsider Confirmerede, saavidt Omstændighederne kunde tillade;

Men som Kongen indsaae, at det av meere end en Aarsage ikke var tienlig, at lade dem udstæde under et for Hansestæderne i Almindelighed, saa blev det Accorderet, at der skulde udstædes et special Privilegium for enhver av Hansestæderne i særdeelehed;

I hvilken henseende Staden Lubeck den 23 Septb Ao 1663, blev meddeelt sit, som her fortiener Ordlydende at indrykkes, og lyder som følger:

Pagina 213 { Andet Bind 12 Cap. om Hansest. Forhold og deres Priv. udi F3. Tid. }

F3. Giøre alle Vitterligt, at Vi efter Underdanigst Ansøgning og Begjæring, som ved denne Vores Arve-Regjærings indtrædelse skeed er, Naadigst haver Undt og Bevilget; Saa og hermed forunder og Bevilger Staden Lubeck efterskrevne Privilegier.

1. Skal Staden Lubeck i vor Kiøbstad Bergen ubehindret nyde og beholde, deres udi Contoiret tilforne Brugelige og Uforhindrede Handel og trafique, særdeles paa Nordlandene; Dog saaledes at Handelen med Indvaanerne i Vores Amt Bergenus, skal Bergens Byes Borgere alleene forbeholden blive;

Dernest og at bemeldte Borgere skulde prioriteret være, med alle Skibe og Kiøbmænd som fra Fremmede og ikke under Vores Jurisdiction situerte Stæder til Bergens Bye ankommer udi 14 Dage;

Og med de som fra nogen udi Vores egne Kongeriger og Lande beliggende Pladser did ankommer, udi 6 Dage fra enhver Ankomst at reigne, at Kiøbslaae og Handle, førend de Lubske udi Contoiret Privilegerede tillades maae, med de selvsamme nogen Handel eller trafique at bruge eller anstille; Hvorimod alle og enhver, hermed skal forbudet være, paa nogen af de i Norden beliggende Havne, imod de, bemeldte Stad Lubeck samt Byen Bergen, forundte Privilegier, at Handle og trafiquere.

2. Vi have og Naadigst Bevilget og forundt, saa og hermed Bevilger og Forunder, bemeldte Stad Lubeck, at de ey høyere Told, af hvis Varer de i Vore Lande og Riger indføre og udføre, saa og der Forhandle, skulde give, end andre Vores Undersaatere, med hvilke de og lige Protection og Commerciers Frihed skulde nyde, paa det de her sammestæds, deres Handel og Næring, med desto bedre Commaditet og Sikkerhed kunde drive, dog med den Vilkaar, at Vore Undersaatere, det samme hos de Lybske over alt udi deres Jurisdiction bevilges og tillades;

Og ville Vi herforuden den Naadigste Anordning gjøre, at de Lybske udi Contoiret Privilegerede, ikke af Byen Bergen eller dets Borgerskab skulde molesteret vorde, om nogen qvota at betale, af hvis Udgifter, Contributioner og Skatter dennem kunde tilkomme, og af Os paaligges, at udgive.

3. Skal bemeldte Stad Lubeck, saa, som tilforn udi Contoiret haver brugeligt været, udi de Civil Domestique Sager som dennem puur og alleene i Contoiret angaaer, ei være anden Rett eller Rettergang, end deres egen undergoven

Pagina 214 { Andet Bind 12 Cap. om Hansest. Forhold og deres Privilegier udi F3. Tid. }

I det øvrige skulde de Os, for deres Høyeste Øvrighed erkiende og hvis Love nu udi Vigeur ere, eller Vi herefter udgivendes vorder, Lige ved andre Vores Undersaatere, undergivene være.

Herforuden skal dennem tilladt være, all Vægt og Maal ved deres egne Veyere og Maalere, herefter, saa, som tilforn af Contoiret skeed er, at lade forrette;

Dog at dermed saaledes omgaaes, nemlig: At eftersom med Bismern hvormed Fisker i stort Antall veyed bliver, lettelig nogen kunde see for kort; Saa skal herefter med Bismern ikke meere Fisk, end det som er mindre end en Vog, maae Veyes, men det som bidrager sig udi Vægten en gandske Vog eller meere, det skal alt sammen veyes med Borgemestere og Raad, Byens Øvrighed udi vor Kiøbstæd Bergen, deres mærkede Lodd, og skal Loddet forblive ved den gamble og eens Vægt.

Den Vægt Punder kaldet, skal være i Byens Øvrigheds forvaring og paa et Almindeligt Stæd som enhver kan komme til;

Amtmanden samt Borgemester og Raad udi Vor Kiøbstæd Bergen, skulde og hvert Aar, og, saa ofte fornødenheden det udkræver, eller og naar de de (!) for godt eragter, eller derom hos dennem Ansøgning gjøres, Loddet af Vægten befri, og dennem efter den Underdanigste skyldighed, som de Hans Kongelig Mayestæt ere medforpligtet, Justificere, paa det de i Vægten kunde ubeskaaret blive;

Iligemaade skal og en Jern Alen, som kommer lige overeens med den gamle Norske Alen, uden paa Raadhuset hænges, paa det hver Mand derefter kan tage maal; Efter dets Længde skal Aleene gjøres og reignes; Og enhver som enten ved Maal annammer eller udleverer, skal bruge den samme og ingen anden.

4. Det skal og være bemeldte Stad Lubeck tilladt, foruden det Salt som de ere pligtige at forsyne Nordlandene med /: hvilket de, fra de Stæder hvor de best kan bekomme, maae føre og hændte :/ lige ved Hollændere og andre Fremmede, Salt til Bergen at føre, og til Borgerskabet og ingen anden, imod tilbørlig Tolds og Rettigheds erlægelse, der sammestæds at sælge.
5. De Tvende Tydske Kirker i Vor Kiøbstad Bergen samt Armehuset, maae bemeldte Stad Lubeck, tilligemed de Stæder, som Vi enten allerede derpaa Vores Naadigste Privilegium meddeelt haver eller herefter meddeeldes vorder, ubehindret fremdeeles nyde, bruge og beholde, og dennem med Betiente og Prædikanter som ere af den reene Augsburske Confession forsyne og underholde; Dog skulde Prædikanterne, naar de med Vores Amtmands og Superintendentis samtykke forskrevne ere, og af de

Pagina 215 { Andet Bind 12 Cap. om Hansestæderes Forhold og deres Privileg. udi F3. Tid. }

udi Contoiret Privilegerede Voceret vorder, fremviise rigtig Testimonium, om deres skikkelighed, saavel som reenhed i Troe og Lærdom, og sig af Vores Superintendent i Bergen, som nu er eller herefter kommandes vorder, lade Ordinere og Examinere, førend de til Præste Embedet at betiene, admitteres, hvorpaa de og af Vores Amtmand skulde Collation tage.

6. Det skal og være bemeldte Stad Lubeck tilladt, deres Huuser og Stuer, efter deres egen Villie og Behag at Bygge, forandre og bruge, naar de deraf den sædvanlige Grundeløye betaler;

Og hvad i saa Maade bygget, forandret og brugt vorder, ikke skeer til nogen Værn eller befæstning.

7. Ingen udi Vor Kiøbstad Bergen skal være tilladt Contoiret nærmere at bygge, end den aabne og frie Plads Alminding kaldet, det tillader, paa det for Ildsvaade og Skade desto bedre Forfang kan haves.

8. Det skal ei heller nogen Contoirsk Kiøbsven være tilladt udi Vor Kiøbstæd Bergen sig at nedsætte og Borgerskab at tage, førend Han sine Regnskaber hos sin Principal avlagt haver, derfor tilbørlig Qvitering bekommet, og ud af Contoirets Forstandere haver erlanget Testimonium om sit gode Forhold;

Dog skal ingen Principal sin Kiøbsven, i saadan tilfald, utilbørligen maae opholde, eller sin Avskeed og Qvitering uden lovlig Aarsage Forholde.

9. Disse forskrevne Bevillinger og Friheder, skulde i ingen Maade præjudicere Vores Kiøbstad Bergen, eller andre udi Vore Riger og lande liggende Stæder, og i særdeleshed Gluckstads Privilegier, hvorimod det ei heller nogen af de dette Vores Naadigste Privilegium nu given er, eller herefter bekommendes vorder, skal være tilladt at handle;

Og paa det andre Fremmede, som sligt ikke bør, eller tilkommer, ikke skulde under bemeldte Privilegertes Navn, søge Contoirske Friheder, Bergens Bye og dens Borgerskab til svækkelse og Avbræk at bruge, da skulle Contoirets Forstandere, for at forekomme saadan underslæb, aarligen 8 Dage for Pintze dag, overlevere for Retten til Borgemestere og Raad i Vor Kiøbstæd Bergen, en rigtig Forteignelse under deres Hænder, paa alle de som agtes at være rette

Pagina 216 { Andet Bind 12 Cap. om H. Forh. og deres Priv. udi F3. Tid. }

Contoirske, udi hvilken specificeres skal, Herskabets Navn saa og hvor han boer, item hvad hans Gesell han der haver heeder, og Gaardens Navn, udi hvilken Hans aabne Stue udi Contoiret findes, paa det deraf vides kan, hvem for meer bemeldte Privilegerte bør at holdes og agtes.

10. De Lybske udi Contoiret Privilegerede, skulde imod ovenskrevne og af Os dennem Naadigst forundte Friheder forpligted være, Nordlandene, saavidt dennem pro Qvota tilkomme kan, forsvarlig at forsyne og derfor stedse et godt og tilbørlig Magazin i Forraad have.
11. Meerbemeldte Privilegier, som af sær Kongelig Gunst og Naade, Staden Lubeck meddeelte ere, ville Vi Os forbeholden have, efter Naadigste Behag, herefter at forandre, formindre eller formeere.

Forbydendes alle og enhver herimod, eftersom forskrevet staaer, at hindre eller udi nogen Maade Forfang at gjøre, under Vor Hyldest og Naade.

Givet paa Vort Slot Kiøbenhavn den 23 Septbr. Ao 1663.

Under Vort Signet

Friderich
L.S.
R.

Av samme indhold ere og de Privilegier som Tid efter anden ere vorden meddeelte de øvrige Hansestæder, hvorføre det vilde være til en ufornøden vidtløftighed at indføre eller meddeele dem.

Jeg vil der fore herved alene til efterretning melde:

1. at Staden Bremen samme Dag nemlig den 23. Septbr. Ao 1663, blev meddeelt Ligelydende Privilegier.
2. At Staden Hamburg den 2. Octobris Ao 1663, blev Allernaadigst Bevilget /: indtil anden Anordning skeede :/ skulde tolereres (!) ved Contoiret, og nyde godt av de samme Privilegier.
3. at Staden Stralsund den 6 April Ao 1664, og
4. at Staden Rostock den 25 Maji Ao 1664, bleve meddeelte nokbemeldte Privilegier.

Men flere finder jeg ikke, og dog alligevel vilde Staden Anclam paastaae at nyde samme Privilegier godt ad, omendskiøndt bemeldte Anclam ikke nyde nogen Handelstue paa Contoiret, og altsaa ikke havde ringeste Deel udi de Friheder og Herligheder, som de udi Contoiret interesserede

Pagina 217 { Andet Bind 12 Cap. om Hansest. Forhold og deres Pr. udi F3. Tid. }

Hansestæder, udi deres Handel og Trafique være meddeelte;

Da nu Bergens Byes Borgere derved ei alleene paa det høyeste bleve fornærmede, men det endog paa den anden Side, var saa aabenbare stridende imod de her foran indførte Privilegiers 9de Post, var det ikke at undres over, at Borgerskabet satte sig imod den ugrundede Paastand som Anclam gjorde;

Man maae og tilstaae, at de vare velbeføiede dertil, og man kan sige, at deres Opførsel derudi var ulastelig, men som Anclam av endeel av de privilegerede Hansestæder, blev understyttet, saa geraadede det omsider til ordentlig Process og Rettergang imellem de Bergenske paa den eene og Staden Anclam paa den anden Side, da Sagen endog av Borgemestere og Raad udi Bergen den 20de Octobr Ao 1664, ved endelig Dom blev besluttet, hvorved saaledes blev Kiendt og Avsagt:

At de fra Anclam, saasom de ingen Stue paa Contoiret havde, ikke kunde holdes berettigede til at nyde Contoirets Privilegier.

Der var vel intet at udsætte paa en saadan retferdig Dom, der udtrøkkelig og Uimodsigelig, var grundet baade paa de Kongelige Privilegier av 23de Septbr 1663, og paa Sagens Natur og Beskaffenhed samt Kongens Interesse og den Billighed og retferdighed hvormed Kongens Naturlige Undersaattere pleyes og haandthæves;

Jeg finder blandt andet, at den Bergenske Magistrat, fornemmelig har grundet deres forbemeldte Dom, paa de herforan indførte Privilegiers /: av 23 Septbr 1663 :/ 9de Post, hvorudi der udtrøkkelig var fastsat:

At paa det andre Fremmede, ikke skulde under bemeldte Privilegeredes Navn, søge Contoireske Friheder, Bergens Bye og dens Borgerskab til Svækkelse og Avbræk, da skulde Contoires Forstandere, for at forekomme saadan underslæb, Aarlig overlevere til

Borgemestere og Raad udi Bergen, en rigtig Fortegnelse, paa alle de som agtes at være rette Contoirske,

Udi hvilken Fortegnelse, endog blev befalet, til yder meere Sikkerhed, og for at forekomme alt underslæb:

1. at Herskabets /: det er Handelstuens Eyer :/ Navn derudi skulde anføres.
2. udi hvilken Stad han var boende.
3. hans ved Contoiret holdende Handelsforvalters Navn.
4. Gaardens Navn udi hvilken hans aabne Stue paa Contoiret fantes, paa det deraf kunde vides hvem som kunde holdes og agtes for de rette Privilegerede.

Pagina 218 { Andet Bind 12 Cap. om Hansest. Forhold og deres Priv. udi F3. Tid. }

Da nu Staden Anclam ikke med det allerringeste i følge forbemeldte Kongelige Privilegier kunde beviise, hverken at nyede nogen Handelstue paa Contoiret i Bergen, ei heller godtgjøre nogen av de øvrige Omstændigheder, som derved var sammenføyede; Saa kunde vel, efter ret og Billighed, ingen anden Dom fældes, end Magistraten avsaagde; Og følgelig kunde heller ikke denne Dom, av nogen Overdommere underkiendes;

Dette indsaae de Contoirske selv, hvorføre de og Acquiescerede dermed, og loed det beroe, med samme Dom uden at trøste sig til at appellere den;

Men da Hans Høi Excellence Stadtholder Guldenleuv udi Aaret 1666, kom her til Staden, gjorde de et Forsøg paa, at udvirke det som de ikke paa anden Maade saae sig i stand til at udrette, nemlig, at faae denne Dom sat uden for sin vedbørlige Virkning og Executions kraft;

De Contoirske indgik til Ham med en skriftlig Forestillelse av 23. Junii 1666, og derudi beklagede sig over Dommen, samt udbad sig, at Han ved Resolution vilde underkiende samme; Og omendskiønt dette var sælsomt nok, saa blev dog derpaa, den nestfølgende 1 Julii av Høibemeldte Herre, saaledes Resolveret:

At eftersom det Kongelige Rescript av 23 Septbr. 1663, har anordnet, at de Stæder, hvilke til den Tiid har haft deres Stuer eller Trafique paa Contoiret, skal med lige Frihed, som Staden Lubeck tolereres (!), og indtil videre Kongelig Resolution handthæves, saa skulde det derved forblive; Og kunde Raadets derimod ergangne Dom, ikke komme til Execution, med mindre samme Sag, efter høistbemeldte Rescript, af Amtmanden paa vedbørlige Høye Stæder notificeres og der bliver Decideret.

Med denne Resolution maatte Borgerskabet, formedelst Omstændighederne tie stille, uden at movere noget derimod, endskiønt de gandske vel kunde indsee, hvad derved kunde siges;

Men udi Aaret 1668 den 13 April, bleve de dog Tvungne til at adressere sig til Stadtholderen, efterdi de Contoirske i anledning av forbemeldte Resolution, paa nu utaaelig Maade begyndte at fornærme dem, og gribe saa vidt om sig, at de, udi mangfoldige Maader tilføyede

Pagina 219 { Andet Bind 12 Cap. om Hansest. Forhold og deres Priv. udi F3. Tid. }

dem betydelig Skade og Avbræk;

Dette blev paa den eftertrykkeligste Maade forestillet, og tillige, paa det tydeligste viist, hvorledes de Contoirske misbrugte samme Resolution og hvor vrangelig de udtvdede samme:

De ansøgte derfor paa det indstændigste, at Resolutionen ikke maatte forklares saaledes, at Borgerskabet derved maatte tilføyes nogen fornærmelse og at den ikke maatte udstrække sig til andre, end eene og alleene til de Hansestæder, som efter de dem meddeelte Privilegiers 9 Post, virkelig eyedede og possiderede Handelstuer og underholdt bestandig Folk og Tienere ved Contoiret, da det ellers var at befrygte, at dersom den sande, reene og tydelige Forstand og Meening av Privilegierne, skulde sættes saaledes til side, saa kunde en stoer deel av de forhen værende Hansestæder, som tilforne havde eyed Handelstuer paa Contoiret, med Lige saa stor ret som Anclam paastaae, at være deelagtige udi disse Privilegier, m.v.

Paa denne af Borgerskabet indleverede Forestillelse, gav Stadtholderen den 19de Maji 1688, saadan Resolution:

At Hans udgivne Resolutioner skulde eller kunde ingen interpretere, imod de baade Byen og Contoiret meddeelte Privilegier.

Imidlertid, gjorde denne Omstændighed en temmelig Bevægelse blant Borgerskabet, som vare just de som bleve fornærmede ved det, at de Contoirske vilde udstrække deres Friheder, Lige indtil den yderligste Misbrug, hvorfor de under forbemeldte 13 April 1668, tillige indsendte deres Allerunderdanigste Memorial til Kongen, og derudi forestillede, hvorledes de Contoirske søgte at extendere og forklare de dem Allernaadigst meddeelte Privilegier, saa yderlig, at det geraade Borgerskabet som Hans Mayestæts egne Undersaatere til Fornærmelse, Skade og Avbræk, m.v.

Hvorpaa Hans Mayestæt under 21 Maji 1688,

Befalede Magistraten i Bergen, at have indseende med, at de Contoiret forundte Privilegier, i alle deres Ord, Puncter og Clausuler vorde efterlevet, og at enhver skulde holdes inden de dem udi Privilegierne foreskrevne Grændser.

{ Pagina 220 er ubeskrevet }

Pagina 221

Andet Bind

Cap. XIII

Om Hansestædernes Forhold og deres Privilegier udi Kong Christian den Femtes Tid.

Ligesom Hansestædernes Magt og Anseelse Tiid efter anden i Almindelighed tog av, saa mærkede man og i særdeelehed, at de Contoirske, her i Staden, bleve { efter Haanden } meere og meere svækkede;

Dette sidste yttrede sig fornemmelig udi denne Konges Tid deri, at der blev giordt en begyndelse med, at vinde de Handelstuer og Eyendomme samt den derved foreenede Handel tilbage igien til Undersaaterne og Indbyggere, som Fremmede nu udi saa lang Tid havde bemestret sig.

Saasnart Kong Christian den Femte { in Februario Ao 1670 } var kommen til Regiæringen, maatte de av Hansestæderne som eiede Handelstuer paa Contoiret, gjøre allerunderdanigst Ansøgning om de dem av Høiselig Kong Friderich den Tredie Allernaadigst meddeelte Privilegiers Confirmation; Og blev da de Staden Bremen givne Privilegier, Confirmerede den 17 Novembr. Ao 1670. Derefter blev de Staden Lubeck givne Privilegier Confirmerede den 30 April Ao 1673;

Hvad Hamburg var angaaende, da haver Høistbemeldte Konge ladet avfærdige et Rescript til { Befalingsmanden over Bergens Stift } Cancellor Johan Friderich Marschal av 21 Febr. 1671, hvorved det blev Allernaadigst tilladt, at bemeldte Stad Hamburg fremdeeles, Ligesom forhen, ei alleene ved Contoiret udi Bergen, men end og overalt udi Norge, skulde nyde de Friheder og Rettigheder som de tilforne haver nydt, og det indtil videre

Pagina 222 { Andet Bind 13 Cap. Om de Hansest. Forhold og deres Priv. udi C5. Tid. }

Anordning derom blev giordt, eller Hans Mayestæt blev annerledes til Sinds, i formodning, at de opfylder deres Underdanigste Pligt og skyldighed imod Kongen igien.

Udi Aaret 1671 den 20 Septbr har Kong Christian den femte, confirmeret det Privilegium, som de Contoirske den 14. Aug. 1654, av Kong Friderich den Tredie var meddeelt; Og som jeg i det nestforegaaende Capitel med faae Ord haver berørt samme, og beraabt mig paa, at derom vilde findes meere udi de Almindelige Privilegier, da maae jeg herved gjøre denne erindring, at omendskiønt derudi vel findes noget, saa findes det dog ikke alt, saa at det ikke er Uforføden at meddeele nogen nærmere underretning derom;

Men da det vilde blive Aarsage til en temmelig vidtløftighed, i fald jeg skulde inddrage det Ordlydende, saa vil jeg alleene meddeele en Extract derav:

De Contoirske Kiøb-Svennes Obligationer, som under deres Principalers Stuers Zignet og Indseigl udgives, skal af Secretairen til Vitterlighed underskrives; Men paa Pandt,

skal et skriftligt Instrumente under Contoirets Seigl og Secretairens underskrift forfattes og for Raadet fremviises.

At Borgemestere og Raad ingen Hypotication eller Obligation til Betaling maae dømme, med mindre dermed er omgaaed, som før er meldt.

At naar en Contoirsk Kiøb-Sven sig i Bergen vil nedsætte, og der sin Herre til Liquidation vil henfodre eller og for Rættten indstevne, for at tvinge Ham til sin prætenderede Løn og Qvitering, da skal Raadet saadan en under deres Borgeres Tall eller der i Byen ikke fordrage, men henviise den, efter Hans Tienestes Certer /: Certificatz :/ til sin Herre, og det Forum udi de Interesserede Stæder, hvor han henhører.

Og endelig, at naar Opbud skeer paa en forgieldet Handelstue, skal en viß Tiid ansættes for Creditorerne, til at indkomme med deres Fodringer; Og hvem sig ikke, inden den Tiid angiver, skal have sin Fodring forbrudt.

Udi det nest foregaaende Capitel har jeg ei alleene viist at der, ved en Kongelig Resolution av 5te Aug. 1662, blandt andet var fastsadt at alt Styrte Gods, de Contoirske tilhørende skulde Maales ved Byens Eedsorne Maalere;

Pagina 223 { Andet Bind 13 Cap. Om Hansest. Forhold og der. Priv. udi C5. Tid. }

Men jeg har og udi mine Anmærkninger derover, viist Aarsagerne dertil; Dette skulde man neppe have forestillet sig, at de igien skulde have faaed forandret, og dog alligevel skeede det, hvilket iblandt mangfoldige andre Ting maae tiene som et fuldkommen Beviis, med hvad særdeeles Ømhed og Naade de ere blevne behandlede.

Det i denne Sag udgivne Kong Cs Rescript av 6 Novbr 1671, er av saadan indhold

C5: Giøre Vitterligt, at eftersom for Os er andraget, hvorledes de Contoirske imod forundte Privilegier, udi deres Maaling skeer nachdeel og forhindring, fordi at Byens Magistrat sig skal tilholde ved deres Maalere, alt Styrte Gods, endog det som Contoiret vedkommer, at lade Maale, hvorover de Contoirske med høyere Udgifter, end sædvanligt er, skal besværges, fordi Stadsmaalerne pr Læst Æsker 28 Skilling, da de tilforne til deres egne Maalere, betalte ikkun 10 skilling, hvilke kom deres Klokker og Hospital alleene til beste, hvilket dem og nu fragaaer, da Udgiften til 28 s skal være forhøyet. Hvorfore, til Kirke Betientens og Fattig Huusets Beste, tillade Vi, at de Contoirske i Bergen, maae fremdeeles have deres egne Maalere, og ved dennem, hvis Styrte Gods Contoiret vedkommer, lade Maale:

Alleene til underslæb at forekomme, ville Vi, at en af Magistratens Middel eller en af dem Tilforordnet, skal være nærværende, naar saadan Maaling skeer, uden nogen Belønning derfor at nyde.

Videre andrager de Contoirske, hvorledes de hindres udi deres Privilegier derved, at de tilholdes paa Vaagen at Losße og Lade:

Da have Vi Allernaadigst bevilget, at naar ved Toldboden losßes og Indskibes, da maae Styrte-Godset, uden underskeed, Hvem af de Contoirske det kan tilhøre, herefter ved Bryggen losßes og Lades, dog at ToldBetienterne ere tilstæde:

Og eftersom ToldBetienterne skal uden Adgang noget vist af hver Ladning Korn, for dem selv fodre, ville Vi dem herved alvorlig have anbefalet, at de sig derfra entholder, og retter sig alleene efter Toldrullen.

Forbydendes alle og enhver herimod etc.
Kiøbenhavn den 6 Novbr. Ao 1671.

Vel er det saa, at der, udi de Staden Lubeck under 23 Septbr. 1663, meddeelte Privilegiers 3 Post, blandt

Pagina 224 {Andet Bind 13 Cap. om Hansest. Forhold og de dem meddeelte Priv. udi C5. Tid.}

andet Allernaadigst Bevilger:

Herforuden skal det dennem tilladt være, all Vægt og Maal, ved deres egne Veyere og Maalere herefter, saasom tilforne af Contoiret skeed er, at lade forrette;

Men ubemeldet den Omstændighed, at { det efterfølgende udi } denne Heele Post, intet melder uden deels om Vægt, som her ikke falder under betragtning, og deels om Maal alleene ved Alen og ikke ved Tønder eller saadant Maal hvorved Styrte Gods skulde eller kunde Maales:

Saa maa Jeg dog erindre, at der ikke blev giordt de Contoirske nogen Indsigelse eller Hinder i, at lade det Gods Maales ved deres egne Maalere, som de solgte og leverede av deres Handelstuer og Pakboder, men det var alleene det som { blev indført her til Staden } deels med deres egne Skibe og deels med andre Fremmede, som de udgave for deres egne;

Til den ende fik de udi sidstbemeldte Kongelige Resolution av 6 Novbr. 1671, endog udvirket, den Frihed at Skibene kunde ligge lige til { den Contoirske } Brygge og Losße det indehavende Gods, hvor de av ToldBetienterne ikke kunde have under vedbørlig Opsigt;

Naar nu enten Salt eller Korn Varer var Begiærlig, brugte de mangfoldige Konstige Knæb, paa det de kunde tilveyebringe sig samme, opluge Handelen for Borgerskabet og bemestre sig Varerne, for derved at tvinge Priserne og forcere Borgerskabet at kiøbe dem fra dennem igjen;

Det var derfor, at de declarerede, at deslige Skibe, var Hansestæderne tilhørende, der ikke vare forbundne til de ellers fastsatte 14 Ligge Dage, der alleene vare Bestemmede til Borgerskabets Fordeel;

Denne deres Declaration veedste de og at Bemantle og Bedække saaledes, at det de fleeste Gange var vanskeligt at komme efter Sandheden, men at bringe det saa vidt, at det kunde komme til fuldkommen Beviis, saadant var ikke mueligt.

Naar de nu saaledes havde Bemægtiget sig det eene, saa var det dem saa meget meere mueligt, ved Hielp af deres egne Maalere, at giøre hvad de vilde, følgelig og at raade sig selv, baade ved Maalet, og de Rettigheder som derav skulde svares,

Og hvad maatte da ikke baade Kongens Høyhed og Interesse, saavelsom Hans egne Naturlige Undersaateres

Pagina 225 {Andet Bind 13 Cap. Om Hansestædernes Forhold og de dem meddeelte Privileg. udi C5. Tid.}

Velfærd, Rettigheder og Privilegier tabe, ved saadan fornærmelig Omgang og Forhold ?

Det kunde ikke falde dem vanskeligt, at forestille noget som kunde have en Slags Anseelse, og beraabe sig deels paa forhøyede Udgifter, ved de Eedsorne Stadsmaalere, og deels ved det foregivende, at disße Penge havde været henlagt av dem til Hospitalet med videre;

Det herudi ommeldte Hospital, har ikke været andet end St. Catharinæ Fattig-Huus; og derom maae jeg alleene med faae Ord melde, at denne Stiftelse, baade var underlagt deres egen Administration og Direction, uden at Landets Øvrighed havde den allermindste Part hverken udi Inspection eller Bestyrelsen, og var tillige et gode, som eene og alleene de Tydske, og aldeles ingen av Landets Børn havde ringeste Deel udi. { Hvorom ellers videre udi 1 Bind 29 Cap. udi Beskrivelsen over denne Stiftelse, hvor man, iblandt de Indtægter som da værende Vorwäsere udi Aaret 1754, haver angivet til Stiftelsen, ikke finder et Ord meldet om denne Indkomst; }

Ja, det har til sidst udi Vore Tider viist sig, at Hansestæderne da de ikke længere saae sig i stand til at opfylde deres Pligter, imod de indtagne Lemmer, har meere end engang giordt Forsøg paa, at vilde overgive Stiftelsen;

Men omendskiøndt Hans Mayestæt nok indsaae, at denne deres Forestillelse ikke var alt for vel grundet, saa vilde Han dog viise Prøve paa, den allerstørste Mildhed og Naade imod dem, saa at de maatte blive overbeviiste om, at de aldrig kunde behandlet ømmere, om de endog havde været Hans egne Undersaateres.

Udi samme Aar 1671 den 8de Nobembr, har denne Berømmelige Konge, ved en Høipriselig Forordning, avskaffet de forargelige og meget Lumpne Spill, som de Contoirske havde øved; Hvilken Forordning her fortienet et stæd, og er av følgende indhold:

C5. Giøre Vitterligt, at eftersom Vi Allernaadigst komme udi Erfaring, hvorledes ved Contoiret udi vor Kjøbstæd Bergen, skal med sær usømmelige Spiel begaaes adskillig Misbrug, hvorved de nys did ankommende saa ilde vorde medhandlede, at endeel Formuende Kiøbsvenne, som til saadanne haarde og fast ulidelige Vedtægter Billigen Avskye have, skal foraarsages sig fra Contoiret at avholde, Commercen og dens fremgang til Skade og Forhindring;

Da, saadant at forekomme, have Vi Allernaadigst for godt eragted at Byde og Befale, som Vi og hermed Byde og Befale, at

Pagina 226 { Andet Bind 13 Cap. Om Hansestæd. Forhold og der. Priv. udi C5. Tid. }

alt saadant Forargeligt Spill skal herefter ved Contoiret aldeles ophøre og gandske være avskaffet, under slig Straf at enhver som herimod at Handle sig befinder, skal hver

Gang tilforpligtet være, at udbetale 50 Rdr, og ellers som til saadant Spill eller Gilde komme, hver av dem tiltænkt være, for hver Gang at betale 10 Rdr;

Av hvilken Straf-Penge Os en Fierde Part: Vores der paa Stædet værende Amtmand $\frac{1}{4}$ Part: Byens Magistrat $\frac{1}{4}$ Part og endelig Hospitalet $\frac{1}{4}$ Part skal tilfalde.

Og er der nogen som i saa maade skyldig findes, og bemeldte Penge Straf ei kan avstæd komme, skal Han eller den udi 14 Dage paa Vand og Brød i Byens Fængsel straffes.

Eller, eftersom Oldermændene, Secretererne og de 18 Mænd ved Contoiret, bør i særdeeleleshed, holde over denne Vor, mod Bemeldte Spill nu givne Forordning, skal de, naar de saadan forbuden Spill Tillader, eller som Giæster derhos overværende befindes, foruden ovenmeldte Penge Straf, endog deres Contoirske Privilegier have forbrudt, og Dennem ei være tilladt ved Contoiret Længere at forblive.

Hvorefter alle og enhver Vedkommende sig allerunderdanigst haver at rette.
Givet paa Vort Slott Kiøbenhavn den 8 Novbr Ao 1671.

Udi Aaret 1672, haver Borgemester og Raad udi Lubeck Bremen og Hamburg efterseed de Stattuta og Anordninger som forhen, særdeeles Ao 1572 og 1634, var givne det Hansestædske Contoir i Bergen, og derover forfatted en nye og forbedret Anordning; Hvilken paa samtlig Bergenfarenes Ansøgning udi de 3 Hansestæder, er blevne udgiven, og den 22 Maji Ao 1672, tilsendt Contoirets Forstandere udi Bergen;

Og, som denne er den sidste, der i saa Maade er vorden udgiven av Hansestæderne, vil jeg herved indlemme og meddeele følgende Udtog derav:

Pagina 227 { 2 Bind 13 Cap. Hansest. Forhold og deres Priv. udi C5. Tid. }

Naar Breve fra Raadet eller fra de Ældste af Bergenfarene i de 3 Hansestæder ankommer til den Ehrsahme Kiøbmand, som angaaer Contoirets gandske Meenighed, skal de, naar den Ehrs. Kiøbmand, imellem sig selv haver læst den, med respect meddeeles den lille Meenighed, nemlig de Ældste Husbonder udi hver Gaard, hvorefter de alle ere skyldige at regulere sig.

Paa Contoiret skal være 2 Oldermænd, hvilke Alternatim hvert Aar skulde Præsidere udi Kiøbmands Raadet, og takke af igjen inden 5 Aar.

Bisidderne eller de saa kaldede Achteiner skulde ikkun efter denne Dag være 4, hvilke skulde forvalte alle Kiøbmands Officia, undtagen Skattebøger, som bliver hos den Kiøbmand som er Oldermænd, og som ei Præsiderer; Og saaledes skulle Contoirets Regiment bestaae af 7 Personer: De 4 Achteiner skulle blive i Kiøbmands Raadet udi 5 Aar.

Bergenfarene i de 3 Stæder, forbeholdes, naar de behager at udsende en eller fleere af deres Middel, paa Contoiret, til at Bivaane paa nogen Tid den Contoirske Regiæring.

De som til Oldermænd eller Achteiner av den Ehrsahme Kiøbmand udvælges, skulle være frem for andre Gudfrygtige, forstandige, Oprigtige, Redelige og Arbeidsomme.

Ingen maae udvælges til Kirkens Forstandere, uden Han fører et godt Levnet, og i det mindste engang haver avlagt godt Regnskab for sin Herre.

Naar den Præsiderende Oldermænd aftræder eller vil reise, skal Han lade inventere over alle Skrifter, Bøger, Penge, tilstaaende Gield og Mobilier, og det til sin Successor overlevere.

Unøttige Bekostninger med Brude og Fadder Gaver samt deslige, skal ei passere den Ehrsahme Kiøbmand til Regnskab, uden alleene hvad som agtes Nyttigt og Fornøden at give til Slots Herren, Borgemester og Raadmænd samt andre Velfortiente Personer; Dog at sligt ikke skulde være for høit: Og maae hos Slots Herren ikke høyere gives i Fadder Gave end 30 à 40 Rdr. En Borgemester 20 Rdr, og en Raads-Herre /: med hvilken Præsidenten og Tolderen skulde agtes Lige :/ 15 Rdr.

Den Ehrs. Kiøbmand, maae ikke optage Penge til Laans eller laane Penge ud til andre.

Det Tilskud som kaldes Schøss, og hvoraf de Publique Udgifter til Præsternes, Kirkernes og Fattighusets underholdning samt anden deslige Publique Fornødenhed maae tages, skal ikke anslaaes høyere end Udgifterne sig Omtrent beløber: Det skal sættes efter Varenes Pris om Høsten, og de Ældste i hver Stad, Aarlig en Specification tilsendes, hvor meget enhver haver givet i Tilskud.

Naar nogen Befindes strafskyldig, skal Han straffes paa 1 à 2 Tønder Meel.

Ingen Obligation som nogen Husbond udgiver, maae indføres i Kiøbmands Bogen, førend Husbonden fremviiser sin Principals Ordre dertil;

Pagina 228 { 2 Bind 13 Cap. Om Hansest. Forhold og deres Privil. udi C5. Tid. }

Og skal Secretairen desuden, saasnart den er indført, give Principalen det tilkiende.

Enhver Husbond skal om Høsten tilsende sin Principal inventorium paa de Varer Han haver i Forraad.

Et Fremmed Skib som vil lade sig Befragte til Lubeck, Bremen og Hamburg, maae ei foretage eller slutte nogen Fragt, førend Husbonderne til de Principaler som boer i samme Bye hvor Skibet skal hen, først har sat paa Rullen, saa meget som Skibet beqvemmelig kan føre, paa det udi samme Skib, intet andet Gods indskibes, end det som tilhører Bergenfarene udi samme Stad hvor Skibet skal hen, under Godsets og Fragtens fortabelse.

Naar et Skib kommer fra Hansestæderne til Bergen, som ikke er befragtet af Bergenfarene i samme Stad, skal Kiøbmanden det strax Bergenfarene tilskrive, at de ved dets tilbagekomst, kan vedbørlig iagttage deres Nødtørft.

Ingen Husbond maae overlade en anden Husbond, at sætte noget paa Rullen, uden de andres Principaler boer med Hans Herre i en Bye.

Enhver skal entholde sig fra deres egen Handling, men alt hvad Han Handler, skal skee til Hans Herres Beste.

Ingen, saa længe Han er Oldermænd eller Achteyn, eller i sin Herres Tieneste, maa, under 100 Rdrs straf, tilkiøbe sig en egen Stue; Og om noget saadant Kiøb skeer, skal det ikke holdes, hvormed Secretairen skal have nøye indseende under sin Eed, og give de Ældste tilkiende, saasnart Han bringer saadant i Erfaring.

Ingen Gesell eller Dreng tillades at drive sin Handel høyere end til 300 Mark Lybsk.

Ingen skal taales paa Contoiret som ikke er i Tieneste hos en Bergenfarer udi de 3 eller andre Medinteresserede Stæder, eller Vinter og Sommer holder aaben Stue eller Klæve og svarer til heel eller halv Rettighed.

Ingen maae understaae sig, at udreede Geseller til Øster Søn eller andre Fremmede Stæder, hvor med den Ehrsame Kiøbmand bør have Indseende.

Den Ehrs. Kiøbmand, skal hver Kiøbstevne, tilsende de Ældste udi Stæderne Prisen paa Varene, og formaae de Gemeene, at de sender dygtige Varer saasom en Tid lang, er bleven sendt udygtig Fisk udi Skruv-Tønder; Thi naar en Gesell herefter tilsender sin Herre udygtige Varer, skal de ved Notarius og Vidnesbyrd i Stæderne besigtiges, Skaden taxeres og kortes Gesellen i hans Løn.

Enhver Husbond skal oprette Tieneste-Certer med sin Principal, og avlægge sin Eed. Den Ehrs. Kiøbmand skal iagttage at det skeer, og lade sig foreviise de Tieneste Certer som ere oprettede samt den Eed som er avlagt. Eden skal avlægges saaledes, at Han, saa længe Han staaer i sin Herres Tieneste, og ikke er Qviteret av Ham, ikke vil forlove sig udi Bergen, langt mindre gifte sig eller Nedsætte sig sammestæds.

Den Ehrs. Kiøbmand skal flittig beogte, at ingen Husbond mod Kongens

Pagina 229 { 2 Bind 13 Cap. Om Hansestædernes Forhold og deres Privilegier udi C5. Tid. }

Mandat af Ao 1663 av magistraten i Bergen tilstædes at gifte sig, førend Han er Qviteret af sin Herre; Og naar sligt skulde skee, da Betids at modsige, og, saavidt mueligt afvende det.

Samme Kongelige Mandat, saavelsom det av Ao 1654, skal ei alleene Aarlig Tvende Gange for Menigheden Oplæses, men endog i hver Gaard gives en Copie deraf

saavelson af Gesellernes Eed, hvilket alt Jevnligen for Naboerne skal oplæses, men endog i hver Gaard gives en formaning derimod intet at handle.

{ NB Nye Linie } Et nyt Reglement forordnes for Drengene /: eftersom de forrige Spil ere blevne ophævede ved Kongens Pøenal Mandat af 8 Novbr 1671 :/ indeholdende blant andet, at alle Drengene som kommer til Contoiret og søger Tieneste, skal angive sig paa Kiøbmand-Stuen: Deres Navne udi en Bog indteignes, og naar en Dreng er indskreven, skal Han tiene paa den Stue, hvor Han antages, i det mindste 6 Aar, og ikke imidlertid begive sig i Tieneste hos nogen anden.

Skulle nogen Husbond tractere nogen Dreng utilbørlig, skal den Ehre. Kiøbmand kiende deri.

Naar en Dreng har udtient, skal han igien anmelde sig paa Kiøbmands Stuen, anvise sin Husbonds Haand derfor, hvorpaa Han skal meddeeles Testimonium under Contoirets Segl, for hvilket alt betaales 8 Rdr, og derefter tilades ham at nyde Contoirets Rettighed, saa Han maae tiene for Gesell eller tillades at være Husbond.

Husbonden skal oprette Certer med en Gesell som Han agter, og forbinde Ham til at have Opsigt med Drengene, holde dem i Disciplin, anføre dem til Gudsfrygt og Ærbarhed, forbyde dem Drik, Dobbelt og Nattegang, og straffe dem etter Gaards Retten, naar de forskylder det.

Naar den Ehre. Kiøbmand faar disputation med en Bergenfarer eller Husbond, skal Handelen derover ikke hindres, men saadant paa andre maader straffes.

At kiøre i Slæde, at fare eller ride ud, at spille Comoedie, holde Heste, gjøre Giæstebud samt at spille om Penge, skal være afskaffet paa Contoiret; Og Secretairen skal inquire efter, og hvis de finder nogen skyldig deri, advisere det til deres Principaler; Og naar det er for groft eller periculum in Mora, suspendere den Onde Husholder fra Handelen.

Naar den Ehre. Kiøbmand sætter nogen Handels Forvalter fra Handlingen formedelst Overdaadighed i Klæder, skal hans Principal ikke sætte Ham i Handelen igien, paa det den Ehre. Kiøbmands Authoritet ei skal forringes.

En Husbond som haver giordt Regning til sin Principal, skal ikke tolereres paa Contoiret med mindre hans Principal er fornøyet med Reiningen og har givet ham Qvitering: Kan de ikke foreenes derom, da gaaes efter Retten paa det Stæd hvor Principalen boer.

Hvad Uviß Gield, nogen Handelsforvalter gjør, skal han selv antage og fornøye sin Principal

Pagina 230 { 2 Bind 13 Cap. Om Hansest. Forhold og der. Priv. udi C5. Tid. }

derfore.

Ingen maae understaae sig at bruge Factorie, uden Han er i Handel hos nogen Herre, har sin Principal udi Hansestæderne og svarer Contoires Rettighed.

Ingen maae udlaane eller Leye sin Skrue til en Lurendreyer at skrue sin Fisk dermed, under 50 Rdrs Straf. Haves Mistanke til nogen, værge Han sig med Eed.

Denne Forordning skal Husbonden under sin Eed rette sig efter: Den skal læses av den Ehre. Kiøbmand imellem sig 4 gange om Aaret, og enhver av dem skal have en Gienpart deraf i sin Klæve. Secretairen skal offer eftersee den, og med Oldermændene have Opsigt dermed og lade straffe dem som derimod Handle: Han skal og advisere Principalen det, naar Husbonden mishandler derimod eller lever ilde, hvorfor Han da skal have en recompence: Han skal ikke holde med Oldermændene eller andre i deres exarbiteter, men alleene reflectere paa Contoires almindelige Beste, samt Principalernes og Øvrigheden i Hansestædernes Nytte, som de der haver beskikket Ham og underholder Ham.

De Puncter, som angaaer Husbonde, Geseller og Drengene, skal av Secretairen extraheres, og de ældste av Naboerne udi hver Gaard tilstilles, og hvert halve Aar for Husbonde, Gesellerne og Drengene oplæses.

Naar den Ehre. Kiøbmand bliver paamindt af de Ældste udi Hansestæderne, om de Contraventiones som skeer imod denne Forordning, skal de tage det vel op, og conservere god Venskab med Stæderne, som i alt Contoires og Principalerne udi Hansestæderne, deres Velfærd og nytte, kan tilvejebringe.

De Stattutter av Ao 1672 og 1634 skal forblive udi deres Observantz, saavidt de herudi ikke ere forandrede; Over hvilket alt den Ehre. Kiøbmand og Secretarius befales at holde.

Herved maae jeg erindre, at der, udi forestaaende Anordning ofte og jidelig forekommer det Ord Husbond, hvorover Efterkommerne lettelig kunde falde paa de Tanker, at en Husbond, paa dette Stæd, maatte tages i samme Forstand som Loven tager det, men her meenes ikkun een Person som forestod Handelen paa den fraværende Eyeres Vegne, hvilken sidste kaldtes Principal, hvorfor der og altid distingueres i mellem Principal og Husbond, da en Husbond alleene var som en Handelsforvalter der stod til Regnskab for sin fraværende Principal, og var altsaa ikkun en Tiener av sin Principal.

Samme Dag nemlig den 22 Maji Ao 1672, haver Magistraten i Lubeck, givet da værende Secretair ved Contoiret her i Bergen, en Instrux indeholdende blant andet:

Pagina 231 { 2 Bind 13 Cap. Om Hansest. Forhold og deres Pr. udi C5. Tid. }

At Secreteuren skal have Fri Værelse paa Kiøbmandsstuen: Frit Bord for sig og sin Haandskriver hos Oldermændene: Fri Brænde Lys og Tvet: Udi Aarlig Løn 210 Rdr: Til Vin og Brød om Paaske og Pintze Tid, hver Gang 5 Rdr 76 s, foruden Øl.

Hans Amanuensis skal nyde Aarlig i Løn 18 Rdr 27 s Lybsk, og en Foræring hver Paaske og Jul.

Secretairen skal befodre at Cassen hvert Nyt Aar eftersees og Balanceres:

Han skal vide at insinuere sig og bruge Forsigtighed og Venskab med Slotsherren, Slotsskriveren, Toldbetienterne, Byefogden, saavelsom med Laugmanden, Borgemestere og Raad:

Item holde skriftlig Correspondence med Hoffet i Kiøbenhavn og informere sig om hvis Contoiret til præjudice maatte forefalde:

Han skal og see til, at Stæderne Rostock, Wismar og Gripswalde bliver conserverede in Possessione Privilegorum, og deres traffiquerende Kiøbmænd med dygtige Varer forsynes.

Secretairen og Oldemanden, skal og beskikke dygtige Personer til Veyere og Maalere;

Han skal for alleting holde derover, at de Contoirske ikke skeer Indpaß med Contributioner eller anden Besværing av Borgerskabet eller andre:

Og skulde sligt de Contoirske paabydes av den Høye Øvrighed, maae Han betiene sig med føyelighed:

Han maae ikke Qvitere sit Embede, uden efter 10 Aars forløb, uden vigtige Aarsager; Og siden skal Han opsige det et halft Aar tilforn.

Imedens Krigen imellem Danmark og Sverrige udi Kong Christian den Femtes Tid varede, er ei noget merkværdigt forefalden i henseende til de Contoirske eller deres Privilegier, men strax efter at den Fontainebleauske Fred var sluttet, haver det da anordnede Commerce Collegium i Kiøbenhavn, efter Kongl. Befaling, tilskrevet Magistraten i Bergen, at indkomme med Forslag paa hvad de kunde agte fornøden og tienligt til Bergens Byes Opkomst og fremtarv; Hvorpaa Magistraten communicerede saadant for de Sexten Mænd, og forelagde de dem at indkomme med deres Tanker derom, hvilket og skeede under dato den 13 Julii 1680, da de indsendte deres Forestillelse til Kongen om adskillige Poster som til Byens og Borgerskabets saavelsom til Handelens Opkomst kunde eragtes tienlig; Hvorpaa Commerce Collegio den paafølgende 2den October 1680, avlagde deres Betænkning, saa at derefter fulgte det Kongelige Privilegium for Bergens Bye dateret 27 Novbr 1680, som her foran udi det 2 Binds 4 Cap. findes indført, hvorav jeg paa dette stæd ikkun vil uddrage følgende, hvad de Contoirske angaaer:

At Handelen med Indvaanerne udi Bergens Stift, skulde forblive Bergens Borgere alleene forbeholden.

At de Contoirske skulde entholde sig fra all Factorie, og ikke bemænge sig med andre Skibe, end de som kommer eller gaar directe fra og til deres

Herskab;

Og at, om nogen ved Commissioner udi Bergen vilde Handle, skal de Bergens Borgere alleene dertil employere.

Men Hansestæderne haver kort derefter, fremsendt 2 Deputerede til Kiøbenhavn, hvilke den 15 Julii 1681, har indgivet til Kongen deres Forestillelse imod samme Privilegier: Udi hvilken Forestillelse de ligesom dem der havde Magt at indskrænke eller udvide Borgerskabets Friheder og Privilegier efter eget Tykke og indfald, overlader til Bergens Borgere at Handle med de i Stiftet boesiddende Huusmænd og Fiskere alleene;

Men derhos vilde de, at de Contoirske, efter deres Sædvane, maatte have Frihed at Handle med Præster, Fogder, Skrivere og Borgere af Stifted:

At de Contoirske maatte være tilladt at afsende deres Varer til hvad Stæder dem behager, saa og betiene Commissioner for deres Venner i Tydskland.

At de Hansestæder, som ingen Aabne Stuer haver paa Contoiret, maatte være lige privilegerede med hinanden:

At de maatte være frie for den nyelig forhen paabudne Consumption av dere Victualier:

Og at de 6 Ligge Dage, hvorudi Borgerskabet skulde have Forkiøbet, maatte reignes fra den Dag de ere bleven expederede paa Toldboden.

Paa denne Forestillelse, haver Høistbemeldte Konge, den 14de April 1683, Allernaadigst meddeelt det udi 2 Binds 4 Cap. Ordlydende Speciale Privilegio:

At de Contoirske Privilegerede, maatte efter den Dag handle med alle og enhver af Indbyggerne udi Amtet, de alleene undtagne, som Bergens Borgere noget kunde være skyldig; Dog at de ingen Forkiøbere eller Liggere udi Amtet maa have, meget mindre nogen Varer forskrive, men alleting paa Frie Markets Plads at handles og kiøbes:

Desligeste at hvis Varer som de Contoirske sig Tilforhandler, og de enten med deres egne, Fremmede eller Bergens Skibe udskiber, maa forsende til hvad Stæder dem best synes:

At de maae nyde lige Frihed med Borgerskabet, baade med Laste-Penges erlæggelse av deres Skibe, saa og med Toldens Betaling av deres Varer:

At de 6 Liggedage, udi hvilke Borgerne ere Berettigede til at Kiøbslaae med de fra Kongens Riger og Lande til Bergen ankommende Skibe skulle afgaae fra den Dag af at Kiøbmændene eller Skipperne sig paa Toldboden haver ladet indskrive, og, saavel Helligdage som Søgnedage derudi for fulde regnes:

Og endelig naar Bergens Borgere nogen videre Frihed i Tolden paa Korn-Varer at indføre, kunde bekomme, skulde de Contoirske Privilegerede, på lige Maade efter Propartion nyde godt derav.

Jeg har udi dette Binds 4 Cap. giordt den fornødne Anmærkning herover, hvorfore jeg paa dette Stæd ikke vil være

Pagina 233 { 2 Bind 13 Cap. Om Hansest. Forhold og der. Priv. udi C5. Tid. }

meere vidtløftig, men mest at overlade det øvrige til fornuftig Eftertanke, henviise til forbemeldte stæd. Man kan finde overflødig Materie til adskillige artige Anmærkninger, naar man Blant andet betragter visse Punkter, udi den her nestforan inddragne Hansestædske Anordning av 22 Maji Ao 1672, og ligesaa Instruxen til Secretairen av samme dato;

Her vil jeg slutte ved at siige, at det udi denne Tilstand forblev med de Contoirske Privilegier udi Kong Christian den Femtes regiærings Tid.

(Pagina 234 – 236 er ubeskrevet)

Pagina 237

Andet Bind

Cap. XIV

Hansestædernes forhold og deres Privilegier udi Kong Friderich den Fierdes regiærings Tid.

Jeg har udi nest foregaaende 13 Cap. meldet om det speciale Privilegium av 14 April 1683, som Hansestæderne fik udvirket udi Kong Christian den Femtes Tid, hvilket ellers Ordlydende er indført udi dette Binds 4 Cap. Samme Privilegie, var til alt for stor Fornærmelse for Borgerskabet, ja for det gandske Almindelige, at det kunde ansees med LigeGYldighed, hvorføder ogsaa, Tid efter anden, blev indsendt adskillige Forestillelser derimod, for at faae det igien Ophævet, men det var dog ikke mueligt, at tilveyebringe saadant førend udi Kong Friderich den Fierdes Tid, som ved udgivne Befaling av 7 Junii Ao 1701, satte de Fremmedes alt for utaalelige Frihed de rette Grændser, og overlod Lige-Vægten udi Privilegierne til sine egne Undersaatere; Hvilken Kongelige Befaling, ordlydende findes indført udi 2 Binds 4 Cap.

Udi Aaret 1702, den 29 April haver Kong Friderich den Fierde udgivet Forbedrede Privilegier for Bergens Bye hvilke her foran udi 4 Cap. findes inddragne, hvorfor samme paa dette stæd forbigaaes, naar jeg alleene har erindret at hvad de Contoirske Hansestæder angaaer, er følgende at lægge Mærke til:

At de Lybske som ere Privilegerede og haver deres Stuer og Tilhold paa Contoiret, skulde entholde sig fra all Factorie, og efter Privilegierne alleene forblive ved deres Handel i Nordlandene, og sig ikke med andre Skibe eller Varer bemænge, end dem som enten kommer eller gaaer directe fra og til deres Herskab.

De skulde og ikke med Skibsbefragtninger paa Holland, Spanien eller Frankerig sig befatte, under Confiscation af hvis de saaledes til Bergen fører.

Pagina 238 { 2 Bind 14 Cap. Om Hansest. Forhold og deres Pr. udi F4. Tid. }

Videre findes udi samme Privilegier indført og fastsat følgende:

At Indbyggerne udi de 4 Søe Lehne, skal det staae frit for selv deres Varer, enten til Bergen eller Tronhiem at føre, men Bergens Borgere maae ei til Bemeldte Søe-Læhne fare, for derudi at drive Kiøbmandskab.

I anledning av denne sidst ommeldte Post udi Bergens Byes forbedrede Privilegier, har udi Aaret 1705, reist sig en Process imellem Borgerskabet og de Contoirske; Thi Bergens Borgere formeente og paastode, at efterdi de Contoirske ikke kunde fremviise noget Privilegium, hvorved de havde Frihed at handle med Indbyggerne udi de 4 Søe-Lehne, og de ei videre vare Berettigede end til saadan Handel, som de tilforne efter deres Privilegier haver haft i Brug

ubehindret, saa maatte Handelen med de 4 Søe-Lehne, være Borgerskabet alleene forbeholden.

Men de Contoirske har derimod paastaaed, at de burde have Frihed at Handle med Almuen fra de 4 Søe Lehne saavel som med de fra Nordlandene, og at deres Formænd i lang Tid have handlet lige med Borgerskabet, med Indbyggerne i de 4 Søe Lehne, naar de med deres Varer til Byen ankommer.

Saavel for Underretten som OverRetten her i Bergen hvor Dommerne havde tilstrekkelig Kundskab om denne Sag og Tvistighed, udi sin heele, egentlige og Væsentielle Indhold, og hvor Erfarenhed om alleting, banede Vei for deres rette Indsigt udi Tingenes sammenhæng, kunde de Contoirske Umuelig Vinde en Sag som ikke var bedre grundet paa deres Side, men man maatte ikke lidet forundre sig, da der, udi Aaret 1708, tvertimod all formodning { udi OberhofRetten i Norge } saaledes blev Kiendt:

At de Contoirske maatte Handle med Indbyggerne i de 4 Søe Lehne, naar de først til Borgerskabets Tieneste haver Tøvet i 6 Dage fra Ankomsten.

Imidlertid fandt Hans May.t for godt, at befale da værende Stiftamtmand her i Bergen Wilhelm de Tönsberg, at indsende sin allerunderdanigste Relation om hvori egentlig den Tvistighed bestod imellem Bergens Bye og Contoiuret, hvorhos Han tillige skulde indsende de ergangne Domme med deres Acter;

Hvorpaa Han indhentede saavel Magistratens og de Sexten Mænds Erklæring derover paa den eene, men endog de Contoirskes Forstanderes paa den anden Side;

Og da saadant var skeed, indsendte Han det alt, tilligemed sin Allerunderdanigste Betænkning derover; Men siden den Tid er intet videre desangaaende forefalden, ei heller nogen Kongelig Resolution derom Bekiendt.

Udi Aaret 1707 den 17 Junii haver Høistbemeldte Konge Allernaadigst Confirmeret, de Staden Lubeck av Kong Friderich den Tredie 1663 den 23 September Bevilgede

Pagina 239 { 2 Bind 14 Cap. Om Hansest. Forhold og der. Pr. udi F4. Tid. }

og av Kong Christian den Femte 1673 den 30 April Confirmerede Privilegier, dog med den indskrænking, at samme Confirmation i ingen Maade skulde præjudicere Bergen og dens Borgerskab udi deres Handel i Bergens Stift, imod det dennem den 7 Junii 1707, givne Privilegium, hvorved de Contoirskes Speciale Privilegium av 14 April 1683, aldeeles er ophævet.

Og som disse Privilegier tilforne udi det 12 Cap. findes indført, saa er det Ufornøden, nu paa nyt igjen at indrykke dem.

(Pagina 240 er ubeskrevet)

Pagina 241

Andet Bind

Cap XV

Hansestædernes Forhold og de dem meddeelte Privilegier udi Kong Christian den Siettes Tid.

Strax efter at Kong Christian den Siette havde tiltraaet Regiæringen, haver Staden Bremen gjortt allerunderdanigst Ansøgning om Privilegiernes Allernaadigste Confirmation, hvilken Confirmation derefter er udstæd den 15 Juni 1731, men da samme er ligelydende med de Staden Lubeck meddeelte, som er inddragne i det 12 Cap, og hvorom i det 13 og 14 Cap. fremdeeles er meldet, bliver det Ufornøden, her at anføre dem.

Udi Aaret 1734 den 23 Junii, tog Høistbemeldte Konge de Bremiske Contoirske Skibe, udi en besynderlig Beskiærmelse, ved følgende Allernaadigste Rescript til Magistraten i Bergen:

C6. Vor Naade tilforn: Efter som Vi af Eders til Vores Geheime Expeditions Secretair i Vort Danske Cancellie, Os Elskelige Peter Newe etc. afladte Skrivelse, allerunderdanigst haver ladet Os referere, at Forstanderne ved det Hansestædske Contoir udi Vor Kiøbstad Bergen, ved Memorial til Eder haver forlanget for de Bremiske Contoirske Skibe, som farer imellem Bremen og Elsflet i Oldenborg, lige saadanne Raadstue Certificatzer, som Vores Eedsorne Undersaatere og Borgere i bemeldte Bergen forundes, paa det de derved skulde befries for Befrygtende Fiendtlig Opbringelse af de i Krig Begrebne Parthier; Beraabende sig paa en af Vores Elskelige Kiære Hr Fader Salig og Høilovlig Ihukommelse den 11 Augusti 1702 Allernaadigst udgivne Bevilgning, hvorudi de Bremer saadanne Raadstue Certificatzer bleve forundte imedens Krigen da varede;

Thi give Vi Eder hermed tilkiende, at Vi Allernaadigst have Bevilget, at I maa meddeele Certificatzerne paa samme Fod som forommeldte Kongelig Allernaadigste

Pagina 242 { 2 Bind 15 Cap. Hansest. Forh. og der. Pr. udi C6. Tid. }

Befaling af d. 11 Augusti 1702, indeholder, men ei videre. Derefter I Eder aller underd. kunde vide at rette, Befalendes Eder Gud.

Skrevet paa Vort Slott Hirtzholm den 23 Junii 1734.

Udi Aaret 1738 Beviisede Høistbemeldte Konge atter en Besynderlig Naade imod Hansestæderne; Thi da de Tid efter anden bleve meere og meere svækkede, saa at de omsider ikke var i stand til at underholde den her værende St. Mariæ eller Vor Frue Kirke med dens Præster og Betientere, indgik de med allerunderdanigst Ansøgning dat. 3 Decembr 1737, til

Kongen, og Begiærede at de Bergenske Borgere som nyede Handelstuer som Contoiret, maatte tillige med dem concurrere udi de dertil udfodrende Udgifters Bestridelse;

Hvorpaa Hans Mayestæt ogsaa ved Allernaadigst Rescript av 13. Junii 1738, befalede, at de Bergensiske Borgere som eyedede Handelstuer paa Contoiret skulde contribuere den halve Deel af hver Stue imod de Tydske til Kirkens og dens vedligeholdelse;

Men som dette Rescript er indført udi 1 Bind 10 Cap. udi Beskrivelsen om denne Kirke, saa vil jeg her { paa dette Stæd } forbigaae samme, naar jeg alleene har gjort den Anmærkning, at der, udi samme Rescript, gives den Oplysning, at de Tydske Hansestæder den Tid, ikke eyedede meere end $\frac{1}{4}$ Part eller 16 Handelsstuer paa Contoiret, men at alle de øvrige vare Bergens Borgere tilhørende, hvorav det kan sees, hvorledes de Tid efter anden haver Avtaget, og hvorledes denne Hørlighed dog omsider, endskiønt igiennem Mangfoldige Aars sammenløb og utallige Vanskeligheder og Besværligheder, kom til deres Naturlige Eyerens Besiddelse.

Udi Aaret 1741, ankom her til Staden en Person ved Navn Winckelman, som gav sig ud for at være antagen av Directorio udi Hansestæderne til at være Secretaire for de her værende Hansestæderne;

Men da Han, paa en Utilbørlig Maade vegrede sig, for at Legitimere sig, for den samme Tid constituerede Stiftamtmand, Etatz Raad og Præsident Lym, indgik Han derom med sin Forestillelse, dat. 7 Novembr 1741, hvorpaa fulgte et saadant Kongelig Rescript:

C6. Vi have af Din, til Vores Geheime Conferenceraad, Geheime raad udi Vores Conseil og Ober Secretaire i Vort Danske Cancellie Os Elskelige J. L. v. Holstein Ridder pp afladte Skrivelse dat. 7 Novbr sidstl. ladet Os allerunderdanigst Forestille, hvorledes en Person Navnlig Winckelman, som foregiver sig at være Beskikket til Secretaire ved det udi Vor Kiøbstæd Bergen værende

Pagina 243 { 2 Bind 15 Cap. Hansest. Forh. og der. Pr. udi C6. Tid. }

Handels Contoir, udi den forhen værende og sig nu udi Lubeck opholdende Secretaire Johan Carbiners stæd, haver udi saadan Qvalitet af Secretair ved det Tydske Contoir den 31. Octobr. sidstafviget sig hos dig anmeldet, dog uden at forevise dig nogen af det Hansestædske Directorio hannem givne Confirmation, Instruxtion, Fuldmagt, Bestalling, Creditiv eller Credentiale;

Og omendskiønt du baade Selv og ved andre adskillige, skal have ladet hannem derom erindre, skal dog ikke noget saadant være Dig bleven communiceret, men at bemeldte Winckelman, skal derimod udi Skrivelse til Dig, have veigret sig ved at foreviise de Documenter som skulde Legitimere ham til saadant ham confirmerede Secretariat, saa at slig Veigring formeenes at give Anledning til at bære Tvil om samme Persons foregivendes rigtighed, det Han af Directorio udi Lubeck, var som Secretair blevne Antagen og Confirmeret, helst da der skal have Rygte, at bemeldte Person ikke af samtlig Directorio, som holdes for de 4 Hansestæder Lubeck, Bremen, Hamborg og Rostock, skal som sædvanligt være beskikket, men alleene af Kiøbmands Compagniet udi Bremen, hvilket, uagtet de 2 saa kaldede Achteiner eller Handels Forvaltere, paa de

Bremiske Handelstuer ved Contoiret udi meerbemeldte Bergen, have dog agnosieret og antaget bemeldte Winckelman udi deres Collegio som Secretair at forrette samme Embede;

Da Du derimod ved saadan Leilighed, finder dig anlediget at erindre, at foruden, at ingen saadan Betiente forhen haver tiltraaed saadan Function, førinden Han for Stiftsbefalingsmanden og Magistraten med Directorii Vocation og Bestalling, har beviist sig dertil at være beskikket, ligesom og de Tydske Præster ved Contoires Kirke, endskiønt de efter Contoires Privilegier Voceres af Hansestædernes Directorio, maae tage Collation af Vores Stiftsbefalingsmand, førinden de, efter Allernaadigst Confirmation til Embedet Ordineres;

Saa kunde og, saafremt for bemeldte Person Winckelman ikke af Directorio udi Lubeck er bleven beskikket, deraf flyde følgende inconvenience, at da Hansestædernes ved Contoiret havende Secretaire, efter Statutta Præsiderer udi deres Collegio med Achteinerne, og efter Privilegiernes Tilhold af 14 Augusti 1654, bør Attestere og Authorisere alle Obligationer og Gieldsbreve, som nogen Contoirsk udgiver til Vores Undersaatere udi bemeldte Bergen eller i Stiftet for Credit eller Debit, det hænder i disputerlige Tilfælde, at saadan ikke rettelig Authoriseret Mand hans Attestation, kunde blive anseed ugyldig for de Tydske Retter eller bemeldte Directorio, naar samme der maatte komme under Dom eller Kiendelse til præjudice for Vedkommende som derudover lettelig Uskyldig kunde komme til kort:

Desligeste som der, i andre Tilfælde hvor Byens Magistrat og de Contoirske Forstandere concurrere, og i Forretninger med hinanden ere combinerede, ogsaa lettelig kunde Foraarsages

Pagina 244 { 2 Bind 15 Cap. H. Forh. og Pr. udi C6. Tid. }

Irring, saa længe saadan Person eller nogen af det Contoirske Raad, sig ikke paa lovlig Maade til det Beklædende Embede Authoriserede;

Thi give Vi dig paa saadan din indkomne Relation og derhos giordte allerunderdanigste Forestilling, herved tilkiende, at Vi, efter anførte Omstændigheder Allernaadigst finder for Godt, at bemeldte Person Winckelman kaldet, ei skal ansees som Secretair ved Hansestædernes Contoir udi Vor Kiøbstæd Bergen, førend Han med bemeldte Stæders Directorii vedbørlige og sædvanlige Vocation til Embedet beviiser sig forsynet, og samme til Publication og Vedkommende Bergens Indvaaneres Efterretlighed overleveres:

Derhos Vi og Allernaadigst ville, at de Contoirske Øvrige Achteiner og Forstandere, som udi Bergen Offentlig blive Udvalgte og Erklærede, skal tilholdes sig af ham, i Occassioner der tillige concernerer Vores Undersaatere, ikke at maae Betiene, førend Han saadan Rigtighed og Ligitimeret Vocation fra Directorio udi Lubeck til vedbørlig Publication haver foreviist.

Hvorefter Du dig saaledes allerunderdanigst kunde vide at rette, og vedkommende heraf behøvende Underretning meddeele etc. Christiansborg den 8 Decbr 1742.

Udi Aaret 1743, udkom følgende mærkværdige Rescript:

C6. Vor Gunst tilforn ! Det er Os av en fra Anthon Ulrich Winckelman som kalder sig Secretaire for de udi Vor Kiøbstæd Bergen værende Hansestæders Contoirer samt Conrad Rosentræder og Lambert Nieuwenkirken bemeldte Contoires Forstandere nedsendte Allerunderdanigste Memorial, bleven foredraget, at det fra Arilds Tid af, ved bemeldte Hansestædernes Contoirer der paa Stædet haver været Skik, naar en Dreng blev antagen til Sven, Han til de øvrige udi samme Handels Stue eller Gaard værende Tienende Handels Svenne har maattet give en halv Tønde Øl til beste, som udi det saa kaldede Ølhuus er bleven fortæret, dog uden at holde sig derved længere op, end til Klokken 7 om Aftenen;

Saa skal nu i slige Sammenkomster og Gilder Tid efter anden bleven giordt større excesser; Ligesom og ellers imellem de Contoirske Tydske Tieneste Folk megen Modvillighed og Uorden imod Statutter skal have taget Overhaand;

Hvilken Uskik de Contoirske Borgere udi Aaret 1734, tilligemed de da værende Forstandere vel have søgt at indskrænke ved en imellem sig indretted Convention, og hvorudi, i saadan henseende og til all forløbende Uorden des bedre at hemme, iblandt andet og var vedtaget, at de ved Borger Stuerne tienende Tydske Svenner og Dreng, skulde udi Civil Huus Sager være pligtige at svare og staae under den Contoirske Ret og Jurisdiction, men som adskillige /: om ikke offentlig, dog under Haanden, uforsvarlig Handle

Pagina 245 { 2 Bind 15 Cap. H. Forh. og Pr. udi C6. Tid. }

imod saadan Convention, tage sig deres Tieneres Parti an, sætte sig imod deres Afstraffelse, og ikke engang selv holde dem i Tvang, derudover de skyldige ikkun bestyrker udi deres Onde foretagende, og andre som holde deres Folk udi Tugt og Ave, fast ikke kan beholde nogen i Tieneste;

Saa er det nu, i henseende til foranførte Tractering og Spendering, iblandt Svennerne kommen saa vidt, at en nye indkommende Sven af de andre, end og imod sin Villie nesten tvinges til at anskaffe 2 ja fleere Tønder Øl, Brændevin, Piber og Tobak, da de fleeste Svenne af Contoiret indfinde sig ved saadan sammenkomst, udi en af de saa kaldede Ildhuse, drikker sig drukne, og driver Natten igiennem med Rasen, Skrigen og anden Uanstændig Forhold;

Og endskiønt de baade af Prædike-Stolene Offentlig ere blevne formanede, at entholde sig fra slig utilbørlig Forhold; Poletiemesteren og, ved sine Betiente har ladet dem advare og forbyde sligt Foretagende, saa skal det dog alt have været forgiæves;

Hvilket omsider, da der, ved en Contoirs Stue den 12 October nestafvig, atter var bleven foretagen saadan Uskik, skal have foranlediget Suplicanterne fornævnte Anthon Winckelman og Forstanderne at lade anstille en Rettens Undersøgning paa Contoiret, for at faae dem, som hertil maatte have været Begyndere, vedbørlig afstraffede, men at

ommeldte Contoirske Svenne skal have understaaet sig at illudere saadan Foranstaltning, maatte løbe frugtesløse af, med videre deres Onde Forhold, samt derhos ved slige Giæstebudes viiste uforsigtige Omgang med Lys og Ild, og med at løbe omkring med Tobaks Piber udi Stuerne, og paa saadanne Stæder, hvor en Mængde Hamp og andre Brændende Materialier findes Oplagt;

Dernest, det og blant de Contoirske Tieneste Folk, skal gaae meget i Svang, at de Tienende uden nogen Opsigelse eller Varsel forlade deres Tieneste, og igjen strax af andre, uden videre Forspørsel af deres forrige Husbonder, om de lovlig ere demitterede, blive antagne:

Des Aarsage, og paa det ald slig Uorden efterdags kunde forebygges og Afskaffes, bemeldte Tydske Contoires Secretaire og Forstandere derhos allerunderdanigst har proponeret:

1. At alle slige Utilladelige Svennenes Sammenkomster og Gilder, maatte for Tilkommende Tid aldeeles afskaffes; Og som det maatte være at Befrygte, at Svennene, naar de ikke maatte foretage sig slige Samlinger udi de saa kaldede Ildhuse, de da dertil vilde udvælge andre offentlige Øl-Huse, de da, som holdt slige Værtshuse, maatte være forbuden at tilstæde slige Samlinger, og mindst for dem at skienke overflødig Drikke-Varer.
2. At de Svenne som den 12 Octobr sidstleden, bevislig sig Utilbørlig hafde opført, og derefter ved deres Adfærd havde forvildet og hindret Rettens Undersøgning og Giænge, maatte

Pagina 246 { 2 Bind 15 Cap. om H. Forh. og der. Pr. udi C6. Tid. }

andre til Advarsel, exemplariter vorde Avstraffet.

3. At det Allernaadigst maatte vorde anbefalet, at Domastique Sager som angik Borgernes Geseller eller Dreng, eller de Forseelser som af dennem bleve begaaede; skulle som de hidindtil har været brugeligt, fremdeeles af den Contoirske Ret eller af Byens Magistrat undersøges og afstraffes.
4. At det maatte strængelig forbydes, herefter at oplægge Hamp paa Aabne Stæder.
5. At det bliver Bekiendtgiordt, at ingen efterdags med tændt Lys maatte gaae, udi Aabenbare og Frie Luft, men at Vedkommende, skulde til sligt at forekomme, være pligtige at Anskaffe sig gode og duelige Løgter
6. At det maatte Ligeledes forbydes at smøge Tobak udi Pakboderne og paa Aabne Pladser, paa Garpen og den Contoirske brygge - og for det
7. At de Dreng som maatte have skiællig Aarsage, at forandre Tieneste, skulde tilholdes først lovlig at opsiges, og dernest af deres Principaler tage, et skriftlig

Vidnesbyrd som dennem Uveigerlig maatte meddeeles, hvilket pass De skulde fremviise paa de Stæder, hvor de igjen tænkte at anmelde sig.

Da, efter at Vi herom have ladet indhente Din allerunderdanigste Erklæring, og Os deraf ladet Forestille din allerunderdanigste Betænkning, om forskreefne Contoirske Forstanderes Andragende, og derhos gjorde Begiæring; Saa give Vi dig hermed tilkiende:

1. At Vi, de hidindtil udi Ildstæderne paa Contoiret holdte Gesell- eller Svenne Giæstebude, formedelst de derved forefaldende grove Excesser, strængeligen og aldeles vil have Forbuden, og det under Straf, at de som efterdags fordrister sig til, at anrette slige Utilladelige Giæstebude eller Gilder, skal være pligtig derfor at betale udi Mulct 20 Rdr:

Desligeste skal enhver af de andre Svenne, som sig ved saadan Tractering maatte indfinde, betale hver 10 Rdr, hvilke Straf Penge, dersom de skyldige Svenne, ere hos Tydske Contoirske, betales til det Contoirske Fattighusets Forstander, men naar de skyldige tiene de Norske Contoirske Borger-Stuer, skal saadanne Straf Penge, i hvad Sager Contoiret er beliggende, betales til KorsKirkens Fattighusets og Skole Christi Krybbe kaldet, dens Forstandere, imod Qvitering, alt under Utpantning ved Byens Under Foged eller Vagtmester;

Derhos Vi, at om Bemeldte sig indsnegne Uorden aldeles kan vorde afskaffet, Ligeledes strengeligen ville have forbuden, at ingen Vin- eller Øl-Tapper, Kromand eller andre der holder slige Huse, under lige Straf af 10 Rdr at erlægge til Bemeldte Korskirkes Fattig Huusets og Skoles Forstandere;

Og hvormed saaledes baade de Tydske Contoirske Forstandere som og de Norske Borgerlige Stuers Ældste, bør have et Vaaget Øye, da de, saasart de komme i Erfaring, at noget herimod er bleven handlet, sligt strax for Poletie Rettens Committerede

Pagina 247 { 2 Bind 15 Cap. om H. Forh. og d. Pr. udi C6. Tid. }

Skriftlig og omstændelig haver at tilkiende give, paa det at Sagens beskaffenhed ufortøvet kan vorde ført ad Protocollum, og Poletiemesteren derefter kan vorde injungeret, samme nærmere at lade undersøge, og derom, uden Ophold sin Relation til Rettens Committerede at indsende, som derpaa efter Beskaffenhed haver at giver deres Eragtning;

I følge af hvilken Forstanderne for Fattig Skolen kan vide, hvad de paa saa Maade, som oven meldt er, hos de skyldige bør inddrive; Og betreffende:

2. Den af Handels Gesellerne udviiste Opsetzighed og Halstarrige Opførsel, hvorover de Tydske Contoirske Forstandere sig haver Besværget, da hvad sig de Borgerlig Contoirske Stuers Geseller angaaer, saa have Vi Allernaadigst for godt befunden, at de, efter Tiltale og Indvarsling for Poletie Rettens Committerede, tilstrekkelig skal

til side sættes, hvormed de og, uden at ansees med videre Straf, for denne Gang maae være Befriede; Men ihenseende for det

3. til den Jurisdiction udi Domestique Sager, som Anthon Winckelman og Forstanderne haver foreslaaet, da kunde og ville Vi saa meget mindre tillade, at Vores Undersaatere og Bergens Byes Borgere med deres Tienere, Geseller og Dreng, indtrækkes fra deres Værne-Ting, under den Tydske Contoires Ret, som at sliig Jurisdictio Domestica, efter Allernaadigst forundte Speciel Privilegium, tilkommer de Tydske Contoirske alleene over deres Tydske Geseller og Dreng; Og saaledes ikke kan hentydes videre end til de Tydske Contoirske Stuers Betientere.

Hvad sig dernest de udi

- 4, 5 og 6 Post forestillede Anstalter i henseende til fornøden Agtsomhed og Varesomhed med Lys og Ild med videre, anbelanger, da ville Vi Allernaadigst, at det hermed skal forholdes, efter hvis derom, saavel udi Poletie Anordningen som Byens Allernaadigst Confirmerede Privilegier er regleret og Befalet, hvorfore Vedkommende, naar noget herimod forsees og forbrydes, saadant strax uden Afskye til PoletieMesteren have at Angive til Undgiældelse og Strafs lidelse, for dem som udi slige Forseelser findes skyldige;

Da Vi ellers angaaende den

- 7 Post vilde derom Allernaadigst have Anordnet at naar nogen Dreng maatte have retmeslig Aarsage til at forandre sin Tieneste, da skal saadan en Dreng være pligtig først at Opsige samme i rette Tide;

Og maae ingen Husbonde hannem igien til sin Tieneste antage, førend skriftlig Beviis er bleven produceret fra forrige Principal som desaarsage under Vilkaarlig Straf, ei maae nægte sin Tiener saadan Afskeed, det være sig Ond eller God.

Endelig som Vi derhos er kommen i Erfaring

Pagina 248 { 2 Bind 15 Cap. Hans. Forh. og der. Pr. udi C6. Tid. }

at ved det Tydske Contoir, skal endnu have indsneget sig disse Misligheder:

1. At de fra Tydske Stæder til Contoiret ankommende Personer, saasom Secreteurer, Achteiner, Husbonder, Geseller og Dreng eller andre, lader sig sielden eller aldrig hos Øvrigheden Anmelde, enten ved deres Ankomst eller Bortreise, Uagted Poletie Anordningen af 24 Janr. 1710 sliig i Almindelighed stricte Befaler; Ligeledes at Bemeldte Tydske Contoirske med deres Bremiske, Hamburgske og Lybske, og andre Skippere fra Bergen bortreise, uden at tage eller forsyne sig med Byens Øvrigheds Paß og Beviis; Af hvilken sig tiltagende Frihed flyder ofte den inconuenience, at slige Personer Øvrigheden og Byefogden Uanvidende echaperer fra deres skyldig forbrudte og idømte Bøder samt anden Gield.

2. At meerbemeldte Tydske Contoirske Forstandere eller saa kaldede Vorväsere og de Tydske Husbonder, naar de ved Magistraten tilsiges, at Møde paa Raadstuen for at anføre hvad de fra Vores Collegier, enten betreffende Negotien eller andet dem og Byen vedkommende, efter Vores Allernaadigste Ordre, kan være foranstaltet og Befalet, da findes veigerlig at indfinde sig, men under adskillig Paaskud, aldeeles udebliver, samt ellers at fornævnte Anthon Ulrich Winckelman, som kalder sig Secretair, og foregiver til samme Embede at have in Septbr afvigte Aar fra det Hansestædske Directorio, erhholdet sædvanlig Vocation, har endnu ikke, udi allerunderdanigst følge af Vores Allernaadigste Rescript dat. 8 Decbr. 1741, endskiønt samme, det Hansestædske Contoires Forstandere, er bleven Communiceret, beqvemmet sig til for Dig og Magistraten at fremviise sin Vocation eller nogen Copie deraf at meddeele;

Thi er herom Vores Allernaadigste Villie og Befaling:

1. At meer Bemeldte Tydske Contoirske Betientere skulde efterdags, saavel ved Ankomsten til Bergen, og ved deres bortreise derfra, betimelig anmelde sig hos Øvrigheden der paa Stædet, samt forsyne sig paa samme Maade som alle bortreisendes, med Vedkommendes Øvrigheds sædvanlige Paß;

Saa ville Vi og for det

2. herved have befalet, at de Tydske Contoirske Forstandere eller Vorväsere og de Tydske Stuers Husbonder skal Lige saa vel som Byens Stadshaubtmand samt de Sexten Mænd og andre Byens Indvaanere, naar de vorde Tilsagde at Møde paa Raadstuen, for at anhøre de enten fra Os selv eller andre Vore Collegier tilsendte og dennem Concernerende Allernaadigste Befalinger eller i andre Maader giordte Foranstaltninger;

Pagina 249 { 2 Bind 15 Cap. Hans. Forh. og d. Pr. udi C6. Tid. }

Ligesom Vi og i Øvrigt have Allernaadigst funden for godt at oftbemeldte Anthon Ulrich Winckelman, bør for Stiftamtmanden og Magistraten, til Publication og Paateigning fremviise sin Vocation til Secreterer Embedet;

Hvorefter Du Dig allerunderdanigst kan vide at rette, og saadant Vedkommende bekiendtgjøre etc. Christiansborg den 22 Martii 1743.

Den 21de Maji samme Aar 1743, udkom atter et Kongeligt Rescript { av det indhold, } at saa fremt nokbemeldte Winckelman som kalder sig Secreterer for de Contoirske udi Bergen, tilligemed de 2de saa kaldede Achteinere, ikke efter givende Varsel, vilde efterleve de 2de under 8 December og 22 Martii nestafvigst, avgangne Kongelige Befalinger, de da, paa lovlig Maade av Fiskalen skulde tiltales.

Man kan ikke andet end forundre sig over den Frekthed som denne Winckelman i dette fald udviiste ved sin Overhørighed og Ulydighed imod disße Kongelige Befalinger;

Og naar Han turde vove saadant i sin Tid, da der neppe var en Skygge tilbage av Hansestædernes forrige Magt, Handel og Anseelse her i Staden; Hvad kan da andre Ligesindede ikke i forrige Tider, og da deres Magt var paa det høyeste, have været i stand til at foretage sig, hvorom ellers det foregaaende, bære alt for tydelige Vidnesbyrd.

Det er noget besynderligt, at Han, midt i sin Overhørighed haver været saa kiæk, at indgaae til Kongen med sin Forestillelse under Navn av Secretaire for det Hansestædske Contoir i Bergen, og at Han derunder endogsaa søgte at drage Kongens egne Undersaater fra deres rette Værne Ting og retmeslige Øvrighed, under sig selv og Hans egne saa kaldede Contoirske Ret;

Maaskee Han ved denne Leilighed under skin af at forestille de Uordentligheder som gik i svang ved Contoiret, haver tænkt at tilsnappe sig enten et eller andet, hvorved Han siden kunde hælde sig; Men har han tænkt saaledes, da har han taget forskrækkelig Feil, hvilket nærmere, av det her foran anddragne Kongl. Rescript av 22 Martii 1743, omstændelig kan erfares.

Imidlertid gav dog dette hans Forhold Anledning til adskillige Uordentligheder ved Contoiret, hvilke gik saa vidt, at den der anordnede Natte-Vagt blev forsømt, Brandt-Væsenet forfalden og de fleeste Offentlige Anstalter til Contoirets Varetægt og Beskiærmelse, sadt til side, saa at Høistbemeldte Konge, udi Aaret 1744, des angaaende maatte lade udgaae følgende Rescript:

C6. Vor Bevaagenhed tilforn ! Efterat Din til Os under 28de September nestavvigte, indsendte Forestilling med vedfulgte

Pagina 250 { 2 Bind 15 Cap. om Hs. Forh. og deres Pr. udi C6. Tid. }

Tvende Memorialer og dertil hørende Documenter som fra Poletiemesteren udi Vor Kiøbstæd Bergen til Dig ere indkomne, betreffende Uorden og de betydelige og farlige Svitter som for Byen, udi paakommende Ilds Waade og andre Tilfælde kunde entstaae og være at befrygte deraf, at udi det i bemeldte Bergen værende Hansestædernes Handels Contoir, er hverken af Borger-Stuernes eller de Tydske Stuer, Geseller og Folk, en Tid lang, nogen Natte-Vagt, efter bemeldte Contoirs gamle Statuter og Vedtægter bleven holdet, ei heller andre, Brandt-Væsenets Direction og de fornødne Løgters vedligeholdelse conserverende Ting iagttagne, har været Os i alt, allerunderdanigst refereret og det derav er fornummen at saadan Vagtholdelse stedse har været anseed meget Nyttig, ja Umistelig for heele Byen, baade fordi Contoirs Vagt Huus, er saaledes beliggende, at der fra, den heele Bye kan oversees og ellers ved deres Patroul eller Rundgang, som hver Time skeer omkring Contoiret, allersnarest kunde Observeres enten Ilds Vaade eller andre ved Natte Tide paakommende Uleiligheder, der og, ved det Stæd, hvor samme Vagt holdes, skal staae den Contoirske Sprøyte, hvorved har været den Fordeel, at samme Sprøyte, da nogle af Vagten, strax har opvakt Contoirs Folk, andre imidlertid aabnet Sprøyte Huset, er altid først, og ved Contoirs egne Folk, der have haft deres egen Brandt Mester, som altid haver haft en af Contoirs Handelsforvaltere, bleven henbragt til det Stæd, hvor Ilden har været, Ligesom og ellers omrørte Natte-Vagt, har i sær været Contoiret til stor Tryghed imod Tyverie og Indbrud, hvorpaa, siden den Tid nogle Gange skal være giordt Forsøg;

Men da saadan Vagt, fra gamle Tider af, efter Contoires ældste Statuta, skal have staaed under de Contoirske Vorväseres Direction og Jurisdiction, som og selv om Natten skal have inquireret Vagten, og selv med Mulct anseed dem, som i nogen Forsømmelse udi Søvn eller anden Forseelse maatte findes skyldige, skal derimod nu, de paa Contoiret værende Borger Stuer der ere 49 i Tallet, tage Anledning af Vores, til Os Elskelige Conference Raad Jonas Lyhm, som de anbefalet at forestaae Stiftbefalingsmands Vices den 23 Martii 1743, ergangne Rescript, dets 3 Post, som dispenserer bemeldte Borger-Stuers Folk fra Contoires Jurisdiction udi Domestique Sager, at unddrage sig fra Vagt, Rundgang og Brandt-Ordningen ved Contoiret, med Paaskud, at deres Husbonder, maae desuden svare Vagt og Rundgang til Byen, hvorudover, efterde de Contoirske Fremmede Stuer, ere for faae dertil, og ikkun 11 i Tallet, hvilkes Mandskab ikke kan udholde det enten med Vagten eller med

Pagina 251 { 2 Bind 15 Cap. om Hansest. Forhold og der. Pr. udi C6. Tid. }

Sprøyten i Nødsfald frembringe;

Det siden den Tid skal have været Ugjørligt, at faae denne Contoirske Natte Vagt igjen bragt i Gang;

Desligeste i den stæd det fra Gammel Tid af, har været paalagt Eyerne, af alle de Contoirske Søe-Stuer, vendende imod Vaagen, hver for sin Stue, at underholde, en Brændende Løgte, det nu Klages over, at samme gode Skik paa de fleeste Stuer er aflagt, og befrygtelig gandske vil blive efterladt;

Thi give Vi Dig derpaa Allernaadigst til kiende, at Vi, efter saadan Din allerunderdanigste Forestilling, have Allernaadigst funden for godt

1. Udi forberørte Vores ergangne Allernaadigste Rescriptes 3die Post denne Limitation og forandring at gjøre, at endskiønt det ved anførte 3 Art. er befalet at Byens Borgere med deres Tienere, Geseller og Drengene som holdes paa de Contoirske Stuer, skal være fritagen fra den Tydske Gaards-Ret, saa skal det dog ikke saaledes være at forstaae, at de derved til Publici Nachdeel skulde være fri for de sædvanlige Contoirske Vedtægter, saasom Natte-Vagt, og hvad af Brandt Væsenets Direction og Løgternes Vedligeholdelse dependerer, ey heller for de Tydskes Corps de Garde, naar deres tour faldet at forrette Vagt, og langt mindre deruid at gjøre og lade som de selv Lyster, men bemeldte Byens Borger Geseller og Tienere, skulde, saa længe som de paa det Tydske Contoir conditionerer, være pligtige at lyde Contoires Ordre og Statuter, saavel angaaende Vagten som Brandt-Væsenets og Lygternes Vedligeholdelse.

Dernest Vi pro 2do Allernaadigst ville, at naar det herom fornøden er, som det forhen skal have været bleven i værksat, det da ligeledes baade med berørte Vagt og Contoires Brandt Væsens Direction, saaledes skal forholdes som Statuterne angaaende Rundgangen og de Vægterne udviiste Stæder, med det øvrige derom formelder;

Og pro 3tio Betreffende de Byens Borgere som er Eyere af formeldte 49 Contoirske Stuer, og der drive deres Handel lige saa fuldkommen som de Tydske, have og derforuden anden Borgerlig Handel og Vandel i Staden, ligemed andre Borgere, hvor de og, ligesom deres Medborgere maae Contribuere til baade Vagt og Rundgang med fleere Byens Skatter og Tyngde, saa, paa det de ei skulde holde sig for at blive for stærkt besværede, og at betale dobbelt, naar de udi forskrevne Ting af Vagt og Rundgang skulde svare baade for deres Boepæl og de Tydske Handel-Stuer, ville Vi Allernaadigst tillade, at de for saavidt, at deres Boepæl angaaer, maae /: undtagen det skulde være, i særdeeles paakommende og Uomgiængelig fornødne Tilfælde :/ saaledes Ansættes, at de ikke skulde have Aarsage sig med billighed at kunde besvære.

Derefter Du dig saaledes i alt allerunderdanigst kunde vide at rette og derhen see, at denne Vores Allernaad. Befaling af Vedkommende Allerunderd. vorde efterlevet. Friderichsborg den 6 Novembr. 1744.

(Pagina 252 er ubeskrevet)

Pagina 253

Andet Bind

Cap. XVI

Hanseatædernes Forhold og de dem meddeelte Privilegier udi Kong Friderich den Femtes Tid.

Da det ved Kongelig Rescript av 22 Marti 1748, var Anbefalet, at Bergens Byes Indbyggere, skulde betale en viß Avgift til Manufactur Huset, for derved at holde de omløbende Betlere av Gaderne { og til Arbeide, } hvorom ellers udi 1 Bind 24 Cap. udførligere er meldet, var og de Contoirske efter Billighed Anset at betale en liden Andeel dertil:

Dette gav den forbemeldte Secreterer Winckelman anledning til at indgaae med Besværing derover; I hvilken henseende, der, i forbemeldte Aar 1748 den 27 Septbr udkom et Kongelig Rescript:

At det maatte overlades til forbemeldte Tydske Contoirskes egen Gavmildhed, hvad de Aarlig til Bergens Tugt-Huses vedligeholdelse frivillige vil erlægge.

I anledning av den Tvistighed som forefaldt imellem da værende Stifts Provst Tidemand og nokbemeldte Secretair Winckelman, om hvem der skulde forrette Skifted efter da avdøde Buneman som var Præst ved den Tydske Kirke her i Staden; blev et Kongelig Rescript av 21 Novbr 1749 udfærdiget, Og som dette udi sin indhold er mærkværdigt, vil jeg herved meddeele samme, saaledes:

F5. Efterat Os udi avvigte Aar, allerunderdanigst var bleven foredraget den dispute som var forefalden imellem Stiftsprovsten over Bergens Stift Hr Ole Tidemand paa den eene, og de Contoirske eller deres Secretair Anthon Winckelman udi Vor Kiøbstæd Bergen paa den anden Side, angaaende Skifte forretning efter afgangne Sogne Præst ved St Mariæ Tydske Kirke i bemeldte Bergen afgangne Hr Joachim Ludolph Buneman, have Vi under 22 Martii avvigte Aar Allernaadigst Reskriberet

Pagina 254 { 2 Bind 16 Cap. om Hs. Forh. og der. Pr. udi F5 Tid. }

Dig Biskop Pontoppidan, tilligemed Vores da Værende Stiftbefalings mand, nu afgangne Hr Christian à Møinichen, at det herudinden ved den af Stiftsprovsten efter Loven og Vores Elskelige kiære Hr Faders Salig og Høilofflig Ihukommelse til forrige StiftBefalings mand og Biskop, afgangne Christian Bagger og Oluf Casmussen Borneman ergangne Allernaadigste Rescript af 5 Maji 1741, til bemeldte Stiftets holdelse, gjorde Foranstaltning, skulde have sit forblivende; Da som Stæderne Lubeck, Bremen og Hamborg, baade ved Befuldmægtigede Michael Gotlob Wermehren og Daniel Holch, saa og Selv til Os atter ere indkomne med allerunderdanigst Memorial og Ansøgning, at de Selv maae lade Skiftet efter deres afgangne Tydske Præst forvalte, uden at Stifts

provsten som rette Skifteforvalter efter Loven sig dermed maatte befatte, grundende saadan deres Paastand og Begjæring:

Først paa de Contoiret Allernaadigst forundte og af Os Allernaadigst Stadfæstede Privilegiens 3die Post; Og dernest paa den fra Umindelig Tid i Brug værende og Upaatalte Praxis og gammel Adkomst, det den Tydske Contoires Secreterer Winckelman udi derom indgivne Deduction end videre han inhereret, og deels søgt af Privilegierne at elicere, deels under Titul af Contoires Civil Domestique Sager, og en saa benæfnt Possessionne immomeriali at ville vindicere.

Men Vi ikke finde, enten at paaberaabte 3die Post udi Privilegierne, som lyder saaledes:

Skal bemeldte Stad Lubeck saasom tilforne i Contoiret haver brugelig været, udi de Civil Domestique Sager som dennem pur og allene i Contoiret angaaer, ei være anden Ret eller Rettergang med deres egen undergiver;

I det Øvrige skulle de Os for deres Høyeste Øvrighed erkiende, og hvis Love nu i Rigueur ere eller Vi herefter givendes vorder, Lige ved andre Vores Undersaater, undergiver være.

Bør eller kan forstaaes om andre Sager end de som henhører til de Contoirskes indbyrdes Subordination imellem hver andre, deres Regnskabs og Rigtigheds aflæggelse til hverandre, deres Skik, Orden og Indretninger, og alle deslige deres Contoirer og Handels Oeconomie vedkommende Ting, men ingenlunde kan strække sig til Skifters holdelse imellem dem Selv, efterdi alleene de Sager og de Personer, som efter Privilegiernes udtrykkelige Ord, Contoires egen Rettergang ere undergivne, skal være saadanne som pur og allene angaaer Contoiret; Derimod det, i henseende til Skifter, har en anden Natur og beskaffenhed, i det hverken de Personer, som dermed

Pagina 255 { 2 Bind 16 Cap. Hs. Forh. og der. Priv. udi F5 Tid. }

have at gjøre, saasom Enker, Umyndige, Creditores og andre /: der kunde lige saa vel være av Vores andre Undersaater, som af de paa Bryggen boesatte /: kunde eragtes at burde staae eller henhøre under Bergens Contoirs Ret eller Rettergang og samme at være undergivne, ei heller de Sager som af Skifte Forretninger kunde reise sig, saasom om Broder Lod, Arv og Gields fragaaelse, Arvs Rettighed, Gields Fodringer og flere deslige, kunde ansees af de Omstændigheder, at de kan henføres iblandt de Civil Domestique Sager som dennem pur og alleene i Contoiret angaaer:

Ei heller, at paaberaabte Praxis Altes Herkommen eller foregivne Possessio immemorialis kan have stæd eller gielde udi dette Tilfælde, hvor der ikke er Qvæstion, enten om nogen Slags Eyendom eller saadan Slags Servittus, som i Loven kaldes Brug, men alleene om Kongelige Forlehninger og Benaadinger, som ei kan strække sig videre end de Privilegier paa hvilke de grunder sig, tilstæde, Hvoriblandt den af dem paastaaede Rettighed til Skifterne ved Contoiret at forvalte, ikke findes;

Saa er det nu efter sliq beskaffenhed Vi Allernaadigst ville at det ikke alleene i henseende til afgangne Joachim Ludvig Bunnemans Sterfbods Behandling, og den engang Allernaadigst føyede Foranstaltning, skal følgelig det Allernaadigste Rescript af 22 Martii 1748, have sit forblivende, mens endog, at de i fremtiden ved Contoiret forefaldende Verdslige Skifter, Ligeledes af Vedkommende Civile Øvrighed i Bergen, bør behandles og Forrettes.

Hvorefter I Eder allerunderdanigst kunde vide at rette og Secretair Winckelman samt andre Vedkommende saadan Vores Allernaadigste Villies Meening, at lade bekiendtgjøre etc. Christiansborg d. 21 Novembr. 1749.

I hvor retferdigt og billigt dette end var, saa blev dog den dristige og Ubetænksomme Secretair Winckelman derved sat udi ny Bevægelse, og av hans Violente Passioner drevet til at indgaae med en ny Forestillelse, hvorudi han lagde tydelig for Dagen, at han var dristig nok til at vove saadant som er en Virkning av Ubesindighed: Det var derfor, at Kongen fandt fornøden, at give ham en Velfortient Erindring udi følgende Rescript:

F5. I den Anledning at Vi under 24 Novbr sidstafvigst Allernaadigst haver ladet Dig Rescribere, at det ikke alene i henseende til Præstens ved St Mariæ Tydske Kirke i Vor Kiøbstad Bergen afgangne Joachim Ludvig Bunemans Stervboeds Behandling og den engang derom Allernaadigst føyede Foranstaltning, skal følgelig Vores Aller-

Pagina 256 { 2 Bind 16 Cap. om Hs. Forh. og der. Priv. udi F5 Tid. }

naadigste Rescript af 22 Martii 1748, have sit Forblivende, men endog, at de i fremtiden, ved det Hansestædske Contoir i Bergen forefaldne Verdslige Skifter, Ligeledes af Vedkommende Vores Civile Øvrighed sammestæds skal Forhandles og forrettes, haver den, ved det Hansestædske Contoir der i Byen værende Secretair Anthon Ulrich Winckelman, udi Skrivelse af den 3 Februar sidstleden til Vores Geheimeraad i Vores Geheime Conseil og Ober Secretair i Vores Danske Cansellie, Os Elskelige Johan Ludvig von Holstein, Græve til Ledreborg, Ridder, andraget, at Den eller De der har havt denne Sag under expedition, ikke har havt fornøden Underretning om det Hansestædske Contoir og ei heller i Registraturet, maae have efterseed det som i forrige Tider, betreffende det Contoirske Væsen er bleven Rescriberet, saa at følgelig Den eller De som ovenmeldte Expedition haver været anbetroed efter hans Tanker, ikke haver været i Stand til at give derom nogen grundig Relation;

Thi om det var skeed, meener han at det havde været udfunden, at formedelst Os Elskelige Conferentzraad Jonas Lym, hans sinistre Forestilling den 22 Martii 1743 er bleven Rescriberet saaledes:

Da kunde og ville Vi saa meget mindre tillade at Vore Undersaatere og Bergens Byes Borgere med deres Tienere, Geseller og Dreng, indtrækkes fra deres Værne-Ting under den Tydske Contoirs Ret.

Hvilket Han formeener at have forvoldet, at ei allene den Contoirske Vagt, men endog Brandt Væsenet aldeles er kommen i Confusion og at have givet Anledning til at Poletie

mesteren med Byens Sexten Mænd, have adresseret sig til da værende Stiftbefalingsmand nu afgangne Hr Christian à Møinichen, paa hvis Forestilling, er expederet et Rescript af den 6 November 1744, hvilket han siger igien at fastsætte de Contoirske Statutte, den Tydske Gaards- og de sædvanlige Contoirske Vedtægter, da dog samme Allernaadigste Rescript udi den 1 og 2 Post tydelig nævner og foreskriver de Tilfælde, i hvilke Contoires Vedtægter og Statutta fremdeeles skal følges og Lydes;

Men som der, i Vores Cancellie, haves all fornøden Oplysning om det Bergenske Contoirs Beskaffenhed, og der, af Secretair Winkelmans foregaaende Ansøgninger haves klart Beviis paa, at Han har søgt at tilsnige de Contoirske saadanne Slags Rettigheder som Vore Høist Salig Kongelige Forfædre aldrig haver tænkt paa at benaade dem med, i det han deri har forandret Privilegiernes Ord, og anført dem ligesom de kunde have meldt om Civile og Domestique Sager, da de

Pagina 257 { 2 Bind 16 Cap. om Hs. Forh. og der. Priv. udi F5 Tid. }

dog ikkun tale om Civil Domestique Sager, alleneste for at gjøre 2 Poster af En, og for at kunde henføre Skifter til En af de Poster naar de vare adskilte, efterdi det ei var mueligt at tvinge Meningene derhen, naar Ordene vare samlede; I hvilken Sag hans egen Forestilling, hvorpaa Rescriptet af den 23 Martii 1743, blev udvirket, bærer Vidne imod ham selv, og viiser tydelig, at han den gang ikke selv tog Privilegierne i anden Mening, end forberørte Allernaadigste Rescript af 21 November sidst afviget har taget dem;

Og i saadan Hensigt, søger han nu at blande Contoir-Vagten, den Tydske Gaards-Ret og Ting som ei ere paatænkte at betage de Contoirske, sammen med Rettighed at holde Skifte, da de dog ere af en overmaade Ulig Beskaffenhed, i det de første ere Rettigheder, som i Privilegierne forstaaes under Civil Domestique Sager, da Skifte rettighed derimod ei kan forstaaes under Privilegiernes Ord, men meget meere ved deres rette forstaaelse derfra udelukkes.

Endelig da den heele Handel, saavel de Contoirske Borgeres Forespørsel til Secretair Winkelman, som hans Svar til dennem, samt hans Forespørgelse til Biskopen og Dig, hvorefter han har ladet følge Gienpart ved ovenmeldte hans Skrivelse til Vores Geheimeraad i Vores Geheime Conseil, ikke er at ansee uden for et Opspunden Værk for at opnaae sit Øyemærke med at Skifterne af de Contoirske imellem dem selv maatte forrettes;

Saa er herved Vores Allernaadigste Villie og Befaling, at Du haver derhen at see at det Kongelig Allernaadigste Rescript af 6 Novbr. 1744, anlangende Brandt Vagten ved Contoiret i Bergen vorder af Vedkommende allerunderdanigst efterlevet;

Og haver Du dernest at tilkiende give Secreterer Winkelman at paa hans dristige, Ubetænksomme og Ugrundede Skrivemaade, er intet at reflectere. Christiansborg den 3 April 1750.

(Pagina 258-260 er ubeskrevet)

Pagina 261

Andet Bind

Cap. XVII

Korte Efterretninger om Øvrigheds og andre Betiente ved det Hansestædske Contoir i Bergen, deres Forretninger og Pligter saavel i det Almindelige og Heele som i det Besynderlige og enkle. Hvori Haves Efterretning om Kiøbmands Raadet, Gaards Retten m.v.

Det første Hansestæderne foretog sig, efterat de havde Bemægtiget sig den Deel av Staden som kaldes Bryggen eller Contoiret, og sat sig udi Possession derav, var at de anordnede en Almindelig Rett, hvor alle forefaldende Forskiæller og Tvistigheder skulde paa kiendes og andre Fornødne Ting avgjøres:

Hertil blev 18 av de paa Contoiret værende Ældste { Husbonder eller } Handelsforvaltere beskikket, hvilke efter deres Antall blev kaldet paa Plattysk Achteiner: Man finder og paa nogle Stæder, at de undertiden ere blevne kaldet Meister-Männer.

Av disse 18, blev der atter udvalgt 2de av de Ældste og Anseeligste, som kaldtes Oldermænd, hvilke havde Fortrin og Forsæde over de andre.

Disse udgjorde til sammen det saa kaldede Kiøbmands Raad og blev i almindelighed kaldet der Ehrsahme Kaufman; Og, saa ofte som dette Ord forekommer, er altid Kiøbmands Raadet derved forstaaed eller meent.

Efterat denne Indretning var skeed, er udi Kiøbmands Raadet ogsaa indlemmet en Secretair, som gemeenlig haver været en Tydsk Licentiatus Juris.

Ligesom Hansestædernes Magt og Anseelse Tid efter anden er bleven svækket, og, Ligesom deres Contoir { her i Staden } efter Haanden haver avtaget, er ogsaa Antallet av dette KiøbmandsRaad formindsket og Nedsat, hvilket først skeede indtil 2 Oldermænd og 8 Achteiner, siden til 1 Oldermænd og 4 Achteiner, men siden 1710, da den sidste Oldermænd ved Døden avgik, har ingen Oldermænd været beskikket, og var da samme Aar ikke meere end 3 Achteiner;

Siden den Tid blev Achteinernes Antal nedsat til 2, og endelig til 1, hvilket sidste vedvarede til Aaret 1754, da Han gik Fallit; Siden den Tid haver ingen været.

Pagina 262 { Andet Bind 17 Cap. om Øvrigheds og andre Betiente ved det Hans. Cont. }

Hvad Tid den allerførste Secretair av Hansestæderne blev beskikket, derom har jeg ingen Efterretning fundet, og derfor heller ikke kan fastsætte samme, men det er troeligt at det er skeed omtrent i de Tider, da Kiøbmands-Raadet blev Anordnet, efterdi der nok ufeilbar er forefaldet saa meget at skrive, at en saadan Betient maatte ansees Høist fornøden;

Jeg har i det øvrige vel efterretning om en temmelig Deel av dem, men at anføre deres blotte Navne, i sær da Antallet ikke er fuldstændigt, saadant er gandske Unødvendigt, men jeg vil alleene i den stæd erindre 3 av dem, som jeg synes fortiener nogen Erindring, hver paa sin Maade.

Den første er Carbiner: Denne Mand tog Selv Avskeed fra Embedet, og viiste et Exempel paa, at han veedste Vei og Maade, under Kongelig Beskiærmelse, at Nedsætte sig i Bergen, som en Undersaat. Han blev Benaadet med Justice Raads Caractere, og gjorde et Gifftermaal, hvorved han fik Midler, og kom i Velstand.

Den anden er Winkelman, { som Succederede Carbiner; Om ham, er } i det nest foregaaende 15 og 16 Cap. handlet, og for hvis skyld, adskillige Kongelige Rescripter maatte udfærdiges { som her foran ere inddragne, } hvorav man kan Læse hans Caractere.

Den Tredie er Schuckman som succederede Winckelman: Han var den sidste og forlod Embedet i Aaret 1757, da han reiste her fra.

Kiøbmandsraadet holdte sine Samlinger, udi en stor Sal paa den saa kaldede Kiøbmands Stue. Der blev ei alleene alle Tvistigheder paakiendte imellem de Contoirske som tilhørte Hansestæderne, men der bleve og alle Husbonder eller Handelsforvaltere i Eed tagne: Fremdeles blev og herfra de fornødne Bestillinger udfærdigede, saa som:

1. Oldermænd { hvilke vel udi Lubeck bleve udnævnte, men dog i Kiøbmands-raadet her i Bergen fremstillede og ligesom Offentlig stadfæstede i deres Embeder. }
2. Achteiner.
3. Kirkeværger.
4. Forstander for St Catharinæ Fattighus; /: Endskiøndt disße sidstbemeldte 2 Embeder siden ved Contoirets svækkelse blev foreened under et :/
5. Fragt Herrer { hvilke i begyndelsen bestode av 2 av de yngste Achteiner og 2 av de ældste Husbonder. }
6. Skaffer.
7. en Kiæmner som havde den Offentlige Indtægt og
8. En anden Kiæmner som havde med Udgiften at gjøre. Den første av dem kaldtes Indnehmer og den Anden Udleverer.

Desuden var der i Begyndelsen nogle Kiøbmands Tienere, hvilke, ei alleene vare som Haandskrivere for Kiøbmands Raadet, men endog gik deres Ærender som Raadstue Tienere; Til sidst var der kun i mange Aar en Kiøbmands Tienere.

Det er let at slutte, at deres Indretningers vedligeholdelse maatte koste noget anseelig Aarlig, hvorfore de maatte være Betænkte paa at bestride samme; Til hvilken ende der blev fastsat adskillige Paalæg eller Avgifter, saavel av deres Indførende som Udførende Varer, hvilket

Pagina 263 { 2 Bind 17 Cap. om Øvrigh. og andre Betiente ved det Hans. Contoir. }

blev kaldet Schos og Zulage;

Dermed blev brugt den Maade: Om Høsten, saa snart alle deres Skibe vare expederede for det Aar, blev alle Husbonder eller Handelsforvaltere sammenkaldet for Kiøbmandsraadet, hvor dem blev tilkiende givet, at enhver av dem paa 3 bestemte Dage, under deres Eed, skulde betale deres Schos og Zulage, for det som de samme Aar havde indskibet, forhandlet, eller udskibet.

At disße Udgifter i sær i det 16 Aarhundrede haver været store og Vigtige, det kan man slutte av alle Omstændigheder, hvilke jeg ikke her vil igientage, men henviise til dette 2 Binds 5 Cap. hvor det i slutningen er viist: At endeel av Hansestæderne selv forlade deres Forbund { blant andre Aarsager ogsaa av denne, } efterdi det ikke var dem mueligt, at tilveyebringe de dem paalagde utaalelige Contributioner, hvorved Forbundet skulde bestride alle de Udgifter som der behøvedes m.v.

Da jeg nu saa kortelig har berørt Kiøbmands raadet, maae jeg og med faae Ord nævne det saa kaldede Kleine Gemeinte, det er det Lille Raad eller tydeligere: den saa kaldede Gaards-Rett. Denne bestoed av de ældste Naboer udi hver Gaard, som forsamlede sig { hvert Aar, } hen imod Mortens Dags Tider, hver for den Gaard, hvor i de boede, da tillige alle de øvrige Naboer udi samme Gaard ogsaa bleve Tilkaldede:

Deres Forretning og Pligt var, at formane enhver som var i samme Gaard, at de skulde bruge Forsigtighed med Ild og Lys.

Hvert Aar blev udvalgt 2 Husbonder av hvert Sogn, hvis Forretninger var at inquire om Brandt-Spande, Lygter og Lyse-Stager.

Ligeledes blev der og hvert Aar udnævnt 2 av de yngste Achteiner tilligemed 2de Husbonder udi hvert Sogn og en Murmester og Kiøbmands Tiener, for at tage alle Ovner og Ildstæder under Besigtelse, paa det ingen uduelige og Brøstfældige maatte komme i Brug:

Ved denne leilighed gjorde den ældste Achtein en Erindring og Formaning til samtlig Contoirske Husbonder, at holde god Discipline, tilholde deres Folk, at søge Flittig Kirken og at tage vare paa Lys og Ild.

(Pagina 264 er ubeskrevet)

Pagina 265

Andet Bind

Cap. XVIII

Beskrivelse over Contoirets Bygninger og Indretninger, tilligemed de derved holdende Handels-Folk

Hvor ofte tage Fremmede som ikke haver seed Contoiret, Feil udi deres Begreber, naar de enten Hører eller Læser noget derom: De tænker for Exempel, at det ikkun er et eeneste Contoir, da det dog Bestaaer av en Mængde Kiøbmands Contoirer, hvorav der findes et paa hver Handel-Stue.

Fremdeeles gjøre endeel sig det Begreb, at en Gaard paa Contoiret, er det samme som et andet sædvanligt Huus eller Gaard da det bestaar av Handels Stuer med tilhørende Handels- eller Pakboder.

For at gjøre dette tydeligere, vil jeg beskrive den nu værende Indretning paa Contoiret, hvor udi Gaardene anføres efter den Orden de ere bygte, og hvorudi der tillige meldes hvor mange Handels-Stuer der findes udi hver Gaard.

1. Fine-Gaarden, derudi er 5 Handels Stuer med tilhørende Pakboder.
2. Drams-Husen, derudi er Ligeledes 5 Handels Stuer med tilhørende Pakboder.
3. Bratten derudi er 3 Handels Stuer med tilhørende Pakboder.
4. Leppen, derudi 5 Handels Stuer med Pakboder.
5. Revels-Gaarden, derudi 1 Handels Stue med Pakboder.
6. Hole-Gaarden, derudi 6 Handels Stuer med Pakboder.

NB, Udi forrige Tider, har der endnu været 3 Gaarder sønden eller inden for Fine Gaarden, som kaldtes

- 1 Broder Gaarden.
- 2 WetterLeven.
- 3 Raadmands-Gaarden,

hvilke Tid efter anden ved de indfaldne Ilds vaader, er bleven udlagt til Alminding paa den søndre Side av Contoiret, hvorav den endnu har faaed Navn av Wetterlevs Alminding, hvorom tilforn er handlet udi 1 Binds 5. Cap.

Pagina 266 { 2 Bind 18 Cap. Conts. Bygninger og Handels Folk. }

Dette har udgjort 1 Sogn eller Menighed for sig selv i den Tid, da de Contoirske havde 2 Kirker, saa at denne Deel av Contoiret haver Sognet til St Mortens Kirke.

7. Kiøbmands Stuen er en anseelig Bygning som ligger nesten midt paa Contoiret.

Her var det at Kiøbmandsraadet holdte deres Samlinger, her var og desuden Værelser hvor Secretairen og Kiøbmands Tieneren Boede hvilket alt var i det Andet Stokværk;

Men udi Underste eller Nederste Stokværk, holdtes Vin Kielder, Ligesom det endnu skeer. Her var og Værelse til deres Fængsel, saavel som og til deres Brandt Sprøyte.

Den underliggende og tilhørende Grund tilhører Magistraten i Bergen, som derav haver Aarlig 40 Rigsdalers Grundeløse som skal betales til hver Philippi Jacobi Dag, efter den Contract som desangaaende er Oprettet imellem Magistraten paa den eene og Oldermændene samt Secretairen og Achteinerne paa den anden Side, hvilken Contract er dateret Bergen den 9de Februarii 1651.

8. Kappen eller Cappen, hvorudi er en Handels-Stue med tilhørende Pakboder: Denne støder ud, paa søndre Side til St Nicolai Alminding, som har beholdt Navnet fra forrige Tider av, da der oven for, før Reformationen, stod St Nicolai Kirke, hvor om er talt udi det Første Bind.
9. Holmedalen, derudi er 4 Handels-Stuer med tilhørende Pakboder.
10. Jacobsfiorden og Bel-Gaarden som er under et, derudi 5 Handels Stuer med tilhørende Pakboder.
11. Svends-Gaarden, derudi 4 Handels Stuer med tilhørende Pakboder.
12. Einers-Gaarden som siden i eftertiden urettelig er bleven kaldet Einhorn-Gaarden, derudi 2 Handel-Stuer med tilhørende Pakboder.
13. Bres-Gaarden, derudi 6 Handel-Stuer med tilhørende Pakboder.
14. Bu eller Boe Gaarden, derudi 4 Handel Stuer, med tilhørende Pakboder.
15. Engel-Gaarden, derudi 2 Handel Stuer med tilhørende Pakboder.
16. Søster-Gaarden derudi 4 Handel Stuer med tilhørende Pakboder.
17. Guldskoen, derudi 2 Handel Stuer med tilhørende Pakboder.

NB Norden for denne, har der endnu i forrige Tider været 3 Gaarde, nemlig:

1 Bremer-Gaarden.

3 (!) Drekten og

2 Stækken,

hvilke dog Tid efter anden, ved indfaldende

Pagina 267 { 2 Bind 18 Cap. Conts. Bygn. og Handels Folk. }

Ilds vaader er bleven udlagt til den paa Nordre Side av Contoiret værende Alminding, kaldet Drægs Alminding.

Altsaa bestaaer Contoiret av 16 Gaarder og 58 Handel-Stuer; Hver Handel Stue har sin egen Eyer, hvor han driver sin handel, holder sit Contoir og Handels Folk:

Ligesaa er der og ved hver Handels Stue fornødne Handels Boder eller Pakboder, hvori alle behøvende Kiøbmands Varer bliver Oplagde.

Desuden er der, udi Gaardene indrettede Ildstæder, som ere byggede for sig selv, hvilke kaldes Ildhuser, hvor samtlige Naboer udi hver Gaard lader kaage deres Spiise for deres Folk;

End videre findes og de saa kaldede Skiøtnings-Stuer hvilke tilforne haver været meere brugt, end nu omstunder; Dette ere også Bygninger, som ere indrettede for sig selv, hvorom man finder Behøvende Efterretning udi Hr Baron Holbergs Bergens Beskrivelse, hvorfore jeg paa dette Stæd ikke vil være vidtløftigere derom.

Enhver som med Agtsomhed betragter Contoirets indretning, maa tilstaae, at samme er særdeelees beqvem til dets Brug hvortil det er anvendt, nemlig til at drive den Handel som derved falder;

Bygningerne bestaaer i almindelighed av 3 Stokværk nogle enkle undtagen, de ere alle av Tømmer opførte:

Det Værelse hvorudi et hvert Contoir holdes og hvorudi Husbonden eller Handelsforvalteren { til hver Handels Stue } haver sit tilhold, er udi det Andet Stokværk, hvilket Værelse i almindelighed er bekiendt under det Navn av Klæve;

Ligesom nest derved er et andet ringere Værelse, hvor Gesellen og Drengene Spiiser om Sommeren og haver deres Tilhold, kaldes med forskiæl Folke-Klæve.

Det heele District i almindelighed som er bekiendt det Navn af Contoiret, er ogsaa gemeenlig { bekiendt under det Navn Bryggen, hvormed det i daglige Talemaader aller helst nævnes. }

Adskillige Ukyndige, gjør sig det Begreb, at man har disße til Handelen beqvemme Indretninger, at takke Hansestæderne fore, men der er dog ikke saaledes;

Thi Indretningerne har man de gamle Bergenske Indbyggere at tilskrive, og det førend de Tydske bemægtigede sig disse Gaarder, hvilket er saa vel bekendt og tilforladeligt, at jeg derom ikke agter at fremføre vidtløftige Beviis.

Foruden Vore Bergenske Manuscripter, finder man og hos Holberg udi hans Beskrivelse over Bergen, efterretning derom, at omendskiøndt det gandske Contoir nogle Gange er bleven lagt i Aske, saa er det dog hver gang opbygget igien i den samme form som det havde været tilforne:

Jeg vil alleene berøre nogle faae Stæder av Snorre Sturlesøns oversatte Norske Crønike, første Oplag for derav at inddrage det som i dette fald kan tiene til Beviis:

Som for Exempel pag. 469, melder Han om et Slag som stod paa Bryggen, hvilket han henfører til Aaret 1161. item pag. 679, at Kong Hagen lod lægge alle sine Skibe langs ud ved Bryggen, hvilket han henfører til Aaret 1233.

Pagina 268 { 2 Bind 18 Cap. Conts. Bygn. og Hand. Folk. }

Fremdeeles melder han pag. 688, om et Klammerie, som udi Aaret 1237, forefaldt imellem Indbyggerne i Bergen og Hollænderne fordi disse sidste havde lagt deres Skibe til Bryggen, hvor Borgerne ikke vilde have dem liggende.

Atter melder han pag. 697, at Kong Hagen, at Kiøbmændene skulde ligge bevæbnede hver i deres Skiøtnings-Stuve:

Hvorav sees at dette district ei alleene i disse Tider kaldtes Bryggen, ligesom nu omstunder, men endog at her tales om Skiøtnings Stue, og Kiøbmænd, saa at Bryggen i de Tider har været beboed av Kiøbmænd: { pag. 454 meldes der atter om Skiøtnings Stue, hvorudi der blev drukket. NB Holb. Berg. Beskr. p. 236-237 }

Og naar man betragter hvad han pag. 456, melder om Gaarder, om Svaler og Loftsluger, som han henfører til Aaret 1155, da kan man derav giætte sig til, at Bygningernes indretning, haver omtrent været den samme som nu omstunder.

Naar man nu hertil lægger det som man finder udi Bergens Bye-Lov udgiven av Kong Magnus Lagabæter udi Aaret 1274, udi Manhelge Balkens 3 Cap. om Vagthold i Julen, hvorledes Vagten skulde gaa ind og ud ad Bryggen om Natten, item udi 4 Cap. om Nye Huuse at bygge, hvor der nævnes om Bryggen Gaarder, Svaler etc., da finder man bekræftelse paa det som jeg her foran haver sagt; Hvilket kommer overeens med hr Baron Holb. Berg. Beskr. p. 283, naar Han efter Hr Cancellieraad Fastings Ham givne Efterretning melder:

Contoret i Bergen, er efter den store Brand 1702, ligeledes bygget som før Branden etc.

Vil man end gaae videre med sine Betragtninger, da finder man at de fleeste Gaarder paa Bryggen endnu haver beholdt de samme Navne som de haver haft av de gamle Norske førend de Tydske bemægtigede sig dem. Saasom

1. Finegaarden har sit Navn av de gamle Riddere paa Finøen.

2. Bratten, efter Halvor Bratte som Kong Haagen gav Skiold og Hielm og Forlehnning.
3. Leppen, efter en Ridder Hr Loden Lep, som Kong Haagen sendte med sin Datter til Spanien, for der at ægte Kongens Broder.
4. Sole- eller Sollegaard, er saaledes kalden efter de Soller, en gammel Slægt i Norge.
5. Holmedal \
6. Jacobsfiorden Norske Navne som ere gandske kiendelige.
7. Svensgaarden /
8. Einers Gaarden bliver av endeel Ukyndige kaldet Einhorn's Gaarden [hvilket er Urigtigt; Den har sit Navn av en Norsk Ridder Einert Flugge.]
9. Bres- eller Bredgaarden Hertil finder man spor udi den forhen paaberaabte Bog udi Byelovens 8 Cap. Hvor der udi Aaret 1274 tales om en Alminding som kaldtes Brede-Alminding, og haver just lagt paa dette Stæd, hvor denne Gaard nu findes.
10. Bue eller Boe-Gaarden har faaed sit navn av en Ridder ved Navn Boe Fleming; Og tales der allerede udi Aaret 1274 i forbemeldte Bye Lov, om en Alminding som kaldtes

Pagina 269 { 2 Bind 18 Cap. Conts. Bygning og Handels Folk. }

Bua Alminding, og har lagt paa samme Stæd hvor nu Bue-Gaarden findes.

11. Guldskoen har faaed sit navn den Norske Ridder Halvar Guldskyr.

Betragter man de Øvrige nemlig: Søster gaarden, Engelgaarden, Svensgaarden, da har de igiennem saa lang Tidsløb og, saa mange Forandringer, endnu beholdt deres gamle originale Norske Navne.

** ** **